

ბიბლიის მეგზური

ბიბლიის მეგზური

წმ. წიგნების შინაარსის ზოგადი მიმოხილვა და ზოგიერთი
მითითება საღვთო სიტყვის კვლევისადმი ინტერესის
გასაღვივებლად

შედგენილია სხვადასხვა წყაროზე დაყრდნობით

წიგნი განკუთვნილია ღვთის ყანის მუშაკთათვის

შედგენილია ბერნარ გეცეს 1939 წლის გამოცემის საფუძველზე,
ქართული ბიბლიის თავისებურებათა გათვალისწინებით

ქართული ვერსია ელგუჯა გიუნაშვილისა
რედაქტორი მალხაზ სონღულაშვილი

BIBLIOTHECA CHRISTIANA

თბილისი

1995

შესავალი

მკითხველისადმი

ბიბლია ანუ, როგორც ძველი ქართველები უწოდებდნენ, „საღმრთო წერილი“, არც რაიმე დაცვას საჭიროებს ჩვენგან და არც რაიმე რეკომენდაციებს – იგი თვითონ შედის ადამიანთა გულებში, რამეთუ მას ჰყავს თავისი შემოქმედი – სულიწმიდა, და თვით ადამიანები წარმოადგენენ მის იარაღს (1 პეტ. 1,11; 2 პეტ. 1,21; 2 ტიმ. 3,16).

მისმა ღმერთკაცობრივმა წარმოშობამ ის კაცობრიობის ცხოვრების ყურადღების ცენტრში დააყენა.

ქართველებს, როგორც ძველი ცივილიზაციის წარმომადგენლებს, ადრიდანვე მიუქცევიათ ამ წმ. წიგნისათვის ყურადღება და ქრისტიანობის გარიჟრაჟზევე უთარგმნიათ იგი.

ბიბლია ერთადერთი წიგნია ქვეყნად, რომელიც საფარველს ხდის სამყაროსა და ადამიანის წარმოშობას და გვიჩვენებს სამყაროს შექმნის მიზანს. ბიბლიას მრავალი მომხრე ჰყავს, მაგრამ მტრებიც – ბევრი. მისი მომხრეები მისგან იღებენ თავიანთი სულიერი აღორძინების ძალებს, მეორენი კი ყოველნაირად ებრძვიან მის ავტორიტეტს. ბიბლიის გარშემო ატეხილი ბრძოლის ისტორია გვიჩვენებს, რომ კრიტიკა სრულიად უმწეოა მის წინააღმდეგ. მეცნიერებამ ვერაფერი ნახა მასში უარსაყოფი, პირიქით, იგი თავისი კვლევა-ძიებით ადასტურებს კიდევ მასში მოცემულ ფაქტებს. მიუხედავად მტრული ძალების მცდელობისა, შეარყიონ ბიბლიის სიყვარული ადამიანთა გულებში, ამ წიგნს ათასზე მეტ ენასა და დიალექტზე გააქვს მთელს მსოფლიოში სასიხარულო უწყება, რომ ჩვენი გადარჩენისათვის უკვე ყოველივე აღსრულდა გოლგოთაზე კრავის მიერ, რომელმაც თავისი ნებით იტყირთა საკუთარ თავზე ქვეყნიერების ცოდვა.

ბიბლიის წმ. წიგნების აღმოცენება, დაცვა და შეკრება ერთ მთლიან კანონად ღმერთის ხელმძღვანელობით ხდებოდა (2 რჯ. 31,24-26; იეს. ნაფ. 24,25.. 1 მეფ. 10,25).

ბიბლიის უძველესი ხელნაწერები დაცულია მსოფლიოს მრავალ წიგნთსაცავში. ძველი და ახალი აღთქმის ქართული ხელნაწერები ერთად რომ შეგვეგროვებინა, უზარმაზარი ბიბლიოთეკა შედგებოდა. ამ ხელნაწერთა ძირითადი ნაწილი დაცულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის კორნელი კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში, როგორც კრებულების, ასევე ცალკეული წიგნების სახით. ეს

ხელნაწერები ასაკობრივად მოიცავენ V-XIX სს-ებს. ამავე ინსტიტუტში დაცულია მსოფლიოში უნიკალური ხელნაწერი ებრაული ბიბლიისა (ლაილაშის ბიბლია). ეს ხელნაწერი შესრულებულია პერგამენტზე და X საუკუნეს განეკუთვნება.

თუმცა, გადმოცემის თანახმად ბიბლიის ერთი წიგნის შექმნას მეორისაგან საუკუნეები აშორებს, ყოველ მათგანში გატარებულია ერთი მთავარი აზრი – ადამიანის გადარჩენა ჯვარცმული და მკვდრებით აღმდგარი ქრისტეს მიერ.

ძვ. აღთქმის წიგნთა ძირითადი ენა არის ძველებრაული, ქანაანის ენა (ეს. 19,18) და ნაწილობრივ არამეული, რომელზედაც ლაპარაკობდნენ პალესტინის მოქალაქენი მაცხოვრის ქვეყნიური ცხოვრების ეამს. ახალი აღთქმის წიგნთა ენა ძვ. ბერძნულია – ძველი მსოფლიოს განათლებული საზოგადოების ენა.

ძვ. აღთქმის წიგნების უძველესი თარგმანი ებრაულიდან ძვ. ბერძნულზე შესარულა 72-მა ებრაელმა სწავლულმა ალექსანდრიაში 285-246 წლებში (ქრისტეს შობამდე). ამ თარგმანს ეწოდება სეპტუაგინტა (სეპტანტა), რომელსაც მსოფლიო ქრისტიანული ეკლესია ეყრდნობოდა ქრისტეს შობის შემდეგ II საუკუნემდე, ვიდრე დაიწყებოდა წმ. წიგნების თარგმნა ლათინურ ენაზე, რომელთაგანაც ყველაზე სრულყოფილია ვულგატა, ბეთლემელი სწავლულის – იერონიმეს მრავალწლიანი შრომა (390-405 წლები). ვულგატას დღესაც იყენებს რომის კათოლიკური ეკლესია. მართლმადიდებლური ეკლესია სეპტანტას ეყრდნობა.

საეკლესიო რეფორმაციასთან ერთად დასავლეთში ახალი თარგმანები გაჩნდა, რომლებიც დოქტორ მარტინ ლუთერის თარგმანით დაიწყო, რაც საფუძველი გახდა ყველა მომდევნო თარგმანისა პროტესტანტულ სამყაროში. ლუთერის მიერ მიღებული კანონის ტექსტი 66 წიგნს შეიცავს, რომელთაგან 39 ძვ. აღთქმისაა, ხოლო 27 ახალ აღთქმას განეკუთვნება. მათში არ შედის ე. წ. არაკანონიკური წიგნები, რომელთა დედნებიც დაცულია მხოლოდ ბერძნულ ენაზე. ასეთებია მაც. მე-3 ეზრა, ბარუქი, მაკაბელთა წიგნები და სხვ.

ძვ. აღთქმის კანონი შინაარსობრივად სამ ნაწილად იყოფა:

ა) ისტორიული წიგნები: მოსეს ხუთწიგნეული (ებრაელთა „თორა“), იესო-ნავე, მსაჯულთა, 1-2 მეფეთა ანუ სამუელის, 3-4 მეფეთა (დასავლური ტრადიციით 1-2 მეფეთა), 1-2 ნემტთა (მეფეთა წიგნების დამატებანი), ეზრა, ნემბია, ესთერი.

ბ) მოძღვრებითი წიგნები: იობი, ფსალმუნები, იგაენი, ეკლესიასტე, ქებათა ქება.

გ) წინასწარმეტყველებითი წიგნები: ესაია, იერემია, იერემიას გოდება, ეზეკიელი, დანიელი, ოსე, იოველი, ამოსი, აბდია, იონა, მიქეა, ნაუმი, ამბაკუმი, სოფონია, ანგია, ზაქარია და მალაქია.

მრავალი საინტერესო ცნობა მოგვცეს უკანასკნელი ხანის არქეოლოგიურმა გათხრებმა, რომლებიც ნათელს ჰყენენ ადამიანის ცხოვრების შორეულ წარსულს და ქვებს ამეტყველებენ ბიბლიური თხრობის ჭეშმარიტებაზე.

ისტორიული წიგნები მოსეს ხუთწიგნეული (Pentateuch)

საღვთო წერილში მოსეს ხუთწიგნეულს „რჯული“ ან „წიგნი რჯულისა“ (ებრაულად „თორა“ – დარიგება) ეწოდება. ებრაული გადმოცემა და ძვ. ქრისტიანული ეკლესია მის შედგენას მიაწერენ მოსეს – ებრაელი ხალხის წინამძღოლსა და რჯულმდებელს. ვარაუდობენ, რომ პირველად მან შეკრიბა და ჩაიწერა თავის ხალხში დარჩენილი ზეპირი გადმოცემები სამყაროს შექმნისა, პირველადამიანთა ცოდვით დაცემისა და წარღვნის*, ისრაელის წარმოშობისა და მისი ისტორიის დასაწყისის შესახებ. ჩვენთვის, ქრისტიანთათვის, წმიდა წიგნთა შემდგენლის სახელი კი არ განსაზღვრავს მათ უტყუარობასა და კანონიკურობას, არამედ მათი სულიერება. გადამწვევტი მნიშვნელობა კი ამ საკითხში ენიჭება ქრისტესა და მის მოციქულთა მითითებებს ხუთწიგნეულზე, რაც უფლებას გვაძლევს ვივარაუდოთ ძვ. აღთქმის წიგნების უწყვეტი და მუდმივი კავშირი ახ. აღთქმის წიგნებთან.

ბიბლიას თავიდან ბოლომდე გასდევს ერთი აზრი: ცოდვით დაცემული ადამიანის გამოხსნა და თავის შემოქმედთან შეერთება.

მოსეს ხუთწიგნეული წარმოადგენს დოკუმენტურ დადასტურებას ღვთის განგების თანდათანობითი გამოცხადებისა თავისი რჩეული ერის მიმართ, რომელშიაც უნდა შობილიყო სამყაროს მხსნელი.

დაბადების მეორე თავშივე ჩნდება ღმერთის სახელად „უფალი“ (იჰვჰ), რაც ნიშნავს „მარად არსს“ და მიუთითებს ღმერთის უწყვეტ თვითგამოცხადებაზე. („გამოსახა უფალმა ღმერთმა კაცი“ დაბ. 2,7; „უთხრა ღმერთმა მოსეს: მე ვარ, რომელიც ვარ. კვლავ უთხრა: ასე უპასუხე ისრაელიანებს: რომელიც ვარ მგზავნის თქვენთან“).

სხვა კანონიკურ წიგნთა შორის ხუთწიგნეულს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს სწორედ მისი ისტორიული დოკუმენტურობის ხასიათი. ხუთწიგნეული უფრო მეტად არის წიგნი „აღთქმისა“ (გამ. 19-24), წიგნი ადამიანის კავშირისა ღმერთთან. ამასთანავე იგი არის ადამიანთა ხსნის ღვთისმიერი გეგმის პირველსახე, კონკრეტულად კი პირველსახე ყოველი გამოსხნილის მიწიერი განცდებისა.

* თუ ბიბლიის მიხედვით გამოეთვლით პატრიარქთა ასაკს, რომლებიც წარღვნამდე ცხოვრობდნენ, შესაძლოა ვივარაუდოთ, რომ მამამთავარმა ადამმა კიდევ 56 წელიწადს იცოცხლა ნოეს მამის ლამექის თანადროულად და მას შეეძლო მისთვის ეცნობებინა კაცობრიობის ისტორიის უძველესი ამბების შესახებ. ამ ვარაუდის განსამტკიცებლად შეიძლება გამოვსვათ არქეოლოგიური გათხრების დროს მოპოვებული ასურულ-ბაბილონური დამწერლობის ძეგლები, რომლებიც იგივე ამბებს გადმოსცემენ რამდენადღე დამახინჯებული სახით.

მოსეს ხუთწიგნეულის ძველი ქართული ვერსიები სრულად ან ნაწილობრივ წარმოდგენილია შემდეგ ხელნაწერებში: ოშკური ბიბლია Ath 1, გელათური ნუსხები: A 1207, Q 1152 და A 1108; ქუთ. 28, A 179, A 51 (მცხეთური ხელნაწერი ანუ საბას ბიბლია), A 243, H 885, ხანმეტი პალიმფსესტი H 999, Sin 34-ის ყდაზე დაკრული ფურცელი, ქუთ. 671 (ფრაგმენტი), S 104 (ფრაგმენტი), ბაქარის ბიბლია (ბეჭდური, 1743 წ. გამოც.).

ეს ხელნაწერები ხელნაწერთა ინსტიტუტის უკანასკნელ (1989 წ.) გამოცემაში წარმოდგენილია შემდეგი ლიტერებით:

A – H = 1207

B – A = 455 (ბაქარის ბიბლია)

C – A = 179 (1669 წ.)

D – H = 885

E – A = 243

Ga, Gc – Q = 1152

Gb – A = 1108

H – ქუთ. 671 (ფრაგმენტი)

K – ქუთ. 28 (1681 წ.)

L – S = 104 (ფრაგმენტი)

M – Sin. 34-ის ყდაზე დაკრული ფურცელი (X-XI სს.)

O – Ath. 1 (ოშკური ხელნაწერი 978 წლის).

Pc – H = 999 (ფრაგმენტი დაბადების წიგნიდან)

S – A = 51 (საბას ბიბლია)

ხუთწიგნეულის შინაარსი

1 წიგნი – დაბადება (Genesis): ქვეყნიერებისა და კაცის შექმნა. პირველადამიანთა მიერ შემოქმედის ღალატი – ცოდვით დაცემა. დასჯა და მაცხოვრის დაპირება.

განსაკუთრებული ერის ამორჩევა, რომლის წიაღშიც მაცხოვარი უნდა იშვას. აღთქმის დადება აბრაამთან.

2 წიგნი – გამოსვლა (Exodus): ისრაელის გათავისუფლება ეგვიპტის მონობიდან. ღმერთის მიერ კავშირის დადება სინას მთაზე მოსეს შუამავლობით. სჯულებდა.

3 წიგნი – ლევიანნი (Leviticus): მსხვერპლშეწირვისა და მღვდლობის სარიტუალო კანონის დაწესება წმ. ღმერთსა და ცოდვით დაცემულ ადამიანს შორის საშუამდგომლოდ.

4 წიგნი – რიცხვნი (Numeri): მონობიდან თავდახსნილ ისრაელიანთა განცდები უდაბნოში 40-წლიანი ხეტიალის დროს, როცა ისინი აღთქმული მიწისაკენ მიდიოდნენ.

5 წიგნი – მე-2 რჯული (Deuteronomium): რჯულის გამეორება და გაღრმავება მონობიდან გათავისუფლებულთა შესვლის წინ მათს სამეგვიდროში.

მოსეს პირველი წიგნი: დაბადება

ძირითადი სიტყვა: თავდაპირველად დედაზრი: ადამიანის ცოდვით დაცემას
ძირითადი ტექსტი: 1,1 ღმერთი მაინც მსხნელად ევ-
ლინება.

ამ წიგნის რედაქცია შეუსრულებია სულხან-საბა ორბელიანს თავის ბიბლიაში (იხ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის – A 51 ხელნაწერი. გამოცემა: „მცხეთური ხელნაწერი“, თბილისი 1981 წ.). ძვ. ქართულ თარგმანში ამ წიგნის ძირითადი სიტყვა არის „დასაბამად“. ახალ თარგმანში „თავდაპირველად“ დააკანონეს მთარგმნელებმა.

დასაწყისი ყოველი ქმნილებისა

ეს წიგნი მოგვითხრობს იმის შესახებ, თუ როგორ გამოავლენს ღმერთი (წმ. სამებაში* თავის შემოქმედებით ძალას, სიბრძნესა და ძლიერებას.

თავიდანვე ერთმანეთს უპირისპირდება ორი საწყისი – სულიერი და მატერია-
ლური. მათ ირგვლივ ბრუნავს მთელი ღვთიური გამოცხადება. ღმერთის სული
დაპირისპირებულია მატერიაზე („სული ღვთისა იძვროდა წყლებს ზემოთ“ დაბ. 1,2),
რომელიც შეიცავს მრავალ სხვადასხვა ძალას, რომელთაგან უდიდესია ნათელი.**
ექვს შემოქმედებით პერიოდში (დღეში***) შემოქმედის სიტყვით ქაოსიდან
გაჩნდება მშვენიერი ჰარმონიული სამყარო. ხოლო მის მპრძანებლად დადგენილია
ადამიანი, რომელიც შექმნილია სამერთობად (სული, სამშენიველი, სხეული), სახედ
და მსგავსებად სამება ერთარსება ღმერთისა (დაბ. 1,26).

სამყაროს ჰარმონიას არღვევს კაცობრიობის პირველი დედ-მამის დაუმორჩი-
ლებლობა შემოქმედის ნებისადმი მაცდური სატანის გავლენით, რომელიც ზეცი-
დან გადმოვდებული ანგელოზია (ეს. 14,12). მის მიერ ადამიანები მოაკლდებიან
ღმერთთან ერთობას, ე. ი. სულიერად კვდებიან და ხორციელ სიკვდილს ექვემდებ-
არებიან. ეს სასჯელი აგრეთვე ვრცელდება ყოველ ქმნილებაზე, მაგრამ გულ-
მოწყალებ ღმერთი მაინც იძლევა აღთქმას „დედაკაცის თესლში“.

ღმერთს თავყვანს სცემენ მხოლოდ შეთის შთამომავალნი. „ღვთის ძეთა“ ხორ-
ციელ აღრევას უღვთო ძეთა ასულებთან პირველყოფილი კაცობრიობა სულიერი

* ღმერთის სახელწოდება Elohim – „ძლიერი“ გვხვდება მხოლოდ შესაქმეში 1,1-3 და აღნიშ-
ნავს მრავლობის ერთში (im დაბოლოება). შემდგომი თვითგამოცხადება ღმერთისა გამოხა-
ტულია ბიბლიაში სახელწოდებით Iahveh, რაც ებრაულიდან თარგმანში „იეჰოვას“ ნიშნავს
(შენიშვნა ეხება ებრაულ ტექსტს. ე. გ.).

** ნათელი მათობათაგან დამოუკიდებლადაც არსებობს. ე. წ. ჩრდილოეთის ციალი პოლარულ
ქვეყნებში და ელექტრო ნაპერწკლის სინათლე მათობათაგან არ მოდის. მათობები დედამიწი-
საგან დაუარული იყო შექმნის IV პერიოდამდე ნისლების გაულწყველი ფარდით.

*** შექმნის დღეები ჩვეულებრივი დღე-ღამე როდია. ისინი გამოთვლას დაუმორჩილებელი
დროის პერიოდებია, თუმცა მაინც აქვთ დასაწყისი და დასასრული, ე. ი. ცხოველმოქმედების
წყდომანი, „რამეთუ უფლისათვის ერთი დღე, როგორც ათასი წელი და ათასი წელი, როგორც
ერთი დღე“ (2 პეტ. 3,8).

დაცემის ზღვრამდე მიჰყავს. ამიტომაც ღმერთი გადაწყვეტს ადამიანთა გაუღეტას წარღვნით. იგი ინდობს მხოლოდ ნოეს, რომელიც მართალი იყო მის წინაშე, და აგრეთვე ნოეს ოჯახს (სულ 8 სული). ერთიანი კაცობრიობის, ნოეს მოდგმის დაყოფა სამ ძირითად ჯგუფად (სემიტები, ქამიტები, იაფეტიდები). მათი დროებითი შეკავშირება თვითგანდიდების მიზნით ძეგლის აგებით (ბაბილონის გოდოლი). მათი დასჯა ენების აღრევით. აბრაამის განცალკევება.

ებრაელი ხალხისა და მასთან ღმერთის აღთქმის თავდაპირველი ისტორია

შინაარსი: აბრაამის მორჩილება. მისი რწმენის პირველი გამოცდა – იგი სამშობლოს ისე ტოვებს, რომ არ იცის სად მიდის. მისი განცდები აღთქმულ მიწაზე. უფლის აღთქმა მასთან, მემკვიდრის დაპირება. სიმბოლური წინადაცვეთის დაწესება. ისაკის დაბადება. აბრაამის რწმენის მეორე გამოცდა; აბრაამი მზადაა თავისი საყვარელი ძე მსხვერპლად შესწიროს ღმერთს. ღმერთი ადასტურებს თავის აღთქმას მასთან. მხეველის ძის განდევნა. კაცის გაგზავნა ისაკისთვის ცოლის მოსაყვანად ნათესაეთაგან. რებეკას მოყვანა. ტყუულების: ესაიისა და იაკობის შობა. ესაიი კარგავს თავის პირმშობას. იაკობი ხდება აღთქმის მემკვიდრე და გაურბის ძმის რისხვას. ჩვენებაში იაკობი ღებულობს ღმერთის მიერ აბრაამისადმი მიცემული აღთქმის დადასტურებას. ღმერთის მიერ შეწყალებული და კურთხეული იაკობი ხარანიდან ბრუნდება ქანაანში დიდი ოჯახითა და ჯოგებით. იოსების გაყიდვა ძმების მიერ. ფარაონის წყალობა იოსების მიმართ. იოსები ეგვიპტის მმართველია. იოსების გულმოწყალება ძმების მიმართ. ძმებისა და ნათესაეების (70 სული) ჩასახლება ეგვიპტეში. იაკობი აკურთხებს იოსებს ძმების წინაშე და წინასწარმეტყველურად იუწყება იუდას შთამომავლის მოსვლას, რომელსაც თაყვანი უნდა სცეს ყველა ხალხმა. იაკობის სიკვდილი. იოსების სიკვდილი.

* * *

ქაოსიდან მშვენიერი სამყაროს შექმნის ამბავს შეიძლება შევადაროთ ადამიანის შინაგანი სულიერი აღორძინება სულიწმიდის შემოქმედებითი ძალის ზეგავლენით.

მოსეს მეორე წიგნი: ბამოსვლა

ძირითადი ტექსტი: 3,8; 12,23.

დედააზრი: სისხლით გამოსყიდვა

წიგნი მოგვითხრობს ეგვიპტის მონობიდან აბრაამის შთამომავალთა გათავისუფლების, სინაის მთაზე მათთან დადებული ღმერთის აღთქმისა და მათი უდაბნოში 40-წლიანი ხეტიალის შესახებ, როცა ისინი აღთქმული მიწისაკენ მიდიან.

განმათავისუფლებელი არის ღმერთი, ღმერთსა და ისრაელიანთა შორის შუამავალი – მოსე, ღმერთის მხნე და ერთგული მსახური (ებრ. 3,2).

სულიწმიდა პავლეს პირით ლაპარაკობს (1 კორ. 10,1-11), რომ ყოველივე, რაც ისრაელიანთა შეუმთხვავებელ უდაბნოში, პირველსავე იყო მომავლისა – ადამიანებიც, მათი ქმედებანიცა და საგნებიც.

მონობიდან გათავისუფლებული ხალხის ბელადი მოსე პირველსახე იყო ქრისტესი – ქვეყნიერების განმათავისუფლებელისა ცოდვის ხელშეწყობისაგან, მაგრამ აღთქმულ ქვეყანაში მოსეს არ შეუყვანია თავისი ხალხი, რადგან ის იყო სიმბოლო რჯულისა, რომლითაც ცოდვა მხოლოდ შეიცნობა (რომ. 3,20), მაგრამ არ მიიღწევა გამართლება იესო ქრისტეს რწმენის მიხედვით.

თანატომელთაგან უარყოფილი მოსე წარმართთაგან ირთავს ცოლს (წარმართთა ეკლესიის პირველსახე); შემდეგ იგი წარუდგება თავისიანებს შემოსული ზენა ძალაუფლებით, და მას უკვე ღებულობენ (რწმენამიღებულ ისრაელიანთა ქრისტიანებთან შეერთების პირველსახე).

გამოსვლათა წიგნი ნათლად გვიხატავს არსებულ თვალჩაუწვდენელ უფსკრულს წმიდა ღმერთსა და ცოდვილ ადამიანს შორის. ქრისტე მაცხოვრამდე ღმერთთან მიახლოვება შესაძლო იყო მხოლოდ მღვდლის მიერ წმიდა ცხოველის სისხლის დათხევით, როგორც პირველსახე იმისა, რომ ასლა ღმერთთან ერთობა შესაძლოა მხოლოდ ქრისტეს გოლგოთას საშუალებით იმ პირობით, რომ ყოველგვარი ბიწიერებისაგან განწმედა უნდა მოხდეს ღმერთის კრავის ძვირფასი სისხლით (1 იოან. 1,7). ისრაელიანთა უდაბნოში ხეტიალი მოასწავებს წმინდათა ცხოვრებას ამ ქვეყნის უდაბურ ადგილებში, რომლებიც აღსაესა სხვადასხვაგვარი ცდუნებებითა და საშიშროებით.

სულიწმიდის საშუალებით „მერანის მწარე წყლები“ ტკეპა, ხოლო „გველთა ნაკბენი“ არაა მომაცდინებელი გოლგოთას ჯვრის ერთი შეხედვის შედეგად.

ძველი აღთქმისეული მსხვერპლშეწირვა მხოლოდ ცოდვის დასაფარავად იყო და მისგან განსაწმედად (ძვ. ებრ. სიტყვა Kaphar – დაფარვა), მაგრამ არა გასამართლებლად ცოდვილისა, რადგან „ზვარაკთა და ვერძთა სისხლი ვერ მოსპობს ცოდვას“ (ებრ. 10,4). ძველადღებულსეული მსხვერპლი ქრისტეს მსხვერპლის მაცხოვრებლობაზე მიუთითებდა, რაც აკმაყოფილებდა ღმერთის სამართლიანობას („ცოდვის საზღაური სიკვდილია“, რომ. 6,23) და გვანიჭებდა სრულ გამართლებას. ქრისტიანი რჯულის საქმეთა უღელქვეშ კი აღარაა, რომელსაც განკითხვისაკენ მიჰყავარო, არამედ მადლისა, რომელიც პატიებასა და სრულ გამართლებას გვანიჭებს.

გამოსვლათა წიგნის დედაზრი ღვთის რჩეულ ერში ცათა სასუფეველის დამკვიდრებაა.

შინაარსი: ისრაელიანთა ჩაგვრა ფარაონის მიერ. მოსეს ცხოვრების აღწერა მის მოწოდებამდე. მოსე და აარონი ფარაონის წინაშე. პასუხის დაწესება. ისრაელიანთა გამოსვლა ეგვიპტიდან. მტრების დაღუპვა. 600-ათასიანი ხალხის სიცოცხლის სასწაულებრივი გადარჩენა და შაბათის დღესასწაულის დაწესება. ღმერთის გამოცხადება სინას მთაზე. ათი მცნების კანონის მინიჭება. ღმერთის აღთქმა ხალხთან მოსეს შუამდგომლობით. ღმერთის ბრძანება კარავზე, მის წმიდა საგნებსა და მღვდელმსახურებზე. აღთქმის ორი ფიქალი. აღთქმის დარღვევა ოქროს ხმოს თაყვანისცემით. აღთქმის აღდგენა. კარვისა და მისი საგნების მომზადება. მისი კურთხევა და მასში ღვთის დიდების გამოცხადება.

ეს ამბები 215-წლიან პერიოდს მოიცავენ.

მოსეს მესამე წიგნი: ლევიანთა

ძირითადი სიტყვები:

სიწმიდე და გამოსყიდვა

დედააზრი:

1. გამოსხნილნი ღმერთამდე მივლენ მხოლოდ სისხლის გზით.

2. გამოსხნილთათვის აუცილებელია სიწმიდე.

საბას ბიბლიაში ეს წიგნი დაყოფილია თავებად და მუხლებად სექტანტას ტრადიციის მიხედვით. საბას ბიბლიის ეს ტექსტი პირველად სრული სახით გამოიცა 1981 წელს (იხ. „მცხეთური ხელნაწერი“, თბილისი 1981 წ.). 1948 წელს აკად. ა. შანიძემ ლევიანთას წიგნი გამოსცა ოშკური ხელნაწერის (978 წ.) მიხედვით (იხ. „წიგნის ძეგლის ალექსანდრის, ტ. 1, ნაკ. 2, თბილისი, 1948 წ.).

ლევიანთა წიგნში ლაპარაკია იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მიუახლოვდნენ ღმერთს ეგვიპტის ტყვეობიდან (გადატანით: ცოდვის მონობიდან) გადარჩენილნი, რომ ემსახურონ მას. ლევიანთა წიგნი გამოსვლათას გაგრძელებაა. მასში აღწერილია ღმერთთან მიახლოვების გზა მასთან ურთიერთობისათვის; დადგენილია მსხვერპლშეწირვის წესი და ლევის ტომის ღირსეულ პირთა კურთხევა მღვდლებად; მსხვერპლშეწირვის სხვადასხვა სახეები: წმიდა ცხოველთაგან – ხბო, ცხვარი, კრავი; ფრინველთაგან – გერიტი და მტრედის ხუნდები; ფქვილი, მცენარეული ზეთი, სამეველი და მარილი. ღვთისმსახურნი (მღვდელმთავარი, მღვდლები და ლევიანები) სხეულის წინასწარი განბანის შემდეგ უნდა შეიმოსონ მათი ხარისხის შესაფერი სამოსით. 23-ე თავში დადგენილია დღესასწაულთა დრო და პერიოდები:

შვიდეულის მეშვიდე დღე – შაბათი (უფლის დასვენების დღე), პასექი, მკის დღესასწაული, ორმოცდაათობა, საყვრთა დაბერვისა, განწმედისა და კარვობის დღესასწაული. შაბათის (ე. ი. მეშვიდე) და საიუბილეო (ე.ი. 50-ე) წელიწადის დადგენა (დაბ. 25) ემსახურებოდა ხალხში კაცთმოყვარეობის გაღვივებას.

სულიერი ცხოვრების კანონებთან ერთად ისრაელი სამოქალაქო კანონებსაც ღებულობს, რომლებიც საზოგადოებრივი და საოჯახო ცხოვრების ურთიერთობებს განსაზღვრავენ. სინას კანონმდებლობის (რჯულების) ღვთიური წარმოშობა აღინიშნება ხშირად ხმარებული გამოთქმით: „და უთხრა უფალმა მოსეს“. გამოსვლათა წიგნის მიხედვით ღმერთი სინას მთიდან ლაპარაკობს, ლევიანთას მიხედვით კი კარვიდან.

ძველი ალექსანდრიის მსხვერპლები გოლგოთას მსხვერპლს მოასწავებენ. ძველალექსანდრიულ ღვთისმსახურებას იესო უპირისპირებს ღვთისადმი თავყენისცემას „სულითა და ჭეშმარიტებით“, ხოლო მღვდლობას – მორწმუნეთა საყოველთაო სიწმიდეს.

ლევიანთას ძირითადი აზრი ისაა, რომ გამოსხნილთა ერთობა ღმერთთან მათგან მოითხოვს ცხოვრების სრულ სიწმიდეს: „წმიდა იყავით, რამეთუ მე ვარ წმიდა, თქვენი უფალი ღმერთი“ (ლევ. 19,2).

შინაარსი: საერთო კანონები მსხვერპლის შესახებ და სამღვდლო განწესება. აარონის ვაჟებს ნადაბსა და აბიჰუს ღმერთი იმის გამო სჯის, რომ მათ კარავში

„უცხო ცეცხლი“ შეიტანეს, ე. ი. არა ის, რომელიც მუდამ პქონდათ მღვდლებს სამსხვერპლოში*.

სხეულის სუფთად დაცვის წესის შემოღება. პირადი, ოჯახური და სამოქალაქო ცხოვრების კურთხევა. სასჯელი კანონსაწინააღმდეგო დანაშაულისათვის. სადღესასწაულო დროისა და დღეების განრიგი. მღვდელმსახურთა და მათი ოჯახების კურთხევა. ღვთისმგმობელის ჩაქოლვა. შაბათის წელიწადი და საიუბილეო წელიწადი (მოწოდება გულმოწყალებისაკენ). ღვთის კურთხევის აღთქმა რჯულის დაცვისათვის და დაწყება მისი დარღვევისათვის.

მოსეს მეოთხე წიგნი: რიცხვნი

ძირითადი სიტყვები:

მსახურება, საქმეები,
ომი, ხეტიალი

დედაზარი: გამოსყიდვა:

1. გადარჩენილი არიან, რათა ემსახურონ.
2. უნდა მოერიდონ ურწმუნოებას.

ისრაელიანთა აღრიცხვა

ამ წიგნმა ეს სახელწოდება მიიღო ისრაელიანთა ორი აღწერიდან, რაც მოცემულია 1 და 26 თავებში. პირველი აღრიცხვა ღმერთის ბრძანებით ჩატარდა მოსესა და აარონის მიერ სინას უდაბნოში, ეგვიპტიდან მათი გამოსვლის II წელს, მეორე – 40-წლიანი ხეტიალის დასასრულს, მოსეს და ელიაზარის მიერ უკვე მდ. იორდანესთან, რომლის იქითა მხარესაც აღთქმული ქვეყანა გადაშლილიყო. იმ დროისათვის უკვე ცოცხალი აღარავინ დარჩა, ვინც პირველი აღწერის ჟამს 20 წლისაზე მეტის იყო. დაიხოცა ყველა, ვინც ღმერთს ცდიდა თავისი ურწმუნოების გამო. ეგვიპტის მონობიდან სასწაულებრივად თავდაღწეულნი, ღმერთის დიდ საქმეთა მოწმენი, ქანაანის საზღვრებთან დაეჭვდნენ მისი აღთქმის სიმართლეში.

უდაბნო აუცილებელი იყო გადარჩენილთა დისციპლინირებისათვის, რათა მონათა უწესრიგო მასიდან უფლის ორგანიზებული მხედრობა შექმნილიყო. 40-წლიანი ხეტიალი უკვე იყო სასჯელი ურწმუნოებისათვის. 1 კორინთელთას მე-10 თავის 1-12 მუხლებში სულიწმიდა ამბობს, რომ ისრაელიანთა დანაშაულებანი ღმერთთან აღთქმის წინააღმდეგ აღწერილიაო წმიდა წიგნში, როგორც სახე ჩვენს (მოწმუნეთა) დასამოძღვრად, რათა არ ვიყოთ ბოროტების მიმართ ავხორცნი, როგორც ავხორცნი იყვნენ უდაბნოში დაღუპულნი.

რიცხვთა წიგნში აღწერილ ამბავთაგან ყველაზე ღირშესანიშნავია: ხალხის სასწაულებრივი გამოკვება ციური მანანით. შხამიან გველთაგან დაგესლილთა გადარჩენა სპილენძის გველის ერთი შეხედვით. წყლის სასწაულებრივი გადმოდინება კლდიდან. ციური მანანა, სპილენძის გველი და კლდიდან გადმოდინილი წყალი ქრისტეს პირველსახეებია. ღვთის ნების შეუსრულებლობის გამო დაკარგა მოსემ აღთქმულ მიწაზე შესვლის უფლება.

* უცხო ცეცხლი სიმბოლოა ღმერთის მიმართ თვითრჯული თავყანისცემისა, ეს არის ზორციელი, გარეგნული საშუალების შემოტანა მლოცველებში, ღვთისმოსაობის გასაღვივებლად.

წიგნის შინაარსი: ისრაელიანთა აღწერა და მათი განაწილება ბანაკებად ტომების მიხედვით იუდას ტომის მეთაურობით. ლევიანების განწესება სარწმუნოების კარვის მომსახურებისათვის. ნაზორეველობის წესი (ძვ. ქართულ თარგმანში „ნაზორეველის“ ნაცვლად „მლოცველია“). პასექის დღესასწაული სინას მთასთან. ისრაელიანთა მოგზაურობა ღმერთის ხელმძღვანელობით. ციური მანანა და ხალხის გაძლად.

სასველი დრტინენისათვის. ქანაანიდან დაბრუნებული მშვერაგები ხალხს აშინებენ მოსალოდნელი საფრთხით. ისრაელიანები დრტინავენ არა მხოლოდ მოსეს, არამედ ღმერთის მიმართაც. ღმერთის რისხვა და განაჟინი: ორგულნი დაიხოცებოან უდაბნოში. კორახის ამბავი. აარონის კვერთხის აყვავება. მოსეს მიერ წყლის გადმოღინება კლდიდან. შხამიანი გველები. მარიამისა და აარონის სიკვდილი. ისრაელიანთა გამარჯვებანი. ისრაელიანთა ლოცავს ბალაამ მოგვი და შორეულ მომავალში ხედავს მესიას – იაკობიდან ამომავალ ვარსკვლავს (რიცხ. 24,17), ისრაელის სამეფო კვერთხს.

ტომების აღწერა. იესო ნავე მოსეს მეგვიდრეა. მსხვერპლთა და დღესასწაულებრივ შეკრებათა წესის გამოკრება. მადიანელებზე გამარჯვება. აღთქმული ქვეყნის დანაწილება ტომებს შორის. ლევიანთა ქალაქები და თავშესაფარი ქალაქები.

რიცხეთას დედაზრი: ღმერთი განსწავლის, განსჯის და განწმედს თავის რჩეულ ერს, როგორც ყანას სარეველათაგან. მისი ერთგულება უცვლელია და მოწყალება უსაზღვრო.

მოსეს მეხუთე წიგნი: მმორე რჯული

ძირითადი ტექსტი:

5,20; 10,12-13; 11,26-28; 28,1

დედაზრი: მორჩილების ჭეშმარიტი

მოტივი და აუცილებლობა

ებრაული სახელწოდება ამ წიგნისა ნიშნავს „გამეორებას“. სებატანტა მას „მეორე რჯულს“ უწოდებს. ეს წიგნი არის დამატება და განმარტება სინას მთაზე მიღებული რჯულმდებლობისა. ძირითადი რჯული ებრაელებს ღმერთმა სინას მთაზე მისცა ცეცხლმოღებული მაყვლის ბუჩქიდან ქუხილსა და ელვაში.

ღმერთი მიმართავდა ადამიანთა სინდისს. მეორე რჯულიც მიმართავდა ადამიანთა სინდისს, მათ გულებს და მოუწოდებდა დამორჩილებოდნენ ღმერთს მისდამი სიყვარულით, რადგანაც ღმერთისა და მოყვასის სიყვარული რჯულის აღსრულებას ემსახურება.

ღმერთის მორჩილება მისი წყალობის შეუცვლელი პირობა არის. გებალისა და გარიზინის მთები დაწყვეისა და დალოცვის სიმბოლოა.

მოსეს ბოლო დამოძღვრანი იმ ხალხის მიმართ, რომელიც ემზადება თავის სამეგვიდრეოში შესასვლელად, დამაჯერებლად შეახსენებენ ადამიანებს მათ მოვალეობას ღმერთისა და თანამოქალაქეთა მიმართ. მთელი წიგნი გამსჭვალულია სიმკაცრითა და ამასთან ერთად გულმოწყალებით. დარიგება მიმართულია მათეენ, ვისაც თავისი ასაკის გამო წილი არ უდევს უდაბნოში მამათა მიერ ჩადენილ ცოდვებში. „იკყვარდეს უფალი შენი ღმერთი, გესმოდეს მისი სიტყვა და მიეწეო მას, რადგან ის არის შენი სიცოცხლე“ (2 რჯ. 30,20).

მოსეს წინასწარმეტყველური თვალი მიჰყრობილია თავისი ხალხის მომავლისაკენ აღთქმულ ქვეყანაში: იქ ერთ ადგილას უნდა სცენ თავყვანი ღმერთს, იმ ადგილას, რომელსაც უფალი ამოირჩევს. იქ მომავალმა მთავარმა მღვდლებისა და ლევიანთა გრაგნილებიდან უნდა გადაიწეროს „მეორე რჯულის“ წიგნი, მუდამ თან უნდა იქონიოს და არ გადაუხვიოს არც მარჯვნივ და არც მარცხნივ. იქ აღადგენს ღმერთი წინასწარმეტყველს ისრაელიანთაგან, რომელიც ღვთის სიმართლის სრულ გამოცხადებას მოიტანს (მითითება ქრისტეზე).

ფარაონის მონადეოფილი ისრაელის ხალხი წერთნას ლებულობს უდაბნოში, რათა ღვთის რჩეული ერი გახდეს. ის ვალდებულია წმიდად იცხოვროს და გარემომცველ სამყაროს არ აღერიოს.

მოსეს ხუთივე წიგნი დიდი სიცხადით მოწმობს, თუ რა არის ისრაელის მოწოდება — იგი უნდა იყოს მარილი მიწისა, ნათელი და კურთხევა ქვეყნიერებისა. იგავით რომ ვთქვათ, ისრაელის სულიერი მოწოდება არის მოწოდება ქრისტეს ეკლესიისა.

ისრაელიანთა ბელადი მოსე, რომელიც თავგამოდებით აცილებს მათ ღმერთის რისხვას, ქრისტეს პირველსაზე, როგორც მსაჯული, წინასწარმეტყველი და მეფე.

მეორე რჯულის ძირითადი აზრად ღმერთი აღადმინისაგან ითხოვს საპასუხო სიყვარულს და ეს სიყვარული სრულიად შესაძლებელს ხდის ღმერთის მორჩილებას.

შინაარსი: მოსეს მიმართვა ისრაელიანთადმი დარიგებითა და გაფრთხილებით. უდაბნოში 38-წლიანი ხეტიალის შესენება. 10 მცნების მნიშვნელობის განმარტება, რაც არსი და საფუძველია ხალხთან ღმერთის აღთქმისა და ხსნის აუცილებელი პირობაა. შეგონება (ისმინე, ისრაელო!) და პირველი და მეორე მცნების განმარტება. შესენება, რომ ღმერთი მფარველობს თავის ხალხს და მოწოდება, რომ საჭიროა ღვთის მიმართ საპასუხო სიყვარული მცნებათა შესრულებით. დანარჩენ მცნებათა განმარტება. კერძო და საზოგადოებრივი ცხოვრების წმიდაყოფის განგება. კურთხევის აღთქმა რჯულის დამცველთადმი და წყევითი მუქარა მის დამრღვევთადმი. აღთქმის განახლება.

მოსე ეთხოვება ხალხს და კვდება.

ხუთწიგნეულის ქართული ხელნაწერები *)

სახელწოდება	კოლექცია (ხელნაწ. ინსტ-ტი)	თარიღი	მოთავსებულია გვერდებზე
შესაქმე (დაბადება)	Ath. 1	978 წ.	1r-70v
	A 179	1669 წ.	1r-87v
	ქუთ. (K) 28	XVII ს.	1r-45v
	H 1207	XVII ს.	1r-92v
	A 51	XVII-XVIII	1r-30v
	Sin 34	X ს. ფრაგმენტი	1 ფურც.

სახელწოდება	კოლექცია (ხელნაწ. ინსტ-ტი)	თარიღი	მოთავსებულია გვერდებზე
გამოსვლათა	ტუთ. 671	XI ს. ფრაგმენტი	.
	Ath. 1	978 წ.	70v-118r
	A 179	1669 წ.	88r-152v
	ქუთ. K 28	XVII ს.	45v-108v
	H 1207	XVII ს.	93r-179v
	A 51	XVII-XVIII	30r-53r
ლევანთა	Q 208ა	X ს. ფრაგმენტი	1 ფურც.
	A 1119 ბ	X ს. ფრაგმენტი	1 ფურც.
	Ath. 1	978 წ.	118v-137v
	A 1108	XII ს.	1r-ზე იწყება
	Q 1152	XII-XIII სს.	1r-ზე იწყება
	ქუთ. (K) 28	XVIII ს.	108v-146r
რიცხვთა	H 1207	XVII ს.	180r-239r
	A 51	XVII-XVIII სს.	54r-66v
	A 1108	XII ს.	35r-ზე იწყება
	Q 1152	XII-XIII სს.	87r-ზე იწყება
	ქუთ. (K) 28	XVII ს.	146v-200v
	H 1207	XVII ს.	239r-310r
მეორე რჯული	A 51	XVII-XVIII სს.	66v-83v
	S 104	IX ს. ფრაგმენტი	4 ფურც.
	ათონის ზოგრაფის მონასტრის 11	XI ს. I ნახ. ფრაგ.	17r-18v
	A 1108	XII ს.	93r-ზე იწყება
	Q 1152	XII-XIII სს.	213v-ზე იწყება
	A 243	1672 წ.	3r-98v
	ქუთ. (K) 28	XVII ს.	200v-210v
	H 1207	XVII ს.	310r-338v
	A 51	XVII-XVIII სს.	84r-109v
	H 885	XVII ს.	83r-98v

*) ყველა ეს ხელნაწერი – დედანი თუ ასლი – შეგიძლიათ იხილოთ საქართველოს აკადემიის კორნელი კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის სიძველეთ-საცავებში.

წიგნი იესო ნავეს ძისა

ძირითადი ტექსტი:
11,23; 21,44-45

დედაზრი: ღვთის ერთგულება გამოც-
ხადებულია და ნაჩვენები.

ამ წიგნის ძვ. ქართული ხელნაწერები და ასლები დაცულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის კორნელი კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში. აი, მათი ნუსხები: A 1108 (XII ს.) იწყება 150r-ზე, Q 1152 (XII-XIII სს). მოთავსებულია 302r – 343v გვერდებზე; A 51 (XVII-XVIII სს.). 110r – 123v; H 885 (XVII), 99r – 118v.

ამ წიგნს ეწოდა იმ ღვთის რჩეული კაცის სახელი, რომელმაც დაასრულა ებრაელი ხალხის ეგვიპტის მონობიდან გამოსხნა და მათი შეყვანა ქანაანში. იესოს ადრე ერქვა ოსია. იესო მას უწოდა მოსემ, როცა მან იგი სხვებთან ერთად გააგზავნა ქანაანის ქვეყნის დასაზვერად. ღმერთის ეს ერთგული და მამაცი მსახური, მოსეს დიდი თანამემწე, აღესილი იყო სულიწმინდით. მან მოსეს სიკვდილის შემდეგ გააგრძელა ისრაელის მართვა ღმერთის ნებითა და სახელით.

იესო ნავეს წიგნი არის გაგრძელება მოსეს ხუთწიგნეულისა. მიზანი ამ წიგნისა იყო დადასტურება იმისა, თუ როგორ აღასრულა ღმერთმა თავისი დაპირება, ქანაანი მიეცა ისრაელის 12 ტომისათვის სამუდამო სამემკვიდროდ. სულიერი თვალსაზრისით იესო ნავეს ძე არის ქრისტეს პირველსახე. მოსე – რჯულის სიმბოლო – ვერ გამარჯვებინებდა ცოდვიან ხალხს. იესო ნავეს ძეს ებრაელები გადაჰყავს მდ. იორდანეზე, რაც ნათლისცემის სიმბოლოა წყლითა და სულით და მიჰყავს ისინი ახალი ცხოვრებისაკენ სულსა და ჭეშმარიტებაში.

ჩვენი ხსნის წინამძღვარი იესო ქრისტე, თავისი პირველსახის მსგავსად გამარჯვებას გამარჯვებაზე გვანიჭებს ჩვენს მტრებზე, რომლებიც ჩვენს სულებს ემუქრებიან და გვიღებს საუკუნო ცხოვრების ბჭეთ-ზეცას.

შინაარსი: მზვერავთა გაგზავნა იერიხოში. ისრაელიანთა გადასვლა მდ. იორდანეზე რჯულის კიდობნის წინძოლოთ. იერიხონის აღება. მთელი საზოგადოების დასჯა ერთი კაცის ცოდვის გამო, რომელმაც შენაჩვენები მოიპარა. ქალაქ გაის დანგრევა. გარიზონისა და გებალის მთები – ხალხის კურთხევა და წყევლის მუქარა. ქანაანელთა მოკავშირეების დამარცხება. დაპყრობილი მიწების განაწილება ისრაელის 12 ტომს შორის. ლევიანთა ქალაქები და თავშესაფარი ქალაქები. წინამძღოლის სიკვდილი.

მსაჯულთა წიგნი

ძირითადი ტექსტი:
21,25; 2,12-16

დედაზრი:

1. ღმერთისაგან განდგომის მიდრეკილება.
2. სულიერი განდგომის შედეგი.
3. ღვთის მაღლი განდგომილის ღვენასა და აღდგენაში.

ძვ. ქართული ხელნაწერები, რომლებიც შეიცავენ ამ წიგნს: Ath. 1 (978 წ.), 138 r – 143 r; A 1108 (XII ს.), იწყება 175 r-ზე; Q 1152 (XII-XIII სს). იწყება 344 r -ზე; A 51 (XVII-XVIII სს.); 123 v- 146 v; H 885 (XVII ს.), 118 v -138 r.

ეს წიგნი იმ დროის ამბებს გადმოგვცემს, როცა ისრაელიანებს მოაკლდათ იესო ნავეს ძის მტკიცე ხელი და თანდათან დაშორდნენ ჭეშმარიტი ღმერთის თაყვანისცემას და ნაცვლად იმისა, რომ ბოლომდე მიეყვანათ ქანაანელთა განადგურება, დაუახლოვდნენ მათ და თავადაც კერპთაყვანისმცემლობა იწყეს.

ამიტომაც დასაჯა ისინი ღმერთმა და მეზობელი ხალხის მონობაში ჩააგდო. მონობის უღელქვეშ გმინავენ ებრაელები და ინანიებენ ცოდვებს. ღმერთი მათ ათავისუფლებს თავისი რჩეული მსაჯულების ხელით, რომლებიც სწრაფად შეკრებილ მეომრებს უდგანან სათავეში და მოძალადეებს დევნიან. მსაჯულები ხდებიან ხალხის მმართველები.

წიგნში მოთხრობილია ცამეტი ასეთი გმირის ამბავი, რომელთაგან ერთი ქალია. იმ არეულ დროს სარწმუნოების კარავმა აღთქმის კიდობანითურთ დაკარგა წამყვანი მნიშვნელობა. მიტოვებულ იქნა სინას მთაზე მიღებული რჯული და დებულებანი, დაირღვა ისრაელიანთა ტომების ერთსულოვნება და ყველა ცალ-ცალკე მოქმედებს. ამ მძიმე დროს ისტორიკოსს ხშირად წამოსცდება ჩივილი: „იმ დღეებში მეფე არ ჰყავდათ ისრაელიანთ; ყოველი კაცი იმას აკეთებდა, რაც მას მიაჩნდა სამართლიანად“ (მსაჯ. 17,6; 18,1; 19,1; 21,25). სუფევს ანარქია, რომელსაც მსაჯულთა ეპოქაში ხანგამოშვებით ენაცვლება ქვეყნის მოწესრიგება. ეს ანარქია იმ დრომდე გაგრძელდა, ვიდრე ხალხში არ გაიღვიძა ძლიერი და ერთპიროვნული ძალაუფლებისაკენ სწრაფვამ, რომელმაც იგი მიიყვანა საულის შეფედ არჩევამდე. წიგნში გატარებული აზრი, რომ სუსტი ხელისუფლება ქვეყნის დამღუპველია, გვაფიქრებინებს, რომ მისი შედგენის დრო საულის მეფობის ხანას უნდა ეკუთვნოდეს.

წიგნის მიზანია მოგვითხროს ღვთის უსაზღვრო მოწყალების შესახებ მისი რჩეული ერის მიმართ, თვით მისი სულიერი დაცემის ჯამსაც კი, და გვიჩვენოს, რომ კაცის გამორჩევა გმირობისათვის დამოკიდებული არ არის იმ უპირატესობებზე, რომლებსაც ხალხი აძლევს მნიშვნელობას, რათა „არავითარმა ზორციელმა არ იკვებნოს ღმერთის წინაშე“ (1 კორ. 1,29).

შინაარსი: ისრაელიანთა ყოფა მსაჯულთა ეპოქაში. მათგან ყველაზე შესანიშნავი ღმერთისადმი ერთგულებით გედონია (მსაჯ. 8,23), ყველაზე ძლიერი — სამსონი. წინასწარმეტყველი ქალი დებორა და მისი გამარჯვების გალობა. დანის ტომელთა კერპთაყვანისმცემლობა. ბენიამინის ტომის თითქმის სრული განადგურება მათი სამარცხვინო საქციელის სასჯელად.

რუთის წიგნი

ძირითადი სიტყვები:

სამკვიდრებელი 1,9; 3,1;

გამოსიდა 4,4-6

დედააზრი: თავშესაფარი გამოსყიდვითა და კავშირით.

რუთის წიგნის ძვ. ქართული ხელნაწერები: Ath. 1 (978 წ.), 143v — 148v; A 1108 (XVII ს.) 200v- 201r; Q 1152 (XII-XIII სს.) 392v-ზე იწყება; H 885 (XVIII ს.), 138r — 140v; A 51 (XVII-XVIII სს.) 146v — 150v.

ეს წიგნი ისრაელიანთა ყოფის ნათელ სურათს გვიხატავს მსაჯულთა ეპოქის ერთ მონაკვეთში და მოგვითხრობს მოაბელი ქალის ამადლელებელი ცხოვრების ისტორიას, რომელიც დავით მეფის დიდი ბებია გახდა და შევიდა მესიის წინაპართა საგვარეულო ნუსხაში (მათე 1,5).

აქ მოთხრობილ ამბავს გადავყავართ პალესტინის ტრიალ მინდვრებში, იქ, სადაც წინაპართა აღთქმის მიხედვით მომკალნი ჯერ კიდევ უტოვებდნენ ჩაბნეულ თავთავს ქერივ-ობლებსა და ხიზნებს. ისრაელიანელის ახალგაზრდა ქერივი, რომელმაც არ მიატოვა შეიღმკედარი დედამთილი, თავთავს აგროვებს თავისი ქმრის მდიდარი ნათესავის ნამკალში. მისი ერთგულება უბედური დედამთილისადმი და მოკრძალებულობა ხიბლავს ბოყაზს, რომელიც გამოისყიდის რუთის ქმრის ადგილ-მამულებს და ცოლად ირთავს მას.

რუთის წიგნის დედააზრი ის არის, რომ ღვთის სასუფეველის მოქალაქედ გახდომა წარმომავლობასა და გარეგნულ უპირატესობებზე კი არ არის დამოკიდებული, არამედ ღმერთის ერთგულებასა და მოყვასის სიყვარულზე.

გადატანითი მნიშვნელობით მოაბელი რუთი არის პირველსახე წარმართთაგან წამოსული ქრისტიანული ეკლესიისა, რომელიც გამოისყიდა ბოყაზის ხორციელმა შთამომავალმა – მესია ქრისტემ.

შინაარსი: რუთის ერთგულება დედამთილისადმი. ბოყაზის მინდვრებზე ჩაბნეული თავთავის კრეფა. ბოყაზისა და რუთის ქორწინება. დავით მეფის საგვარეულო ნუსხა.

დასკვნა: ღმერთი აკურთხებს თავის ერთგულს.

სამუელის წიგნები ანუ 1 და 2 მეფეთა

1 მეფეთა:

ძირითადი სიტყვა: ლოცულობდა
1,10-27; 7,5; 8,6; 12,19-23

დედააზრი: ლოცვის ადგილი და ძალი
ცხოვრების ყოველ გამოცდაში

მე-2 მეფეთა:

ძირითადი ტექსტი: 5,12

ძირითადი ფრაზა: უფლის წინაშე

დედააზრი: დარწმუნებული იყავი, რომ
შენი ცოდვა მოგძებნის.

ეს წიგნები უშუალოდ „მსაჯულთა“ მოსდევენ კანონში მის გაგრძელებად და თავდაპირველად ერთ მთლიანს წარმოადგენდნენ. ისინი ცნობილია სამუელის სახელით, რომელიც ისრაელის უკანასკნელი მსაჯული იყო და პირველი – წინასწარმეტყველთა შორის, რომელთაც წერილობითი მემკვიდრეობა დატოვეს. სამუელ წინასწარმეტყველი მმართველობის მონარქიული ფორმის დამფუძნებელი იყო.

ამ წიგნებში სამუელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ეპიზოდების გვერდით ლაპარაკია პირველი ორი მეფის – საულისა და დავითის ცხოვრებისეული ფაქტების შესახებ. მსაჯულთა ეპოქაში ისრაელიანთა სულიერმა დაცემამ ისინი მეზობელი ტომების მონობაში ჩააგდო. მათი მუდმივი მტრების – ფილისტიმელთა – დამარცხება საბოლოოდ მხოლოდ დავითმა შეძლო.

სამუელი და სხვა წინასწარმეტყველნი თავიანთ ჩანაწერებში ძირითადად წინ წამოსწევნ ისეთ ისტორიულ ფაქტებს, რომლებიც მოწმობენ უფლის ძლევამოსილებასა და მის მიერ ხალხის ქმადგობას. ხალხის წინამძღოლთა პიროვნებებზე ისინი ჩერდებიან იმდენად, რამდენადაც შესაძლო იყო ლაპარაკი მათ ერთგულებასა თუ ორგულობაზე მათი მაღალი ამოცანებისადმი. მატინებში ნათლად არის აღნიშნული მეფეთა ცოდვების შესახებ და მითითებულია ამ ცოდვათა კავშირზე ხალხის უბედურებებთან. ამბების პრიზმაში წინასწარმეტყველი მუდამ ხედავს ღმერთის შეშწინარებელ ან დამსჯელ ხელს. სამუელის წიგნების სულიერი ცენტრი არის თავად წინასწარმეტყველი, შემდეგ – მეფე დავითი. თხრობის სიცხოველე გავარაუდებინებს, რომ ბევრი რამ მოთხრობილია თვითმხილველთა მიერ.

შინაარსი 1 წიგნისა: სამუელის წარმომავლობა და მოწოდება. მისი სამსახულო და საწინასწარმეტყველო მოღვაწეობა. სამუელის მიერ ისრაელის სამეფოს დაარსება. საულის მირონცხება მეფედ. მისი მმართველობა და პირველი გამარჯვებები. მისი თვითნებობა. ღმერთის მიერ მისი უარყოფა. დავითის მირონცხება მეფედ. დავითის ღვწნა საულის მიერ. საულის სიკვდილი.

შინაარსი 2 წიგნისა: დავითის გამეფება ჯერ იუდას ტომზე, შემდეგ კი მთელ ისრაელზე. დავითის მეფობის ღვთიური სანქცია. ისრაელის სამეფოს საზღვრების გავრცობა. დავითის მძიმე ცოდვა და სასჯელი. ტახტის დაკარგვა დროებით. დავითის დაბრუნება სამეფოში და სიმშვიდისა და წესრიგის დამყარება.

1 და მე-2 წიგნის დედაზრრ: თვითნებობას ადამიანი დაცემისკენ მიჰყავს. ღმერთი აღმადლებს მის ერთგულსა და ცოდვების მოშანიებულს.

მეფეთა 3 და 4 წიგნები

მე-3 წიგნის ძირითადი ტექსტი:

12,19; 9,4-9

ძირითადი ფრაზა:

„როგორც დავითი მისი მამა“ 11,4...

დედაზრრ: უფალი აკურთხებს მის მორ-

ჩილთ, სჯის ურჩთ, შეუნდობს

შემნანებელთ.

მე-4 წიგნის ძირითადი ტექსტი:

1,17; 10,19; 17,23; 24,2

ძირითადი ფრაზა: „უფლის სიტყვით“

დედაზრრ: უფლის სიტყვის აღსრულება

აუცილებელია, როგორც მართ-

ლისათვის, ისე ცოდვილისთვის.

თავდაპირველად ეს წიგნებიც გაუყოფელი იყო. მათში მოთხრობილია ისრაელის ისტორია სოლომონის გამეფებიდან (დაახლ. 970 წ. ქ. შობამდე) ბაბილონის ტყვეობამდე (დაახლ. 561 წ. ქ. შობამდე). ამ წიგნთა მთავარი საგანია მეფეთა დამოკიდებულება ღმერთთან. ღმერთის ჭეშმარიტი თავყანისცემისგან განდგომა და ამის შედეგად ხალხის თანდათანობითი შინაგანი და გარეგანი დაუძლურება. სოლომონის შემდეგ ხალხის ორ სამეფოდ (ისრაელისა და იუდეის) გაყოფა.

ამ წიგნებში დიდი ყურადღება ეთმობა ელიას, ელისესა და ესაიას საქმიანობას, რომლებიც მეფეებს მოუწოდებდნენ მონანიებისაკენ და მიისწრაფოდნენ, მათი მოღვაწეობა კეთილ-ეყოთ. სევდიანად ჟღერს ფრაზა, რომელსაც წინასწარმეტყველი ხშირად იმეორებს ისრაელის სამეფოს შესახებ: „ისინი (მეფეები) დადიოდნენ

იერობოამის გზით, რომელმაც ისრაელი ცოდვას აზიარა“. უკეთესი ვითარება არც იუდეის სამეფოში იყო.

3 და 4 წიგნების დედააზრი: ქვეყნიური ღიდეების მწვერვალთან ისრაელი ვარდება დამცირების უფსკრულში იმის გამო, რომ გადაუდგა ღმერთსა და მის რჯულს.

3 წიგნის შინაარსი: სოლომონის მეფობა ისრაელში. ტაძრის აგება იერუსალიმში. სოლომონის გატაცება მისი ცოლების კერპთაყვანისცემით და მისი მეფობის დასასრული. ისრაელიანთა სამეფოს გაყოფა იუდეისა და ისრაელის სამეფოებად. ელია წინასწარმეტყველი ამხელს და სჯის აქაბ მეფის მიერ დამკვიდრებულ კერპთაყვანისმცემლობას.

4 წიგნის შინაარსი: წინასწარმეტყველ ელისეს მოღვაწეობა. ისრაელის მეფე იოაში წინასწარმეტყველთა შურს იძიებს აქაბის სახლზე. მღვდელმთავარ იოდაეს ცდა იუდეის სამეფოში ღმერთის ჭეშმარიტი თაყვანისცემის აღსადგენად. შინა ომები ორ სამეფოს შორის. ისრაელის დასუსტება. ახალი დამპყრობნი – აშურელნი. ისრაელის სამეფოს დასასრული. ათი ტომის გადასახლება აშურეთში. იუდეის მეფე ხიზკიაჰუ და წინასწარმეტყველი ესაია – ღმერთის საყვარელნი. მეფე იოაშის მიერ ღვთისმსახურების აღდგენა ტაძარში და პასექის დღესასწაულის გადახდა. მისი შთამომავალნი გადაუდგებიან ღმერთს. იუდეა ხარკს უხდის ეგვიპტეს, შემდეგ ბაბილონს. ნაბუქოდონოსორის მიერ იერუსალიმის გარემოცვა და მისი დაპყრობა. იუდეის სამეფოს დასასრული. იუდეველთა გადასახლება ბაბილონში.

მეფეთა წიგნების ქართული ხელნაწერები:

Ath. 1 (978 წ.), II ტ. 1 r – 213v; Jer. 113. (XIII-XIV სს), გვ. 1-395; A 570 (1470 წ.), 1r – 33v ; A 646 (XV-XVI, სს), 1r – 252r; A 51 (XVII-XVIII სს). 151r – 209v.

ამ ხელნაწერების მიხედვით, უჩა ცინდელიანის მტკიცებით, მეფეთა 1 და 2 წიგნები ქმნიან ორ რედაქციულ ტიპს: ერთია (B) ბაქარის ბიბლიის ნაბეჭდი ტექსტი, ხოლო მეორე (A) ოშკური (Ath. 1), იერუსალიმური (Jer. 113), ჯანაშვილისეული (A 646) და საბასეული (A 51). მეორე ჯგუფში გამოიყოფა ორი რედაქცია – მოკლე (იერუსალიმური) და ვრცელი (დანარჩენი ნუსხები).

მეფეთა 3-4 წიგნების კვლევისას უჩა ცინდელიანი ადგენს, რომ ცალკე დგას ოშკური რედაქცია სხვა ხელნაწერთაგან და იგი მიჰყვება ლუკიანურ ტრადიციას, ხოლო იერუსალიმური, ჯანაშვილისეული და მცხეთური ძირითადად ჰეგზაპლას ტრადიციებს იცავენ.

1 და 2 ნეშტთა

- 1 ნეშტთა: გასაღები – „შენ ყველაზე მეფობ.“ დედაზრი: უფალი აკუთრობებს მორჩილთ, სჯის ურჩთ.
- 2 ნეშტთა: ძირითადი ტექსტი: 20,20 დედაზრი: უფლის ძიება და მსახურება ცოცხალი რელიგიისა და გამარჯვების სი-ცოცხლის წყაროა.
- ძირითადი ფრაზა: „თავისი გული მიმართა უფლის გამოსაძიებლად“ (30,19)

1 და 2 ნეშტთას შემცველი ქართული ხელნაწერები: A 570, (1460 წ.), 34r – 84r; A 646; (XV-XVI სს.), 253v – 376r ; H 885, (XVII ს), 3r-30v; A 51 (XVII-XVIII სს), 210r – 276v.

ამ წიგნების ბერძნული სახელწოდება, რომელიც ვულგატაშიც გადავიდა, და-მატებას ნიშნავს (ალბათ მეფეთა წიგნებისა).

ეს ისტორიული ჩანაწერები ქ. შობამდე 330 წ. უნდა აღმოცენებულიყო და შედგენილი უნდა იყოს ვინმე ლევინი ავტორის მიერ ეზრასა და ნეემიას ჩანაწე-რების გამოყენებით და აგრეთვე უფრო ძველი დოკუმენტების მიხედვით (შესა-ძლოა, სატაძრო არქივიდან).

ნეშტთას წიგნების შეჯერებისას მეფეთა წიგნებთან ირკვევა, რომ ეს პირველნი თითქმის ზუსტად იმეორებენ მეფეთა წიგნების ცნობებს. არის ზოგიერთი ადგი-ლები გამოტოვებული, ზოგიც შევსებულია ახალი ფაქტებით. ძირითადი ყურად-ღება მიპყრობილია სოლომონის მემკვიდრეების დროს მივიწყებული სატაძრო ღვთისმსახურებისადმი. თითქმის უყურადღებოდ არის დატოვებული იმ მეფეთა ცოდვები და ბოროტმოქმედებანი, რომლებიც კერპთაყვანისცემას მიეცნენ. არაფე-რია ნათქვამი ამ მეფეთა მიმართ ღვთის სამსჯავროს შესახებ. საუბარია უმეტეს-წილად იუდეის სამეფოზე. ამ წიგნების შემდგენელს, როგორც ჩანს, სურდა წინ წამოეჭრა დავითის მონარქიის მიმართ ღმერთის მიერ უპირატესობის მინიჭების ფაქტი. მეორე წიგნში მოთხრობილია ხალხის ცხოვრების რელიგიური გარდაქმნის მცდელობის შესახებ მეფეების: ასას, იოშაფატის, იოაშის და ხიზკიაჰუს და დროს.

ამ წიგნების ზნეობრივ და მოძღვრებითი ხასიათიდან გამომდინარე, მათი შემდ-გენელი განსაკუთრებით წინ წამოსწევს იუდას სახლიდან გამოსულ მეფეთა მმარ-თველობის ნათელ მხარეებს იმ ფაქტების მოხმობით, რომლებშიც სამეფო ხელი-სუფლება მოქმედებს თანამედროვე სამღვდლოების სულისკვეთების შესაბამისად.

1 ნეშტთას შინაარსი: გვარტომობის ნუსხა ადამიდან დავით მეფემდე. დავითის გამეფება. მისი თანამებრძოლნი. საულისა და მისი სახლის დაღუპვა. დავითის მმართველობა. მისი ზრუნვა მომავალ ტაძარზე. დავითის სამადლობელი ლოცვა. მისი ბოლო სურვილი და აღსასრული.

2 ნეშტთას შინაარსი: სოლომონის მიერ მსხვერპლშეწირვა. მისი სიბრძნე. ტაძრის აგება და მისი კურთხევა. სოლომონის მმართველობა. მისი სიბრძნე, დიდება და აღსასრული. მეფენი და წინასწარმეტყველნი იუდეის სამეფოში რობოამიდან ციდეკიაჰმდე.

გახსენება ღმერთის მუდმივი წყალობისა, რომელსაც იგი ავლენდა პატრიარქთა მიმართ და რომელიც კვლავ გამოიჩინა იერუსალიმისა და მისი ტაძრის მიმართ.

ისევე როგორც მეფეთა წიგნების ქართული ვერსიები, ნეშტას წიგნებიც ორ რედაქციად იყოფა: ერთი (სეპტანტას ალექსანდრიულ კოდექსთან ახლოს მდგომი) A 51, A 570, A 646 და H 885 ხელნაწერები, მეორე – ბაქარისეული ტექსტი (ბაქარის ბიბლია. 1743 წ. გამოცემა).

ეზრას და ნემიას წიგნები

ეზრა 1:

ძირითადი ფრაზა: „სიტყვა უფლისა“

დედააზრი: სიტყვის ადგილი და ძალი უფლის ერის რელიგიურ, სოციალურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

ნემიას წიგნი:

ძირითადი ტექსტი: 1,4; 6,3

ძირითადი სიტყვები:

დედააზრი: ლოცვა, მცდელობა და სიბეჯითე ღმერთისთვის წარმატებული საქმიანობის პირობა არის.

ლოცვა და საქმეები.

ეს წიგნები წარმოადგენენ ნეშტას გაგრძელებას და ცნობილია იმ ეპოქის ორი გამოჩენილი მოღვაწის სახელით, რომელთა დროსაც ისრაელი ნაწილობრივ დაბრუნდა ბაბილონის ტყვეობიდან. ეზრას წიგნი იწყება 2 ნეშტას დასკვნითი სიტყვებით. ეს ფაქტი და აგრეთვე ის გარემოება, რომ ზოგიერთ თავში არამეული სიტყვები გვხვდება, გვაფარაუდებინებს, რომ ეს ორივე წიგნი ერთი და იმავე პიროვნების მიერ არის დაწერილი, ალბათ, ვინმე განსწავლული ლევიანის მიერ.

„როცა იერემიას მიერ ნაწინასწარმეტყველები დრო დასრულდა“, იუდასა და ბენიამინის ტომის მრავალი ღვთისმოსავი ძე დაუბრუნდა მამა-პაპის ქვეყანას უხუცესებთან ერთად. შესაძლოა, დაბრუნდნენ აგრეთვე სხვა ტომთა წარმომადგენლებიც.

სპარსეთის მეფე კვიროსმა, ბაბილონის დამმარცხებელმა, გამოსცა შეშწინარებულური დეკრეტი, რომლითაც ებრაელთ უფლება ეძლეოდათ სამშობლოში დაბრუნებისა. გადასახლებულთა პირველი ჯგუფი უხუცეს ზერუბაბელისა და მღვდელმთავარ იესო იოცადაკის ძის მეთაურობით სამშობლოში დაბრუნდა 536 წ. ქ. შობამდე. შედგა ახალი ტაძრის საძირკვლის ჩაყრის გულისამაჩუყებელი ცერემონიალი ძველი ტაძრის ნანგრევებზე. მალე მშენებლობა შეჩერდა სამარიელთა დაბეზლებით. იგი განახლდა მხოლოდ დარიოს მეფის ზეობის მეორე წელიწადს. ტაძრის მშენებლობა დასრულდა, საზეიმოდ აკურთხეს და პასექიც აღნიშნეს. ტაძრის ძვირფასი ნივთიულობა და სხვა ქონება ებრაელთ დაუბრუნდათ ართახშასთან მიერ გადმოსახლებულთა მეორე ჯგუფთან ერთად. გადმოსახლებულ იქნენ ძირითადად ლევის ტომისანი ეზრას, „მოსეს რჯულის ამ ხელოვანი მცოდნის“ წინაღმძღოლობით.

ეზრა ფიქრობდა თავისი ხალხის შემეცნებასა და ყოფაში აღედგინა მოსეს რჯული და თავისი მოღვაწეობა იმით დაიწყო, რომ კრძალავდა შერეულ ქორწინებას და მოითხოვდა მათ დარღვევას. ცამეტი წლის შემდეგ იერუსალიმში

მოვიდა სხვა რეფორმატორი ნეემია, ართახშაშთას ღვინის მწდე. მან გააგრძელა და ბოლომდე მიიყვანა ეზრას მიერ დაწყებული საქმე — საფუძვლიანი შინა განახლება. დანგრეული იერუსალიმი მის დროს ნელ-ნელა აშენდა და დასახლდა. მას გარს შემოარტყეს ახალი კედლები და აღადგინეს დაზიანებული ადგილები. მშენებლებს თან თავდაცვა უზღებოდათ მტრულად განწყობილი მეზობელი ხალხებისაგან. მშენებლობის დამთავრების შემდეგ ნეემია გარს შემოიკრებს ხალხს, რათა მოასმენინოს მოსეს რჯული, რასაც ძველად ეზრა უკითხავდათ ხოლმე. იყო სრული ყურადღება და მონანიების ცრემლები. ამის შემდეგ ხალხმა, იესო ნავეს ძის შემდეგ პირველად, იდღესასწაულა კარვობა.

ნეემიას წიგნი გამოირჩევა ავტორისეული ცხოველი თხრობით. ნეემიამ და ეზრამ მოახერხეს მოსეს რჯულისთვის დაებრუნებინათ ძველი მნიშვნელობა ხალხის ცხოვრებისათვის, თუმცა კი მის კეთილმოწყობას (ტომებად დაყოფა) და დამოუკიდებლობას სხვა ხალხთაგან უკვე ვეღარ მიაღწიეს.

ეზრასა და ნეემიას წიგნების ძირითადი აზრი ის არის, რომ ღმერთის წინამძღოლობა და დახმარება ხალხისადმი განპირობებულია მისი და მისივე რჯულის ერთგულებით.

ეზრას წიგნის შინაარსი: ბაბილონის ტყვეობიდან ებრაელთა პირველი ნაკადის დაბრუნება ზერუბაბელისა და იესო იოცადაკის ძის მეთაურობით. დანგრეული ტაძრის ნაცვლად ახალი ტაძრის აგება. ებრაელთა მეორე ნაკადის გადმოსახლება ეზრას წინამძღოლობით. ეზრას ზრუნვა ხალხის განწმენდაზე წარმართობის ყოველგვარი კვალისგან.

ნეემიას წიგნის შინაარსი: ნეემიას დაბრუნება იერუსალიმში. ქალაქის კედლების აღდგენა. ხალხის მიმართ ღმერთის აღთქმის განახლება. იუდასა და ბენიამინის ტომების აღწერა, რომელნიც იერუსალიმს გადმოსახლდნენ. იერუსალიმის გალავნის საზეიმო კურთხევა. კარვობის დღესასწაულის აღდგენა. სამშობლოში დაბრუნებულთა ცხოვრებიდან შეცოდებათა მოცილება.

ესთერის წიგნი

ძირითადი ტექსტი: 4,14

დედააზრი: ღვთის განგების ნამდვილობა.

ესთერის წიგნის ქართული ვერსიების ხელნაწერები: Ath. 1 (978 წ.), ტ. 1, 495v-509v; ler. 113 (XIII-XIV სს.), 84v — 95v; A 646. (XV-XVI სს.), 376r — 426v; H 885 (XVII ს.), 31r — 39v; A 51 (XVII-XVIII სს.); 318r — 325r. ეს ბოლო ისტორიული წიგნი თვალსაჩინოდ წარმოაჩენს ღმერთის მზრუნველობას მისი რჩეული ერისადმი, რომელმაც დამოუკიდებლობა დაკარგა. ღვთის ხელი უხილავად მართავს ხალხის ფიქრსა და საქციელს ისე, რომ თვით ბოროტებას აიძულებს ემსახუროს სიკეთის ამაღლებას. ამავე დროს ღმერთი ადამიანს აძლევს თავისუფალი არჩევანის საშუალებას კეთილსა და ბოროტს შორის და მას აკისრებს პასუხისმგებლობას არჩევანზე. ებრაელთათვის დიდად მანუგეშებელი იყო ესთერის წიგნი მათ ხანგრძლივ გაფანტულობაში, როცა ბოროტი ძალები ხშირად უქადდნენ მათ მიწის პირისაგან აღგვას. თუმცა უფლის სახელი ერთხელაც არ არის ნახსენები,

მაგრამ ღვთის განგება სრულიად აშკარად ჩანს მასში. წიგნი ატარებს იმ ქალის სახელს, რომელმაც თავისი ხალხი იხსნა სრული განადგურებისაგან.

მიზანი წიგნისა — ახსნას წარმოშობა დღესასწაულისა, რომელსაც პურიმი ეწოდება და რომელიც ქ. შობამდე IV საუკუნეში დაწესდა.

ძირითადი აზრი: ღმერთი თავის რჩეულ ერს სჯის ცოდვათა გამო, მაგრამ შეუნდობს კიდევ, როგორც აღთქმის ხალხს.

შინაარსი: გაფანტულობაში მყოფ ებრაელთა ფიზიკური მოსპობის საშიშროების გაჩენა. დეკრეტი მათი ამოუღების შესახებ ახაშვეროშის მთელ სამფლობელოში. ესთერის გმირობა და ახალი დეკრეტის გამოცემა. ბოროტმოქმედი ჰამანის სიკვდილით დასჯა და ქველი მარდოქაის განდიდება.

მოძღვრებითი წიგნები

პოეზია

ბიბლიის ძვ. ებრაული კანონიდან ქრისტიანულში ექვსი მოძღვრებითი ანუ დამრიგებლობითი წიგნი გადმოვიდა: იობი, ფსალმუნი, იგავთა, ეკლესიასტე, ქებათა ქება, იერემიას გოდება. ეს წიგნები წარმოადგენენ მხოლოდ და მხოლოდ ლირიკული ხასიათის კლასიკური პოეზიის ნიმუშებს. ამ წიგნების წარმოშობა და განვითარება იმით იყო გამოწვეული, რომ იგი ემსახურებოდა ღმერთთან დამოკიდებულების გამოხატვას, როგორც ცალკეულ პიროვნებათა, ისე მთელი ისრაელისა. ღმერთის რწმენა და მისი ერთგულება გადმოსჩქეფდა ან გალობაში — ფსალმუნები, ქებათა ქება, იერემიას გოდება, ან აფორიზმებში, რომლებიც ლექსად შეადგინეს სოლომონმა და სხვა ღვთივგანბრძნობილმა პიროვნებებმა: იგავნი, ეკლესიასტე. იობის წიგნი მშვენიერად ათავსებს ლირიკასა და დამოძღვრას. პოეტური ადგილები ხშირად გვხვდება წინასწარმეტყველთა წიგნებშიც.

ძვ. ებრაული პოეზიის ფორმა — ორიგინალური პარალელიზმი — დაფუძნებულია არა რითმებზე — თანაჟღერადობაზე, არამედ ერთი და იმავე აზრის და არა მახვილების ცვლის რიტმიკაზე, გამეორებაზე — სინონიმზე (ფს. 9,10), ან ერთსა და იმავე სტროფში ორ ურთიერთსაწინააღმდეგო ანტითეზის შეერთებაზე (ფს. 1,6). და ბოლოს: ერთი და იგივე აზრის შესაბამისი გამოთქმებით განვითარებასა და დამატებაზე (სინთეზი) (იობ. 11,18). ფსალმუნთა სტროფები ზოგჯერ წყდება მისამდევრით (41 და 42 ფს.).

ძველებრაული პოეზიის სათავეები მოსეს ეპოქიდან მოდის (მოსეს გალობა. 2 რჯ. 31,30; 32,1-44). მისი აყვავების ხანა დავითისა და სოლომონის მეფობის წლებია. მეფე დავითმა სრულყოფილებამდე აიყვანა ფსალმუნთა ლექსთწყობა, სოლომონმა კი — აფორიზმები. მათ შემდეგ ჟღერადობა შეწყვიტა წმ. პოეზიამ რელიგიურობასთან ერთად. მხოლოდ ხანდახან გაივლივებდა ზოლმე იგი სუსტი ალით, როგორც, მაგ. მეფე იოშაფატის დროს (2 ნეშტ. 20), მაგრამ როცა იუდეველნი დაბრუნდნენ მამათა მიწა-წყალზე ტყვეობის მძიმე გამოცდის შემდეგ და აღადგინეს სატაძრო ღვთისმსახურება, მესიას მოლოდინთან ერთად გამოცოცხლდა წმ. პოეზიაც, რომელმაც დიდი წვლილი შეიტანა უძველეს საგანძურში.

იოზის წიგნი

ძირითადი სიტყვა: ცდუნება

დედააზრი: გამოცდა და ტანჯა ზოგჯერ

ძირითადი ტექსტი:

ჭკუისასწავლად გვეძლევა და არა სას-
ჯელისათვის.

1,9; იაკ. 5,11

იოზის წიგნის ქართული ხელნაწერები: H 885 (XVII ს.) 140v – 155v; A 51 (XVII-XVIII ს.), 326r – 343r.

ამ წიგნით იწყება მთელი რიგი მოძღვრებითი წიგნებისა, რომელთა დანიშნუ-
ლებაა ადამიანებს ასწავლონ ღმერთისადმი მინდობა. ისინი დაწერილია წინასწარ-
მეტყველურად განსწავლული ადამიანების მიერ. ზოგ მათგანს, მაგ. ფსალმუნებს,
ქებათა ქებას და იერემიას გოდებას პოეტური ფორმა აქვს და დანიშნულია სასიმ-
ღეროდ. იოზის წიგნში პოეტური ელემენტი გადაწულია ფილოსოფიურ აზრებ-
თან.

იოზის წიგნის აზრის სიღრმე და სისრულე იმგვარია, რომ მარტინ ლუთერი
ფიქრობს, შესაძლოა იგი სოლომონის მიერაც იყოს დაწერილი, რომლის ქმნილე-
ბებთან მას ბევრი საერთო აქვს. ლუთერის აზრი გვიანდელი ხანის ბიბლიის ზო-
გიერთმა მკვლევარმაც გაიზიარა. თუ ამ შესანიშნავი წიგნის ავტორი სოლომონი
არ არის, შესაძლოა, იგი შეიქმნა ბრძენი ჰემანის (3 მეფ. 4,31) შთაგონებით, რო-
მელმაც 87-ე ფსალმუნი დაწერა, რომელიც ძლიერ ჰგავს იოზის წიგნს.

სოლომონის ეპოქაში ისრაელს სავაჭრო ურთიერთობების გარდა მეზობელ
ხალხებთან კულტურული კავშირებიც ჰქონდა. შორეული საბას დედოფალი მო-
დის სოლომონთან, რათა ისწავლოს მისი სიბრძნე – „გამოსცადოს იგი გამოცა-
ნებით“ (2 ნეშტ. 9,1-9) ტვიროსის მეფე ხირამმა სოლომონს გამოუგზავნა თავისი
ხელოვანი ხურონი ტაძრის ასაგებად (3 მეფ. 5,1-18). ეს დრო იყო, ისრაელის
კულტურის უდიდესი აყვავების ეპოქა.

იოზის წიგნი თხრობის ფორმით დრამას უახლოვდება. მასში არის მსჯელობა
ცხოვრებისეულ ღრმა პრობლემებზე: მართალთა ტანჯვის მიზეზებსა და მიზნებ-
ზე, ადამიანის დამოკიდებულებაზე ღმერთთან და ღმერთისა ადამიანთან. და რაკი
მასში არსად იხსენიება რეალური, შესაძლოა მისი თემა ავტორმა ისესხა პატრიარ-
ქთა დროის გადმოცემებიდან, როცა რეალური წერილობითი ჯერ კიდევ არ არსე-
ბობდა და ადამიანები თავისი სინდისის კარნახით ცხოვრობდნენ.

იოზის წიგნის ბრძენი ავტორის დასკვნით ქვეყნად არ შეიძლება არსებობდეს
სრული სიმართლე, რადგან მართალიც ცოდავს თავისი თვითმკაცრობებით და
ღმერთის წინაშე ურჩობს. მაშასადამე, მართალს გამოცდა ეძლევა, რათა განიმსჭ-
ვალოს თავისი არასრულყოფილების შეგნებით და ისწავლოს თავმდაბლობა. მისი
ტანჯვანი სასჯელი კი არ არის, არამედ განწმედა, რომელსაც იგი მიჰყავს სრუ-
ლყოფილებისაკენ (იოზ. 15,2).

იოზის წიგნის ძირითადი აზრი: ღვთის გზები არ განიზომება მიზეზთა და
შედეგთა კანონით, თუმცა შეიცავენ მას. უფლის გზები მიუწვდომელია და ამი-
ტომაც ტანჯვას მიეყვარათ იმ სანეტარო მიზნამდე, რომელიც დაშვებულია
ღმერთის მიერ. ისრაელიანთა რომ შეეგნათ იოზის წიგნი, ქრისტეს ჯვარი არ გახ-
დებოდა მათთვის ასეთი დამაბრკოლებელი.

წიგნის შინაარსი: იობის ხასიათი და ცხოვრება. მისი მძიმე ტანჯვები. მეგობართა მოსვლა. იობის მდგომარეობა ხანგრძლივი მსჯელობის საგანია. მეგობრები ბრალს სდებენ იობს, ვარაუდობენ, რომ მას აქვს ფარული ცოდვები, რომელთაც მოჩვენებითი ღვთისმოსაობით ნილბავს. იობი ირწმუნება, რომ იგი უცოდველია, დარწმუნებულია, რომ ღმერთი გაამართლებს მას და კიცხავს მოსაუბრეთა დამოკიდებულებას ღმერთის მიუწვდომელ მოქმედებათა მიმართ. ერთი მეგობარი მას სამართლიანად სდებს ბრალს, რომ იგი ზედმეტად არის დარწმუნებული თავის სიმართლეში. უფლის სიტყვის დასკვნა: ყოვლის შემძლეს შეუძლია მართალი დაამძიმოს ტანჯვებით მისი გამოცდისა და მორჩილებისათვის. იობის მონანიება. ღმერთი აღადგენს მის ჯანმრთელობას.

განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია თ. 19,25-27, როგორც წინასწარმეტყველება ქრისტე მაცხოვარზე, რომელსაც იხილავს ტანჯული სხეულთან განშორების შემდეგ.

ფსალმუნთა წიგნი ანუ დავითნი

ძირითადი სიტყვა: თაყვანისცემა.

დედაზრი: ფს. 28,2

ქართული დავითნის ხელნაწერები: A 38 (მცხეთის დავითნი), XI ს., Sin. 42 (X ს.); Sin. 29 (X ს.); Sin. 22 (X ს.); გრაციის უნ-ტეტის პალიმფსესტი (X ს.); H 1798 (X-XII ს.), ფრაგმენტები; Jer. 161 (XIII-XIV ს.); Jer. 33 (XIII-XIV ს.); პეტერბურგის აღმ. მც. ინ-ტის B 1 (G 116, B 4) XIII-XIV სს.

ქართულ ენაზე ფსალმუნები IV-V სს-შია თარგმნილი. ამჟამად არსებობს ქართული დავითნის სამი რედაქცია: ორი ძველი და ერთიც გიორგი მთაწმინდელისეული (XI ს.).

ფსალმუნები ეწოდება 150 საგალობელს, რომლებიც ისრაელის ისტორიის სხვადასხვა დროს შეიქმნა. დავითის ქნარიდან დაწყებული ფსალმუნთა გალობა დღემდე თან ახლავს ყველა სატაძრო ღვთისმსახურებას, რაც დროდადრო წყდება ღვთისგან განდგომილ მეფეთა ზეობისას. ისინი სასოებას ჰგვირდნენ ბაბილონის ტყვეობაში მყოფ ისრაელიანთ, ზოლო ეზრასა და ნემიას ეპოქაში ტაძრის აღდგენასთან ერთად მათ თავისი შესაფერისი ადგილი დიკავეს. ისინი ღვთის წინაშე გადმოადინებენ ყველაფერს, რაც აღელვებს მორწმუნეთა გულებს: გლოვას ქვეყნად უსამართლობის ზეობის გამო და სიბნელეზე სინათლის გამარჯვების სასოებას, პირად ცოდვათა მონანიებას და ზეგარდმო ხსნის წყურვილს.

დიდი შთაგონებით გამორჩეული ფსალმუნები მალღდებიან მესიას – ქრისტეს – წინასწარმეტყველურ ხილვამდე.

თორას (მოსეს ხუთწიგნეულის) შესაბამისად ფსალმუნები ებრაულ კანონში 5 წიგნად იყოფა. ფსალმუნთა სახელწოდება წარმოდგება ერთ-ერთი მუსიკალური ინსტრუმენტიდან, რომლის თანხლებითაც სრულდებოდა გალობა. ებრაულ კანონში ფსალმუნებს ეწოდება თეჰილლიმ, ე. ი. ჰიმნები. მათ ავტორად ჩვეულებრივ დავითს მიიჩნევენ, თუმცა მას პირადად 73 ფსალმუნი ეკუთვნის; 12 შედგენილია მგალობელ ასაფის მიერ, 10 – კორახის ძეთა მიერ, 2 – სოლომონის (71-ე და 126-ე) მიერ, დანარჩენთა ავტორები უცნობია.

ფსალმუნთა ხასიათი ძირითადად მათ სათაურებშია მითითებული: ეს არის ან ლოცვა, ან შესხმა (ხოტბა), ან შეგონება. მითითებულია აგრეთვე მუსიკალური ინსტრუმენტები, რომელთა თანხლებითაც ეს ფსალმუნები სრულდებოდა: წინ-წილა, დაფდაფი, ქნარი, არფა, სალამური, საყვირი.

ყოველი ფსალმუნი სრულდება გუნდის ლოტბარისთვის ცნობილ მელოდიაზე.

ფსალმუნთა შეტანა მიღებულია ახალი აღთქმის წიგნთა კანონში, რადგან ისინიც წარმოადგენენ საღვთო გამოცხადებას ადამიანის განცდების შესაბამისი გამოთქმებით და მხატვრული სახეებით, რომლებშიც განჭვრეტილია ღმერთკაცის განხორციელება, ვნებები, ტანჯვა, მკვდრეთით აღდგომა და ქვეყნად მისი მომავალი მეუფება.

მესიანური ხასიათისაა ფსალმუნები: 2, 8, 15, 21, 22, 23, 39, 40, 44, 46, 49, 54, 67, 68, 71, 88, 109, 117. განსაკუთრებული გამოშასხველობით გამოირჩევა 2, 21 და 109 ფსალმუნები. 21-ე ფსალმუნი ქრისტეს ჯვარცმის წინასწარმეტყველებაა: „გასვრიტეს ხელნი ჩემნი და ფერხნი ჩემნი“, დიდი სიზუსტით არის გადმოცემული ისეთი დეტალი, როგორც მაგ. მისი სამოსლის გაყოფა. ამ ფსალმუნის შესავალ სიტყვებს ქრისტე წარმოთქვამს ჯვარზე, როცა ქვეყნიერების ცოდვათა მტვორთველმა ღმერთისაგან მიტოვებულად იგრძნო თავი, მე-2 ფსალმუნი უფლის ცხებულს გვაცნობს ჯერ უარყოფილს, შემდეგ კი ხალხთა მფლობელს. 109-ე ფსალმუნის მიხედვით უფალი სიონიდან ხელმწიფებს, მღვდელობს მელქისედეკის ხარისხით და განსჯის ხალხებს.

იმ ფსალმუნებს კი, რომლებშიც ისრაელიანთა დამონებული სული მოუწოდებს ღმერთს მტრებზე შურისძიებისაკენ, რა თქმა უნდა, არ ექნებათ გამოძახილი ქრისტიანთა სულებში, რომლებშიც არის ქრისტეს სული (ლკ. 9,52-55), მაგრამ ამ გამონაკლისის გარდა ფსალმუნთა უმეტესობა ნამდვილი სულიერი საუნჯეა, რომლიდანაც მწუხარებას შეუძლია მოიპოვოს სიმშვიდე, დაწყნარება და სასოება.

სოლომონის იგავთა წიგნი

სიტყვის მიზანი — ცხოვრების წარმართვა დედააზრი: ღვთისმოსაობა ძლიერ ძირითადი ტექსტი: 9,10 პრაქტიკულია

იგავთა ქართული ხელნაწერები: Ath. 1 (978 წ.), 215r — 252r; A 51 (XVII-XVIII სს), 404-418; H 999 (V-VI სს.), პალიმფსესტი, ფრაგმენტი.

ამ წიგნს ბერძნულ თარგმანში პარემიები ეწოდება, ვულგატაში — ანდაზები. აღმოსავლეთისა და დასავლეთის წმ. მამები მას სიბრძნედ მოიხსენიებენ. წიგნს საფუძვლად დასდებია გამოთქმები, რომლებსაც შემდგენელი მიაწერს სოლომონს სხვა ბრძნთა აზრებთან ერთად. გადმოცემით, ყველა ეს იგავი შეკრებილია და ჩაწერილი მეფე ხიზკიაჰუს დროს.

ხალხური ანდაზებისაგან ეს იგავები იმით განსხვავდება, რომ პირველნი მატერიალურია, ხოლო მეორენი — სულიერნი. მათ საფუძველი მოსეს ხუთწიგნეულში აქვთ და ამიტომ შეუძლიათ გამოდგენენ ღვთის ხალხის ქცევის წესებად. საერთო მათ შორის ისაა, რომ როგორც ერთნი, ისე მეორენი განეკუთვნებიან ადამიანის

ბუნებრივ ცხოვრებას მთელი მისი მრავალფეროვნებით, რაც გვასწავლის ფაქტების მართალ განსჯას და სწორ მოქმედებას. წიგნი სიბრძნედ მიიჩნეეს სიკვლეს, უგუნურებად – ყოველგვარ ცოდვას.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სიბრძნეში იგულისხმება უფალი იესო – ღვთაებრივი ლოგოსი, რომელმაც სათავე დაუდვა ყოველივე არსებულს (იო. 1,1-3; კოლ. 1,17).

იგავთა წიგნში, ისევე როგორც ფილოსოფიაში, ჩანს მისწრაფება გაეიაზროთ არსი და კანონი ყველაფრისა, რაც ბუნებასა და ადამიანის მორალურ ცხოვრებაში ხდება. ამგვარი სწრაფვა განსაკუთრებით სოლომონსა და მის ეპოქას ახასიათებს, როცა სხვა ხალხების კულტურასთან ურთიერთობამ გააფართოვა ისრაელის მსოფლმხედველობა. ნიშანდობლივია ის, რომ სოლომონის თანადროული და მოგვიანო ხანის მოაზროვნეები სიბრძნეს აიგივებენ ღვთის მოშიშებასთან. მათთვის სიბრძნე განუყოფელია რელიგიისაგან, რომელიც ფართო, ზოგადკაცობრიული გაგებით, გაიაზრება როგორც ადამიანის ღმერთთან დამოკიდებულება.

შინაარსი: იგავების კრებულის მიზნის განმარტება: ყრმათა დარიცხვა. სიბრძნის ძიების აუცილებლობა. მახლობლის სიყვარული. გზა სიკვლისა და გზა ბიწიერებისა. გაფრთხილება თავაშეშეულობისა და ვალებში ჩაყარდნის საშიშროების შესახებ. სიზარმაცის, ვერაგობის, ქედმაღლობისა და ჭირვეულობის გაკიცხვა.

10-22 თავები წარმოადგენს უძველეს გამონათქვამებს, რომლებიც სოლომონს მიეწერება. 22,24,34 თავები „ბრძენთა სიტყვებია“. 25-29 თავები ისევ სოლომონის; 30-31 თავები – აგურისა და ლეშეის გამონათქვამებია.

წიგნი ეკლესიასტესი

გასაღები: „მზის ქვეშ“

დედააზრი: უღმერთოდ ცხოვრება საესეა მოქანცულობითა და იმედის გაცრუებით

წიგნის ქართული ხელნაწერები: Ath. 1 (978 წ.), 252r -265r; Jer. 113 (XIII-XIV სს.), 395-402 გვ; A 51 (XVII-XVIII სს.), 419r – 420v. S 1349 (XVII ს.), 213-254 გვ; A 1418 (XVIII-XIX სს.), 104r – 115v. „ეკლესიასტე“ არის იმ ისრაელიან ბრძენთა გამონათქვამების კრებული, რომელნიც ჯერ არ გაბრწყინებულან სახარების ნათლით. განსჯა ყოველივე „მზის ქვეშ“ არსებულის ამაოებასა და წარმატებაზე სიძარტლეა იმდენად, რამდენადაც ის ლაპარაკობს იმაზე, რომ ადამიანი უმეტესად მიწიერ ინტერესებსა და წამიერ შვებას ეძლევა, რამეთუ ამგვარი კაცისთვის არ არსებობს სასოება ყოფიერების უმაღლეს სფეროში. ბუნებრივად უღერს სულიერად აუღორძინებელი კაცის ბაგეთაგან მსჯელობა იმაზე, რომ ადამიანისა და ცხოველის სიკვდილის შემდგომი ბედი მსგავსია, რომ შეგნებული ცხოვრება გრძელდება სიკვდილსა და მკვდართაგან აღდგომას შორის, რაც საღვთო წერილის მრავალი ადგილიდან ჩანს: ეს. 14,9 -11; მთ. 22,32; ლკ. 16,19-31; იობ. 11,26; 2 კორ. 5,6-8; ფილიპ. 1,21-23; გამოცხ. 6,9-11.

წიგნის შემდგენლის აზრით ამ წიგნის ავტორი არის სოლომონი, რომელმაც თავის მეფობის დასასრულს თითქოს იგრძნო თავისი ყოველი საქმისა და ჩანაფიქრის ამაოება. მაგრამ მისი ავტორობის წინააღმდეგ ლაპარაკობს ზმნის

ფორმა „ვიყავ“; „მე, ეკლესიასტე, მეფე ვიყავ ისრაელისა იერუსალიმს“ (1,12). ჩვენთვის კი ცნობილია, რომ სოლომონს მეფობა არ შეუწყვეტია სიკვდილამდე. არც ენობრივად ემთხვევა ეს თხზულება სოლომონის ეპოქას. იგი უფრო გვიანდელი დროის ძეგლია და ძლიერ ჰგავს წინასწარმეტყველ მალაქიას ენას, რომელიც თალმუდურზე გარდამავალს წარმოადგენს.

წიგნის ავტორი, როგორც ჩანს, ხნიერი ასაკისაა და უნდა ეცხოვრა ნემიას ან მალაქიას თანადროულად. მისი პესიმიზმი აიხსნება საერთო სიმძიმით, რაც შედეგაა უცხოელთა ხანგრძლივი ბატონობისა. ავტორის შეხედულებანი ემყარება მის ცხოვრებისეულ გამოცდილებას და ძირითადად დამრიგებლური ხასიათისაა. ისინი თავს იყრიან იმ აზრის გარშემო, რომ ადამიანის ზნეობრივი სრულყოფილება დამოკიდებულია ღვთის მცნებათა მოშიშებით აღსრულებაზე.

ქებათა-ქება

ძირითადი სიტყვა: სიყვარული
ძირითადი ტექსტი, 8,6

დედააზრი: ქრისტეს ერთობა თავის
ხალხთან, მისი აუცილებლობა, პი-
რობები და შედეგები.

ქებათა-ქების ხელნაწერები ძვ. ქართული თარგმანისა: Ath. 1 (978 წ.), 265r-271v, II ტომი; A 65 (1188-1210 წწ.), 211v – 214v; ვენის ნაც. ბიბლიოთ. ხელნ. N 4 (1160 წ.), 255r -266r; A 51 (XVII-XVIII სს), 427r – 429r.

ამ წიგნის სათაური უკვე ლაპარაკობს მის განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე ძველბრაულის ლიტერატურის სხვა სასულიერო საგალობელთა შორის. ეს არის ლირიკულ-დრამატული თხრობა სიყვარულის გრძნობის შესახებ, რომელიც გაჩნდა მეფესა და მწყემს გოგონას შორის. ავტორობა მიეწერება სოლომონ ბრძენს და არ არსებობს საფუძველი ამასი დაეჭვებისა. ქებათა ქება გაჟღერებულია ბუნების ღრმა შემეცნებით და საესა მისი პოეტური სურათებით, მაგრამ ძველადვე ებრაელთ იგი მიაჩნდათ ალეგორიად ან სხვაგვარ გამოხატულებად უფლის დამოკიდებულებისა მის რჩეულ ერთან. ეს მისტიური განმარტება გადმოვიდა ქრისტიანულ ეკლესიაშიც და ჩვენს დრომდე შემორჩა, რომელიც ემყარება „დიდ საიდუმლოს“ ეკლესიისადმი ქრისტეს სიყვარულისა (იფეს. 5,31-32). მეფისადმი მწყემსი გოგოს სიყვარულში მორწმუნეი ხედავენ იმ გულის განცდებს, რომელიც ელტვის ზეციურ სასიძოს, რომელსაც ხან კარგავენ და ხანაც პოულობენ. თავისთავად ცხადია, რომ გადატანითი მნიშვნელობა არ ვრცელდება მოქმედ პირთა დახასიათების დეტალებზე; ამას ისიც უნდა დავამატოთ, რომ მათი ერთმანეთისადმი ერთგულებისა და ორგულობის მონაცვლეობა, რომელიც მთელ გალობას გასდევს, უფრო მეტად ებრაელთა განმარტებას შეეფერება, ვიდრე ქრისტიანთა, რომელთა საუკუნო ერთობაც ქრისტესთან არავითარ ცვალებადობას არ ექვემდებარება.

თუმცა მიწიერი პირველსახეი სრულად ვერ გადმოსცემენ ზეციურის არსს, მაინც ჩვენს გულს – თუ არა ცნობიერებას – ქებათა ქებას სახეები „როგორც მქრქალ მინაში“ რამდენადმე უხსნიან ქრისტეს მიუწვდომელ სიყვარულს მის მიერ გამოსყიდულთა მიმართ და შეუძლიათ გამოდგნენ დარიგებებად და ნუგეშისცემად ჩვენს მიწიერ მოგზაურობაში.

წიგნის შინაარსი: მწყემსი ქალის, სულამითის პირველი შეხვედრა მეფესთან. სულამითის თხოვნა სატრფოსადმი მისი გარდაცვალების შესახებ. სასძლოს საზეიმო შეხვედრა და ქორწინება. სულამითი ნაიჭიერება სამშობლოზე. წმიდა ცოლქმრული სიყვარულის ზეიმი.

წინასწარმეტყველნი და წინასწარმეტყველებითი წიგნები

წინასწარმეტყველებითი წიგნების ქართული ხელნაწერები

დასახელება	კოლექცია	თარიღი	მოთავსებულია
ესაია	A 51	XVII-XVIII	420r-461r
	Ath. 1 ტ. 1	978 წ.	177r-220v
	Jer. 7/11	XI ს.	34v-98r
	H 884	V-VI სს. ფრაგ.	6 ფურც.
	A 1108	XII ს.	207r-ზე იწყ.
იერემია	A 51	XVII-XVIII სს.	461r-501v
	Ath. 1 ტ. 1	978 წ.	220v-308v
	Jer. 7/11	XI ს.	98r-128v
	A 1108	XII ს.	225r-ზე იწყ.
	ოქსფორდის პალიმფსესტი	V-VI სს.	1 ფურც.
იერემიას გოდება	კემბრიჯის პალიმფსესტი	V-VI სს.	2 ფურც.
	Ath. 1 ტ. 1	978 წ.	315r-322v
	Jer. 7/11	XI ს.	48r-53v
	A 51	XVII-XVIII სს.	498r-501v
	Ath. 1 ტ. 1	978 წ.	327v-397r
ეზეკიელი	Jer. 7/11	XI ს.	56r-113v
	A 1108	XII ს.	250r-ზე იწყ.
	A 51	XVII-XVIII სს.	506v-539r
	Ath. 1 ტ. 1	978 წ.	397r-428r
	Jer. 7/11	XI ს.	113v-137r
დანიელი	A 51	XVII-XVIII სს.	539r-552v
	Ath. 1 ტ. 2	978 წ.	361r-372r
	Jer. 7/11	XI ს.	1r-2v
ოსე	A 1108	XII ს.	281r-ზე იწყება
	A 51	XVII-XVIII სს.	552v-556v

იოველი	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	372r-376r 2v-5r 282r 556v-558v
ამოსი	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	376r-385r 5r-12v 284r-ზე იწყ. 558v-562r
აბღია	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	385r-386r 12v-N7. 1v 288r-ზე იწყ. 562r
იონა	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	386r-389r N7. 1v-4r 290v-ზე იწყ. 562v-563v
მიქეა	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	389r-395v N7. 4r-10v 290v-ზე იწყ. 564r-566v
ნაუმი	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	395v-398r N7. 10v-13v 293r-ზე იწყ. 566v-567v
აშბაკუმი	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	398r-401v N7. 13v-16r 294v-ზე იწყ. 567v-569v
სოფონია	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	401v-404v N7. 16r-19v 296r-ზე იწყ. 569v-570v
ანგია	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108 A 51	978 წ. XI ს. XII ს. XVII-XVIII სს.	404v-407r N7. 19r-21r 298r-ზე იწყ. 570v-571v
ზაქარია	Ath. 1 ტ. 2. Jer. 7/11 A 1108	978 წ. XI ს. XII ს.	407r-417r N7. 21r-31v 299v-ზე იწყ.

მაღაქია	A 51	XVII-XVIII სს.	571v-577v.
	Ath. 1. ტ2.	978 წ.	417r-421v
	Jer. 7/11	XI ს	N7. 31v-34v
	A 51	XVII-XVIII სს.	577r-578v

როგორც აქ მოტანილი ცხრილიდან ვხედავთ, ესაიასა და იერემიას წინასწარმეტყველებანი ქართველებს უკვე V საუკუნეში ჰქონიათ თარგმნილი. შემდეგ კი მათი რამდენიმე რედაქცია შეუსრულებიათ, ისევე როგორც ბიბლიის სხვა წიგნებისა. ასე რომ ქართველთა კულტურის განვითარებას თან ახლდა ბიბლიის თარგმნისა და ტექსტის რედაქტირების განუწყვეტელი პროცესი.

ბიბლია წინასწარმეტყველს უწოდებს იმ ადამიანს, რომელსაც ღმერთი თავისი განსაკუთრებული მიზნებისათვის აძლევს მისი საიდუმლო გზების წინასწარგეტყუებას. ამიტომაც მას აგრეთვე „წინაგანმეტყვეტი“ უწოდება. ებრაულ ენაში „წინასწარმეტყველი“ მაუწყებელს ნიშნავს, ე.ი. კაცს, რომელიც იუწყება იმას, რაც მოსაწოდებია მისი შინაგანი ხედვისათვის. „წინასწარმეტყველი“ – მაუწყებელი – მის მოვალეობაზე მიუთითებს, ხოლო წინაგანმეტყვეტი – მის სულიერ ნიჭზე.

საღვთო წერილი უწყების სამ ფორმას განარჩევს: ა) შთაგონებული სიტყვა ღმერთის სახელით: „ასე ამბობს უფალი“ (ეს. 8,5), ბ) იგავი ან ალევგორიული თხრობა იმაზე, რაც ღმერთმა მიანიჭა წინასწარმეტყველს წინასწარ განსაჭვრეტად (ეზექ. თ. 40), და გ) სიმბოლური გარეგნული ქმედება, რაც ხალხს ან ცალკეულ პიროვნებას უხსნის მის მდგომარეობას ან იმას, რაც მას მოელის (იერ. 1,11...). შთაგონების მისაღებად ისრაელიანთა წინასწარმეტყველი თავის სულიერ ბუნებაზე ზემოქმედებისათვის არ მიმართავს გარეგნულ საშუალებებს, როგორც ამას ძველად აკეთებდნენ ორაკულები: ბერძენთა პითიები, რომაელთა სივილები, და როგორც ამას ახლაც აკეთებენ მუსულმანთა დერვიშები, ფანატიკური სექტების წევრები ან სპირიტუალისტთა მედიუმები. წინასწარმეტყველის შთაგონება არ არის ეგზალტაცია. მისი სული ღვთის სულთანაა შეხებაში სრულიად ძალდაუტანებლად. იგი ღვთის რჩეულია, ფლობს განსაკუთრებული აღმქმელობის უნარს ღვთიური გამოცხადების მიმართ ხან თავისი წმიდა, თავშეკავებული, ხანაც ასკეტური ცხოვრებით (ელაა წინასწარმეტყველი, იოანე ნათლისმცემელი და სხვ.).

სულიწმიდით აღძრული, იგი ნათლად ხედავს კაცის ცოდვილ მდგომარეობას და აქვს დაუძლეველი სურვილი ამხილოს, დამოძღვროს, გაათრთხილოს და მიუთითოს საღვთო რჯულის დარღვევის გარდუვალ შედეგებზე.

საწინასწარმეტყველო სიტყვა უძველეს წინასწარმეტყველურ წიგნებზე ძველია. იგი ისევე ძველია, როგორც თვით ღვთაებრივი გამოცხადება. ჯერ კიდევ წარღვნამდე წინასწარმეტყველებდა ენოქი „ადამის შემდეგ მეშიდე“ (იუდ. 14-15). აბრაამი შესაქმეს წიგნში მოხსენებულია წინასწარმეტყველად (20,7); მოსე არის ძვ. აღთქმის დიდი წინასწარმეტყველი. სამუელიდან დაწყებული ისრაელში არ დადუმებულა წინასწარმეტყველური სიტყვა. წინასწარმეტყველნი შეადგენდნენ განსაკუთრებულ ფენას, ერთიანდებოდნენ საზოგადოებებად, ჰქონდათ სკოლები, წარმოადგენდნენ სულიერი ცხოვრების კერებს და ინახავდნენ წმ. გადმოცემებს.

მათი ცხოვრების სახე შეესაბამებოდა მათ მაღალ წოდებას. მრავალი მათგანის მოწმობა აღინიშნა მოწამეობრივი სიკვდილით (მთ. 23,37; ლკ. 11,47). მათი ამოცანა იყო თეოკრატიის (საღვთო ხელმწიფება) მხარდაჭერა ისრაელის სამეფოში, რომელმაც ეს იდეალი მეფეების ეპოქაში დაკარგა. წინასწარმეტყველთ უნდა ეხელმძღვანელათ მეფეებისათვის, მათთვის ღვთის ნების უწყებით. ამას მოითხოვდა ის დიდი მისია, რომლითაც ღმერთს სურდა ისრაელის აღჭურვა. წინასწარმეტყველებმა მრავალჯერ მოახდინეს ებრაელთა ისტორიის სვლაზე ძლიერი და გადამწყვეტი გავლენა, მაგრამ ეს ზეგავლენა მუდამ დროებითი იყო. მმართველთა დაუძლეველი სიჯიუტე მას კვლავ და კვლავ მატერიალური მიმართულების გზისკენ მიაქცევდა ხოლმე სულითა და ჭეშმარიტებით ერთი ღმერთის თაყვანისცემიდან. და, რაკი მმართველნი თავის გზას არჩევდნენ ღვთის გზებს, წინააღმდეგობა მათსა და ღმერთის წარმომადგენლებს – წინასწარმეტყველთა შორის ამ უკანასკნელთა განადგურებით მთავრდებოდა, როგორც ეს მოხდა მეფე აქაბისა და სხვათა დროს.

წინასწარმეტყველნი არა მარტო ხელმძღვანელები იყვნენ ისრაელისა, არამედ მისი ისტორიის მემატიანეებიც. როცა ისრაელი, წინასწარმეტყველთა მოწოდების მიუხედავად მაინც იხრებოდა კერპთაყვანისმცემლობისა და მორალური დაცემისაკენ, ღმერთმა კიდევ ერთი ამოცანა დააკისრა წინასწარმეტყველთ: სულიწმიდა სულ უფრო და უფრო უთითებდა მათ თავისი ხალხის ხსნასა, განახლებასა და განდიდებაზე, ლაპარაკობდა ღმერთის თვითგამოცხადებაზე მხსნელის პიროვნებაში. გაჩნდა მოთხოვნილება: არა მარტო აღეწერათ მოვლენები, არამედ წერილობით აღებეჭდათ წინასწარმეტყველური სიტყვა მუდმივი დარიგებისა და უწყებისათვის რწმენის გამოცოცხლებისა და სასოების განმტკიცებისათვის.

სწორედ ამ გარემოებას უნდა ვუმაღლოდეთ, რომ აღმოცენდა და შემოინახა საწინასწარმეტყველო წიგნები. თუმცა ყოველი წინასწარმეტყველი მიმართავს თავის თანამედროვეობას იმ პათოსით, რასაც მოცემული ეპოქის ინტერესი მოითხოვს, მაგრამ ამ სიტყვას თავისი მნიშვნელობა არ დაუეკარგავს ახალი აღთქმის აღამიანებისთვისაც, ჩვენთვის – ქრისტიანებისთვის, მით უმეტეს, რომ მრავალი რამ, რაც წინასწარ ითქვა, ჯერ კიდევ არ აღსრულებულა. შორეული მომავლის ამბები წინასწარმეტყველური ჭვრეტის წინაშე ყოველთვის როდი წარმოდგებიან თანმიმდევრობით (მაგ. ქრისტეს განდიდების შესახებ ესაია ლაპარაკობს უფრო ადრე (მე-11 თ.), ვიდრე მის ვნებაზე (53-ე თ.), რამეთუ ჩვენ „ნაწილობრივ ვიცით და ნაწილობრივ ვწინასწარმეტყველებთ“ (1 კორ. 13,9); და მაინც „მტკიცე წინასწარმეტყველური სიტყვა“ თავდება ღვთის მოწყალებისა და ერთგულებისა, ვიდრე დადგებოდეს წინასწართქმული სრულყოფილება.

წინასწარმეტყველთა მოღვაწეობა სახეს იცვლიდა საუკუნეთა მანძილზე. ძველი წინასწარმეტყველნი ძირითადად დაკავებულყი არიან ისრაელის შინაგანი ცხოვრებით. მათი სიტყვები მიმართულია ორივე სამეფოს – ისრაელისა და იუდეის – მეფეთა და ხალხის მიმართ, ხოლო მოგვიანო ხანის წინასწარმეტყველნი უკვე სხვა ხალხების ბედსაც წინაგანსჭვრეტენ, რამდენადაც ეს ხალხები დაკავშირებული არიან ისრაელთან. ელია და ელისე და სხვა ძველი წინასწარმეტყველნი თავის

დესპანობას გამოავლენენ ძლიერ და დამარწმუნებელ ქმედებებსა და სასწაულებში. მოგვიანო ეპოქისანი კი — ძლიერ სიტყვასა და დამოძღვრაში. ამ უკანასკნელთაგან ჩვენ შემოგვრჩა წინასწარმეტყველებითი წიგნები, პირველთა შესახებ კი ისრაელის წმ. ისტორიიდან ვგებულობთ.

წინასწარმეტყველთა საღვთისმეტყველო დაყოფა დიდებად და მცირეებად, მათი წიგნების მოცულობის შესაბამისად, გაუმართლებელია ისტორიული თვალსაზრისით. უფრო მართებული იქნებოდა მათი დაყოფა ეპოქათა მიხედვით: ბაბილონის ტყვეობამდე, ტყვეობაში და ტყვეობის შემდეგ.

ტყვეობამდე: იუდეველნი — ესაია, იერემია (ტყვეობაშიც იყო), იოველი, აბდია, მიქა, ნაუმი, ამბაკუმი, სოფონია; ისრაელში — ოსია, ამოსი, იონა.

ტყვეობაში: იუდეველნი — ეზეკიელი; დანიელი.

ტყვეობის შემდეგ: იუდეველნი — ანგია, ზაქარია, მალაქია.

ესაიას წინასწარმეტყველების წიგნი

ძირითადი სიტყვა: ხსნა

დედააზრი: უფალი იხსნის ხალხს სამს-

ძირითადი ფრაზა: ისრაელის წმიდანნი

ჯავროსა და მადლის ძალით.

წინასწარმეტყველებითი სიტყვის კლასიკურ პერიოდს იწყებს ესაია წინასწარმეტყველი, ძე ამოსისი, რომელიც წინასწარმეტყველებდა ოსიას მეფობიდან (ეს. 6, 1), ზიზკიას მეფობის 15 წლის ჩათვლით, დაახლოებით 742-701 წლებს შორის, ქრისტეს შობამდე. გადმოცემის თანახმად, მან სიცოცხლე მოწამებრივი სიკვდილით დაასრულა მენაშეს მეფობაში. მისი წიგნი არის ძველათქმისეული საღვთო გამოცხადების კულმინაცია. თავისი სულიერი სიმაღლიდან, როგორც სათვალთვალ კოშკიდან, იგი ხედავს ისრაელისა და მთელი ქვეყნიერების მომავალს, და იქაც კი სჭვრეტს, სადაც დრო მარადისობაში გადადის. ამასთან, მის მიერ გადმოცემული ამბები ერთმანეთის ახლოს მოჩანან, როგორც მათათა მწვერვალები, რომლებიც სინამდვილეში ერთიმეორისაგან ძალიან შორს არიან.

როგორც შინაარსის სივრცელით, ისე გადმოცემის ფორმით, ესაია პირველია სხვა წინასწარმეტყველთა შორის. დავითის ლირიკის მსგავსად მის სიტყვებში ისმის ისრაელის ძველ ბელადთა მქუხარე ხმა. მრისხანედ და თანაც რბილად ჟღერს მისი ხმა, რომელიც აღვიძებს გულგრილ ხალხს, მიუთითებს რა მის მომავალ ამაღლებაზე დავითის ძის — მესიის კვერთხის ქვეშ.

ძველი აღთქმის არც ერთ წიგნში ისე ნათლად არ გამოსჭვივის მადლით შეწყალების იდეა, როგორც ესაიას წინასწარმეტყველებაში. ამიტომაც მის წიგნს სამართლიანად შეიძლება ეწოდოს ძველი აღთქმის სახარება.

ესაიასთვის გამოცანად დარჩა მესია-ცხებულის ქვეყნად მოსვლის ორი სახე — ვნებულისა და მეუფისა. ესაია ხედავს (ან ყოველ შემთხვევაში აღწერს) მესიას განდიდებას (თ. 11) ვნებაზე უწინარეს (თ. 53). იქნებ აქედანაც მოდის ზოგი ღვთისმეტყველის ვარაუდი, რომ ესაიას წინასწარმეტყველების 40-66 თავები სხვა, არანაკლებ შთაგონებულ, ავტორს უნდა ეკუთვნოდესო. საერთოდ წინასწარმეტყველთ არ მისცემიათ მესიას ვნებასა და განდიდებას შორისი ამბების ხილვა.

ეს ხარვეზი, რომელიც ქრისტიანული ეკლესიის ისტორიამ შეავსო, რჯულის მორჩილთათვის უდიდეს საიდუმლოდ დარჩა (ეფეს. 3,1-10). მისი ამოხსნა ახალ აღთქმაშია: პირველი მოსვლა გოლგოთაზე გამოსყიდვისათვის, მეორე – დიდებით გამეფებისათვის თავის სასძლო – ეკლესიასთან ერთად. ერთმანეთში არ უნდა ავურიოთ ესაიას წინასწარმეტყველება ისრაელის აღდგენის შესახებ ბაბილონის ტყვეობის შემდეგ და მისი აღდგენა მთელს ქვეყანაზე ამჟამინდელი გაფანტულობიდან. განსხვავება ცხადია მათი შეპირისპირებიდან.

ესაიას. მოღვაწეობა დაემთხვა ისრაელის ხალხის ისტორიის შემობრუნების ეტაპს, როდესაც ისრაელი აღარ ასრულებდა ღმერთის მიერ მასზე დაკისრებულ მისიას – ლამპარი ყოფილიყო სხვა ხალხებისათვის. ღვთის ჭეშმარიტი თავყვანის-ცემის დაკარგვასთან ერთად ისრაელს მოაკლდა საყრდენი უფალში და დაკარგა თვითმყოფადობა. მას მოუწევს წარდგომა ღვთის სამსჯავროს წინაშე, რაც ჯერ კიდევ მოსემ იწინასწარმეტყველა. მათზე იუწყება წინასწარმეტყველის წიგნის პირველი ნაწილი – 1-39 თავები. მეორე ნაწილი წარმოადგენს ქადაგებას, რომელიც მოუწოდებს წმ. ნაშთის განახლებისა და ხსნიასკენ. დიდი წინასწარმეტყველი მიმართავს არა მარტო ისრაელს, იგი სხვა ხალხებსაც ელაპარაკება, რომელნიც „წყვდიადის ქვეყანასა და სიკვდილის აჩრდილებში სხედან“ (ეს. 9,1). იგი მომავალს ხედავს არა ბუნდოვან შტრიხებად, არამედ ნათელ და გამოკვეთილ სახეებად. იუწყება ხსნას ღვთის ცხებულის მიერ, რომელიც აღასრულებს უფლის ნებას, როგორც მონა და მწყემსი. ის, როგორც თვინიერი კრაფი, თავის თავზე აიღებს კაცთა დანაშაულებსა და სნებებს, მას სახელად ერქმევა „ემანუელი“, რაც ნიშნავს: ჩვენთან არს ღმერთი.

წინასწარმეტყველის მზერა გადადის აწმყოდან იმ შორეულ მომავალზე, როცა ადამიანის ცოდვის მოწივრიდან გათავისუფლებასთან ერთად გარდაიქმნება მიწა და ზეცა. ჯერ ღვთის სამსჯავრო იქნება, შემდეგ შეწყალება; პირველად რჩეულთა განწმედა ვნებათა ცეცხლში, შემდეგ მათი განდიდება მარადიული სიცოცხლის, სილამაზის, მშვიდობისა და სიყვარულის სამეუფოში. ესაია არის ღმერთის მოწყალების მაცნე ყველა ხალხისათვის.

შინაარსი: 1 ნაწ. 1-6 თავები წარმოადგენს მთელი წიგნის შესავალს. თ. 6. წინასწარმეტყველის მოწოდება; თ. 7,14 ემანუელზე მინიშნება. თთ. 9,5-6; 11,1-5 „ყლორტისა“ და მისი მეუფების დასასიათება. წ-მა სხვა ხალხის წინააღმდეგ „ისრაელიანთა შევიწროვების გამო. სამსჯავრო მათზე. სიონის ძეთა ნუგეშისცემა. აშურეთისა და ბაბილონის ბატონობის შუა პერიოდის ისტორიული ამბები.

2 ნაწ. მომავლის სახეები – დაწყებული ბაბილონის ტყვეობიდან იუდეველთა გათავისუფლებით. ცხებულის ქრისტეს აღთქმა. მისი საქმის დამამშვიდებელი აღთქმა. ახალი ზეცა და ახალი მიწა. წინასწარმეტყველების სამადლობელო, მონანიებითი და თხოვნიითი ლოცვა სიონისა და იერუსალიმის აღდგენის გამო. წინასწარმეტყველება ქვეყნიერების სამსჯავროზე და ამოხსნილთა სიხარულსა და ზეიმზე.

იერემია წინასწარმეტყველის წიგნები

წიგნი იერემია წინასწარმეტყველისა.
ძირითადი სიტყვები: განდგომილება,
დაბრუნება, გამოსწორება, შეიყვარა

იერემიას გოდება:
ძირითადი ტექსტები:
1,12; 2,17; 3,22-23.

დედააზრი: ღვთის სამსჯავროს დაჯე-
რება ცოდვის მიზეზის გამო, ამის
გვერდით ღვთის სიყვარულის სინაზე
და მარადიულობა.

დედააზრი: 1. უბედურება, რომელიც
ცოდვას მოაქვს. 2. უფლის სიყვარუ-
ლი და შეწყალება მისი რისხვის ქვეშ
მყოფთათვის.

ესაიას სიკვდილიდან 60 წლის შემდეგ ღმერთმა მოუწოდა მეორე დიდ კაცს —
იერემიას, ჭაბუკ ლევიანელს. ეს მოხდა იუდეის მეფის იოშიას მეფობის მე-13 წელს
(628 წ. ქ. შობამდე). 40 წელზე მეტხანს აშხელდა წინასწარმეტყველი მეფეებს,
მთაერებსა და სხვა იუდეველთ კერპთაყვანისცემასა და მანკიერებებში და უწინას-
წარმეტყველებდა ღვთის მკაცრ სასჯელს — იერუსალიმისა და ტაძრის დაქცევას,
ქვეყნის გაპარტახებას, მეფის საშინელ აღსასრულსა და 70-წლიან ტყვეობას. ბუ-
ნებით სათნო და მოკრძალებული იერემია იტანჯებოდა თავისი მოწოდების
ტვირთქვეშ, მაგრამ გაჩუმება არ შეეძლო. სულიწმიდის მიერ შთაგონებული სი-
ტყვა სწავდა მას და აღმოიფრქეოდა ცეცხლოვან ღინებად. თავისი ხალხის მოყ-
ვარე შვილი ხედავდა ბაბილონის მხრიდან აღძრულ სამეშროებას და უწრ, ღვთის-
გან განმდგარ მოძმეებზე წუხდა. როცა მისი მოძმეები სისასტიკეს მიეცნენ და
იგი საპყრობილეში ჩასვეს, ზოლო მეფე იეჰოაკიმმა მისი წიგნი დაწვა, იგი განა-
გრძობდა მხილებასა და შეგონებას, ზოლო დამწვარი წიგნის ტექსტი ხელახლა
უკარნახა გადამწერ ბარუქს გავრცობილი და შეესებული სახით. იერემია განაგრ-
ძობდა ესაიას საქმეს. იუდეის სამეფო, ისრაელის სამეფოს მსგავსად, მორალურად
იხრწნებოდა. მენაშე მეფის მიერ დადგენილმა აშთაროთისა და ბაალის კერპების
თაყვანისცემამ შემაზრზენი რიტუალით ღრმა ფესვები გაიდგა, და მეფე ჰოშეაყის
ცდამ აღედგინა ხალხის აღთქმა ღვთისადმი, მხოლოდ ის ნაყოფი გამოიღო, რომ
დროებით დამკვიდრდა გარეგნული სარიტუალო რელიგიურობა, რომელმაც მხო-
ლოდ ოდნავ შეცვალა საგანთა მდგომარეობა. მეფე იეჰოაკიმის დროს ხელახლა
დაიწყო წინასწარმეტყველთა სასტიკი ღვენა — თვით მათს ამოწყვეტამდე.
უფალმა იხება იერემიას სიცოცხლის შენარჩუნება, რათა გაეხანგრძლივებინა
ხალხის მოწოდება მონანიებისაკენ.

მისი ზეპირი და წერილობითი სიტყვების აზრი იმაში მდგომარეობდა, რომ მი-
ტევებისა და შეწყალების უწინ უნდა მომხდარიყო დამსახურებული დასჯა ღმერ-
თის მიერ, და რომ ისრაელს, როგორც ერთ მთლიან ხალხს, უნდა გადაეტანა პო-
ლიტიკური სიკვდილი, რათა განახლებულიყო. იერემია ცდილობდა თვალი აეხი-
ლა თავისი ხალხისათვის, რომ მათი ბოროტება ტაძარს ავაზაკთა გამოქებაულად
აქცევდა (იერ. 7,11), და რომ ჭეშმარიტი პატივისცემა ღვთისა მოითხოვს არა
გარეგნულ თაყვანისცემას, არამედ უფლის გულითად მორჩილებას. იერემიას
ქადაგება, უარყოფილი ხალხის უმეტესი ნაწილის მიერ, მაინც გულზე ხედებოდა

ებრაელთა ერთ ნაწილს, რომელიც ტყვეობაში წავიდა და ამ, ასე ვთქვათ, უმნიშვნელო წარმატებას მაინც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა იუდეველთა მომდევნო ისტორიისათვის: ტყვეობის მწარე გამოცდილებამიღებულნი აღარ უბრუნდებოდნენ კერპთაყვანისმცემლობას.

ტანჯვით განწმედილთ წინასწარმეტყველი მშვენიერ მომავალს უწინასწარმეტყველებს. იგი ხედავს იმ შორეულ მომავალს, როცა მისი ხალხი კვლავ მიუხელოვდება მამების ღმერთს და სიხარულით მოემსახურება მას, რომ ღმერთი აღადგენს იერუსალიმს და მას დიდებითა და ქებით შემოსავს ქვეყნიერების ყველა ხალხის წინაშე, ხოლო მის მმართველად – „დავითის მართალ ნერგს“ (იერ. 23,5-6).

იერემიას თანამედროვენი იყვნენ წინასწარმეტყველნი: სოფონია, ამბაკუმი და ურია. ეს უკანასკნელი მოიკლა იეჰოაკიმ მეფის ბრძანებით. სამივე წინასწარმეტყველი ესაიასა და იერემიას სულისკვეთებით წინასწარმეტყველებდნენ.

გადმოცემის მიხედვით, იერემიამ თავისი მიწიერი მოღვაწეობა დაასრულა მოწამებრივი სიკვდილით, იგი ჩაქოლეს.

წიგნის შინაარსი: იერემიას მოწოდება. მამხილებელი სიტყვები იუდეველთა მიმართ და მითითება დავითის სახლის შთამომავალზე, მეფეზე, რომლის სახელიც იქნება „უფალი – ჩვენი გამართლება“. წინასწარმეტყველება ბაბილონის ტყვეობიდან დაბრუნების შესახებ. ისტორიული დამატება.

მამხილებელი წინასწარმეტყველება ეგვიპტელთა, ფილისტიმელთა, მოაბელთა, ამონელთა, ედომელთა, დამასკელთა, არაბიელთა, ელამელთა და ბაბილონელთა მიმართ.

დამატება: იერუსალიმის დანგრევის მოკლე ისტორია. იუდეველთა მეფე იეჰოაკიმის შეწყალება. მეფე ციციკაჰუს თვალდათხრა და სამუდამო პატიმრობა.

წინასწარმეტყველ ეზეკიელის წიგნი

ძირითადი ფრაზა: უფლის დიდება.
1,28; 10,4.18; 43,2

დედააზრი: ღვთის სახიერება და სიმკაცრე

ეზეკიელი, ბუზი მღვდლის ძე, ტყვედ წაიყვანეს იერუსალიმზე ქალდეველთა პირველი შემოსევის დროს 598 წ. ქ. შობამდე, მეფე იეჰოაკიმსა და სხვა წარჩინებულ იუდეველებთან ერთად. მისი მუდმივი ადგილსამყოფელი ბაბილონში იყო ქალაქი თელ-ავივი მდინარე ქობარზე. ტყვეობის მეხუთე წელს მას მოუწოდა ღმერთმა, რათა ტყვეთა შორის გაეგრძელებინა იერუსალიმში დარჩენილი იერემია წინასწარმეტყველის საქმე. ეზეკიელი იუწყება იერუსალიმისა და ტაძრის გარდუვალ დაქცევას, მოუთითებს, რომ სასჯელი, რომელიც ემუქრება სიონს, საესებით დაიმსახურეს მისმა მოქალაქეებმა და მთელ ისრაელს მოუწოდებს მონანიებისა და განწმედისაყენ.

ეზეკიელი მიმართავს ისრაელის ყველა 12 ტომს, რომლებიც იმ დროს თითქმის მთლიანად განდევნილნი იყვნენ. იერუსალიმის დანგრევის შემდეგ მათ იუდასა და ბენიამინის ტომებიც მიემატა.

თავისი ხალხის გაჯიქებასა და შეუნანებლობას წინასწარმეტყველი თავის სიმტიცეს უპირისპირებს. „კაჟზე მაგარი აღმასივით გავსადე შენი შუბლი“ (ეზეკ. 3,9). ასე ამბობდა უნდა არ ულაპარაკია მანამდე არც ერთ წინასწარმეტყველს ისრაელში. მისი სიტყვები მეხსიერებას ჰგავს და ელვასავით კვეთენ. ეზეკიელის სიტყვებიდან ჩანს, რომ დიდი მისი გავლენა ტყვეობაში მყოფებზე, სწორედ ამით უნდა აიხსნას ის ცვლილებები, რაც განიცადა ებრაელი ხალხის საუკეთესო ნაწილმა, რომელიც კერპთაყვანისცემიდან მოიქცა და უფლის რჯულის გულმოდგინედამცველი გახდა. ეზეკიელი მათში აღვიძებს ნათელი მომავლის იმედს, იმედს იერუსალიმში დაბრუნებისა და ქალაქისა და ტაძრის აღდგენისა, იმედს იმ შორეული მომავლისა, როცა ღმერთი აღადგენს თავის ხალხთან მშვიდობის საუკუნო აღთქმას და ყველას გააერთიანებს ერთი ჭეშმარიტი მწყემსის ხელმწიფების ქვეშ (თთ. 34 და 37).

ეზეკიელის წიგნის I და II ნაწილებს შორის ჩასმულია წინასწარმეტყველება ღვთის სამსჯავროს შესახებ იმ შვიდ წარმართ ხალხზე, რომლებიც ისრაელს ავიწროებდნენ. ისრაელზე ღვთის სამსჯავროდან დაწყებული მისი შეწყალებით დამთავრებული – აი, აზრი ეზეკიელის წინასწარმეტყველებისა. მისი წიგნი შედგება სიტყვებისაგან, რომლებიც სხვადასხვა დროს არის წარმოთქმული. მასში მრავალჯერ გვხვდება გამოთქმა „ძე კაცისა“, როცა წინასწარმეტყველს მიმართავს უფალი.

ეზეკიელი თავისი ქადაგების მასშტაბებით არის წარმომადგენელი არა მხოლოდ ებრაელი ხალხისა, არამედ მთელი კაცობრიობისა, როგორც იესო, „ძე კაცისა“, ახალი, აღორძინებული კაცობრიობის წარმომადგენელი.

შინაარსი: წინასწარმეტყველება ცოდვილ ისრაელზე ღვთის სამსჯავროს შესახებ. ღვთის დიდების ხილვა. წინასწარმეტყველის წარგზავნა ტყვეებთან ღვთის მიერ. სამსჯავროს ნიშნები მხატვრულ სახეებსა და იგავებში. წინასწარმეტყველება შვიდი წარმართი ხალხის ბედზე. ისრაელის შეწყალება. ეზეკიელის განმეორებითი მოწოდება.

ორგულ მწყემსთა განსჯა და ერთი ჭეშმარიტი მწყემსის აღთქმა. ისრაელის აღორძინების აღთქმა. წინასწარმეტყველება ისრაელის მტრების გოგის და მაგოგის წინააღმდეგ.

ზეცისა და მიწის შეერთების ხილვა ახალი ტაძრის, განწმედილი მიწისა და წმ. ქალაქის სახით, რომელსაც ჰქვია „უფალი სუფევს აქ“.

საგანთა ახალმა წესმა („ყოველივეს ახალს ვქმნი“. გამოცხ. 21,5) გამოხატულება უნდა პოვოს ახალი ტაძრის მოწყობასა და განზომილებებში და უნდა გამოვლინდეს აღორძინებული ისრაელის ცხოვრების ყველა სფეროში. 40-48 თავები ალეგორიას კი არ წარმოადგენს, არამედ რეალური მომავლის წინასწარმეტყველებას. როცა დაეცემა ისრაელსა და სხვა ხალხებს შორის აღმართული კედელი, ღვთის საერთო თავყანისცემა ქრისტეს მეშვეობით მოითხოვს ვრცელ ტაძარსა და ყველას გათანასწორებას ღმერთთან ერთობის უფლებებში (ეზეკ. 47,22). მაშინ მთელი ტაძარი იქნება წმიდათა წმიდა და ღვთის დიდება კვლავაც აღავსებს მას.

დანიელ წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი ტექსტი:
2,22; 4,22

დედააზრი: ღვთის საყოველთაო ხელმ-
წიფება.

ეს ისტორიული წინასწარმეტყველებითი წიგნი წარმოადგენს ძველ აღთქმისეულ აპოკალიფსს, ე. ი. ღვთის გამოცხადებას ქვეყნიერების ბედზე, ქრისტეს პირველ მოსვლასა და კაცობრიობის ისტორიის დასასრულზე. სრულიადაც არ გვჭირდება ვეძიოთ ისტორიკოსთა და ღვთისმეტყველთა სხვადასხვაგვარ აზრებში, ვინ და როდის შეადგინა ეს წინასწარმეტყველება, სრულიად საკმარისია ის, რომ უფალი იესო ქრისტე მის შემდგენლად დანიელს ასახელებს (მთ. 24,15), ხოლო წინასწარმეტყველი ეზეკიელი სამეზის მოიხსენიებს „მართალსა და ბრძენ დანიელს“ (ეზექ. 14,14.20; 28,3). და ბოლოს, მისი წინასწარმეტყველების მნიშვნელოვანი ნაწილი უკვე აღსრულდა. ეს ღვთის მაცნე გამოეგზავნა არა მხოლოდ ისრაელს, არამედ მარადარსი ღმერთი თავისი მონის საშუალებით თავს უცხადებს წარმართებს, რომელთა შორისაც იტანჯება მისი რჩეული ერი და იუწყება მათი მართლწესრიგის დაღუპვას. ძველი სამყაროს ცენტრიდან – ბაბილონიდან – მის შეუზღუდველ დესპოტთა წინაშე იმის უფლის სიტყვა იმის დასამოწმებლად, რომ არა ადამიანები, არამედ ყოვლისშემძლე წარმართავეს კაცთა ბედს და ყველას და ყველაფერს მისი დიდი მიზნისაკენ მიმართავეს. დანიელის წინასწარმეტყველება სახეებში გვიჩვენებს მსოფლიო სახელმწიფოთა აღმოცენებას, განვითარებასა და დასასრულს.

დანიელის წიგნის დანიშნულებაა, მისი ხალხის შესახებ ღვთის განგებულების იმედი განუმტკიცოს ბაბილონის ტყვეობაში მყოფთ, ღვთისადმი ერთგულების პირობით, ისეთი ერთგულებისა, როგორიც ჰქონდათ დანიელსა და სამ ყრმას. ხილვებში წარმოჩენილი მსოფლიო სახელმწიფოთა ისტორია თვალსაჩინოდ გვიჩვენებს, რომ ადამიანის ხელით შექმნილი არამდგრადია, იგი დაინგრევა და მის ნანგრევებზე ღმერთი აღმართავეს საუკუნო სამეფოს. თუ დანიელის წიგნის მიზანი ასეთია, მაშინ განა სწორია, უკანასკნელი დროის მოვლენების შესახებ დანიელის ხილვათა განმარტების შემოფარგვლა აშურეთის მეფის ანტიოქოს ეპიფანეს (169-164 წწ., ქ. შობამდე) დროის პირველსახედ, ანდა წინასწარმეტყველება ქრისტეზე მიეკუთვნოთ იუდეველ მღვდელმთავარ ომნია მესამეს, რომელიც ცნობილია მხოლოდ იმით, რომ იგი მისმა მეტოქემ მოკლა, რაც მოთხრობილია 2 მაკაბელთას IV თავის 32-34-ე მუხლებში? თუ ამგვარი გაგება ებრაელთათვის მისაღებია, ქრისტიანულ-საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში იგი დაუშვებელია და ნიშნავს სიმართლის განზრახ დამახინჯებას და ქრისტეს ღმერთკაცობის მოდერნისტულ უარყოფას (დან. 9,25-26). და თუ ბიბლიის ზოგიერთი კრიტიკოსი ესაიას 45,1 თავის საფუძველზე „ცხებულს“ (ბერძ. „ხრისტოს“) სპარსეთის მეფე ახაშვეროშს ხედავს, ხოლო „წმიდათა წმიდას“ (kodesch kadaschim) სამსხვერპლოსთან აიგივებს და არა ქრისტე-მაცხოვართან, მაშინ ყველა ეს აკვიატებული (ბოროტი) განზრახვა რომ არა ვთქვათ) განმარტებანი ფერმკრთალდება და ქრება მე-9 თავის 24 მუხლის აზრის წინაშე, რადგან ახაშვეროშს (კვიროსს) არაფერი გაუკეთებია „ცოდებათა დასაბეჭდად, უკეთურების დასაფარავად, სამარადისო

სიმართლის დასაწყარებლად“ (დან. 9,24). ეს გააკეთა ღვთისა და კაცის ძემ (დან. 7,13-14), „რომელსაც მიეცა ხელმწიფება, ღიდება და საუკუნო მეფეობა“. მისი პირველი მოსვლის დრო ნათლად და გარკვევით არის მითითებული მე-9 თავის 25-ე მუხლში, ხოლო მისი დასჯა და იერუსალიმის დანგრევა ნაწინასწარმეტყველებია 26-ე მუხლში. ანტიოქოს ეპიფანეს მიერ ებრაელთა სასტიკი ღვენა თვით არის პირველსახე ღვთის ერის კიდევ უფრო უმოწყალო ჩაგვრისა კაცობრიობის ისტორიის დასასრულს, როცა იქნება „დიდი ჭირი, რომლის მსგავსიც არ ყოფილა ქვეყნის დასაბამიდან ღღემდე და არც იქნება“ (მთ. 24,21), ვიდრე არ გაცხადდება ცოდვის კაცი, ძე წარწყმედისა (2 თეს. 2,3), რომლის პირველსახეც იყო ანტიოქოს ეპიფანე. „წინასწარგანსაზღვრული საბოლოო განადგურების ამ მომავალ გამტიალებელზე“ დანიელი ლაპარაკობს მე-9 თავის დასასრულს.

შინაარსი: 1-6 თთ. შეიცავს წინასწარმეტყველის ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ფაქტებს. 7-12 თთ. დანიელის ხილვანი. 7-8 თთ. ქვეყნიური სახელმწიფოთა და „საუკუნო სამეფო“. 9 თ. დანიელის ლოცვა ისრაელისათვის და მისი ბედის გამოცხადება გაბრიელ ანგელოზის მიერ. 10-11 თთ. შემდგომი გამოცხადებანი ღვთის მტერ სახელმწიფოთა აღმოცენებასა და განვითარებაზე. 12 თ. წინასწარმეტყველება უკანასკნელ დროებზე.

ოსია წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი სიტყვა: „მოიქცეით“
(მეორდება 15-ჯერ)

ღედაზარი: განდგომილთა აღდგენის
ღვთაებრივი გეგმის წარმოდგენა.

თუმცა ეს წიგნი ეკუთვნის VIII საუკუნეს, ქ. შობამდე, მაგრამ იგი კანონში შეტანილია დანიელის წიგნის შემდეგ და იწყებს მოკლე წიგნთა წყებას, რომლებიც ავსებენ წინა წიგნებს და რომლებიც ერთმანეთს უკავშირდება უფრო ლოგიკურად, ვიდრე ქრონოლოგიურად.

წინასწარმეტყველი ოსია იყო ამოსის, ესაიას და მიქეას თანამედროვე. მისი სიტყვა მიმართული იყო ჩრდილოეთის სამეფოს მიმართ (ისრაელი), იერობამ II-ის დროს. ეს იყო ხალხის გარეგნული კეთილდღეობისა და ღრმა სულიერი დაცემის დრო. იერობამ პირველის მიერ შემოტანილმა კერპთაყვანისცემამ კარგი ნიადაგი პოვა და ღრმა ფესვები გაიდგა. ხალხის გარეგნული განსაკუთრებით აშკარად გამოვლინდა იერობამ II-ის სიკვდილის შემდეგ გაუთავებელ შეთქმულებებსა და მეფეების მკვლელობებში. ოსია წინასწარმეტყველი თავის ხალხს ამხელდა მორალურ დაცემასა და ეგვიპტისა და აშურეთის ამქვეყნიური ძლიერების წინაშე პირფერობაში. წინასწარმეტყველი ამათრახებს მკვეთრ წინააღმდეგობას გარეგნულ რელიგიურობასა და რწმენისა და ღვთისმოსაობის შინაგან გაღატაკებას შორის.

უფალს სურს „წყალობა და არა მსხვერპლი, უფრო შემეცნება ღვთისა, ვიდრე ყოვლადდასაწყველნი“ (ოს. 6,6). იმის გამო, რომ ისრაელი იმედს ამყარებდა ადამიანურ შეწყვენაზე და არა უფალზე, აშური გახდა მათი მეფე (ოს. 11,4 და 5), მაგრამ ღვთის სამართლიანი რისხვა მარადიული როდია; უფალი შეიბრალებს

ისრაელს, განკურნავს მას ვერაგობისაგან, „ჯოჯოხეთის ხელიდან გამოისყიდის მას და სიკვდილისაგან დაიხსნის“ (ოს. 13,14).

წინასწარმეტყველის სიტყვებში ჩანს კონტრასტი მსჯავრსა და შეწყალების აღთქმას შორის. ღვთის ურთიერთობა ისრაელთან წარმოდგენილია როგორც სა-ქორწინო კავშირი, ხოლო ვერაგობა, როგორც ცოლის ღალატი ქმრისადმი, ეს შედარება შევიდა წმ. წერილის ყველა მოგვიანო წიგნში, თვით იოანეს გამოცხადებაშიც კი.

შინაარსი: ისრაელის ვერაგობა და ღვთის უსაზღვრო სიყვარული რჩეული ერის მიმართ. ხალხის, სამეფო კარისა და სამღვდელოების მხილება უფლის მიერ. განაჩენი: აშურეთის ტყვეობაში ჩავარდნა. შეწყალებისა და კურთხევის აღთქმა მამათა ღმერთისაკენ მოქცევისა და გულწრფელი მონანიების პირობით.

იოველ წინასწარმეტყველის წიგნი

მთავარი თემა: „უფლის დღე“

დედაზრი: მონანიების ფასი და დიდი მნიშვნელობა

იოველი, ძე ბათოელისა, წინასწარმეტყველებდა იუდეაში, სავარაუდოა, იერუსალიმში, იორამ მეფის დროსა და იოაშის დამარცხებამდე, დაახლოებით 840-820 წლებში, ქ. შობამდე (2 ნეშტ. 24,23; ამოს. 1,3). რაკი წინასწარმეტყველი არ ახსენებს ქალდეელთ, უნდა ვივარაუდოთ, რომ შესაძლოა ლაპარაკია იერუსალიმის აღებაზე ფილისტიმელთა და არაბთა მიერ მეფე იორამის დროს. იოველის სიტყვების გამოძახილი ისმის მოგვიანო ხანის წინასწარმეტყველებთან, მაგ. ეზეკიელისა და ამოსის წიგნებში.

იოველის წინასწარმეტყველების საბაბი გახდა იუდეაში მცენარეულის არნახული გაჩანაგება კალის მიერ და ხანგრძლივი გვალვა. ამ უბედურების მიზეზად იოველს მიაჩნია მეფისა და ხალხის უწმიდურება, რამაც ღვთის სამართლიანი სასჯელი გამოიწვია. იოველი შორეულ მომავალში ჭერეტს საშინელ სამსჯავროს ყველა ხალხზე „უფლის დიდ და საშინელ დღეს“, კოსმიურ ნგრევათა და სამყაროს განახლების დღეს. ამ დღეზე უწინარეს წმიდა მიწაზე კალის მსგავსად წამოვლენ დამპყრობელთა ურდოები (ეზეკიელთან „გოგი მაგოგის მიწიდან“, თთ. 38-39), რომელთაც გაანადგურებს ღვთის ძლევამოსილი მხედრობა. ამის შემდეგ ხალხები შეიკრიბებიან იოსაფატის ველზე თავისი საბოლოო განაჩენის მოლოდინში. შეწყალებული და განახლებული ისრაელისთვის კი დადგება კეთილდღეობის კურთხეული დრო განახლებულ და განწმენდილ ბუნებაში, როცა უხვად გადმოვა სულიწმიდა ყოველ ხორციელზე (საქ. 2,16-17).

შინაარსი: უბედურებათა წარმოდგენა, როგორც ღვთის სამსჯავროსი და მოწოდება მონანიებისაკენ. ღვთის აღთქმა აწმყოსა და მომავლისათვის. მომავალი „უფლის დღე“ და საშინელი სამსჯავრო ისრაელის მტრებისათვის. აღთქმის ერის კურთხევა, როცა უფალი დამკვიდრდება სიონზე.

წინასწარმეტყველ ამოსის წიგნი

ძირითადი სიტყვა: „სასჯელი“

დედაზრი: ხალხის ცოდვა მის სამსჯავროს ნიშნავს.

თეოკაყელი მწყემსი და ლეღვის მკრეფავი იუდეველი ამოსი წინასწარმეტყველებდა 780-740 წწ-ში, ქ. შობამდე. იმ დროისათვის იუდეა დასუსტებული იყო მეფე ამაცაპუს ყოვლად უაზრო და წარუმატებელი ომებით, ხოლო ისრაელის სამეფომ და მისმა დედაქალაქმა სამარიამ რამდენადმე აყუავება განიცადა მეფეების იოშიაპუსა და იეობოხამ II-ის დროს და ცუდი არაფერი უქადდა მას, მაგრამ ღვთის მაცნემ განჭვრიტა კატასტროფა, რომელმაც მართლაც იფეთქა 50 წლის შემდეგ. წინასწარმეტყველმა იცოდა, რომ ღვთის მართლმსაჯულება მოაწვედა ისრაელის 10 ტომზე, რომელთაც დაივიწყეს უფალი, და მთელ ქვეყანაზე გაფანტავდა მათ.

ამოსმა თავისი მოღვაწეობა დაიწყო განხეთქილებისა და კერპთაყვანისცემის ცენტრში — ისრაელის ქალაქ ბეთილში. იქ რჯულიდან გადასულმა მეფეებმა რჯულის საწინააღმდეგო სამსხვერპლო აღმართეს და ქედს უდრეკდნენ კერაებს. წინასწარმეტყველი უშიშრად ამხელდა მეფესა და წარჩინებულ ადამიანებს რელიგიის შერყენის, ზომასგადასული ფუფუნებისა და ლატაკთა შევიწროვებისათვის. იგი ლაპარაკობდა გარდაუვალ სასჯელზე ამ ცოდვათა გამო და მოუწოდებდა მონანიებისაკენ, რამეთუ ისრაელის უკანონობას მიწაც ვეღარ იტევდა, „შეიძვრება მიწა... აიწვევს ერთიანად ნილოსივით, მოვარდება და უკუიქცევა ეგვიპტის მდინარესაივით“ (ამოს. 8,8). ორი წლის შემდეგ მართლაც მოხდა მანამდე არყოფილი, გამანადგურებელი მიწისძვრა (ამოს. 1,1). ხალხის ბოროტმოქმედებათა და სასჯელის მუქარიდან წინასწარმეტყველი გადადის „უფლის დღეზე“ — სასჯელის დღეზე. განისჯებიან ხალხები, რომლებიც ისრაელს ავიწროებენ, ხოლო ისრაელის სახლი დამასკოს იქით იქნება გასახლებული, იმათ გარდა, ვისაც ხმლით მოკლავენ. დავითის დაცემულ კარავს (დავითიანთა სახლს) უფალი აღადგენს და ისრაელს დააბრუნებს გაფანტულობიდან იმ ნეტარ დროს, როცა სტიქიურ ძვრათა შემდეგ მთელი მიწა განახლებდა და, „როცა მხენელი თავს წაადგება მომკვლს და ყურძნის მწურავი — მთესველს“ (ამოს. 9,13), ხოლო „დავითის კარავი“ აღდგება საუკუნოდ დავითის ხორციელი შთამომავლის უფალ იესო ქრისტეს მიერ.

საოცრად თავისებურია ამოსის წინასწარმეტყველება სულიერ სიყმილსა და ღვთის სიტყვის წყურვილზე, რომელიც აღარ იქნება ქვეყნად (ამოს. 8,11-13).

წიგნის შინაარსი: მოკლე მუქარები სასჯელის შესახებ მეზობელი ხალხების მიმართ. უფრო დიდი მუქარა იუდეველთა მიმართ. სამი მამხილებელი სიტყვა ისრაელის მიმართ მონანიებისაკენ მოწოდებით. მუქარა გაფუფუნებულ მდიდართა და ამპარტავანთა მიმართ. ისრაელის სამეფოს ზედის ხილვა. გაფრთხილება მომავალ საფრთხეზე.

მთელი ისრაელის გაერთიანებისა და დავითის სახლის აღდგენის წინასწარმეტყველება.

აბდია წინასწარმეტყველის წიგნი

გასაღები: „როგორც შენ იქცეოდი, დედაზრი: მნიშვნელოვანი გაფრთხი-
ისევე მოგექცევიან შენ“ – 1,15. ლება მედიდურებისა და ანტისემი-
ტიზმის საფრთხის გამო.

ამ წინასწარმეტყველის ვინაობა უცნობია. შესაძლოა ის იყოს 2 ნეშტას 17,7-
ში მოხსენებული ყობადია. არც ისაა ცნობილი, თუ იერუსალიმის რომელ დაპყ-
რობაზე ლაპარაკობს იგი მე-11 მუხლში. შესაძლოა, არაბთა და ფილისტინელთა
ლაშქრობა იყოს მეფე იორამის დროს (2 ნეშტ. 21,16), რომლის შესახებაც იუწყე-
ბიან ოოველ წინასწარმეტყველი (იოველ. 3,6) და ამოსი (ამოს. 1,6,9). იმ დროს იუ-
დეველნი იყიდებოდნენ ფინიკიელ მეზღვაურებზე. წინასწარმეტყველი განადგუ-
რებას უწინასწარმეტყველებს ედომს (იღუმეას) იუდეველთა გასაჭირის დღეს
ღვარძლიანობისა და დევნილთა და დარბეულთა შეუწყალებლობისათვის და ამ
ქვეყანას სრულ მოსპობას უქადის. აბდია განჴერებს „უფლის დღესაც“, რომელიც
მრისხანე იქნება ყველა ხალხისთვის, როცა ედომს მიეზღვება მის საქმეთა მიხედ-
ვით – თვალი თვალის წილ, ზოლო სიონის მთაზე იქნება ხსნა, იაკობის სახლი
დაუბრუნდება თავის სამემაკვიდრეოს, რომელზედაც თავად უფალი იმეფებს:

იღუმეას ანუ ედომს („სეყირის მთას“) ვიწრო მთაგორიანი ზოლი ეკავა მკედარსა
და მეწამულ ზღვებს შუა. მისი მოსახლეობა – ესაფის მოდგმა – გამუდმებით
აწუხებდა ისრაელს და ამ მტრობამ გამოიწვია ღვთის სასჯელი ედომზე, რასაც
წინასწარმეტყველებდნენ ესაია (34,5-15; 63,1-6), იერემია (49,7-12), ეზეკიელი
(25,14), იოველი (3,19), ამოსი (1,11-12) და აბდია (15-21). დღეს ეს ქვეყანა წარ-
მოადგენს უდაბნოს, მიუხედავად იმისა, რომ ნაყოფიერი ველებითა და კარგი
კლიმატით ხასიათდება.

ქრისტიანული სულისაგან აბდია ჯერ კიდევ ძალიან შორსაა და ბოროტებაზე
მხოლოდ უმოწყალო ბოროტების მიზღვას სცნობს.

იონა წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი ტექსტი:
4,2

დედაზრი: ღმერთი წარმართთათვისაც
ისევე ღმერთია, როგორც ებრაელთა-
თვის.

წინასწარმეტყველი იონა, ძე ამითაისი, თანამედროვე ამოსისა, ცნობილი გახდა
ისრაელში მეფე იერობამ II-ის დროს, რომელსაც უწინასწარმეტყველა ისრაელის
საზღვრების აღდგენა (4 მეფ. 14,25).

ამ წინასწარმეტყველის პირით ღმერთმა უჩვენა თავის მოყვარე და
თვითკმაყოფილ ისრაელს, რომ მისი მოწყალება ვრცელდება ყველა ხალხზე და
რომ მას არავისი დაღუბვა არ სურს.

იონას წიგნი ძირითადად მის განცდებზე მოგვითხრობს. იგი ღმერთმა გააგ-
ზავნა აშურეთის დედაქალაქ ნინევიამში, რათა მისი ცოდვილი მოსახლეობისათვის
მოეწოდებინა მონანიებისაკენ. ამ ისტორიას სიმბოლური ხასიათი აქვს, რის გამოც

იგი მიეკუთვნება ძველი აღთქმის საწინასწარმეტყველო წიგნებს. პიროვნების სიმბო-
ლიკა და იონას განცდები ჩანს იესო ქრისტეს სიტყვებში (მთ. 12,39-40; ლკ. 11,29).

იონაში, ისევე როგორც ქრისტეს დროის ფარისევლებში, ჩვენ, ქრისტიანებს,
გვაოცებს აზრის შეზღუდულობა და გულქვაობა, რომელთაც იონა მიიყვანეს ზღ-
ვის ურჩხულის მუცელში სამდღიან ტყვეობამდე. იონას მისია წარმართთა მიმართ
მოასწავებს ღვთის ძის მოვლინებას ჩვენს ცოდვილ მიწაზე, ხოლო მისი ყოფნა
ზღვის ურჩხულის მუცელში სამ დღეს – იესოს ყოფნას მიწის გულში. ამ უკა-
ნასკნელ პირველსახეს შეესაბამება ოსეს წინასწარმეტყველება (6,2).

იონას ისტორიის დედააზრი ის არის, რომ ღვთისმსახურმა ამ ქვეყნად უსიტყ-
ვოდ უნდა აღასრულოს მისი მომავლინებლის ნება, საითაც არ უნდა მიჰყავდეს
გზას, რამეთუ ღმერთი ზრუნავს მის ქმნილებაზე.

აშურეთის დედაქალაქის მონანიებისა და მოქცევის ფაქტი იონას ქადაგების
წყალობით მუდამ იწვევდა კრიტიკოსთა უნდობლობასა და დაცინვას. ჩვენთვის კი
იგი ეჭვს არ ბადებს, რამეთუ იგი დამოწმებულია ქრისტეს მიერ. ნინევიას შეძლო
დროებით მოენანიებინა მოსალოდნელი კატასტროფის შიშით. უფრო მეტად დაუ-
ჯერებლად მოჩანს იონას ჩაყლაპვა ვეშაპის მიერ, მაგრამ ჩვენ არ უნდა დაგვა-
ვიწყდეს, რომ ყოვლისშემძლის მიზნებისათვის არ არსებობს დაბრკოლება.

მიქეა წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი ტექსტი:

6,8; 7,18

დედააზრი:

1. უსამართლობის სიძულვილი
2. რიტუალიზმის სიძულვილი
3. მიტევების განჭვრეტა.

მიქეა წინასწარმეტყველი იყო იუდეის სამხრეთ-დასავლეთის ქ. მორეშეთიდან.
იგი წინასწარმეტყველებდა ჯერ კიდევ ისრაელის სამეფოს დაცემამდე.
მიქეასათვის ისეთი ახლო ამბები, როგორიც იყო აშურეთის თავდასხმა სამარიაზე
(1,6-16), მას შორეული მომავლის უკანასკნელ დღეთა ამბების განჭვრეტის
საშუალებას აძლევს: სხვადასხვა ხალხის თავდასხმები იერუსალიმზე, მათი
დამარცხება ღმერთის მიერ (გამოცხ. 16,16; 20,7-9) და მესიას გამეფება სიონზე.

„მიქეას წინასწარმეტყველება“ სტილითა და შინაარსით ახლოს დგას მისი
თანამედროვის ესაიას წინასწარმეტყველების წიგნთან, რომელსაც ნაწილობრივ
აესებს კიდევ, მაგ. ემანუელის დაბადების ადგილის მითითება – ეფრათას ბეთ-
ლეში (5,2). იგი წინასწარ ხედავს ღვთის სამიწიელ სამსჯავროს ორივე სამეფოზე
კერპთა ბომონების, მმართველთა უსამართლობისა და მღვდლებისა და წინასწარ-
მეტყველთა მიერ სიმაართის შერყენის გამო. ხსნა სიონიდან მოვა, რადგან დავი-
თის სახლიდან გამოვა „ხელმწიფე ისრაელში და ძველითგან იქმნება მისი წარმო-
შობა, საუკუნო დღეებიდან“ (5,2). მიქეას წინასწარმეტყველების მთელი მეოთხე
თავი თითქმის მთლიანად იმეორებს ესაიას წინასწარმეტყველების იმ ადგილს, სა-
დაც ლაპარაკია მესიას მეფობის სანეტარო დროზე. ამ თავის დასასრულს მიქეა
სიზუსტით ხედავს მესიას დამცირების დეტალებსაც კი: „კვერთხს შემოჰკრავენ
სახეში ისრაელის მსაჯულს“, – ამბობს იგი. მიქეა შორეულ მომავალში ხედავს,

რომ იაკობის ნაშთი კურთხევა იქნება ყველა ხალხისა, ვითარცა „ცვარი უფლისაგან“. წინასწარმეტყველის იმედს ჩვენ, ქრისტიანებმა, შეგვიძლია შევეუერთოთ ჩვენი რწმენა, როგორც ამას პავლე მოციქულიც ამბობს (რომ. 11,12).

მრისხანედ ჯერეს წინასწარმეტყველება სიონის გამარჯვების შესახებ მრავალრიცხოვან ხალხზე უკანასკნელ დღეებში (4,11-13). მამობრივია უფლის მოწოდება დაუმორჩილებელი სიონის მიმართ (6,1-16). უკანასკნელ თავში მიქეა აღიარებს ღმერთის წინაშე თავის ცოდვებს, აიგივებს რა თავის თავს მთელ ისრაელთან (შეად. დან. 9,3-19). ხალხისათვის შუამდგომლობა მუდამ იყო წინასწარმეტყველთა მახურების საგანი. მიქეას მსგავსად ღმერთს მოუხმობს აგრეთვე ისრაელის ნაშთიც.

წიგნის შინაარსი: სამი წინასწარმეტყველებითი სიტყვა. ღმერთი ადგენს იერუსალიმის დანგრევას ხალხის უდიდესი გარყვნილების გამო. გამოსხნა ბაბილონის ტყვეობიდან და შორეულ მომავალში — მეუფის მეშვეობით ეფრათის ბეთლემიდან. ისრაელის უმადურების განსჯა. ღმერთთან შერიგება. წინასწარმეტყველება ისრაელის ხსნისა და აღდგენის კურთხეული დროის შესახებ.

ნაუმ წინასწარმეტყველის წიგნი

მთავარი ფრაზა: „საფუძვლამდე“
ძირითადი ტექსტი: 1,8-9

დედააზრი: რწმენიდან განდგომილთა
საშინელი ხვედრი.

ნაუმ წინასწარმეტყველმა მოღვაწეობა დაიწყო მეფე ხიზკიაჰუს (სხვა წყაროებით — მენაშეს) დროს. მას უნდა ენუგეშებიანა აშურეთის ძალმომრეობით შეწუხებული საღვთო ერი. ამ დროს აშურეთი შიშმა გერიდა მეზობელ ხალხებს. მან უკვე დაიპყრო ნო-ამმონი (ზემო ეგვიპტის თებე). ნინევიამ დაივიწყა იონას ქადაგება და კვლავ დაუბრუნდა უღმერთოებას, თავაშვებულობასა და ბოროტმოქმედებას. მან სასჯელი დაიმსახურა, რადგან „უფალი შურს მიაგებს თავის მოწინააღმდეგეთ“ (ნაუმ. 1,2). ამიტომაც, რომ ნაუმი არ მოუწოდებს მონანიებისაკენ: იგი „მეუძღვებელია ერთხელ განათლებულთათვის და შემდეგ ღვთის მიმტოვებულთათვის“ (ეს. 1,4-5,28; ივან. 29,1; ებრ. 6,4-8). ნინევია უნდა აღიგავოს პირისაგან მიწისა. იგი მეორედ ველარ აღდგება, რაკი ავიწროებდა ხალხებს.

ცეცხლოვანი ნიაღვარივით მოედინება ნაუმის სიტყვა ღვთის სამსჯავროს შესახებ, რომელიც მოაწვევს ცოდვილ ქალაქზე. ნაუმის სიტყვებიდან ჩანს, რომ იგი გამოჩნდა ისრაელის 10 ტომის ტყვეობის შემდეგ. იგი იუდას ანუგეშებს, რომ უფალი აღადგენს იაკობის დიდებას (2,3). მსოფლიო სახელმწიფო უფლის ხელში იარაღია, რომელიც ისტორიას წარმართავს, — ასეთია ნაუმის დიდი წინასწარმეტყველური აზრი.

თავისი ამოღებულობითა და სწრაფვით ნაუმის სიტყვა ახლოს დგას ესაიასა და იერემიას სიტყვებთან, რომლებიც მიმართული იყო ბაბილონის წინააღმდეგ, ხოლო ნინევიის გარყვნილების გამოხატვა ახლოს დგას ბაბილონის გარყვნილების გამოხატვასთან იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადებაში (17); უღვთო ქალაქის ხვედრი კი არის გაფრთხილება იმ ქრისტიანთათვის, რომელნიც მაცხოვარს გადაუდგნენ. ღმერთი ისე არ შეიწყნარებს მისი რჯულის უარმყოფელს თუ არა გოლგოთას ჯვრით.

ამბაკუმ წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი სიტყვა:
რისთვის? 1,3

დედააზრი: ღვთის ნებით ბოროტების
დაშვების შესაძლებლობა.

თუ განვსჯით ამ წიგნის ენის სინატიფეს და III თავის ლოცვას, რომელიც 76-ე ფსალმუნს მოგვავაგონებს, ამბაკუმ წინასწარმეტყველი უნდა ყოფილიყო ლევიანი ან ტაძრის მგალობელი. ის ცხოვრობდა იოშიაპუს მეფობის უკანასკნელ და იეზოაკიმის – პირველ წლებში. მძიმე იყო ეს დრო იუდეისთვის. ამ დროს მონარქია მტკიცდებოდა, ფართოდებოდა და უკვე ებრძოდა ეგვიპტეს მსოფლიო ბატონობისათვის.

პატარა იუდეა ამ ორ გიგანტს შუა სრულიად დაუცველი იყო, რომელსაც უფალიც აღარ სწყალობდა, რაკი ეს ხალხი გადაუდგა მას.

ღვთის დამსჯელი მათრახი უკვე შეტანილ იქნა იერუსალიმში, სადაც მამათა ღმერთის სატაძრო თაყვანისცემის გვერდით მიღებული იყო უხეში პანთეისტური რელიგიის ყველა ფორმა, რომელიც ნასესხები იყო მეზობელი ქვეყნიდან. იოშიაპუ მეფის რეფორმებმა ვერ გამოიწვიეს ძირეული გაჯანსაღება. ჭეშმარიტი ღვთისმოსავნი მცირენილა დარჩენენ. მძვინვარებს ძლიერთა ძალმომრეობა სუსტთა მიმართ, რაც გლოვის ამომახილად ისმის წინასწარმეტყველის პირიდან (1,2-4). ამბაკუმს აშფოთებს უფლის მღუმარება და ის, რომ ფეხქვეშ ითელება სიმაღლეთ. ხილვაში მიღებული პასუხი მის სულს ამშვიდებს. ახლა მისთვის უკვე ცხადია, რომ მზვობარი და გაუმაძღარი დამპყრობელი, რომელიც ღმერთმა დაუშვა მხოლოდ სამსჯავროსათვის, დაისჯება თავისი გულმხეცობის გამო, ხოლო „მართალი იცოცხლებს რწმენით“ (2,4). ღვთისმოსავნი მტკიცედ უნდა იდგნენ მაცხოვრებელ რწმენაზე, წინასწარმეტყველის მსგავსად, რომელიც აწმყოს უბედურებათა წინ ამალდება მომავლის სიხარულის განდიდებად. ამბაკუმში აღიარებს, რომ რწმენაში არის ძალი სხნისა, რითაც იგი არის პაულე მოციქულის წინამორბედი (რომ. 1,17; გალ. 3,11). რა საოცარ პერსპექტივებს წარმოაჩენს რწმენა წარმართთათვისაც და ებრაელთათვისაც!

ისრაელი დასჯილია ბაბილონის მიერ, ბაბილონი – სპარსელთაგან. „ცეცხლისთვის იღწვიან ხალხები და არაფრისთვის დაშვრებიან ტომები, რომ უფლის დიდების ცოდნით აიჟოს ქვეყანა“ (2,13-14). და ეს იქნება ქრისტეს მეორედ დიდებით მოსვლისას (შეად. ეს. 11,9-11).

სოფონია წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი სიტყვა: „შური“
ძირითადი ტექსტი: 1,18; 3,8

დედააზრი: „მე ვარ უფალი ღმერთი
შენი, ღმერთი შურისმგებელი“.

იერემიას თანამედროვე სოფონია წინასწარმეტყველებას იწყებს იოშიაპუს მეფობაში. ამ კეთილმორწმუნე მეფის რეფორმები არ აკმაყოფილებენ ღვთის კაცებს. მათ ვერ შეცვალეს ხალხის უმეტესობის გულები: ღვთის ჩვეულებითი პატივისცემის გვერდით ძალაში დარჩა ცხოვრების მატერიალისტური განცდაც. ჯერ კიდევ ვერ აღმოიფხვრა ბაალის მსახურება და ციურ მნათობთა თაყვანისცემა.

დიდგვაროვნები და მდიდრები აშკარად აბუჩად იგდებენ ღმერთს (1,8-12). მსაჯულებმა დაივიწყეს მართლმსაჯულება. წინასწარმეტყველნი ფუქსავატნი და ვერაგნი არიან. მღვდლები ბილწავენ სიწმიდეს, ამახინჯებენ რჯულს. გარდაუვალია ღვთის სამსჯავრო, ახლოსაა უფლის ის დიდი ღლე (1,14-18), რომელიც იუდეისადმი მტრულად განწყობილ ხალხებსაც არ დაინდობს. მხოლოდ ამ განმწმედელი ცეცხლის შემდეგ გამოარჩევს უფალი თავის ერთგულთ ყველა ხალხთაგან. მაშინ განწმედილი და კურთხეული ხალხი ღვთისა სიონზე თავისი უფლისათვის სიხარული იქნება.

როგორც ძველ წინასწარმეტყველთ, ასევე სოფონიასაც სჯერა, რომ ღვთის ხალხმა უნდა გაიაროს სამსჯავრო, რომ გამოსხნილ იქნას. სოფონიას ახასიათებს უნივერსალიზმი, სხვა ხალხთა ხსნაც აინტერესებს. იგი მიუთითებს, რომ ისრაელში გადარჩება „თვინიერი და ბეჩავი ხალხი“ (3,12). წინასწარმეტყველი მოუწოდებს ამ „გულით თვინიერ“, უფლის რჯულის ერთგულ ხალხს, რომ გამოიძიონ სიძარტლე და გადაურჩნენ უფლის მრისხანების ღლეს.

იგი შორეულ მომავალში ხედავს, რომ ისრაელის გადარჩენილი ნაწილი უსამართლობას აღარ ჩაიდენს და სუფთა ბაგეებით მოუწოდებს უფალს (3,9-13).

სამსჯავრო, რომელსაც სოფონია იუდეისთვის მოელის ნაბუქოდონოსორისაგან, პირველსახე ხომ არ არის იმ მომავალი „უფლის დღისა“, როცა განწმედილ და განახლებულ მიწაზე ამოვა მზე სიძარტლისა და დავითის ტახტზე დამკვიდრდება ის, ვისაც ხალხები მოელიან – უფალი იესო?

ანგია წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი ფრაზა: „უფლის სიტყვა“

დედააზრი: პირველ ადგილზე ღმერთია ცხოვრებასა და მსახურებაში.

ანგია პირველი წინასწარმეტყველია ბაბილონის ტყვეობიდან იუდეველთა დაბრუნების შემდეგი პერიოდისა. იუდეა მაშინ სპარსელი მეფეების ხელქვეით იყო, რომელთაც ბაბილონი დაიპყრეს. ტყვეობიდან დაბრუნებულებმა გულმოდგინედ დაიწყეს დანგრეული ტაძრის აღდგენა (ეზრ. 3-6). მათ სპარსეთის მეფისაგან მიიღეს ნებართვა მშენებლობის დაწყებისა, მშენებლობისათვის აუცილებელი საშუალებანი და ნაბუქოდონოსორის მიერ გატაცებული ტაძრის ნივთიულობა. მაგრამ მეზობელი სამარიის ჩარევით მშენებლობა შეჩერდა 16 წლით.

ისეთმა გამოცდამაც კი, როგორიც იყო კატასტროფული გვალვები და მოუსაველიანობა, ვერ გააღვიდა ხალხში ღვთის წინაშე მოვალეობის შეგნება. მაშინ წინასწარმეტყველება იწყო ანგიამ, რომელსაც, ალბათ, ჯერ კიდევ ახსოვდა სოლომონის ტაძრის ბრწყინვალეობა. თავისი მოწოდებით მან უხუცესებს და ხალხს ზერუბაბელის მეთაურობით გაუღვიდა ღვთის საქმისადმი გულმოდგინება. მუშაობა განახლდა და ოთხნახევარ წელიწადში შენობა დამთავრდა და აკურთხეს კიდევ. აღდგა ღვთისმსახურების წესით მსხვერპლშეწირვა.

მშენებლებს შთააგონებდა წინასწარმეტყველი, რომ მათთან არის უფალი (1,13) და, რომ ახალი ტაძრის დიდება აღემატება ძველისას (2,9). ეს წინასწარმეტყვე-

ლება ახდა, როცა მისი სახით მიირქევს ყოველ ხალხთა სანატრელი (ლკ. 2,27), ხოლო თავისიანების მიერ უარყოფილი ქრისტე. სოლომონის ბრწყინვალე ტაძარი და მისი მომდევნოც დაიქცნენ, მაგრამ შეურყევლად იდგება ის, რომელიც აღწერა ეზეკიელ წინასწარმეტყველმა და რომელშიც მუდმივი მეუფებისათვის შევა ქრისტე, ხოლო ღვთის დიდება აღავსებს ტაძარს და გაანათებს შერყეულ მიწას.

ზაქარია წინასწარმეტყველის წიგნი

მთავარი ტექსტი:
1,14; 2,8; 8,2

დედააზრი: ღვთის სიყვარული და
ზრუნვა თავის ხალხზე.

წინასწარმეტყველი ზაქარია, ბერეკიას ძე, მღვდელმსახურთა ოჯახიდან იყო. მისი ოჯახი ტყვეობიდან იერუსალიმში დაბრუნდა და სხვა მარლთმორწმუნე იუდეველებთან ერთად, რომელთა შორისაც იყვნენ უხუცესი ზერუბაბელი და მღვდელმთავარი იესო იოცადაკის ძე. ანგიას უმცროსი თანამედროვე ზაქარია აგრძელებს მის მოწმობას, ამხნევებს და ანუგეშებს ჯერ იერუსალიმის კედლების, ხოლო შემდეგ ტაძრის აღმდგენლებს, იმ არეულ დროში, როცა მშენებლებს უწყევდათ მეზობელი სამარიელების თავდასხმების მოგერიება. ზაქარიას ამოცანას შეადგენდა აეხსნა თავის თანატომელთათვის, რომ რაც უფრო დიდი იყო აწმყოს დამცირება, მით მეტი იქნებოდა აღთქმული მომავლის დიდებულება. თავის მიმართვას ხალხისადმი იგი იწყებს უფალი საბაოთის მიმართ მათი მამების ურჩობისა და მათზე მოწეული სასჯელის შესხენებით, რაც გამოიხატა მათ ტყვეობასა და დამონებაში. შემდეგ მოდის აპოკალიფსურ ჩვენებათა რიგი, რაც სიმბოლურად გამოხატავს ხალხის იმდროინდელ მდგომარეობასა და აგრეთვე მის მოსალოდნელ სასჯელს იმის გამო, რომ უარყევს მათთვის მოვლინებული მეფე და მწყემსი.

ტყვეობაში დადგენილი მარხვები ღვთის მოსაწონი არ არის. ღვთის პატივისცემა ამგვარი გარეგნული ნიშნების ნაცვლად საჭიროა გულის შინაგანი განწყობა ღმერთის მცნებებისადმი, რაც წინანდელმა წინასწარმეტყველებმა უკვე განაცხადეს. საჭიროა სამართლიანი სამსჯელო, მოწყალება მახლობლისადმი, თანაგრძნობა უძლურთა მიმართ. ტყვეობიდან დაბრუნებული თაობა გადასახლებაში ყოფნისას განიკურნა უხეში კერპთაყვანისცემისაგან, მაგრამ სამაგიეროდ ქალდეველთაგან გადაედო გამორჩენის გაუმაძღარი წყურვილი (ნემ. 5,1-9; მალ. 3,8), იმ კომერციული სულით, რაც მანამდე უცხო იყო ისრაელისათვის, როგორც მიწათმოქმედი ხალხისთვის და, რაც აღარ მოსცილდა მას მთელი მისი ისტორიის მომდევნო საუკუნეებში. წინასწარმეტყველი კიცხავს ამ ახალ თვისებას თავის მე-9 სილვაში ალეგორიებით.

წინასწარმეტყველ ზაქარიას ნაწერი ნათელს ჰფენს ღვთის აღთქმებს, რომლებიც განსაკუთრებით ფასეული იყო იმ უსიხარულო დროში, როცა ეგონათ, რომ უფალმა სამუდამოდ იბრუნა პირი უმადური ხალხისაგან. ებრაელთა თავზე ახალი მრისხანე ღრუბლები გროვდებოდა. პატარა იუდეა ჯერ ისევ სპარსეთის მონარქიის ბატონობის უღელქვეშ იყო, რომ დასავლეთში უკვე იკეთებოდა ალექსანდრე

მაკედონელის იმპერიის კონტურები, რომელსაც უნდა შეეცვალა სპარსეთის ძალმომრეობა (დან. 2,39; 7,6; 8,21-22; 11,2-4). როგორც მიზნით, ისე გადმოცემის ფორმით ზაქარია ახლოს დგას დანიელთან. ყურადღებას იპყრობს აგრეთვე ზაქარიას წინასწარმეტყველების მსგავსება ესაიას წიგნის 53-ე თავთან. ზაქარია ხედავს აგრეთვე ქრისტეს დიდებით შესვლას იერუსალიმში და იქვე მის გაცემას 30 ვერცხლად – მონის ფასად. ამ ხილვას მოჰყვება სხვა ხილვა იმ შორეული დღისა, როცა ისრაელის ყოველი ტომი გულშემოხრული ივადებს, რაკი ელეონის მთაზე იხილავს თავის მესიას გახვედრითი ხელებით, რომელთაც იგი ოდესღაც უწვდიდა მათ. ზაქარიასთვის არ არის დაფარული მწყემსის სიკვდილი და მისი სამწყსოს გაფანტვა.

ზაქარია თავისი წინასწარმეტყველური ხედვით განჭვრეტს ქრისტეს მომავალ სამეფოს, სადაც იქნება ერთი მწყემსი და ერთი სამწყსო, მაგრამ „უფლის დღის“ დადგომამდე ყველა ხალხი აღდგება იერუსალიმის წინააღმდეგ და მაშინ ზეციური ძალნი გამოვლენ და დიდ დამარცხებას აგებენ მათ. და გამეფდება სიონზე ისრაელის „დიდი ტანჯვებით“ განწმდილ ნაშთს შორის მთავარი ამის სოფლისა, რომელთანაც თავს მოიყრიან დედამიწის ყოველი კუთხიდან ყოველნი მამრალნი და ტვირთმძიმენი, ყოველი სიმაღლეს მოშიებული და მწყურვალნი, რამეთუ ის არის ემ-მა-ნუ-ელ (ჩვენთან არს ღმერთი).

წიგნის შინაარსი: ტყვეობიდან დაბრუნებულთა შეგონება: 1,7-6,8; რვა ღამისეული ხილვა: 6,9-15. სიმბოლური მოქმედება: მღვდელმთავარი იესო და მისი ხელდასხმა, როგორც მესიას გამეფების პირველსახე; წინასწარმეტყველური სიტყვები: ღვთისა და მახლობლის სიყვარული აღემატება მარხვებს. ხსნა შესაძლოა წარმართთათვისაც. სიონის მტრების დამცირება და ისრაელის ამაღლება მეუფე-მესიის მიერ. ხალხთა შეკრება. ორგულ მწყემსთა საყვედური: „ვაი, ორგულ მწყემსი!“ ახალი იერუსალიმის აღყა, მისი გადარჩენა ღმერთის მიერ.

კეთილი მწყემსი და ღვთის სამეფოს გავრცელება.

მალაქია წინასწარმეტყველის წიგნი

ძირითადი ფრაზა: „თქვენ ამბობთ“

დედააზრი: გახსოვდეთ, შეინანეთ, მოიქცით, იმეორეთ.

წინასწარმეტყველის პიროვნების შესახებ არაფერია ცნობილი. მისი მოკლე წიგნის შინაარსი მიუთითებს, რომ იგი შედგენილია 435 წლის მახლობლად, ქრისტეს შობამდე – ნეემიას იერუსალიმში პირველ და მეორე ყოფნას შორის. მალაქიას სიტყვები ემთხვევა ნეემიას დროინდელ იუდეველთა მდგომარეობის აღწერას. ეს იყო მეტად მძიმე დრო: აღთქმული ხსნა არ ჩანდა, მიუხედავად იმისა, რომ ხალხი დიდი მონდომებით ასრულებდა სატაძრო ღვთისმსახურებას.

ამიტომაც, მრავალი მღვდელი სულით მოეშვა და აგდებით ეპყრობოდა თავის მოვალეობას. და თუ ასე იყვნენ მწყემსები, უარეს დღეში იყო სამწყსო. მრავალი ადამიანი დაუნათესავდა წარმართებს, რაკილა აღარაფრად აგდებდა თავის კუთვნილებას საღვთო ერისადმი. ყველა დრტვინავდა უცხოელთა გახანგრძლივებულ

უღელზე. ასეთ ვითარებაში ძვ. აღთქმის უკანასკნელი წინასწარმეტყველის მოწოდება ის იყო, რომ გამოეფხიზლებინა თავისი ხალხი „უფლის დღისა“ და იმ საშინელი სამსჯავროს მოახლოებაზე მითითებით, რომელიც, როგორც ცეცხლი, გამოახურებს უფლისთვის ხალხს, რომელიც ღირსი გახდება, რომ მას ემსახუროს; რამეთუ როცა ღვთის სამსჯავროს ცეცხლით განშორდება მართალი უსჯულოს, მხოლოდ მაშინ გახდება შესაძლებელი ახალი ჰარმონიული ცხოვრების წარმოშობა.

ზაქარიას მსგავსად, მალაქიაც ხედავს უფლის ორ მოსვლას და მის ორ წინამორბედს (მალ. 3,1; 4,5-6), მაგრამ სხვა წინასწარმეტყველთა მსგავსად, ისიც ვერ ხედავს, რა შეაღებდია ამ ორ მოსვლას შორის.

წიგნის შინაარსი: პირველ ორ თავში ლაპარაკია იუდეველთა შეცოდებებზე, ნაკლოვანებებზე და არის მოწოდება გამოსწორებისაკენ. III თავში – უფლის მოსვლაზე სამსჯავროს მოსაწყობად, რომელსაც წინასწარ იუწყება აღთქმის ანგელოზი. დასკვნაში წინასწარმეტყველი კიდევ ერთხელ მიუთითებს ებრაელ ხალხს მოსეს სჯულზე და ამბობს, რომ ღმერთი თავის დროზე გამოაგზავნის წინასწარმეტყველს (იოანე ნათლისმცემელს), რომელიც უფალს მოუმზადებს გზას ახალი აღთქმისაკენ.

ახალი აღთქმის წიგნები

1. ახალი აღთქმის ქართული თარგმანი

ქართველებს ახალი აღთქმის წიგნების თარგმნა დაუწყიათ ქრისტიანობის დამკვიდრებისა და აღიარებისთანავე. ჩვენ ვიცით, რომ შუშანიკს უკვე ხელთ ჰქონია „წმიდა მოწამეთა წიგნები“ და „იევანგელე“. ეს ცნობა მესუთე საუკუნის გახლავთ, თარგმანი კი უფრო ადრე უნდა ყოფილიყო შესრულებული.

IV-XIII საუკუნეების მანძილზე ქართულ ენაზე ახალი აღთქმის რამდენიმე რედაქცია შექმნილა. დღეისათვის მეცნიერებაში ცნობილია:

- ა) უძველესი ანუ ათონამდელი პერიოდის რედაქცია;
- ბ) ექვთიმე ათონელის რედაქცია;
- გ) გიორგი ათონელის რედაქცია;
- დ) ეფრემ მცირეს რედაქცია;
- ე) იოანე პეტრიწის რედაქცია.

ამ რედაქციათაგან გიორგი ათონელის რედაქციამ (XI ს.) ხმარებიდან განდევნა ყველა სხვა რედაქცია და იგი გახდა ქართული ეულგატა საეკლესიო ცხოვრების პრაქტიკაში. საქართველოს ქრისტიანული ეკლესია დღესაც მას ეყრდნობა.

დღეისათვის არსებობს აგრეთვე ორი ახალი - თარგმანი ახალი აღთქმისა. პირველი თარგმანი და გამოცემა ეკუთვნის ბიბლიის თარგმნის სტოკჰოლმის ინსტიტუტს და 1979-94 წლებში უკვე ექვსჯერ გამოიცა. შევსებული და შესწორებული გამოცემის მთარგმნელ-რედაქტორები არიან აკად. ზურაბ კიკნაძე და პასტორი მალხაზ სონლულაშვილი.

მეორე ეკუთვნის ცნობილ მთარგმნელსა და ლიტერატორს ბაჩანა ბრეგვაძეს. ეს თარგმანი გამოსცა საქართველოს საპატრიარქო უწმიდესისა და უნეტარესის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით (იხ. „ბიბლია“, თბილისი 1989 წ.).

2. გამოცემები

ა. გიორგი მთაწმიდელის რედაქცია პირველად 1709 წ. გამოსცა მეფე ვახტანგ VI-მ მის მიერ დაარსებულ ქართულ სტამბაში, ნუსხური შრიფტით. გამოცემა საეკლესიო პრაქტიკისათვის იყო გათვალისწინებული. გამოცემა მეცნიერული თვალსაზრისით გაუმართავია.

ბ. მეცნიერულ გამოცემათაგან უნდა აღინიშნოს ვლ. ბენეშევიჩის გამოცემები: 1909 წელს მათეს სახარება და 1911 წელს მარკოზის სახარება.

გ. 1916 წ. ალ. ხახანაშვილი და ე. თაყაიშვილი სცემენ ადიშის ოთხთავს ფოტოტიპოური სახით.

დ. ადიშის ფოტოტიპიური გამოცემის მიხედვით ამერიკელმა მეცნიერმა რ. ბლეიკმა მხედრული შრიფტით დაბეჭდა:

1928 წ. მარკოზის სახარება

1933 წ. მათეს სახარება

1950 წ. იოანეს სახარება

1955 წ. (ბლეიკის სიკვდილის შემდეგ) ფრანგი მეცნიერი მ. ბრიერი ბეჭდავს ლუკას სახარებას, რომლის ტექსტიც რ. ბლეიკის მიერ იყო მომზადებული.

ე. 1945 წ. გამოიცა აკადემიკოს ა. შანიძის „ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია“ (სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით).

ვ. 1979 წ. პროფ. ი. იმნაიშვილმა გამოაქვეყნა „ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია“ (ექვთიმეს და გიორგის რედაქციები).

ზ. 1963 წელს თბილისის საკათალიკოსო საბჭომ კათალიკოს ეფრემ II-ის ლოცვა-კურთხევით გამოსცა „ახალი აღთქმა“, რომელიც გიორგი მთაწმიდელის რედაქციაა და გამართულია მეცნიერულად.

3. ქართული ოთხთავის ხელნაწერები*)

ლიტერი	სახელწოდება	მასალა	თარიღი	დაცულია	კოლექცია
A	ოპიზის	ეტრატი	913 წ.	ათონზე	Ath. 83
B	ტბეთის	ეტრატი	955 წ.	სტ.-პეტერ- ბურგში	Rt II, 21
G	ადიშის	ეტრატი	897 წ.	სვანეთის მუზეუმი	Rt VII, 1
D	ჭრუჭის	ეტრატი	936 წ.	ხელნ. ინსტ.	H 1660
E	პარხლის	ეტრატი	973 წ.	ხელნ. ინსტ.	A 1453
F	ურბნისის	ეტრატი	XI ს. I ნახ.	ხელნ. ინსტ.	A 28
G	პალესტინური	ეტრატი	1048 წ.	ხელნ. ინსტ.	1741
H	ვანის	ეტრატი	XI-XIII სს.	ხელნ. ინსტ.	A 1335
I	ქმიაძინის	ეტრატი	XII-XIII სს.	ქმიაძინში	Rt XIX, 1
K	გელათის	ეტრატი	XII ს.	ხელნ. ინსტ.	Q 908
L	ქანის	ეტრატი	X ს.	ხელნ. ინსტ.	A 509
M	მესტიის	ეტრატი	1033 წ.	სვანეთის მუზეუმი	Rt VII, 3
N	ალავერდი	ეტრატი	1054 წ.	ხელნ. ინსტ.	A 484
O	ბერთის	ეტრატი	988 წლამდე	ა.შ.შ.	Rt XIII, 1

*) ამათ გარდა სხვა უამრავი ხელნაწერი მოგვეპოვება, მაგრამ მეცნიერულად ჯერჯერობით მხოლოდ ესენია შესწავლილი და გამოქვეყნებული.

მანამდე, ვიდრე შეეუდგებოდეთ ახალი აღთქმის წიგნების შესწავლას, უნდა ვაღიაროთ მათი ორგანულ-მემკვიდრეობითი კავშირი ძველ აღთქმასთან, როგორც გაგრძელება და დასრულება ხსნის იმ გეგმისა, რაც ღმერთმა სიმბოლურად მოხაზა უკვე „დაბადებაში“ (3,1-24). ახალ აღთქმას შეიცავს ძველი აღთქმა, ეს „რჯულის ქრისტესაკენ წარმმართველი“ (გალ. 3,24), როგორც ძლიერ მუხას ჩასახულს ნორჩ ნერგში. ძველადღებულ ყოველ ამბავს სამგვარი აზრი ახასიათებს: ა) ღმერთის მოქმედების სახე გარკვეულ ადამიანებთან მათი დროისა და ყოფის პირობებში; ბ) ღვთიური ხსნის გეგმის ნაწილი; გ) დიად მომავალ ჭეშმარიტებათა პირველსახეები. მაგ. აბრაამის, ისაკის, იაკობისა და იოსების ცხოვრების ისტორიები სამგვარი აზრის შემცველია. მათი ცხოვრება მოთხრობილია უბრალოდ, ადამიანურად, მაგრამ აბრაამის რწმენა და მორჩილება, რომ ღმერთის მოწოდებით დატოვოს სამშობლო და წავიდეს უცნობ ქვეყანაში, ქრისტეანს ასწავლის სულიერად მოსცილდეს ქვეყანას და მასში თავს ხიზნად და მწირად გრძნობდეს ზეციური ქალაქის მოლოდინში, ხოლო ამ პატრიარქის მზადყოფნა, მსხვერპლად შეწიროს საყვარელი შვილი, გოლგოთას მსხვერპლზე მიანიშნებს. იოსების ამბავი პირველსახეა მაცხოვრის თავდადებისა: შურიანი ძმების მიერ სასიკვდილოდ განწირულმა იოსებმა სძლია ეგვიპტის ცდუნებას, ამაღლდა ქვეყნის თანამმართველის მდგომარეობამდე და შიმშილით ამოწვეტას გადაარჩინა თავისი ხალხი და მთელი ეგვიპტე.

მიუწვდომელია ღმერთის სიყვარული ცოდვით დაცემული მისი ქმნილებისადმი და მიუწვდომელია მისი გზები უძღები შვილის შემოსარიგებლად. გამომხსენელის განსახორციელებლად მომზადდა განსაკუთრებული ხალხი, რომელიც ინახავდა გამოცხადებას ღმერთ-სულზე, იმ ხალხთა შორის, რომლებიც ჩაფლულნი იყვნენ უხეშ მატერიალიზმში. ეს ხალხი აღმოცენდა მომთაბარე მწყემსთა ერთი ოჯახიდან და ღვთის განგებულებით დაცულ იქნა ეგვიპტეში გაქრობისაგან, აღიზარდა უდაბნოში, მრავალგზის დასჯილი და შეწყალებული მთელი ისტორიის მანძილზე, იმ ისტორიისა, რომელიც დასრულდება ისრაელის მიერ უარყოფილი მესია-ქრისტეს მეორე მოსვლით.

წმ. წიგნების ცენტრალური პიროვნება არის ქრისტე. ძველი აღთქმის ამბების სიმბოლური მნიშვნელობის გვერდით ღვთის ყოველი რჩეული მისი პირველსახეა და წინასწარ გვაუწყებს „ყოველი ხალხის საწადელზე“ (ანგ. 2,7). მელქისედეკში ვხედავთ ქრისტე-მეუფეს და იმაედროულად საუკუნო მღვდელმთავარს; ადამი პირველი კაცია ძველი ქმნილებისა; ქრისტე — პირველშობილი მკვდართაგან, პირველი ღმერთკაცი ახალი ქმნილებისა. სიტყვები „დაე, იყოს ნათელი“, მიუთითებენ ქრისტეზე — ქვეყნის ნათელზე, ძველ აღთქმაში ქრისტე წარმოჩნდება აგრეთვე როგორც პიროვნება, იგი არის ქვეყნიერების შექმნის აქტში, რამეთუ მის მიერ „ყოველივე იქმნა“ (იო. 1,3). იგი არის ღვთის გამოცხადებებში, როგორც უფლის ანგელოზი, იგია საგანი წინასწარმეტყველებათა — როგორც მომავალი გამომხსენელი. იგი არის ის, ვინც დასაბამიდან ახდენს დაცემული კაცობრიობის გამოსწავლას.

თავად და თავის რჩეულთა მეშვეობით. მასზე მიაწინებდა საპასუხო კრავის სისხლის გამოძხვნილი ძალი, მკურნავი ძალი სპილენძის გველისა, დამანაყრებელი ციური მანანა, სარწმუნოების კარვის მოწყობა, წმიდა ცხოველთა შეწირვა მსხვერპლად – ყოველივე ეს ლაპარაკობდა ღვთის კრავზე, რომელმაც ქვეყნიერების ცოდვები იტვირთა.

* * *

ახალი აღთქმის კანონის 27 წიგნი იყოფა: ისტორიულ (4 სახარება, საქმე მოციქულთა), მოძღვრებით (მოციქულთა 21 ეპისტოლე) და წინასწარმეტყველებით (აპოკალიფსისი) წიგნებად.

სიტყვა „აღთქმა“ ორგვარი მნიშვნელობა აქვს: ორ მხარეს შორის პირობის და მომაკდრავის ანდერძის. ღმერთის აღთქმა კაცთან ის არის, რომ კაცმა გულში მიიღოს ქრისტე. როგორც მისი პირადი მხსნელი და მიიღოს შეილება ღვთისაგან. ქრისტეს აღთქმა, რომელიც შედგა მისი სიკვდილის წინ ჯვარზე და სისხლით აღიბეჭდა, მსგავსია უცოდველ სამსხვერპლო ცხოველთა სისხლით აღთქმის აღბეჭდვისა ღმერთსა და ისრაელს შორის (ებრ. 9,16-17).

ბერძნული სიტყვა „ევანგელე“ ნიშნავს სასიხარულო ანუ კეთილ უწყებას, მანც რა უწყებას გვაწვდის ოთხი ევანგელე? დიდ და ძვირფას უწყებას ჩვენი ხსენისათვის მხოლოდშობილი და ღვთის ერთარსი ძის განხორციელებისა, რომელიც აღიძვრის თავგანწირული სიყვარულით ცოდვით დაცემული კაცისადმი; უწყებას იმის შესახებ, რომ ჩვენი შემყვარებელი უფალი შეგვენაცვლა ღვთის მართლმსაჯულების წინაშე და თავის თავზე აიღო სასჯელი ყოველი ჩვენგანის ცოდვების გამო (ეს. 53,5); უწყებას, რომ ყოველი მონანიე ღებულობს პატიებას ქრისტეს გამო და ახალ ადამიანად გახდომის უნარს. ამ სიხარულის გამო გალობდნენ ანგელოზები ბეთლემის მინდორზე ქრისტეს შობის წმიდა ღამეს. მის შესახებ გვახარებდნენ მოციქულები, წმიდანები ამ სიხარულით მიდიოდნენ მხეცებთან და საფლეთად და ცეცხლზე დასაწველად ქრისტეს სახელისათვის. მოციქულთა ეპისტოლეები ლაპარაკობენ მაცხოვრის ყოველ მიმღებზე ზეგარდმოვლენილ ზეციურ ძალზე მის ასაღორძინებლად, რათა იგი თანდათან გაიზარდოს ახალ კაცად – ქრისტიანად. იოანეს გამოცხადება გვიჩვენებს ღვთის კრავის განდიდებას ზეცაში და გვაუწყებს ქრისტეს ეკლესიის ბედს, ღვთის სამსჯავროსა და უფლის სამეუფოს მოახლოებას.

სახარებებში არის თხრობა ღვთის ძის და კაცის ძის დაუსაბამო ყოფნაზე, მის მიწიერ წარმოშობაზე, ხორციელ ცხოვრებაზე, მოწამებრივ სიკვდილზე, აღდგომაზე და ამალღებაზე. აქვე მოტანილია მისი სიტყვები და სასწაულები. ჩვენს წინაშე არა უბრალო ბიოგრაფია, არამედ ცოცხალი პიროვნება. ღმერთმა არ ინება ეუწყებინა ჩვენთვის ქრისტეს მიწიერი ცხოვრების დეტალები (გარდა ერთი შემთხვევისა ლკ. 2,41-49) მისი ქადაგების დაწყებამდე, ალბათ იმიტომ, რომ ზედმეტად არ დაეკავებულიყავით „ხორციელი ქრისტეს“ (2 კორ. 5,16) პიროვნებით, მის საქმეთა შეცნობის საზიანოდ. მახარებლები უფლის სიტყვებსა და საქმეებს უბრალოდ გადმოგვცემენ, საკუთარი შთაბეჭდილებებისა და განმარტებების გარეშე, რადგან ქრისტეს სიტყვები თავად არის „სული და სიცოცხლე“ (იო. 6,63).

სახარებები იესოს გვერდით გვიხატავენ მის ებრაელ მოწაფეთა ჯგუფს, რომლებიც ინაწილებენ თავისი მასწავლებლის დამცირებას ქვეყნად. ეპისტოლენი წარმოადგენენ თანდათანობით მზარდ მსოფლიო ეკლესიას (ქრისტეს სხეულს), ეკლესიას, რომელიც იშვა ორმოცდაათობის (სულიწმიდის მოფენის) დღეს და შეუერთდა თავს ზეცად, ეკლესიას, რომელიც შედგება ზეცის თანამემკვიდრეთა და ქრისტეს მომავალი სამეფოს თანამმართველთაგან, ხოლო დედამიწაზე – ხიზანთა და მწირთაგან (1 კორ. 12,13; ეფეს. 1,3-14.20-23; 2,4-6; 1 პეტ. 2,11).

სახარებები ქრისტეს წარმოგვიდგენენ მისი სამი მსახურებით: წინასწარმეტყველისა, მღვდელმთავრისა და მეუფისა. ძველი წინასწარმეტყველი ღმერთის იარაღს წარმოადგენდა, ქრისტე კი თავად არის ღმერთი (2 რჯ. 18,18-19). ქრისტეს სამეუფო მსახურების ხასიათი ნათლად ჩანს უკვე ღმერთის მიერ დავითთან დადებული აღთქმიდან (2 მეფ. 7,8-16). ამის შესახებ ლაპარაკობდნენ წინასწარმეტყველები, მაგრამ მხოლოდ ახალ აღთქმაში არის დაწვრილებით გადმოცემული ის, რაც მათ ხილვებში არ იყო. ძვ. აღთქმის წინასწარმეტყველისათვის წარმოუდგენელი იყო ფიქრი მესიას ვნების შესახებ, მით უმეტეს, რომ ვნების ხილვას წინ უსწრებდა მისი დიდებით მეუფების ხილვა (ეს. 11). ებრაელები დღემდე თვლიან, რომ ესაიას 53-ე თავი გადმოსცემს მათი ტანჯვის ისტორიას გაფანტულობაში.

ახალი აღთქმიდან ვიცით, რომ ქრისტეს ვნება განყოფილია მისი განდიდებისაგან მსოფლიო ეკლესიის განვითარების ახლანდელი პერიოდით, და რომ უფლის ხელახალი მოსვლა იქნება დავითთან დადებული აღთქმის აღსრულების დროც. ახალი აღთქმის შესწავლისას უარი უნდა ვთქვათ წინასწარ აკვიატებულ აზრზე, რომელიც ასე ეღერს: ეკლესია არის ჭეშმარიტი ისრაელი, რომ ძველადღებულ წინასწარმეტყველებს მესიანურ სამეფოზე უკვე ახდა, და რომ „დავითის ტახტი“ (ლკ. 1,32) იგივეა, რაც „ტახტი მამისა ჩემისა“ (გამოცხ. 3,21) და „იაკობის სახლი“ – იუდეველთა და წარმართთაგან შემდგარი ეკლესია. იესოს მოვლინების თავდაპირველი მიზანი იყო იუდეველთა გამოხსნა. ქრისტე დაემორჩილა რჯულს, რათა გამოესყიდა რჯულის ქვეშ მყოფნი (გალ. 4,4-5) მათი მამებისთვის მიცემული აღთქმის აღსასრულებლად (რომ. 15,8). ამიტომაც გოლგოთამდე სახარებებს აქვთ მკაცრად იუდეური ხასიათი და ისინი მოუწოდებენ რჯულის დაცვას. მთაზე ქადაგება აფართოებს რჯულის გაგებას იმ სრულყოფილების მოთხოვნით, რისი მიღწევაც არ შეუძლია ადამიანს პირადი ძალისხმევით. ასეთი სრულყოფილება ღვთის მადლით მიიღწევა, რის შესახებაც მოციქულთა ეპისტოლეებში ვკითხულობთ. და ღმერთის მიერ შექმნილი ეს სიმართლე რწმენით (აბაკ. 2,4) განმასხვავებელი ნიშანი იქნება დედამიწაზე მესიანური სამეფოს მოქალაქეთა იმ ნეტარ დრომდე, როცა ქრისტე მეფობას გადასცემს ღმერთსა და მამას (1 კორ. 15,24).

ქრისტეს მღვდელმთავრობით მსახურება წარმოადგენს მისი წინასწარმეტყველებითი მსახურების დასასრულს. როგორც წინასწარმეტყველი იყო ღმერთის წარმომადგენელი ხალხთან, ასევე მღვდელმთავარი იყო ხალხის წარმომადგენელი ღმერთის წინაშე. ადამიანებისა და საკუთარი ცოდვების გამო ძვ. აღთქმის მღვდელმთავარს მუდამ უნდა შეეწირა მსხვერპლი თავისთვის და სხვებისთვის და ეშუამდგომლა მათი გაჭირვების გამო. ახ. აღთქმის მღვდელმთავარი – ქრისტე,

რომელმაც საკუთარი თავი მიიტანა წმიდა მსხვერპლად (ებრ. 9,14), ახლაც შუამდგომლობს ყოველი ადამიანისათვის, ვინც მისი გზით მიდის ღმერთთან.

* * *

ახალი აღთქმის წმ. წიგნები წარმოადგენს იმ დოკუმენტს, რომელიც ამტკიცებს ღმერთის ახალ კავშირს ადამიანთან. ისინი შედგენილია ან მათ მიერ, ვინც მოწმე იყო ქრისტეს საქმიანობისა ქვეყნად, ან მათ თანამშრომელთა და თანამგზავრთა მიერ, მაგრამ ყოველთვის ზეგარდმო შთაგონებით: მწერალთა საშუალებით ლაპარაკობდა სულიწმიდა. სულიწმიდის ნიჭთა მოფენამ ორმოცდაათობის დღეს ქრისტეს მოწაფეებზე და მოციქულებზე საფუძველი დაუდგა ქრისტეს ეკლესიას, რომლის საფუძველიცა და თავკიდური ქვაც თვით ქრისტე იყო. ხოლო მის მოწაფეთაგან პეტრეს მიეცა უფლება „პირველად ესარგებლა „ცათა სასუფეველის გასაღებებით“ (მთ.16,18-19) და გააღო იგი ქადაგებით.

მოციქულთა ხარება შემოინახა პირველყოფილ ქრისტიანულ თემებში ზეპირი გადმოცემის სახით, მაგრამ დროთა განმავლობაში, როცა აქა-იქ დაიწყო ჭეშმარიტი სიტყვიდან გადახრა და ამასთან ერთად ცალკეულ ეკლესიათა ცხოვრებაში უწესრიგობა, რამაც მოითხოვა მხილება და დამოძღვრა, აუცილებელი გახდა მოციქულთა მიერ ქრისტიანული სარწმუნოებითი მოძღვრების ძირითად ჭეშმარიტებათა წერილობითი გადმოცემა და ქრისტეს პიროვნებისადმი სწორი მიდგომა. მოციქულთა ეს განმეორებითი გამოსვლა დაიწყო მათი საყოველთაო ეპისტოლეებით ყველა ეკლესიისადმი. პავლე მოციქულის ეპისტოლეები ადგილობრივი ეკლესიებისადმი, სახარებები და საქმე მოციქულთა მოგვიანებითაა შედგენილი. სახარებები ბევრი იყო (ლკ. 1,1), მაგრამ პირველი ორი საუკუნის ქრისტიანების მიერ საყოველთაო ხმარებისათვის მიღებული იყო მხოლოდ ის ოთხი, რომლებითაც დღესაც სარგებლობს ქრისტიანული მსოფლიო. ახალი აღთქმის წიგნთა კანონის ჩამოყალიბება IV საუკუნის დასასრულს განეკუთვნება.

ახალი აღთქმის წიგნების ძირითადი ენა არის არა ებრაული, არამედ ბერძნული, ეგრეთწოდებული ხალხური, ანუ იმ დროისათვის ყველასთვის გასაგები. სახარება მიმართულია უკვე არა მხოლოდ ისრაელისადმი, არამედ მთელი მსოფლიოსადმი და ამიტომაც შედგა იგი ძველ სამყაროში ყველაზე გავრცელებულ ენაზე.

პირველი ხელნაწერები, საგარაუდოა, II საუკუნეში დაიკარგა. ჩვენს დრომდე შემორჩენილი წმიდა ტექსტი არის მათი პირების ჯერ შერწყმული და შერჩეული ნუსხები, ხოლო შემდეგ ბეჭდვის გზით გავრცელებული წიგნები. 1440 წ. გერმანიაში გუტენბერგის მიერ გამოგონილმა წიგნის ბეჭდვამ დიდი სამახსოვრო გაუწია ბიბლიას – მის გავრცელებას – უმეტესწილად პროტესტანტულ ქვეყნებში. დასავლეთში რეფორმაციამდე, ეგრეთწოდებულ ბიბლიურ ქრისტიანულ მიმდინარეობებში, იერონიმეს IV საუკუნის ვულგატას გვერდით აღმოცენდა წმ. წერილის სხვა თარგმანებიც ლათინურ და რომანულ ენებზე (მაგ. ვალდენელთა თარგმანი), მაგრამ მათ ყველას აღემატა დოქტორ მარტინ ლუთერის თარგმანი გერმანულ ენაზე. უახლოეს დროში წარმართულ ქვეყნებში მისიონერთა წარმატებით მოღვაწეობისათვის უცხო ენებზე ბიბლიის თარგმანებს ასრულებს ბრიტანეთისა და

საზღვარგარეთის ბიბლიური საზოგადოება და სხვა ბიბლიური საზოგადოებები, რომელთა ამოცანაც არის ყველა ხალხების უზრუნველყოფა წმ. წერილით.

პირველ სამ სახარებას აქვს თხრობის ერთნაირი ხასიათი (იესოს მოღვაწეობა უმეტესწილად გალილეაში) და ამიტომ ისინი ცალკე ჯგუფს ქმნიან. ღვთისმეტყველებაში ამ სამ სახარებას „სინოპტიკური“ ეწოდება (ბერძნ. სინოქსის, რაც ნიშნავს „საერთოს“, საგნის „ერთნაირად დანახვას“). სინოპტიკოსი ევანგელისტები ძირითადად ყურადღებას ამახვილებენ უფლის ხილულ, მიწიერ მოღვაწეობაზე. მათგან სრულიად განცალკევებით დგას იოანე მახარებელი, რომელიც ქრისტეს მოღვაწეობის სულიერ მხარეს გვიჩვენებს. იგი თითქმის მხოლოდ იმ ამბებზე ჩერდება, რომელთაც ადგილი ჰქონდა იუდეაში. იოანეს სახარება გამოცხადებას უახლოვდება და ფარდას ხდის ღვთის ისეთ საიდუმლოებებს, როგორიც არის, მაგ. საუკუნეთა უწინარეს არსებული ლოგოსის, ღმერთი-სიტყვის განხორციელება.

ოთხეუ სახარება ხატავს ქვეყნად ერთადერთი, განუმეორებელი და უცოდველი პიროვნების – ღმერთკაცის ცოცხალ სახეს, თუმცა ყოველი მათგანი წარმოაჩენს მისი მიწიერი მახურების ერთ მხარეს: მათესთან – იესო-მეფე; მარკოზთან – მახური; ლუკასთან – ადამიანი; იოანესთან – ღმერთი; თუმცა კი ყოველი მათგანი-სათვის იესო არის მეფეც, მახურიც, კაციცა და ღმერთიც.

ევანგელეთა კანონიური მნიშვნელობა მუდამ ეყრდნობოდა მახარებელთა უცვლელ მოციქულებრივ წარმოშობას, რაც დაადასტურეს უპ. ყ. იოანე ღვთისმეტყველის მოწაფემ პოლიკარპმა და I-II საუკუნეთა სასულიერო მწერლებმა, ხოლო ყველაზე მნიშვნელოვან მტკიცებას ჩვენდამი მოცემულ გამოცხადებათა ღვთიშთაგონებულობაზე იძლევა მათი ცხოველმყოფელი და ამაღორძინებული გავლენა სულზე, რომელსაც სიმართლე და ღმერთთან მშვიდობა ჰქონდა და სწყურია.

მათეს სახარება

ძირითადი ტექსტი: 1,1; 27,37

დედააზრი: იესო არის მესია-მეფე.

ეს პირველი სახარება დაწერილია იესოს ერთი იმ თორმეტ მოწაფეთაგანის მიერ, რომელმაც უყოყმანოდ მიატოვა თავისი შემოსავლიანი, მაგრამ ხალხის თვალში სამარცხვინო საქმიანობა – მებაყეობა და იესოს გაჰყვა. მათემ ანუ ლევი აღუფეს ძემ, თავისი სახარება დაწერა, როგორც ეს გადმოცემით ვიცით, არამეულ ენაზე. მათეს სახარება განსაზღვრული იყო იუდეის ქრისტიანთათვის. შემდგომში, როცა მოციქულის ქადაგებამ მრავალი წარმართი დაუმორჩილა ქრისტეს. საეკლესიო ისტორიკოსის – ევსების – სიტყვით მათთვის შეადგინეს ბერძნული ტექსტი მათეს სახარებისა. ლიონის ეპისკოპოს, ირინეოსის აზრით, ეს უნდა მომხდარიყო 62-64 წლებში. მათეს სახარების 24-ე თავი ეჭვს არ ტოვებს, რომ იგი 70 წლამდე (ქრისტეს შობის შემდეგ) არსებობდა, ე. ი. იერუსალიმის დანგრევამდე. არამეული ტექსტი თავისი პირვანდელი სახით არ შემორჩენილა.

მახარებლის მიზანია დაამტკიცოს, რომ იუდეველთა მიერ უარყოფილი იესო ნაზარეტელი არის წინასწარმეტყველთაგან ნაწინასწარმეტყველები ქრისტე, იუდეის კანონიერი მეფე – აბრაამისა და დავითის შთამომავალი, ამ ორივე მამამ-თავრისათვის მიცემული აღთქმის თანახმად.

მათეს სახარების ძირითად თავისებურებას წარმოადგენს იესოს ქადაგება ზეციურ სასუფეველზე, რომელიც ჯერ დაიწება ქვეყნად ცოდვილი ადამიანის გულის გარდაქმნის შინაგანი პროცესის სახით, ხოლო მომავალში ქვეყნად დავითის ხორციელი შთამომავლის, ძველ აღთქმაში ნაუწყები ემანუელ-იესოს გამეფებით, რომელიც თავის ხალხს დაიხსნის მათი „ცოდვებისაგან“ (ეს. 7,14; მთ. 1,21).

თავის თხრობაში მახარებელი ყველგან როდი იცავს უფლის სიტყვებსა და მოვლენებს შორის კავშირს. იგი მათ აჯგუფებს თავისი მიზნის მოთხოვნილებათა შესაბამისად. ზოგიერთ ვრცელ სიტყვაში იგი გადმოგვცემს მოძღვრებას ზეცის სასუფეველზე და წინასწარმეტყველებას უფლის მეორე – მეფურ – მოსვლაზე ქვეყნიერების დასასრულს, რათა ყველას მიაგოს მსჯავრი და მიუზღოს მათ საქმეთამებრ. სახარების ბოლოს აღწერილია იესოს უკანასკნელი ძველალთქმისეული საპასუხო სერობა თავის მოწაფეებთან ერთად და მათთვის, მის მოსაგონრად, მის ხორცთან და სისხლთან ახალალთქმისეული ზიარების დადგენა. საიდუმლო სერობის შემდეგ – ვნება და ჯვარზე სიკვდილი; ბოლოს კი მისი მკვდრეთით აღდგომის სიხარული, თერთმეტ მოწაფესთან გამოცხადება, რომელთაც იგი აგზავნის, რათა ადამიანებს ახარონ მის მიერ გამოსხნა.

მარკოზის სახარება

ძირითადი სიტყვა: „მაშინვე“

დედააზრი: იესო არის მსახური.

ძირითადი ტექსტი: 10,45

მეორე სახარების ავტორად ძველი ისტორიკოსები იმ იოანეს ასახელებენ, რომელსაც მარკოზი ეწოდა (საქმე 12,12), რომლის დედის, მარიამის, სახლშიც ხშირად იკრიბებოდნენ მოციქულები. შესაძლოა, რომ იგი ის ჭაბუკი იყოს, რომელზედაც ვკითხულობთ 14,51-52 მუხლებში, პეტრე მოციქულის მიერ მოქცეული, რომელიც მას თავის ძეს უწოდებს (1 პეტ. 5,13). ასე დაპყვებოდა მარკოზი მოციქულებს მათ სამისიონერო მოგზაურობებში (საქმე 12,25; 13,5) და მათი დახმარე იყო (კოლ. 4,10; 2 ტიმ. 4,11).

ძველი ქრისტიანული გადმოცემა მარკოზ მოციქულს უწოდებს პეტრე მოციქულის „მთარგმანებელს“ (განმმარტებელს) იმ აზრით, რომ მარკოზმა შთამომავლობას გადმოსცა უფალი იესოს სიტყვანი და საქმენი ისე, როგორც მიიღო პეტრესაგან, და თუ ყოველთვის იმ რიგით არა, იმ სულით მაინც. თვით მისი თხრობის დასაწყისი ფრაზა, რომელიც სრული დაჯერებულობით ლაპარაკობს იესო ქრისტეს ღვთაებრიობაზე, მოგვაგონებს პეტრე მოციქულის ალტაცებით შეძახილს (მათ. 16,16; მარკ. 8,9). მარკოზის მეხსიერებაში ყველაზე ძლიერ აღიბეჭდა პეტრეს მონათხრობი უფლის სასწაულებზე; მისი სიტყვებიდან იგი მხოლოდ ძირითადს გადმოგვცემს; ძველი აღთქმის ციტატები მას ძალიან ცოტა აქვს მოხმობილი, მათ არა აქვს ის მნიშვნელობა, როგორიც მათესთან ენიჭებათ, რამეთუ ეს სახარება განკუთვნილია წარმართთაგან მოქცეულ ქრისტიანთათვის. იგი შედგენილია რომში, ბერძნულ ენაზე და პაპიუსის ცნობით (ევესებისთან) იგი ცნობილი იყო აზიაში უკვე პირველი საუკუნის ბოლოს.

იესო ქრისტეს გვარტომობის ნუსხა არ მოაქვს მარკოზს იმის გამო, რომ უფალი წარმოდგენილია ნებაყოფლობითი დამცირების მდგომარეობაში: იგი არის „უფლის მორჩილი-მორჩი“ (ზაქ. 3,8). მაშინ, როცა მათესთან ის არის „დავითის მეფური მორჩი“ (იერ 33,15). მარკოზთან ყველგან ვლინდება იესოს მზადყოფნა, ემსახუროს სხვებს. დამახასიათებელია მსახურისთვის განმეორება სიტყვისა „მაშინვე“.

იესოში მოციქული მარკოზი გვიჩვენებს ღვთის ძის ღვთაებრივ სიმშვიდეს, რომელიც სიყვარულით იმარჯვებს.

ლუკას სახარება

ძირითადი სიტყვა: „ძე კაცისა“

დედააზრი: იესო არის სრულყოფილი

ძირითადი ტექსტი: 23,47

კაცი.

ლუკა მახარებელმა თავისი წიგნი დაწერა ვინმე თეოფილესთვის, რათა დაესაბუთებინა მისთვის ქრისტიანობის აღმოცენების ზუსტი და ნათელი სურათი. მისი სახარება და მისივე წიგნი „საქმე წმიდათა მოციქულთა“ წარმოადგენენ ევანგელური მოძღვრების ისტორიულ საფუძველს. ლუკა მახარებელი ქრისტეში წარმოაჩენს ადამიანური ბუნების ნიშნებს, ხოლო იოანე – ღვთაებრივი ბუნების ნიშნებს. ლუკასთან ქრისტეს გენეალოგია ადამამდე მიდის. ეს არის მარიამის გენეალოგია: მისი ქმარი იოსები მარიამის მამის, ელის, ძედ იწოდება. როგორც ეს მიღებული იყო იუდეველებთან.

ამ სახარების შესავლის მიხედვით ლუკა მოციქულს თავისი მიზნისთვის დაწვრილებით გამოუკითხავს თვითმხილველთაგან ქრისტიანობის მთელი ისტორია „დასაწყისიდან“ – იოანე წინამორბედის შობიდან. მახარებლის ხელთ არსებული ცნობების ჭეშმარიტება დასტურდება მის მიერ აღწერილი ამბების შედარებით იმ ფაქტებთან, რომლებიც მოტანილი აქვს იუდეველთა ისტორიკოსს იოსებ ფლავიოსს. ლუკა მოციქული – პროფესიით ექიმი – კაცი დიდად მცოდნე, თავის თხრობას უკავშირებს თავის თანადროულ ისტორიულ ამბებს, რომლებიც აღნიშნული აქვს ფლავიოსს. ლუკას წიგნების ბერძნული ენა უახლოვდება კლასიკურ ბერძნულს უფრო მეტად, ვიდრე ახალი აღთქმის ყველა სხვა წიგნისა. ლუკას მოქცევა ქრისტიანობაზე უნდა მომხდარიყო პავლე მოციქულის სახარებით, იმ ძირეული ცვლილების შთაბეჭდილების ქვეშ, რაც განიცადა ქრისტიანთა ყოფილმა მღვწეულმა. ვეცნობით ლუკას, როგორც პავლეს ერთგულ თანამგზავრს „წარმართთა მოციქულის“ მეორე სამისიონერო მოგზაურობის დროიდან, რომელსაც პავლე არ მიუტოვებია პატიმრობაშიც კი (საქმე 16,10; 20,5-15; 21,1-18; კოლ. 4,14; 2 ტიმ. 4,10; ფილიმ. 23). მისი შემდგომი ცხოვრებისა და სიკვდილის შესახებ აღარაფერია ცნობილი.

ლუკას მიერ მოთხრობილ იგავეს ადამიანურ ბუნებასთან ახლო ხასიათი აქვთ და ლაპარაკობენ იმაზე, რომ „ძე კაცისა მოვიდა დაკარგულის მოსაძებნად და გადასარჩენად“ (19,10). ლუკა მოციქულის წიგნი არის სახარება „კაცზე, რომლის სახელიც არის მორჩი“ (ზაქ. 6,12). ამასთან ერთად მახარებელი წარმოაჩენს ქრისტეს ბუნების ღვთაებრივ მხარეს და მის მეფურ ღირსებას (1,32-35).

ლუკა მოციქულის სახარების უნივერსალური ხასიათი განსაკუთრებით დამა-
ჯერებლად მოწმობს, მახარებლის სულიერ სიახლოვეს წარმართთა მოციქულ
პავლესთან: უფალი იესო არის მთელი ქვეყნიერების მხსნელი – „აჰა, კაცი!“

იოანეს სახარება

ძირითადი სიტყვა: „მორწმუნე“
ძირითადი ტექსტი: 20,31

დედაზრი: იესო არის ღვთის საუკუნო
ძე.

მეოთხე სახარება დაწერილია იესოს ყველაზე თავდადებული და ერთგული
მოწაფის, იოანეს მიერ, რომელიც მოწმე იყო მაცხოვრის მთელი მიწიერი მსახუ-
რებისა და რომელსაც იესომ ჯვარზე სულის ამოსვლის დროს დააგულა მარიამზე
ზრუნვა. სინოპტიკოსი მახარებლებისაგან განსხვავებით, იოანე უმთავრეს ყურა-
დლებას აქცევს ქრისტეს ღვთაებრივი ბუნების აღწერას. იგი გვაუწყებს, რომ იესო
და მამა ერთია (10,30). მკედრებით ქრისტეს აღდგომით და სულიწმიდის გადმოს-
ვლით მოციქულებზე, მისი საყვარელი მოწაფის წინაშე ფარდა აეხადა წმ. სამების
მეორე პირის – ღვთის ძის, წინასაუკუნეთა სიტყვის (ბერძნ. Λόγος) განხორციე-
ლების მიუწვდომელ საიდუმლოს. ძველი ქრისტიანები იოანეს ადარებდნენ არწივს,
რომელიც თვალგახელილი მიიწევდა მაღლა მზისაკენ და ღვთისმეტყველი
უწოდეს მას. მის სახარებაში ქრისტეს ღმერთობა ჩანს მასზე იოანე ნათლის-
მცემლის, მის მოწაფეთა და თვით მისი მტრების დამოწმებებიდან, რომელთაც
აღიარეს, რომ კაცს არასოდეს ისე არ უღაპარაკია, როგორც ის ლაპარაკობსო
(7,46). მაღლი, რომელზედაც ლაპარაკია 1,16-ში, სხვა არაფერია, თუ არა ღვთის
მოწყალება და სიყვარული ადამიანისადმი – ქრისტეს დამსახურების გამო, რო-
მელიც ჩვენი მონაცვლეა ღვთის მართლმსაჯულების წინაშე. დრო ქრისტეს აღდ-
გომიდან მის მეორედ მოსვლამდე მაღლის დროა. საცდელ ქვას წარმოადგენს
ქრისტეს მიღება ან არმიღება (3,16.36; 6,47). ადამიანური კეთილი საქმენი არ იძ-
ლევიან ხსნას: ისინი მხოლოდ ნაყოფია ამ ერთადერთი მხსნელი, ქრისტეს რწმე-
ნისა. ნიკოდემოსთან საუბრიდან (3,3-8) ცხადი ხდება, რომ ადამიანისთვის აუცი-
ლებელია განახლება, ე. ი. მისი ბუნების სრული გარდაქმნა (ხელახლა შობა)
სულიწმიდის ძალით, რის გარეშეც შეუძლებელია არა მხოლოდ ღვთის სასუფე-
ველში შესვლა, არამედ მისი ხილვაც კი, ამ მეორედ შობის პირობა არის ადამი-
ანის რწმენა ქრისტესი, როგორც მისი პირადი მხსნელისა.

მიზანი იოანეს სახარების დაწერისა ჩანს მე-20 თავის 31-ე მუხლში; „ეს კი და-
იწერა, რათა იწამოთ, რომ იესო არის ქრისტე, ძე ღვთისა, და რათა მორწმუნეებს
გქონდეთ სიცოცხლე მისი სახელით“. წიგნი მიმართულია იოანეს თანადროული
ფილოსოფიური შეთხზვის წინააღმდეგ, რომელიც უარყოფს ქრისტეს ღვთაებრი-
ობას. ამ წიგნის ისტორიულ საფუძველს წარმოადგენს იესოს ხუთი მოგზაურობა
იურესალიმში, რაც იძლევა საყრდენ წერტილს ფაქტების თანმიმდევრობის
დასადგენად უფლის ქვეყნიური ცხოვრებიდან.

სამოციქულო

სამოციქულო ანუ ახალი აღთქმის მეორე ნაწილი ქართველებს ადრევე უნდა ეთარგმნათ. ამას ადასტურებს „შუშანიის წამებაში“ დამოწმებული ციტატები პავლეს ეპისტოლეებიდან. სამოციქულოდან ყველაზე გვიან იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადება ითარგმნა ქართულად. იგი შეასრულა დიდმა ქართველმა საეკლესიო მწერალმა ექვთიმე ათონელმა 975-978 წლებს შორის.

სამოციქულო ქართულად მრავალი ხელნაწერით არის მიღწეული, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანია შემდეგი ნუსხები: S 1138, X ს; S 407, X ს-ის ბოლო; Ath. 42, 959-969 წწ. შუა; H 1350, 1085 წელი.

მოციქულთა საქმეები

გასაღები ანალიზისათვის: 1,8

გასაღები თხრობისათვის: 1,1

დედააზრი: თუ როგორ შესრულდა და როგორ სრულდება მის მიერ სულის შეწევნით საქმე, რომელიც ჩაწერილია სახარებებში და რომლის კეთებაც იესომ დაიწყო.

ლუკა მახარებლის ეს მეორე წიგნი წარმოადგენს სახარების მისეული თხრობის გაგრძელებას ქრისტიანობის აღმოცენების შესახებ. „საქმეებში“ სულიწმიდა განაგრძობს ზეცად ამაღლებული იესოს ქვეყნიურ მსახურებას, მოძღვრავს მის მიმდევრებს ყოველგვარი ჭეშმარიტებით (იო. 16,13) და ავრცობს ღვთის სასუფეველს ქვეყნად. როგორც ძე ღვთისა განადიდებდა მამას სახარებაში, ასევე „მოციქულთა საქმეებში“ სულიწმიდა განადიდებს ძეს.

სულიწმიდა აქ სამოცდაათზე მეტჯერ იხსენება. მისი ქროლვა, ძლიერება და ღვაწლი წიგნის დასაწყისიდან დასასრულამდე იგრძნობა.

ლუკას ორივე წიგნის დანიშნულება არის გამოხატოს ქრისტეს სახარების ძლევა მოსილი გავრცელება იერუსალიმიდან ანტიოქიაზე გავლით ძვ. მსოფლიოს დედაქალაქამდე – რომამდე. სახარებაში ვნახეთ, როგორ უარყო ქრისტე ისრაელმა თვარიველთა გავლენით. „საქმეებში“ ვკითხულობთ იმის შესახებ, თუ როგორ უსმინა მოციქულ პეტრეს ორმოცდაათობის დღეს იუდეველთა გარკვეულმა ნაწილმა იერუსალიმში, ძველ წინასწარმეტყველებათა აღსასრულებლად, და ამ მოციქულის რწმენის ქვაზე დააფუძნა პირველი ქრისტიანული ეკლესია, რომლის საფუძველიც იყო, არის და იქნება მშენებელთა მიერ დაწუნებული ქვაკუთხედი (ეფეს. 2,20) – უფალი იესო ქრისტე. ამავე პეტრეს მეშვეობით უფალმა თავის მსოფლიო ეკლესიაში წარმართთაც გაუღო კარი, ხოლო ქრისტიანთა მდევნელთა წრიდან სავლე ტარსუსელის სახით წარმოაჩინა წარმართთა გულმოდგინე მოციქული. წიგნის მეორე ნაწილი ეძღვნება სავლეს (პავლეს) მოღვაწეობას: თავები 13-23, მაშინ როცა წინა თავებში მოქმედების ცენტრში პეტრე მოციქულს ვხედავთ. როგორც ჩანს, წიგნის მეორე ნაწილი შედგენილია ლუკა მოციქულის მოგზაურობის ჩანაწერებიდან. ლუკა თან ახლდა პავლეს მის სამისიონერო მოგზაურობაში. ამიტომაც, რომ თხრობა უკვე მესამე პირში კი არ მიდის, არამედ პირველში: „ჩვენ...“

„მოციქულთა საქმეები“ სრულ ისტორიას არ იძლევა, თვით პირველწოდებულ მოციქულთა საქმიანობისაც კი, რათა ჩვენი ყურადღება არ შეჩერდეს ადამიანებზე. წიგნის მიზანია აჩვენოს, როგორ შექმნა უფალმა თავისი ეკლესია იუდეველთა და წარმართთა ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი პატარა თემებისაგან და როგორ იზრდებოდნენ ისინი და მტკიცდებოდნენ სულიწმიდის წინძოლოთ, ქრისტეს მეთაურობითა და მისი გულმოდგინე მოწაფეების ზრუნვით.

მოციქულთა საყოველთაო ეპისტოლეები

ახალი აღთქმა შეიცავს 7 საყოველთაო ეპისტოლეს. ესენია: იაკობ მოციქულის – ერთი, პეტრე მოციქულის – ორი, იოანე მოციქულის – სამი და ერთიც – იუდასი. ეს ეპისტოლეები მიმართულია მთელი მსოფლიოს ეკლესიებისადმი, როგორც ყველა ქრისტიანისადმი მიმართული იერუსალიმის კრების ეპისტოლე (საქმე 15,23-29).

იაკობ მოციქულის ეპისტოლე

ძირითადი სიტყვა: „რწმენა“ (12-ჯერ), დედაზრი: რწმენა საქმით არის გამო-
„საქმეები“, „შემსრულებელი“.

ძველი საეკლესიო ისტორიკოსები ამ ეპისტოლის ავტორად აღიარებენ უფლის ერთ-ერთ ძმათაგანს, რომელიც პეტრე და იოანე მოციქულებთან ერთად სულიწმიდის მოფენის შემდეგ იერუსალიმის თემის მეთაური გახდა (გალ. 2,9). შედგენის დროის მიხედვით ეს ეპისტოლე ჩვენამდე მოღწეულთა შორის პირველ ეპისტოლედ ითვლება. იგი დაწერილი უნდა იყოს ქ. შობიდან 50-ე წელს. ის, რასაც ისტორიკოსები იუწყებიან იაკობის შესახებ და სახარებისადმი მისი მგზნებარე მსახურების შესახებ, სრულ გამოძახილს პოულობს მის სიტყვებში ქრისტიანული ეკლესიისადმი, რომელიც შედგენილი იყო ისრაელის 12 ტომის წარმომადგენელთაგან „გაფანტულობაში“, ე. ი. იერუსალიმს გარეთ, სხვა ქვეყნებში. გადმოცემის თანახმად, იაკობმა სიცოცხლე დაასრულა მოწამებრივად; იგი ჩაქოლეს სტეფანე პირველმოწამის მსგავსად.

ეპისტოლის მიზანია – მოწოდება რწმენის ცოცხალი გამოვლენისაკენ სიცოცხლეშივე. მოციქული მიუთითებს ზნეობრივი სრულყოფილებისაკენ სწრაფვის აუცილებლობაზე და ამბობს, რომ უმოქმედო, მკედარი რწმენა არ უნდა მოელოდეს ზეგარდამო შევლას, ცხოვრებისეულ გასაჭირში იგი უძლურია ადამიანური ქვის გული გარდაქმნას ღმერთისა და ძმათა მოყვარულ გულად, უძლურია დასძლიოს საკუთარი ცოდვისმიერი ჩვევები. მაგ. აილაგმოს ენა (3,3-12). ჭეშმარიტად მორწმუნეს ადამიანები ხედავენ მისი საქციელით.

მაცხოვრებელი რწმენა სიყვარულში გამოიხატება, სხვაგვარად მას ფასი არა აქვს ღვთის თვალში. ასევე გამოიხატებოდა მორჩილებისა და სიყვარულის საქმეში ძველი აღთქმის პატრიარქების რწმენა: აბრაამმა სამსხვერპლოზე დადო თავისი შვილი და ეს შეერაცხა მას უმწიკვლოებად.

რაც უფრო ახლოსაა საეკლესიო ცხოვრება მშრალ დოგმატურ მართლწმენასთან, როცა მის წევრთა შორის არსებობს ცივი ურთიერთდამოკიდებულება, მით აუცილებელია მისთვის გაიხსენოს და შეასრულოს იაკობ მოციქულის ანდერძი.

ზოგიერთების მიერ გამოთქმული ვარაუდი, რომ იაკობ მოციქული საკამათოდ ხდის მოძღვრებას რწმენით გამართლებაზე, უსაფუძვლოა თუნდაც იმიტომ, რომ მისი ეპისტოლე ეკლესიის იმ პერიოდს ეკუთვნის, როცა წინააღმდეგობა რჯულსა და მადლს შორის ჯერ არ გაჩენილიყო.

პეტრე მოციქულის 1 და 2 საყოველთაო ეპისტოლე

პირველი ეპისტოლის ძირითადი

სიტყვა: „ტანჯვა“

დედააზრი: თუ როგორ შეგვიძლია

ტანჯვის გადატანა მოთმინებით, სიხარულითა და ღვთის სადიდებლად.

მეორე ეპისტოლის ძირითადი

სიტყვა: „შესწენება“

დედააზრი: როგორ დავიცვათ თავი წმიდად და ერთგულებით ხრწნილებისა და განდგომილების ჯამს.

თუ მეორე ეპისტოლის ავტორის ვინაობა ზოგიერთ ღვთიმეტყველს აეჭვებს, პირველი ეპისტოლის ავტორად ყველა უსიტყვოდ მიიჩნევს უფლის იმ მოწაფეს, რომელმაც პირველმა აღიარა იგი ღვთის ძედ და ერთი პირველი ქვათაგანი იყო მისი ეკლესიისა, რომელიც აღმოცენდა ორმოცდაათობის დღეს და რომლის ქვაკუთხედია ქრისტე (ეფეს. 2,20). დრო და ადგილი ამ ეპისტოლეთა შედგენისა უცნობია, ისევე როგორც უცნობია პეტრე მოციქულის შემდგომი მოღვაწეობა, მას შემდეგ, რაც „მოციქულთა საქმეების“ მე-13 თავიდან პირველ პლანზე წამოიწევს პავლე მოციქულის პიროვნება. პეტრეს ვსვდებით აგრეთვე ანტიოქიაში (გალ. 2, 11-14) და იერუსალიმის მოციქულთა კრებაზე (საქმე 15). ეკლესიის მე-2 საუკუნის მამების მოწმობით, პეტრემ რომში მოწამებრივად დაასრულა თავისი სიცოცხლე, მაშასადამე იგი იქ ყოფილა თავისი სიცოცხლის ბოლოს; მაგრამ გადმოცემა მისი იქ ხანგრძლივი ეპისკოპოსობის შესახებ მხოლოდ მე-4 საუკუნეში ჩნდება. პირველი ეპისტოლიდან შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მოციქულმა იგი დაწერა რომში, რომელსაც იგი გადატანით უწოდებს ბაბილონს (5,13), ყველა უღვთო მსოფლიო ქალაქის ამ საზოგადო სახელს. ეპისტოლეში ჩანს სახარებიდან ჩვენთვის ცნობილი პეტრეს ცხარე ბუნება, მაგრამ განწმედილი და შერბილებული სულიწმინდის ზეგავლენით. პეტრე არის ცოცხალი იმედის მოციქული წარმართთა და იუდეველთაგან ღვთის იმ საშინელ დროს. თავისი ეპისტოლით მოციქულს სურს განუმტკიცოს რწმენა თანამომემთ ისრაელის თორმეტი ტომიდან მცირე აზიის ეკლესიებში, რომლებიც იტანჯებიან შინასაეკლესიო განხეთქილებით, რასაც აჩაღებენ ცრუმოძღვარნი.

პეტრე მოციქულის მეორე ეპისტოლე, თუ ვიმსჯელებთ 1,14-ის მიხედვით, განეკუთვნება მისი სიცოცხლის ბოლოს და, ასე ვთქვათ, წარმოადგენს მის ანდერძს. მოციქული მორწმუნეთ აფრთხილებს ცრუმოძღვართაგან, რომელნიც ახალმოქცეულთ ხორციელ ვნებებში ჩაითრევენ თავისუფლებისა და დაუსჯელობის

სატყუარით, ხოლო თავისი უტიფრობით უარყოფენ მათს მხსნელ უფალს და მის მეორედ მოსვლას, რამეთუ არ ესმით უფლის დიდმოთნეობა. ქრისტიანებმა თავისი უმწიკლო ცხოვრებით უნდა უარყონ უსამართლო ბრალდება ხელისუფლებისადმი დაუმორჩილებლობაში (3,16) და უფლის მოსვლას უნდა შეხედნენ წუთისოფლისგან შეუბილწველნი და თავისი მაღალი მოწოდების ღირსნი.

მთელი ეპისტოლე გამსჭვალულია მხსნელის მოახლოებული დიდებით მოსვლის იმედითა და მისი სიტყვით ახალი სამყაროს შექმნის მოლოდინით.

იოანე ღვთისმეტყველის 1, 2 და 3 ეპისტოლეები

პირველი ეპისტოლე
ძირითადი სიტყვები: „ვიცით“ და „ერთობა“

დედააზრი: ღმერთთან ერთობის სიცოცხლე, მისი სიხარული, გამარჯვება, უსაფრთხოება და ნამდვილობა.

მეორე ეპისტოლე
ძირითადი სიტყვა: „ჭეშმარიტება“

დედააზრი: ჭეშმარიტება უნდა მივიღოთ, დავემორჩილოთ და უნდა გვიყვარდეს, რაც არ უნდა მოხდეს.

მესამე ეპისტოლე:
ძირითადი ტექსტი: 1,8

დედააზრი: 1 ეკლესიაში სტუმართმოყვარეობის მოვალეობა.

2. ამპარტავნული წინამძღვრობის საშიშროება.

უძველესი ეკლესიის მოწმობითა და თვით ეპისტოლეთა შინაარსის მიხედვით, რომელიც გამოხატავს უფლის საყვარელი მოწაფის ნათელ პიროვნებას, ამ ეპისტოლეთა ავტორად წარმოგვიდგება მოციქული და მახარებელი იოანე ღვთისმეტყველი. თუ სახარებაში მოციქული წინ წამოსწევს ქრისტეს ღმერთიკაცობას, პირველ ეპისტოლეში იგი გვიხსნის ქრისტიანობის არსს: იგი არის ერთობა მამა ღმერთთან ძის მეშვეობით სულიწმიდაში და თავის დაცვა ცოდვით შელანძღვისაგან. ეპისტოლე ავსებს სახარებას მორწმუნეთა თბილი მამობრივი დარიგებებით იმის შესახებ, თუ როგორ გამოვიცნოთ ეკლესიაში შემოპარული ანტიქრისტიანული სულის მქონენი და ჩვენ თვითონ როგორ დავიცვათ თავი ცოდვისაგან, როგორ ვიყოთ ღვთის სიყვარულში და როგორ გვიყვარდეს ჩვენი ძმა. მოციქული განსაკუთრებით ხაზს უსვამს ძმათა სიყვარულის მნიშვნელობას, რაც გვიმტკიცებს, რომ ადამიანი ნამდვილად აღორძინებულია და ნაშეილება ღმერთის მიერ, — რომელიც არის სიყვარული (4,8).

მოციქულის მეორე ეპისტოლე მორწმუნეთ აფრთხილებს „მრავალმაცდუნებელთა და ანტიქრისტეთაგან, რომელნიც უკვე მოვიდნენ ქვეყნად“, და მათ აკისრებს ჭეშმარიტებაზე დგომის მოვალეობას, რაც ღვთის სიტყვაშია გაცხადებული, და ქრისტეს მცნებების ნათელში სიარულს.

მესამე ეპისტოლე უფრო მეტად პირადული ხასიათისაა, ვიდრე პირველი ორი. იგი ასევე განეკუთვნება ეკლესიას მის მთლიანობაში, სადაც უკვე მოციქულის დროსვე ისახება ცალკეულ ხუცესთა სხვა ხუცესებზე თვითმალღებების ბოროტება და აღინიშნება მორწმუნეთა დაყოფა სასულიეროებად და საეროებად.

თუ იოანე ღვთისმეტყველის მეორე ეპისტოლე მიუთითებს, თუ როგორი უნდა იყოს ქრისტიანის ცხოვრების სახე ეკლესიის დაცემის დღეებში, მესამე ლაპარაკობს ყოველი ადამიანის, როგორც ადგილობრივი ეკლესიის წევრის პირადი მოვალეობის შესახებ.

იუდა მოციქულის საყოველთაო ეპისტოლე

ძირითადი სიტყვები:

„დაცვა“, „დაცულნი“

დედააზრი: ჩვენი მოვალეობა განდგომილების ჟამს არის რწმენის დაცვა და თავის დაცვა დაცემისაგან.

ეპისტოლე „იაკობის ძმის“, იუდასი, რომელიც ერთ-ერთი უხუცესთაგანი იყო იერუსალიმის ეკლესიისა, თავისი შინაარსით ახლოს დგას პეტრე მოციქულის მე-2 და პავლე მოციქულის ტიმოთეს მიმართ მე-2 ეპისტოლეებთან. იგი წარმოადგენს ჭეშმარიტების ერთგულთა გაფრთხილებას უკვე მოციქულთა დროს დაწყებული მრავალთა განდგომის შესახებ სახარებისაგან, მოძღვრებაშიც და ცხოვრებაშიც.

ეპისტოლის ავტორი ცდილობს სწორად გაიგოს ხსნის გზა და ღრმად არის დარწმუნებული, რომ იგი მდგომარეობს მხოლოდ ქრისტეს სამსხვერპლო ღვაწლში. იგი მიუთითებს მორწმუნეთათვის საშიშ ურთიერთობაზე იმ ხალხთან, რომლებიც უარყოფენ მადლით ხსნას რწმენის გზით, ხოლო ქრისტიანულ თავისუფლებას განმარტავენ, როგორც ზნეობრივი თავაშევებულობის გამართლებას. ეს თავხედი მაცდურნი ყოველგვარი სულიერებისათვის მკვდრები არიან და ექვემდებარებიან ღვთის საშინელ სამსჯავროს დაცემულ ანგელოზებთან ერთად; ხოლო ის მართალნი, რომლებიც გაუძლებენ ცდუნებას, უნდა ელოდნენ წყალობას უფალ იესო ქრისტესაგან მასთან ერთად მარადიული ცხოვრებისათვის.

პავლე მოციქულის ეპისტოლეები

ეს ეპისტოლეები ავსებენ მოციქულის პირად მსახურებას და წარმოადგენენ ქრისტეს აზრის ახსნას (მათ. 16) ქრისტეს მსოფლიო ეკლესიის შექმნის შესახებ იმ ადამიანებისაგან, რომელნიც მოწოდებულნი არიან ამ ქვეყნიდან, ქრისტეს რწმენით არიან გამოხსნილნი, მიღებული აქვთ სულიწმიდა, მის მიერ გათავისუფლებულნი არიან ცოდვისაგან და მოელიან მათი მსხნელის განდიდებას მეორედ მოსვლის დროს. ეკლესიის აღშენება, რაც საიდუმლოდ დარჩა ძველი აღთქმის წინასწარმხილველთათვის, იქცა მოციქულთა ცხოვრების საქმედ, როგორც გაგრძელება იესო ქრისტეს ქვეყნიური მსახურებისა. პავლე მოციქულისაგან ვიცით, რომ მსოფლიო ეკლესია არის არა ორგანიზაცია, არამედ ცოცხალი ორგანიზმი, ქრისტეს სხეული; ვიცით აგრეთვე თავდაპირველი სამოციქულო ეკლესიების ორგანიზაციის ფორმისა და ცხოვრების შესახებ, რომელთა ხელმძღვანელიც იყო სულიწმიდა მოციქულთა მიერ დადგენილი უხუცესების (მღვდლებისა ან ეპისკოპოსების) მეშვეობით. ვგებულობთ, რომ ხსნის ბიბლიური გაგება შეიცავს: პატიებას, გამართლებას, გამოსყიდვას, შეწყალებას, გამომხსნელის უმწიკვლოების მინიჭებას, მადლს, კურთხევას, განდიდებას — ქრისტეს მიმსგავსებას. ხსნა არის მორწმუნის

მიმართ ღვთისგან მინიჭებული დაუმასხურებელი წყალობა იმის გამო, რომ ქრისტემ თავის თავზე მიიღო ადამიანთა ცოდვების საზღაური და დააკმაყოფილა ღმერთის ურყევი კანონი: ცოდვისათვის – სიკვდილი.

თუმცა პავლე მოციქულმა თავისი საქმიანობა იუდეის სინაგოგებიდან დაიწყო, მაგრამ იგი გამსჭვალული იყო იმ აზრით, რომ ღმერთის წინაშე გამართლებისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს არა კანონს, არამედ იესო ქრისტეს მადლის რწმენას, მადლისა, რომელიც ადამიანს არ დაუმასხურებია. ღმერთი ღებულობს მომნაწიებელ ცოდვილს ქრისტესთვის ისე, რომ არ ზღაღავს თავის სამართლიანობას; რჯულით ხომ მხოლოდ ცოდვა შეიცნობა (რომ. 3,20), რადგანაც ადამიანი, თავისი ცოდვილი ბუნების ტყვე, რჯულის დარღვევით ღვთის რისხვას მოიწვევს (რომ. 4,15). 10 მცენებაში მოცემული ღვთის რჯული არის სიყვარულის რჯული, იგი აღსრულებულია ჩვენს მაგიერად ღმერთი, იესო ქრისტესაგან, ჩვენი მონაცვლისაგან ღვთის მართლმსაჯულების წინაშე.

ეგრეთწოდებულ მოიუდეველო ქრისტიანთა (ე. ი. ქრისტიანები იუდეველთაგან) პროტესტი წინასწარი წინადაცვითი გარეშე წარმართთა მონათვლის წინააღმდეგ გადაწყდა მოციქულთა კრებაზე იერუსალიმში, დაახლოებით 52 წ. ქრისტეს შობის შემდეგ, პავლეს მოქმედების გამართლებითა და დადგენილებით, რომ მოქცეულ წარმართებს არ დაკისრებოდათ ჩვეულებითი რჯულის ტვირთი, „რომლის ტარება ვერც ჩვენმა მამებმა შეძლეს და ვერც ჩვენ... მაგრამ უფალ იესოს მადლით არის მხოლოდ გადარჩენა“ (საქმე 15,10-11).

იუდეველთაგან უარყოფილმა პავლე მოციქულმა თავისი ქადაგება მხოლოდ და მხოლოდ წარმართთაგან მიმართა (საქმე 13,45-49). ეს ყოფილი ფარისეველი, რომელმაც შემდეგ გულით მიიღო ქრისტე, ჩაწვდა უფლის სამეფოს ხასიათს და ხსნის საყოველთაო საჭიროებას. „წარმართთა მოციქულმა“ თავისი მდიდრული სულიერი ძღვენი მსოფლიოს ხალხებს მისცა.

ეპისტოლე რომაელთა მიმართ

ძირითადი ტექსტი: 1,16-17

დედააზრი: რწმენით გამართლება, მისი მეთოდი და შედეგი.

ეს არის პავლე მოციქულის პირველი ეპისტოლე; იგი დაწერილია ქრისტეს შობიდან 60 წლის ახლოს, კორინთოში პავლეს მესამედ ჩასვლის დროს (2 კორ. 13,1). მისი დაწერა გამოწვეულია მოციქულის განზრახვით, გადაეჭკია რომი ქრისტიანული მისიის ისეთ ცენტრად დასავლეთისათვის, როგორიც ანტიოქია იყო აღმოსავლეთში. ჯერ კიდევ რომში ჩასვლამდე პავლე მოციქულს სურს დარწმუნდეს, რომ ადგილობრივი ძმები მისი თანამოაზრენი არიან გამოხსნის ერთი და იმავე გზის აღიარებაში ყველა ადამიანისათვის, როგორც იუდეველთა, ასევე წარმართთათვის. ეპისტოლის დედააზრს მოციქული თავად გადმოსცემს პირველი თავის მე-16 მუხლში: „ქრისტეს სახარება არის ღვთის ძალი ყოველი მორწმუნის გადასარჩენად – პირველად იუდეველისა, შემდეგ კი წარმართისა“. ეს აზრი დამუშავებულია ეპისტოლის სამ ნაწილში. პირველ ნაწილში (თთ. 1-8) ვითარდება იესოს მიერ გამოთქმული აზრი, რომ რაც შეუძლებელია კაცისთვის, ის

შესაძლებელია ღმერთისთვის (ლკ. 18,26-27). რაკი, როგორც იუდეველნი, ისე წარმართნი, აღმოჩნდნენ რჯულის დამრღვევნი, უკანასკნელნი – სინდისის რჯულისა, ამიტომ ღმერთი ადამიანს აძლევს გამართლებას, ათავისუფლებს ცოდვის ხელშეწყობისგან და გადაჰყავს საგანთა სხვა რიგში – ჭეშმარიტ ცხოვრებაში – რწმენით, ქრისტესადმი მსხვერპლებრივ თვითშეწირვაში, რომლის მეშვეობით მორწმუნე კვლავ უბრუნდება ღმერთთან ერთობას, რომელიც დაირღვა ცოდვით. მოქცევის შემდეგ მადლისა და ცოდვის ურთიერთთან ბრძოლაში სულის გამარჯვება ხორცზე უზრუნველყოფილია, თუკი ქრისტიანს მტკიცედ ემახსოვრება, რომ იგი უკვე მოკვდა ცოდვისთვის (რომ. 6,2-3) და უნდა გახდეს შვილი ღვთისა, ახალი კაცი, რომელსაც წარმართავს ღვთის სული (რომ. 8,14-17). მოციქული მხურვალედ და დამაჯერებლად მოითხოვს განწმედის უცილობელ პირობას. წმიდა ცხოვრება განუშორებელია განმართლებისაგან, როგორც მისი ნაყოფი, შვილებულ და კურთხეულ ქრისტიანს ვერაფერი ჩამოაშორებს ღვთის ქრისტესმიერი სიყვარულისაგან (რომ. 8,35).

ეპისტოლის მეორე ნაწილი (თთ. 9-11) უპასუხებს კითხვას: სამუდამოდ არის თუ არა ისრაელი – აღთქმის ერი – ღმერთისგან უარყოფილი? ჩვენ ვგებულობთ, რომ გულის გაქვავება ისრაელში იმ დრომდე მოხდა, ვიდრე ღვთის სასუფეველში არ შევა მთელი მოქცეული წარმართობა, და მხოლოდ მაშინ გადარჩება ისრაელი, როგორც ხალხი. „ყველანი ურჩობაში ჩაეკეტა ღმერთმა, რათა ყველანი შეიწყალოს“ (რომ. 11,32). ასეთია ღვთის შეუცნობელ გზათა მიზანი.

ეპისტოლის მესამე ნაწილში (თთ. 12-16) მოციქული მორწმუნეთ აკისრებს ისეთი ცხოვრების სახეს, რომელიც შეესაბამება მათ ღვთის შვილობის მაღალ წოდებას, ლაპარაკობს მათ საქციელზე, როგორც თანამორწმუნეების, ისე არაქრისტიანების მიმართ: დაე, რწმენაში ძლიერნი მოკრძალებულნი იყვნენ თავისი ჯერ კიდევ სუსტი თანამოძმეების მიმართ და ნურაფერში აცდუნებენ მათ და მიბაძონ ქრისტეს მაგალითს სიმდაბლესა და თავგანწირვაში. დასასრულ მოციქული ესალმება რომში მყოფ თავის მეგობრებსა და თანამშრომლებს და აფრთხილებს ყველას, მოერიდონ განხეთქილებისა და ცდუნების შემოძვანთ.

რომაელთა მიმართ ეპისტოლის მნიშვნელობა ქრისტეს მსოფლიო ეკლესიისათვის ძლიერ დიდია: ეს ეპისტოლე შეიცავს მთელ ქრისტიანულ მოძღვრებას რწმენაზე – გადარჩენის ერთადერთ და სრულყოფილ გზაზე. „რწმენა ხომ არის ღვთის წყალობა, რომელიც შესაძლებელს ხდის ცოდვილი კაცის გარდაქმნას ახალ ქმნილებად, რომელიც მასში აღადგენს ცოდვისაგან წარხოცილ ხატსა და მსგავსებას ღვთისა და ისეთ დაჯერებულობას იძლევა მამის სიყვარულში შეწყალებული უძლები შვილის მიმართ, რომ ადამიანს მშვიდად შეუძლია წავიდეს ტანჯვასა და სიკვდილზე. რწმენა ადამიანს ბედნიერს ხდის და აღავსებს მას ღვთისა და მისი ქმნილების, მეორე ადამიანის სიყვარულით. მორწმუნე იქცევა სულიწმიდის საგანედ და ძალდაუტანებლად, სიამოვნებით და სიხარულით იღწვის, რათა ყველას უყოს სიკეთე, ყველას ემსახუროს, ყოველივე დათმინოს ღმერთის სიყვარულისა და მისი განდიდებისათვის, და აქედან წარმოდგებიან ღმერთის მოსაწონი, ჭეშმარიტად კეთილი საქმეები“ (დოქტორი მარტინ ლუთერი).

1 და 2 ეპისტოლე კორინთელთა მიმართ

პირველი ეპისტოლე

დედააზრი:

ძირითადი ტექსტი: 1,2 „ვინც მო-
უხმობს უფლის სახელს მათთან
და ჩვენთან“

ქრისტეს სუფევა.

მეორე ეპისტოლე

დედააზრი: ნუგეში: მისი ხასიათი და
ჯილდო; მსახურება: მისი უწყება და
აღსრულება.

ძირითადი სიტყვები:

„ნუგეში“, „მსახურება“

ეს ორი ეპისტოლე დაწერილია ქრისტეს შობის შემდეგ დაახლოებით 59 წელს, როცა პავლე მოციქული ეფესოში იმყოფებოდა. ისინი მიმართულია კორინთოს თემისადმი, რომელიც პავლემ დააფუძნა თავისი მეორე სამისიონერო მოგზაურობის ეპოს (საქმე 18). ეპისტოლელთა დაწერა გამოუწვევია ხმებს კორინთოს ეკლესიაში დიდი უწესრიგობის შესახებ. კორინთო იყო მდიდარი საპორტო ქალაქი საბერძნეთის პროვინცია აქაიკაში. მისი ნახევარმილიონიანი მოსახლეობა ძირითადად მონებისაგან (ილოტებისაგან), მმართველი კლასების მსახურთაგან, შედგებოდა. ათენში ფუჭი გამოსვლის შემდეგ (საქმე 17,15-34), პავლე მოციქულმა კორინთოს მიუძღვნა თავისი სამისიონერო მოღვაწეობის წელთაღმართმცოდნეობითი ქადაგებამ ხსნის შესახებ გოლგოთას ჯვრის მეშვეობით მრავალი კაცი მიიზიდა ქრისტესკენ, ძირითადად კი უქონელი ლატაკნი (1 კორ. 1,26). მაგრამ ქალაქი მორალურად ისე იყო გახრწნილი, რომ მოციქულის იქ არ ყოფნაში ახალგაზრდა ეკლესიამ თანდათან იწყო წარმართული ჩვევებისკენ დაბრუნება. იუდეველი ქრისტიანი სწავლულის, ალექსანდრიელი აპოლოსის ზრუნვით ეკლესია გამდიდრდა სულიერი ნიჭით, განსაკუთრებით კი შემეცნებით (1 კორ. 1,5), მაგრამ ელენთათვის დამახასიათებელმა სწრაფვამ ბრძოლისა და მჭევრმეტყველებისაკენ მალე დათრგუნა მრავალთა გულში პავლეს მიერ დათესილი სუსტი ჯეჯილი, რის შესახებაც მოციქულმა შეიტყო ეფესოში კორინთოდან ჩამოსული მორწმუნეებისაგან. მოციქულს შეატყობინეს, რომ კორინთოში მორწმუნეები პარტიებად დაიყვნენ იმის შესაბამისად, ვინ რომელ მოციქულს აძლევს უპირატესობას; შეიტყო, რომ მკედართა აღდგომის დიადი მოძღვრება დამახინჯდა, საეკლესიო დისციპლინა დაეცა, მორწმუნე ძმებს შორის არის დავაქრობის (მოდავეობის) შემთხვევები, უკუღმა გაგებულმა რჯულისაგან თავისუფლებამ ზოგიერთები წარმართულ ტაძრულ ღრეობებში მონაწილეობამდე მიიყვანა, ხოლო ერთი ძმა – ზნეობის უხეშ დარღვევამდე, კორინთოს თემმა კი არ გაასამართლა დამნაშავეო.

ცდომილთა მიმართ სიყვარულით აღესილი პავლე განსჯის მათ გადახრას და ურჩევს, ადამიანებს კი არ მისდიონ, არამედ ქრისტეს და – მოძღვრებას მადლის შესახებ, რომელიც განწმედს და აკურთხებს ადამიანის სიცოცხლეს. ყოველგვარ ცოდნაზე და თვით რწმენაზე მაღლა არის სიყვარული (1 კორ. 13).

პირველი ეპისტოლიდან ცხადია, რომ ბრძოლა ხორცსა და სულს შორის ისევე ჩვეულებრივია მორწმუნეთა საზოგადოებაში – ეკლესიაში, როგორც ცალკეულ პიროვნებებში. პავლე მოციქულის მამობრივმა დამოკიდებულებამ წესრიგის დამრღვევთადმი კორინთოს ეკლესიაში შეიძლება მრავალი რამ ასწავლოს ჩვენს

დღეთა ეკლესიების მეთაურებსაც, რომლებიც ძალიან შორს არ არიან წარმართობისგან.

* * *

მეორე ეპისტოლეში ვკითხულობთ მოციქულის მიმე განცდების შესახებ კორინთოში მის წინააღმდეგ მოიუდევლო მესჯულებების მხრივ გამოხდომების გამო, რომლებიც ძირს უთხრიან მის მოციქულებრივ ავტორიტეტს, რაც საშიშროებას უქმნიდა უკვე თვით მოძღვრებას გადარჩენაზე რწმენის მადლით. თავისი ეპისტოლით მას სურს, კორინთოში ჩასვლამდე გაარკვიოს ყველა გაუგებრობა, რათა აღადგინოს პირვანდელი ძმური ურთიერთობა თემთან. იგი კმაყოფილია, რაკი ტიტესგან გაიგო, რომ მისმა მკაცრმა მხილებამ თემზე გამომაფხიზლებლად იმოქმედა, დაწყებული იქიდან, რომ სისხლის აღრევაში ბრალდებულმა დამსახურებული სასჯელი მიიღო, თუმცა თემი ჯერ კიდევ არა დგას ჯეროვან სიმაღლეზე, ხოლო მოიუდევლოთა გამხრწნელი გავლენა ამუხრუჭებს წარმართობის არასაჭირო და მავნე გადმონაშთებისაგან განწმედის შედგომ წარმატებას. მე-10 თავიდან მოციქული გადადის ცილისწამებელთა მკვეთრ მხილებაზე, რომელთაც ეჭვი გამოთქვს მოციქულობის მის უფლებაზე და ამტკიცებს თავისი მაღალი მსახურების კანონიერებას. კორინთოს თემი თავისუფალი უნდა იყოს ცრუმოდვრებათაგან, რომელნიც მოაქვთ ანგარებიან ადამიანებს, მხოლოდ მოგებით დაინტერესებულთ, და უნდა მიჰყვეს მხოლოდ ქრისტეს სახარებას, რომელიც მან, პავლემ, მოიტანა და რომელსაც ამით არასდროს არაფერი უსარგებლია. ცრუმოციქულთ არ შეუძლიათ მას წაართვან უანგარობის პატივი თავისი ცილისწამებით. მან, ქრისტეს მსახურმა, გადაიტანა უზომოდ მეტი ვნებანი, ვიდრე ვინმე სხვამ, და თუმცა იგი სუსტი და უძლურია სხეულით, სამაგიეროდ ძლიერია ქრისტეს სულით. ეპისტოლე ასე მთავრდება: „მამ ასე, ძმანო, იხარეთ და განმტკიცდით, თავი ინუგეშეთ და იყავით ერთსულოვანნი, მშვიდობიანნი. გიყვარდეთ. მშვიდობა და სიყვარულისა და მშვიდობის ღმერთი თქვენთან იქნება. მოიკითხეთ ერთმანეთი წმიდა ამბორით. მოგიკითხავთ ყველა წმიდანი. უფალ იესო ქრისტეს მადლი, ღმერთის სიყვარული და სულიწმიდის ზიარება ყველა თქვენგანს, ამინ“.

ეპისტოლე გალატელთა მიმართ

ძირითადი ტექსტი: 3,2

დედააზრი: ქრისტე, გამათავისუფლებელი რჯულისა და უბრალო გარეწეულობისაგან, დიდებულ თავისუფლებაში შემყვანი.

გალატია ძველად ეწოდებოდა გალატებით დასახლებულ ერთ-ერთ მცირე-ზოიულ ოლქს რომის იმპერიისა. თავისი სამისიონერო მოგზაურობის ჟამს პავლე მოციქულმა დააარსა რამდენიმე ქრისტიანული თემი, უპირატესად ადგილობრივ წარმართთაგან შედგენილი. ეპისტოლეში (4,13-17) ვკითხულობთ იმის შესახებ, თუ ამ ნიადაგზე როგორის წარმატებით გავრცელდა კეთილი უწყება ღვთის მადლით გამობსნილთა შესახებ, მაგრამ სულ მალე მოიუდევლო მერჯულეებმა მერყევი

გალატელნი იმით აცდუნეს, რომ თითქოს კაცის გამართლებისთვის მხოლოდ რწმენა არ კმარაო, არამედ აუცილებელია ჩვეულებით რჯულს დამორჩილებაო. ჭეშმარიტ ფარისევლთა მზაკვრობით ისინი ცდილობდნენ შეერყიათ დიდი მოციქულის ავტორიტეტი, დაემცირებინათ მისი მოწოდება და მნიშვნელობა და, ამასთან ერთად, მისი სახარების მნიშვნელობაც. მრავალმა მათგანმა ამ გზაზე თავი ჩაათრეინა იმიტომაც, რომ ეგონათ გაექცეოდნენ იუდეველთაგან დევნას (6,12). ამასთან მეორენი სხვა უკიდურესობაში ჩაცვივდნენ: აურიეს ძველი აღთქმისეული ჩვეულებები ათი მცნების სჯულთან, რაც განაგრცო ქრისტემ და მათი ცხოვრების სახე სულიერობისგან დიდად დაშორებული გახდა. სწორედ ამ გადახრებმა გამოიწვიეს მოციქულ პავლეს მჭმენვარე ეპისტოლე ეფესოდან. იგი იცავს თავის მოციქულობას იმით, რომ მიუთითებს მის აღიარებაზე იერუსალიმში პირველ მოციქულთა მიერ და უარყოფს მოიუდეველთა ცრუმოძღვრებას; მიუთითებს, რომ გადარჩენას (ხსნას) აქვს თავისი ფესვები ღმერთის აღთქმაში აბრაამთან (დაბ. 15,18). რჯული კი მოცემულია 430 წლის შემდეგ, მისით შეიცნობა ცოდვა და არავის შეუძლია გამართლდეს. „თუ რჯულით შეიძლება გამართლების მიღება, მაშინ ამაოდ მომკედარა ქრისტე“ (2,21). სხვა ცდომილებს პავლე მოციქული უპირისპირებს მადლით მიღებულ სულიერ აღორძინებას (განახლებას), როცა კაცი უარს ამბობს თავისი ნების ანარქიაზე, გადასცემს მას ქრისტეს და, სულიწმიდით გზაკვლეული, აღასრულებს ღმერთის ნებას არა შიშით, არამედ სიყვარულითა და მადლიერებით. რჯული მორწმუნის გულში ჩადებულია სულიწმიდით, ჩაწერილია მის აზრებში (იერ. 31,33; ებრ. 10,16), მორწმუნე ქრისტეს სჯულქვეშ არის (გალ. 6,2; 2 იო. 5) და ისწრაფვის, რომ მასში გამოისახოს ქრისტე (გალ. 4,19).

ეს ეპისტოლე ცალკეულ თემს კი არ ეგზავნება, არამედ მთელი ოლქის ყველა თემს. მასში მეორედ ვხვდებით პავლეს მოძღვრების ცენტრალურ თემას: „მართალი თავისი რწმენით იცოცხლებს“ (აბაკ. 2,4). გადარჩენის საქმეში სხვა რამ საშუალებათა ჩართვა („კეთილ“ საქმეთა) გვაშორებს უდიდესი ევანგელური პრინციპისგან – ნიჭი მადლისა – ქრისტესთვის.

ეპისტოლე ორიგინალში დაწერილია პავლეს საკუთარი ხელით და, ჩვეულების საწინააღმდეგოდ, არავითარ მისალმებებს არ შეიცავს.

ეპისტოლე ეფესელთა მიმართ

ძირითადი ტექსტები:
122-23; 5,30

დედააზრი: ეკლესია არის ქრისტეს
სხეული.

ეფესო – სავაჭრო საპორტო ქალაქი რომის მცირეაზიურ პროვინციაში – ასია-ში. ასია იყო კულტურისა და ბერძნული ქალღმერთის – არტემიდეს თაყვანისცემის ცენტრი. აქაური არტემიდეს ტაძარი თავისი ბრწყინვალეობით მსოფლიოს ერთი შეიდ საკვირველებათაგანი იყო. აქ პავლე მოციქულმა დააარსა ქრისტიანული თემი, რომლის პირველი წევრებიც იყვნენ იოანე ნათლისმცემლის მოწაფეები, რიცხვით თორმეტამდე (საქმე 19,1-7). პავლე მოციქული ქრისტეს ნათელით განანათლებდა ქალაქ ეფესოს და მთელს ასიას თითქმის ორი წლის განმავლობაში. მიზეზი ამ ეპისტოლის შედგენისა უცნობია. რომში ან კესარიაში პატიმრობაში

მყოფმა მოციქულმა იგი უკარნახა თავის თანამოღწეულს. სატუსაღოს კედლებიდან მისი სული აღიწევა ზეციური სიმაღლეებისაკენ და ლოცვაში პოულობს ღმერთთან ზიარებას. დიდი მოციქულის ამ ეპისტოლეს, ყველა ეპისტოლისაგან განსხვავებით, უფრო ზოგადი (საყოველთაო) ხასიათი აქვს და აერცობს მოძღვრებას ქრისტეს მსოფლიო ეკლესიის შესახებ, როგორც ორგანიზმზე, ქრისტეს სხეულზე, რომელიც სიცოცხლით შეერთებულია თავთან – ქრისტესთან ზეცაში, ამიტომაც იგი უფრო ზეციურია, ვიდრე მიწიერი. მორწმუნე არის მხოლოდ მოგზაური ზენა ქანაანისკენ, მისი ხრწნადი სხეულის უხრწნელ სხეულად გარდაქმნის მოლოდინში. სულიერად მკვდარი ადამიანი, რომელიც ირწმუნებს ქრისტეს, როგორც თავის მხსნელს, ცოცხლდება. მის ინტერესთა სფერო ქრისტეს კვალდაკვალ გადაადგილდება ზეცაში. სულიწმიდით მასში აღდგება ღმერთის მსგავსება, შეილობით იგი არის თანამემკვიდრე ქრისტესი. და ყოველივე ეს მას მიენიჭება მხოლოდდამხოლოდ ქრისტეს დამახსურებისათვის – მაღლით, „და არა საქმეებით, რათა არაფერს დაიკავოს“ (ეფეს. 2,9). ამასთანავე ქრისტეს სისხლმა ერთად შეადულა აღთქმის ერი – იუდეველნი – წარმართებთან. მათ შორის არსებული მკაცრი რჯულის შუა კედელი დაინგრა და ადგილი დაუთმო ქრისტეს მაღლით აღსასვლე მოძღვრებას. იუდეველთა წარმართებთან ერთ საზოგადოებად, ეკლესიად შეერთების საიდუმლო „დაფარული იყო ღმერთში“, მაგრამ პავლესთვის ამჟამად იყო და მის მიერ ცხადდება.

ქრისტეს მსოფლიო ეკლესიის მაღალ მდგომარეობას უნდა შეესაბამებოდეს მის მორწმუნე წევრთა ცხოვრებაც. უპირველეს ყოვლისა ეს არის სწრაფვა შეინარჩუნოს სულის ერთობა მშვიდობასთან კავშირში. ეს არის სულიწმიდით განმტკიცება შინაგან კაცში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს არის გულში ქრისტეს რწმენით მიღება და აგრეთვე მის ნიჭთა, რომლებიც ეკლესიაში მრავალგვარია წმიდათა სრულყოფისათვის. ძველმა ადამმა, ჩვენმა სხეულმა, ადგილი უნდა დაუთმოს ახალ კაცს, რომელიც სულიწმიდით არის აღბეჭდილი და ცოცხლობს ღმერთისა და მახლობლისადმი სიყვარულის რჯულით. ჩვენს გარეგან მტერზე, სატანაზე, გამარჯვების იარაღი უნდა იყოს ურყევი რწმენა და ღვთის სიტყვის, ე. ი. საღვთო წერილის მტკიცე ცოდნა.

ეპისტოლე ფილიპელთა მიმართ

ძირითადი სიტყვა: „ყველა“

დედააზრი: ქრისტიანული ერთობა აუ-

ძირითადი ტექსტი: 1,1-3

ცილებლად უნდა იქნას დაცული.

თავის მეორე სამისიონერო მოგზაურობისას პავლე მოციქული სულიწმიდის მიერ წარგზავნილ იქნა მაკედონიაში (საქმე 16,9), სადაც ჩავიდა კიდევ სილასა და მათთან ტროაში შეერთებულ ლუკასთან ერთად (საქმე 16,10: „ჩვენ“...). რომის კოლონია ფილიპეში, სალოცავ სახლთან, მოციქულმა პირველად მიიღო შესაძლებლობა ეუწყებინა შეკრებილ მშენებელთათვის გადარჩენის (ხსნის) შესახებ. ერთი ქალის სახლში, რომელმაც ახლად ირწმუნა, უფლის შთაგონებით მოგზაურებს მოუშადაღს დასაგანებელი (საქმე 16,12-15) და აქედან დაიწყო სახარებამ გავრცელება ქალაქში, მიუხედავად ბნელეთის ძალების წინააღმდეგობისა. იუდეველთა

ცილისწამებით, პავლე და სილა საპყრობილეში ჩასხეს, მაგრამ მათი სასწაულოთ გათავისუფლების შემდეგ, როცა თვით საპყრობილის ზედამხედველმა ირწმუნა და მოინათლა, ფილიპელთა წარმართთაგან ქრისტიანობაზე მოქცეულთა თემი სწრაფად გაიზარდა რიცხვობრივად და აყვავებას მიაღწია. მოწინააღმდეგეთაგან დევნამ (ფილიპ. 1,28-30) ხელი შეუწყო ამ თემის განწმედას სარეველათაგან (ფილიპ. 3,18-19) და მის განმტკიცებას ჯანსაღ მოძღვრებაში.

რომის საპყრობილეში ფილიპელთა მიმართ ეპისტოლის დაწერა გამოუწვევია პავლე მოციქულის სურვილს გამოეხატა ძმებისადმი მზურვალე მადლობა გამოგზავნილი წერილისა და ფულადი დახმარებისათვის; პავლე იმასაც წერს, რომ ეპაფროდიტეს გამოჯანმრთელებით, რომელიც რომში ჩასვლისას მძიმედ დაავადებულია და ძლიერს გადარჩენილა, უნდა დამთავრდესო ფილიპელთა შემფოთება ამასთან დაკავშირებით. ამ ეპისტოლეში უფრო მეტად, ვიდრე სხვა რომელიმე წერილში, ჩანს მოციქულის პირადი მეგობრული ურთიერთობა ამ ეკლესიასთან. რაკი ვერაფერ დასაგმობს ხედავს ფილიპელთა ქრისტიანულ ცხოვრებაში, იგი მხოლოდ აფრთხილებს, მოძღვრავს, განამზენებებს მის საყვარელ დებსა და ძმებს – „მის სიხარულსა და გვირგვინს“ (ფილიპ. 4,1), მტკიცედ იდგენენ ერთი სულით და იცხოვრონ ქრისტეს სახარების ღირსად, იღვაწონ სახარების რწმენისათვის. ქრისტესთვის დევნილის ხვედრი ბევრად უკეთესია, ვიდრე ხვედრი მდევნელისა: პირველს ელის დიდი ჯილდო ზეცაში (მთ. 5,11-12), მაშინ, როცა მადევარი განწირულია დასაღუბად. მორწმუნეთა შორის დამოკიდებულება გაუღენთილი უნდა იყოს სიმდაბლითა და ურთიერთსიყვარულით ქრისტეს დიდი მაგალითის მიხედვით. ურთიერთსიყვარული არის ქრისტეს სასუფეველის კანონი, მისი ოჯახის განმასხვავებელი ნიშანი.

თუმცა ხვედრი მოციქულისა ამ ეპისტოლის წერის დროს ჯერ კიდევ გადაწყვეტილი არ იყო, მაგრამ რაც არ უნდა მოსწოდა მას, მისთვის მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ ქრისტეს განდიდებას მისი სიცოცხლითა და სიკვდილით: მისთვის სიცოცხლე არის ქრისტე, ზოლო სიკვდილი – შენაძენი (ფილიპ. 1,21). საპყრობილის უმძიმეს პირობებშიც მას არ ტოვებს სულიერი სიხარული უფალზე, და იგი ფილიპელთაც ამგვარ სიხარულს უსურვებს.

მთელი ეპისტოლე არის მოწოდება ქრისტიანული სიხარულისა – იწროებაში, გლოვასა და სიკვდილშიაც კი, რადგან მას არ შეუძლია შეაშინოს მორწმუნე.

ეპისტოლე კოლასელთა მიმართ

ძირითადი სიტყვები: 3,11; 1,18

დედააზრი: დიდი დიდება და

ძირითადი ტექსტი: 2,8

დიდებულება ქრისტესი.

კოლასეს თემი ფრიგიაში, რომის მცირეაზიულ პროვინციაში, დააარსა არა პავლე მოციქულმა, არამედ მისმა მოწაფემ ეპაფრასემ. ალბათ, მისივე დამსახურება უნდა იყოს ქრისტიანული თემების დაარსება კოლასეს მეზობელ ქალაქებში ლაოდისასა და ჰიეროპოლისში. პავლესთან ერთად დაპატიმრებულმა ეპაფრასემ აცნობა მოციქულს ამ თემების მერყევი სულიერი მდგომარეობის შესახებ, მიუხედავად მათი იესო ქრისტეს რწმენისა და ყველა წმიდანის მიმართ სიყვარულისა (1,4).

მათ ამღვრევდნენ ერთის მხრივ, იუდეურ წეს-ჩვეულებებთან შერწყმული ასკეტიზმის მქადაგებელნი, ხოლო მეორეს მხრივ, ფილოსოფოს-გნოსტიკოსთა (ბერძნ. γνῶσις - ცოდნა) ტვინის ჭყლეტა, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ ხსენისათვის საკმარისი არ არის ქრისტეს ღვაწლი ჯვარზე და რომ ქრისტე არის არა ღმერთი, არამედ ღმერთთან მიახლოებული უმაღლეს სულთაგანი - „ეონთაგანი“.

დიდმა მოციქულმა, რომელსაც ადარებდა შეცდომილთა ბედი, ორი ეპისტოლე გაგზავნა კოლასესა და ლაოდიაში, რომლებიც ამ თემებს წაკითხვის შემდეგ ერთმანეთისათვის უნდა გაეცვალათ. ეპისტოლე ლაოდიაელთა მიმართ არ შენახულა, მაგრამ არსებობს ვარაუდი, რომ სწორედ იმ ეპისტოლეს უწოდეს გვიანი დროის გადაწერებმა „ეპისტოლე ეფესელთა მიმართ“; ამას მხარს უჭერს მისი ზოგადი, საერთო ხასიათი, რაც მას აძლევს მცირე აზიის თემებისადმი მიმართული ენციკლიკური ეპისტოლის მნიშვნელობას; ამასვე ისიც ლაპარაკობს, რომ მას აკლია მისაღმებები, რაც ბუნებრივია, უნდა იყოს იმ კაცის წერილში, რომელმაც დახსლოებით სამი წელი იცხოვრა ეფესოში.

კოლასელთა მიმართ გაგზავნილ ეპისტოლეში პავლე მოციქული დასაწყისშივე განსაზღვრავს ღმერთის მიერ ჩვენთვის მონიჭებული გადარჩენის არსს: იგი არის მოწოდება ნათელში წმინდათა მემკვიდრეობაში მონაწილეობის მიღებისა, სიბნელის ხელმწიფებისაგან გათავისუფლებისა, ღვთის საყვარელი ძის სასუფეველში თავისუფალი შესვლისა, სადაც ჩვენ გვაქვს მისი სისხლით გამოხსნა და ცოდვითა მიტევება (კოლ. 1,12-14). ისევე როგორც სხეულის სიკვდილი მდგომარეობს მის გაყრაში სულისაგან, ასევე სულის სიკვდილი, მისი საუკუნო დაღუპვა, გეჰენია, მდგომარეობს მის გამოყოფაში ღმერთისაგან. ცოდვაში ყოფნა არის სულის კვდომა, რადგანაც ყოველგვარი ცოდვა, რომელსაც არ მიჰყავს კაცი მონანიებამდე ქრისტეს ფერხით, ღმერთისაგან განყოფს მას. წმინდათა მემკვიდრეობა შეესაბამება მათი განწმედის ხარისხს, რაც აქ, დედამიწაზე, ხდება, როცა გულს მიუძღვნით ღმერთს, რომელიც „იქმს ჩვენში სურვილსაც და მოქმედებასაც თავისი სათნოებით“ (ფილიპ. 2,13). ღვთისაგან მომზადება (როცა ღმერთი გვაძლავს) გარდაქმნის გულს, იგი ზეციური ხდება და შეუძლია დატკბეს ღმერთთან ზიარების ნეტარებით.

მაცხოვარზე მოციქული ამბობს, რომ იგი არის უხილავი ღმერთის სახე (1,15). „მისმა მხილველმა მამაც იხილა“ (იო. 1,14; 14,9). იგი შობილია ყოველ ქმნილებათა უწინარეს (1,15). ეს მტკიცება არღვევს ქრისტიანობის პირველ საუკუნეთა ორ დამღუპველ ერესს: ა) რომ სამება ერთარსება ღმერთის პირები (ჰიპოსტასები) წარმოადგენენ ერთი ღმერთის გამოვლინების მხოლოდ სხვადასხვა სახელებს ან აღნიშვნებს, და ბ) რომ ქრისტე არის მხოლოდ უმაღლესი არსება ყველა დანარჩენ ქმნილებათა შორის, მაგრამ არა ღმერთი. მზაკერულად ტვინის მჭყლეტელმა ერეტიკოსებმა, როგორც ჩანს, ვერ მოიხაზრეს, რომ ერთი და იგივე პირი ვერ იქნება თავისი თავის სახე და განა შეუძლია რომელიმე, თუნდაც უმაღლეს არსებას, გარდა მხოლოდშობილი და ერთარსი ღვთის ძისა, იყოს სრული სახე ღმერთისა მის საუკუნო მყოფობაში, გარეშემოუწერელობაში, უცვალეებლობაში, მისი ყოვლისწვდომით, ყოვლის შემძლეობითა და ყველგანმყოფობით? ყოველ ქმნილებათა

უწინარეს შობილი ქრისტე არის ღვთის საუკუნო სიტყვა (ღმერთი-სიტყვა) და საუკუნო დიდი სიბრძნე ღვთისა; ყოველივე მის მიერ და მისთვის არის შექმნილი და ყოველივე მისით დგას (1,16-17). იგი არ არის ქმნილება, იგი არის შემქმნელი. იგი არის აგრეთვე მსოფლიო ეკლესიის თავი, როგორც წყარო მისი სასიცოცხლო გავლენისა. ეს არის დასაბამი, პირმშო მკვდართაგან, არა აღდგომის დროის, არამედ მისი ძალისა და მნიშვნელობის მიხედვით, რამეთუ იგი არის არა მარტო სიცოცხლის მიმნიჭებელი, არამედ თვით არის სიცოცხლე. უფალი იესო ქრისტე არის შუამავალი ცასა და დედამიწას შორის, იმ ნეტარი დროის მოლოდინში, როცა ღმერთი შეაერთებს ყოველივე ზეციურსა და მიწიერს ერთი თავის მქონედ.

დიდი მოციქული თავის ტანჯვაში ხარობს ქრისტეს ეკლესიის გამო, რომლის მსახურადაც იგი დადგენილია თვით უფლის მიერ, რათა წარმართული სამყარო შეაერთოს აღთქმის ერთან.

მამ, კოლასელთა მიმართ ეპისტოლეში პავლე მოციქული უპირველეს ყოვლისა წინ წამოსწევს ქრისტე მაცხოვრის პიროვნების შეუდარებელ მნიშვნელობას და მის საქმეებს; და მეორეც, განწმედის თვითნებურ, ცრუ სულიერ საშუალებებს, როგორც მაგ. ასკეტოზმია, უპირისპირებს ქრისტიანული ცხოვრების უბრალო მოთხოვნილებებს, რომლებიც გამომდინარეობენ სწორად აღქმული მოძღვრებიდან რწმენით გამოსხნაზე მადლის მეოხებით.

ეს ეპისტოლე წარმოადგენს შთაგონებულ პროტესტს ბიბლიურ ჭეშმარიტებათა შერყენის ყოველგვარ მცდელობათა — მათი „სპირიტუალიზაციის“ წინააღმდეგ, როდესაც ისინი ზოგჯერ მზაკვრული მიზნით აბუნდოვანებენ და აქარწყალებენ მნიშვნელობას ქრისტეს ღვაწლისა, რომლითაც დაკმაყოფილებულია ღვთის მართლმსაჯულება და დადებულია დასაწყისი საღვთო განგებულების ახალი პერიოდისა: მადლის პერიოდისა.

1 და 2 ეპისტოლე თესალონიკელთა მიმართ

პირველი ეპისტოლე:
ძირითადი ტექსტი 1,10

დედაზრი: უფლის მოსვლა თავისი ხალხისთვის.

მეორე ეპისტოლე:
ძირითადი ტექსტები: 1,7-8

დედაზრი: უფლის მოსვლა თავისი ხალხით.

მას შემდეგ, რაც ფილიპეში განიკიცა პავლე მოციქული (საქმე 17,1-4), თესალონიკეში მივიდა, მაკედონიის დიდ ცენტრში (1 თეს. 2,2). იქაურ სინაგოგაში სამი შაბათის ქადაგების შედეგად მის ირგვლივ შეიკრიბა ჯგუფი, რომელმაც ქრისტე ირწმუნა, ძირითადად პროზელიტების, ე. ი. წარმართებისაგან — მანამდე, სულ ცოტა ხნის წინ, იუდეველობაზე მოქცეულთაგან. ასე აღმოცენდა თესალონიკეში ეკლესია. მაგრამ ბნელეთის ძალებს არ ეძინათ: მოუქცევდნენ იუდეველთა შესმენით, რომ თითქოს ქრისტიანები არ სცნობენ რომის ძალაუფლებას, პავლე იძულებული იყო სასწრაფოდ დაეტოვებინა ქალაქი. მას ადარდებდა ახლადმოქცეულთა ბედი და მალე მათთან ათენიდან აგზავნის თავის მოწაფეს, ტიმოთეს, რათა შეიტყოს მათი სულიერი მდგომარეობა. როცა მოციქული უკვე კორინთოში იყო,

ტიმოთე კარგი ამბით დაბრუნდა. მიუხედავად იმისა, რომ თესალონიკელთ მრავალი ღევნა და წუხილი გადაეტანათ მოწინააღმდეგეთაგან მათი მოძმეთა სიყვარულისა და ქრისტეს შესახებ სიტყვის ბეჯითად გავრცელებისათვის მაკედონიისა და აქავიის საზღვრებს გარეთაც, ისინი მაინც მტკიცედ იდგნენ რწმენაში. ამ ცნობამ გამოიწვია მათ მიმართ მოციქულის პირველი ეპისტოლის გაგზავნა. თავისი სიბოძითი და გულთადობით ეს ეპისტოლე არის გაგრძელება მოულოდნელად გაწყვეტილი მისი პირადი ურთიერთობისა ახალგაზრდა ქრისტიანულ თემთან.

მოციქული გამოხატავს სიხარულს იმის გამო, რომ მისი სულიერი შვილები მტკიცენი არიან რწმენასა და სიყვარულში, შთაგონებულნი იესო ქრისტეს დიდებით მოსვლის მოლოდინით. მათი ცხოვრება ამტკიცებს, რომ მათ სახარება მიიღეს არა როგორც ადამიანური სიტყვა, არამედ როგორც ღვთის სიტყვა, ისინი არიან დიდება და სიხარული მასხარებელ-მოციქულისა, მაგრამ მაინც მათ ირგვლივ მყოფი წარმართული გარემო დიდ სამიშროებას წარმოადგენს სულმოკლეთათვის; ამიტომაც მოციქული მათ ევედრება ქრისტეს სახელით წარებატონ ღმერთის სამებლად, თავი შეიკავონ ყოველგვარი უწმიდურებისაგან, იცხოვრონ მშვიდად და არ მიატოვონ თავისი ცხოვრებისეული საქმენი უფლის მოსვლის მოუთმენელ მოლოდინში. ქრისტეში აღსრულებულთათვის მათ არ უნდა ინაღვლონ, რაკი იციან, რომ ქრისტე აღდგა. უფლის სიტყვით, — ამბობს შემდეგ მოციქული, — ქრისტეში აღსრულებულნი ცოცხლებთან ერთად მიტაცებულ იქნებიან ღრუბლებზე უფლის შესახვედრად მასთან საუკუნო სუფევეისათვის.

ამ ეპისტოლის მე-2 თავში ჩვენს თვალწინაა ღვთის სასუფეველის მუშაკის იდეალი: მსხვერპლად თავის მიტანა, უშიშრობა, გულწრფელობა, უანგარობა, დედობრივი სიყვარული და სინაზე დასამოძღვრავთა მიმართ და მამობრივი მზრუნველობა.

მეორე ეპისტოლე აფრთხილებს ამ ქრისტიანთ ზედმეტად აღგზნებული მოლოდინით ნუ შეხედებიან წინასწარმეტყველთაგან ნაუწყებ ამბებს ქრისტეს მოსვლის წინ.

სულიერობის მხრივ თესალონიკეს ეკლესია სანიმუშო იყო სხვათათვის, მაგრამ თავისი მოუთმენლობით, ღვენულების ზეგავლენის გამო, იგი იოლად უჯერებდა ყოველგვარ ხმებსა და თვითმარქვია წინასწარმეტყველთა გამოჩენას, რომ თითქოს უკვე დგება უფლის დღე. მოციქული ამშვიდებს ძმებს, როცა შეახსენებს, რასაც მათ ზეპირად ასწავლიდა დანიელის წინასწარმეტყველების საფუძველზე (დან. 11,21-45), და აფრთხილებს მცონარებისაგან. „რამეთუ ვისაც შრომა არ სურს, ის ნუღარც ჭამს“ (2 თეს. 3,10). ამ ეპისტოლის მე-2 თავი ძლიერ ამიდრებს მოძღვრებას ცნობებით უკანასკნელ დღეთა ამბების შესახებ, ხოლო მორალური თვალსაზრისით ქრისტიანს ასწავლის აბუჟად არ აიგდოს ქვეყნიური მოვალეობანი ღვთისმსახურების გამო.

პავლე მოციქულის ეკლესიების მიმართ ეპისტოლეებში ვხედავთ ქრისტიანული ცხოვრების იდეალის თანდათანობით გამოვლინებას. რომელთა მიმართ ეპისტოლეში გატარებულია აზრი, რომ მოსანათლავ წყალში მორწმუნე სიმბოლურად იმარხება ქრისტესთან, რათა მასთან თანააღდგეს; სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის თვალსაჩინო ნიშნით აცხადებს თავისი გადაწყვეტილების შესახებ – დაასრულოს ცოდვილი სიცოცხლე და წმიდად იცხოვროს. ეპისტოლეში ეფესელთა მიმართ გატარებულია აზრი, რომ მორწმუნე არა მარტო გადადის სულიერი სიკვდილიდან სულიერ სიცოცხლეში, არამედ რომ ქრისტესთან ერთად იგი უკვე იმყოფება ზეცაში. თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლეებში მორწმუნე მოწოდებულია მონაწილეობა მიიღოს ქრისტეს დიდებაში.

„თესალონიკელთა“ პირველ ეპისტოლეში გადმოცემულია ქრისტიანული სარწმუნოების ძირითადი საფუძვლები: არჩევა – 1,4; სულიწმიდა – 1,5-6; 4,8; 5,19; სახარების ჭეშმარიტებაში დარწმუნება – 1,5; წმ. სამება – 1,15-6; მოქცევა – 1,9; ქრისტეს მეორედ მოსვლა – 1,10; 2,19; 3,13; 4,14-17; 5,23; ქრისტიანული ცხოვრება – 2,12; 4,1; განწმედა – 4,3; 5,23; უფლის დღე – 5,1-3; მკედრებით აღდგომა – 4,14-18; ადამიანის სამგვარი ბუნება (სული, სამშენიველი, სხეული) 5,23; „ქრისტეს დღე“ – მისი მეორედ მოსვლის დღე და „მასთან ჩვენი შეკრების დღე“ (2 თეს. 2,1) მორწმუნეს ათავისუფლებს (1 თეს. 1,10) სამსჯავროსაგან „უფლის დიდ და საშინელ დღეს“ (ეს. 2,12; იოველ. 2,11; 3,4; აბაკ. 3,12; სოფ. 1,7.14; მალ. 3,16.19; ებრ. 10,27).

„ურჯულოების საიდუმლო“, რომელიც მუდმივ მოქმედებაშია (2 თეს. 2,7) მთლიანად გაცხადდება დროთა დასასრულს, როცა „შუაგულიდან იქნება გაყვანილი, რაც ახლა აკავებს მას“ (2 თეს. 2,7), ე. ი. სულიწმიდა.

1 და 2 ეპისტოლე ტიმოთეს მიმართ

პირველი: ძირითადი ტექსტი: 3,15 დედააზრი: უნდა აღსრულდეს, 1 ტიმ. 4,12

მეორე: ძირითადი სიტყვა: დედააზრი: უფლისადმი და ჭეშმარიტებისადმი ერთგულება დევნულებასა და განდგომილებასა.

ეს ორი ეპისტოლე პავლე მოციქულისა მიმართულია მისი მოწაფისა და უახლოესი თანამშრომლის ტიმოთეს მიმართ. ისინი შეიცავენ აუცილებელ დარიგებებსა და გაფრთხილებებს იმ პიროვნებისათვის, ვინც მოწოდებულია ემსახუროს ეკლესიას, როგორც მორწმუნეთა საზოგადოებას, როგორც არის ხუცესი, ეპისკოპოსი ან დიაკანი, რომელიც ზრუნავს ღარიბ-ღატაკებზე. მოციქულთა ეპოქაში ადგილობრივ ეკლესიებში უზუცესობა ერთპიროვნული არ ყოფილა, რათა თავიდან აეცილებინათ კაცთა ბუნებისათვის დამახასიათებელი პირველობისმოყვარეობის თვისება (3 იო. 9). სულიწმიდის მიერ მითითებული ეკლესიის მსახურნი

(საქმე 20,28) ხელდასხმას იღებდნენ მოციქულებისაგან (საქმე 14,23). ხელდასხმის პირობას წარმოადგენდა ასარჩევთა პირადი ღირსებები, რომლებიც ჩამოთვლილია ეპისტოლეებში 1 ტიმ. 3; ტიტ. 1,5-9. ეპისკოპოსთა და ხუცესთა მოვალეობანი ორგვარი იყო: ერთი: დაენერგათ ჯანსაღი მოძღვრება მადლით ხსნის შესახებ გოლგოთას გზით, ჭეშმარიტების დაცვით, რათა არ გაერყენათ იგი ბოროტგანმზრახ და უმეცარ ადამიანებს, და მეორე: საეკლესიო დისციპლინის მეთვალყურეობა. როგორც ერთს, ისე მეორე მოვალეობას წმ. წერილი უთანაბრებს ფარის მწყემსის მოვალეობას. ამიტომაც ამ ორ ეპისტოლეს ტიმოთესადმი და ეპისტოლეს ტიტესადმი (სამივეს ერთად) „სამწყსო ეპისტოლეებს“ უწოდებენ.

როცა პავლე მოციქული ეფესოს ტოვებდა და მაკედონიაში მიდიოდა, მან იქ დატოვა ტიმოთე (1 ტიმ. 1,3; 3,4), და რომ გაიგო, რა სიძნელები შესვდა იქ მის ახალგაზრდა თანაშემწეს, სასწრაფოდ გაუგზავნა ეპისტოლე, რომ გაემხნეებინა და განემტკიცებინა. ტიმოთეს წინააღმდეგობა უნდა გაეწია ცრუმოძღვართათვის, რომელთაც მიატოვეს მოციქულებრივი ქრისტიანობის უბრალოება, მიჰყვნენ და სხვებსაც მოუწოდებდნენ მიჰყოლოდნენ ან რაბინთა უნაყოფო ტვინის ჭყლეტას, ან ფილოსოფ-გნოსტიკოსთა ბუნდოვან მოძღვრებას და თავის მიმდევრებს უწესებდნენ უქორწინებლობასა და მკაცრ მარხვებს. ამგვარი თვითმარქვა მერჯულენი სიყვარულით უნდა შეეგონებინათ; ლოცვა საჭიროა ყველასათვის; ქალებმა თავი უნდა შეიმკონ კეთილი საქმეებით, არ უნდა ასწავლონ ეკლესიებში, არამედ თავად უნდა ისწავლონ; ეკლესიის მსახურნი თავისი პირადი თვისებებით უნდა იყვნენ ღირსნი თავისი წოდებისა; ეკლესიის კმაყოფაზე შესაძლოა იყვნენ მხოლოდ მარტოხელა მოხუცებული ქვრივები, თავისი წმიდა ცხოვრებით ცნობილნი. შემდეგ მოციქული ლაპარაკობს უხუცესთა დამოკიდებულებაზე მორწმუნეთა მიმართ და მორწმუნეთა დამოკიდებულებაზე უხუცესთა მიმართ, აგრეთვე მსახურთა („მონების“) – ბატონების მიმართ და კიდევ იმის შესახებ, რომ ყოველგვარი ბოროტების საფუძველი, თვით რწმენიდან განდგომისაც კი, არის ვერცხლისმოყვარეობა. ეკლესიის მსახური უნდა განერიდოს ვერცხლისმოყვარეობას და უნდა აღიძრას რწმენის კეთილი ღვაწლით, ჩაუღრმავდეს თავის თავს და ქრისტეს მოძღვრებას, რათა თავისი თავიც იხსნას და თავისი მსმენელნიც (1 ტიმ. 4,16).

პავლე მოციქულის მეორე ეპისტოლე ტიმოთესადმი დაწერილია საპატრიარქოში მისი მოწამებრივი აღსასრულის მოლოდინში. თავის „საყვარელ შვილს“, ტიმოთეს, მოციქული სთხოვს, რაც შეიძლება მალე მოვიდეს მასთან და მოუტანოს ტროაში დატოვებული წიგნები და მოსასხამი, და თან წამოიყვანოს მარკოზი, რომელიც მსახურებისთვის სჭირდება. მაშინ, როცა მცირეაზიელმა მოწაფეებმა დაკითხვის წინ შეშინებულებმა მიატოვეს პავლე და მხოლოდ ლუკა დარჩა მისი ერთგული, მოციქულს ჰქონდა ბედნიერება ეხილა უფლის სახე, რომელმაც იგი ისე განამტკიცა, რომ დაკითხვამ სახარების დამტკიცებას შეუწყო ხელი. და აი, პავლე თავისი აღსრულების წინ თავის თავზე ამბობს იმას, რაც ყოველი ჭეშმარიტი ქრისტიანის ცხოვრების ღოზუნგი უნდა იყოს: „კეთილი ბრძოლით ვიბრძოდი, განველე ასპარეზი, რწმენა შევინარჩუნე“ (2 ტიმ. 4,7).

ამ ეპისტოლეში ვხედავთ დიდი მოციქულის ანდერძს თავისი მემკვიდრეებისადმი ღმერთის მსახურების საქმესა და ქრისტეს მოძღვრების სიწმიდის დაცვაში. მოციქული ტიმოთეს მოუწოდებს ურყევად იდგეს ჯანსაღ მოძღვრებაზე და გადასცეს იგი მორწმუნეთ, რომელთაც უნარი ექნებათ სხვებსაც ასწავლონ; მისი სულიერი შვილი (ტიმოთე) უნდა იყოს იესო ქრისტეს კეთილი მემკარე, რადგან „უკანასკნელ დღეებში“ დადგება მძიმე ეპოქა და ღვთის სიტყვის მახარებლებს მოუწევთ სიმძიმის გადატანა მათგან, რომელთაც „ღვთისმოსაობის სახე აქვთ, მის ძალას კი უარყოფენ“ (2 ტიმ. 3,5),

პეტრეს მე-2, იუდას და იოანეს 2 და 3 ეპისტოლეებთან ერთად ტიმოთეს მიმართ მე-2 ეპისტოლე მიუთითებს იესო ქრისტეს ერთგული მსახურის ქცევის მიმართულებაზე ქრისტიანობის დაცემისა და განდგომილების დღეებში, რაც ნაწილობრივ კიდევ გამოჩნდა მოციქულთა დროს. ეს განდგომილება მდგომარეობდა იესო ქრისტეს ღვთაებრიობისა და მისი სამსხვერპლო ღვაწლით ადამიანის გამოყიდვის უარყოფაში (1 იო. 4,1-3; ფილ. 3,18; 2 პეტ. 2,1).

ეპისტოლე ტიტეს მიმართ

ძირითადი ტექსტი:

2,7-8,15

დედააზრი: ღვთაებრივი იდეალი ქრისტიანული ეკლესიისა და ქრისტიან მუშაკთათვის.

პავლე მოციქულის მოწაფე და თანამშრომელი ტიტე მისი დიდი ნდობით სარგებლობდა და არა მარტო ასრულებდა მის დავალებებს, არამედ აუცილებელ შემთხვევებში მასაც სცვლიდა (2 კორ. 2,13; 7,6-16; 8,6.16.23; 12,18). მისი ეპისტოლიდან ვგებულობთ, რომ მოციქულმა იგი დატოვა კუნძულ კრეტაზე, რათა დაესრულებინა მის მიერ დაწყებული საქმე ადგილობრივ თემებში ხუცეს-ეპისკოპოსთა (უხუცეს-ზედამხედველთა) დადგენისა. კრეტაზე ცოტა როდი იყვნენ თვითმარქვია ყბედი მოძღვარნი, რომელნიც ცდილობდნენ ელინთა გული მოეგოთ, ელინებს ხომ ახასიათებდათ სწრაფვა ყოველგვარი ახლისაქენ და ავითარებდნენ იდეურ-გნოსტიკური გონებით ჭერეტის თეორიებს, ქადაგებდნენ ასკეტიზმს, აბუჩად იგდებდნენ ქრისტიანობის ისტორიის უბრალო ფაქტებს და ქრისტიანული ზნეობის მარტივ მოთხოვნებს. მოციქული ტიტეს აკისრებს ეკლესიებში აღადგინოს ჯანსაღი მოძღვრება და მოითხოვოს მორწმუნეთაგან მასთან შეფარდებული საქციელი, რაც მაგალითი იქნება ყველასთვის. ადგილობრივი ეკლესიების ორგანიზაციის საკითხში მოციქული ტიტესაც იგივე მითითებას აძლევს, რასაც ტიმოთეს: ეკლესიის ხუცესნი და დიაკვნები უნდა იყვნენ ცხოვრების უნაკლო სახის ადამიანები, ისინი უნდა ასწავლიდნენ ღმრსა და ძმებს, მოხუცებსა და ახალგაზრდებს, თავისუფლებსა და მონებს უბიწო ცხოვრებას, როგორც შეპყდერის განსაკუთრებულ (რჩეულ) ხალხს, კეთილ საქმეთა მიმართ გულმოდგინეს, სულიწმიდით განახლებულს ჩვენი მსხნელის იესო ქრისტეს მეშვეობით და მისი დიდების გამოჩენის მომლოდინეს (2,13-14; 3,5-6).

პავლე მოციქულის ეს სამივე სამწყემსო ეპისტოლე მოწმობს მის მუდმივ ზრუნვას ქრისტეს ეკლესიის ერთობაზე სწავლებასა და დისციპლინაში; მაგრამ განსაკუთრებით მკაფიოდ წარმოჩნდება ეს ზრუნვა მის ანდერძში ეფესოს ეკლესიის ხუცესებისადმი (საქმე 20,17-35). მოციქულმა განჭვრიტა, რომ „ურჯულოების საიდუმლო“ („მძინვარე მგლები, ფარას რომ არ ინდობენ“) მისი აღსრულების შემდეგ გააორმაგებს თავის დამანგრეველ საქმიანობას ეკლესიაში, რაც ხდებოდა საუკუნეთა განმავლობაში და სხვადასხვა ფორმით ჩვენს შფოთიან დროსაც გრძელდება.

ტიმოთესადმი 1 ეპისტოლეში (3,15) პავლე მოციქულის განსაზღვრით ეკლესია არის ღვთის სახლი, ჭეშმარიტების სეფი და საფუძველი. ეკლესია, რომელმაც დაკარგა თავისი ერთიანობა და გადაუხვია სწავლებისა და ორგანიზაციის პირვანდელ სიმარტივეს, ეს ხილული „ისტორიული“ ეკლესია, წმ. წერილის თქმით, განდგომილებით დაასრულებს (ლკ. 18,8; 2 ტიმ. 3,1-8). მის შიგნით არსებულ უხილავ ეკლესიას – „ქრისტეს სხეულს“ – „კრავის სძალს“, „სისაესეს აღმავსებლისა ყოველივესი ყოველივეში“ (ეფეს. 1,23) განდიდება მოელის (მთ. 13,36-43; რომ. 8,18-23; 1 თეს. 4,14-17).

ეპისტოლე ფილიმონის მიმართ

ძირითადი სიტყვა: „მიიღე“
მუხლ. 12,15,17

დედააზრი: ქრისტიანული მიტევების
გამოყენება დამტკიცებულია და
ილუსტრირებული.

პავლე მოციქულმა კოლასეს ქრისტიანული თემისათვის გაგზავნილ ეპისტოლესთან ერთად ეპისტოლე გაუგზავნა თემის ერთ-ერთ წევრს, ფილიმონს. ეს დავლება უნდა შეესრულებინა ფილიმონის გაქცეულ მონას, რომელიც ახლა უკან ბრუნდებოდა – ონისიმეს. ონისიმე რომში მოაქცია ქრისტიანობაზე ტყვე მოციქულმა. ეპისტოლის მიზანია თხოვნა, აპატიოს დამნაშავე ონისიმეს და მიიღოს იგი, როგორც ქრისტესმიერი ძმა, „რომელიც იქნებ სულაც იმიტომ დაშორდა დროებით, რომ სამუდამოდ მიეღო იგი“. ამასთან მოციქული სთხოვს ფილიმონს, თუ რამე მართებს ონისიმეს შენი, მე გადამახდევინეო.

ამ მოკლე ეპისტოლის მნიშვნელობა დიდია: მასში ჩანს, რომ რწმენასა და სიყვარულს შეუძლია შეაერთოს ის, რაც ცოდვამ გათიშა, ისე რომ არ დაარღვიოს ქრისტიანული ეკლესიის წევრების საზოგადოებრივ მდგომარეობაში არსებული განსხვავება. ეპისტოლე შესრულებულია დელიკატურად, ლაპარაკობს შემდგენლის დიდ ტაქტზე და იმაზე, რომ მასში პარამონიულად შეერწყა მოციქულის ღირსება ძმურ თავმდაბლობას და სიყვარულს. ყურადღების ღირსია აგრეთვე იმის თხოვნაც, იმის ნაცვალი მიაგო ონისიმეს, რაც მე შენ სამსახური გაგიწიეო.

ეს ეპისტოლე ძვირფასია, როგორც მაგალითი პრაქტიკული სიყვარულისა, ქრისტიანული ძმთმოყვარებისა და თავაზიანობისა, იგი სამუდამოდ დარჩება ქრისტიანთა შორის წმიდა ურთიერთობის ნიმუშად.

ეპისტოლე ებრაელთა მიმართ

ძირითადი სიტყვა: „უკეთესი“

დედააზრი: ქრისტეს დიდებისა და საქმეთა სწორი გაგება არის სიძნედილი და რწმენიდან განდგომის საწინააღმდეგო საშუალება.

ეპისტოლე მიმართულია იუდეველი ქრისტიანებისადმი, რომელნიც მომხრენი იყვნენ სატაძრო ღვთისმსახურების ზოგიერთი ფორმისა, და რომელთაც, რწმენის შესუსტებისას, ემუქრებოდათ საშიშროება იუდეურ სჯულზე დაბრუნებისა, ანდა ახალ გაგებათა აღრევისა ძველთან (საქმე 21,18-24), ქრისტიანობის დაყვანის იუდეური სექტის დონემდე; ეპისტოლის ავტორი უცნობია, მაგრამ თავისი ღვთიშთაგონებულობით და სინაგოგებში და სინედრიონის მიმართ პავლეს თქმულ სიტყვებთან ერთგვარი მსგავსებით, იგი მე-4 საუკუნიდან დასავლეთში პავლე მოციქულს მიეწერება. იგი განეკუთვნება იერუსალიმის დაქცევის წინა ეპოქას, ე. ი. 70 წელს, ქ. შ. შემდეგ. ეს იქიდან ჩანს, რომ ლევანთა მღვდელმსახურებაზე აწყოშია ლაპარაკი.

ქრისტიანობის წმიდა სულიერი ხასიათი არ შეესაბამებოდა იმას, რასაც ისრაელიანნი მოელოდნენ მესიის სამეფოდან; ამიტომაც ეპისტოლის ავტორი მთელი რიგი დაპირისპირებებით ამტკიცებს ქრისტიანობის უპირატესობას იუდაიზმზე, რომლის მნიშვნელობაც გამოსხნის საღვთო გეგმაში დროებითი და მოსწავებითი იყო, როგორც სამზადისი სულისა და ჭეშმარიტების რელიგიის აღქმისა. იესო ქრისტე, – ნათქვამია ეპისტოლეში, – კაცსა და ღმერთს შორის ძველი აღთქმის ყველა შუამავალზე უმაღლესია; იგი არის ის, ვისაც ღმერთმა უთხრა: „ძე ხარ შენ ჩემი, მე დღეს გმოზე შენ; მთხოვე და მოგცემ ხალხებს სამეკიდროდ, ხოლო ქვეყნის კიდევს – სამეკიდრებად“ (ფს. 2,7-8). მოსე ერთგული იყო თავის მსახურებაში, „ხოლო ქრისტე – როგორც ძე მის სახლში. ჩვენ კი მის სახლში ვართ, თუ ბოლომდე მტკიცედ შევინახავთ გაბედულებას და იმედის სიამაყეს“ (ებრ. 3,6). იესო ნავემ ვერ შეძლო ისრაელიანთათვის ელირსებინა მშვიდობა ქანაანში; ღმერთის მშვიდობაში ჩვენ შევიდით მას შემდეგ, რაც ქრისტე ვიწამეთ და მისგან მივიღეთ ხსნის ნიჭი რწმენით, რამეთუ „მართალი რწმენით იცოცხლებს“ (აბაკ. 2,4). ეპისტოლის მეთერთმეტე თავი ისრაელის ისტორიიდან მაგალითებით გვიჩვენებს ძალასა და მნიშვნელობას გამომხსნელი რწმენისა, რომელიც ხასიათებს ცვლის. ახლა, როცა ქრისტე, როგორც მარად არსი მღვდელმთავარი მელქისედეკის ხარისხით, ზეციურ ტაძარში შევიდა თავისი სისხლით, რომელიც ჩვენთვის დაღვარა, ქრისტიანები ღმერთს უნდა ემსახურონ თავისი სიცოცხლით და დაუნდობელი ბრძოლა უნდა გამოუცხადონ, „სისხლამდე“, ყოველგვარ ცოდვას (ებრ. 12,4), რამეთუ სიწმიდის გარეშე ვერავინ იხილავს უფლის სახეს (12,14).

ეპისტოლის მიზანია შეაგონოს რწმენაში უმტკიცონი და მერყევი რწმენის ცხოვრებისეულ გამოვლინებაში. ქრისტიანმა ებრაელმა უნდა მისდიოს რწმენის ძველ გმირებს და არ უნდა განვარდეს კურთხეული იმედისაგან, მიუხედავად დროებითი ტანჯვისა, რომელსაც მიჰყავს ქრისტეს კვალდაკვალ საუკუნო დიდებისაკენ.

იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადება

ძირითადი ტექსტი: 1,19

დედააზრი: იესო დიდებული გამარჯ-
ვებული.

ძირითადი ფრაზა:

„გამოცხადება იესო ქრისტესი“.

ბიბლიის უკანასკნელი წიგნი არის გამოცხადება (ბერძნ. აპოკალიფსისი), ე. ი. „გამოცხადება იესო ქრისტესი, რომელიც მისცა მას ღმერთმა, რათა ეჩვენებინა თავისი მონებისათვის, რაც უნდა მოხდეს მალე, და აუწყა ეს თავის მსახურს იოანეს და გაუგზავნა თავისი ანგელოზის მეშვეობით“. წიგნი მოიცავს მადლის მთელ პერიოდს და ლაპარაკობს ამ ქვეყნის ყველა საგანის მომავალ აღდგენაზე მათი პირველქმნილი მშვენიერებით და ღმერთი აცხადებულ ჰარმონიაზე. კუნძულ პატმოსზე გადასახლებული იოანე ღვთისმეტყველი რიგ დიდებულ სიმბოლურ ხილვებში განჭვრეტს მოვლით ეკლესიის ბედს და მათზე მოგვითხრობს ეპისტოლეების სახით შვიდი ეკლესიისადმი (შვიდი – დასრულებულობის რიცხვია). გარდა ადგილობრივი, დროებითი მნიშვნელობისა ამ ეპისტოლეებს მცირეაზიის ეკლესიებისადმი აქვთ აგრეთვე საყოველთაო მნიშვნელობა, როგორც მთელი ქრისტიანული ეკლესიის სულიერი მდგომარეობის საზომს ღმერთის თვალში; საწინასწარმეტყველო მნიშვნელობა, რადგანაც იგი ნათელყოფს ეკლესიის ერთიმეორის მიმყოფ სახეცვლილებებს, პირადული მნიშვნელობა, რადგანაც იგია სიტყვა, რომელიც გამოსცდის გულს ყოველი ქრისტიანისა, რომელიც იღწვის თავისი დაბალი ბუნების ინსტინქტების დასაძლევად. წინასწარმეტყველის სულიერი ხედვის წინაშე იხსნებიან ღვთის სამსჯავრონი იმ ქვეყანაზე, რომელმაც არ მიიღო ხსნა (გადარჩენა) და ქრისტეს ორგულ ეკლესიაზე, მას შემდეგ, რაც მან მიიღო ერთგული სძალი. უფლის საყვარელ მოწაფეს, „ქუხილის ძეთაგან“ (მარკ. 3,17) ერთერთს, უნარი მიეცა სულიერი ხედვით განჭვრიტოს ზეცა, დიდების ტახტი და წინასწარ დატკბეს, იგემოს ის სანეტარო დრო, როცა „ქვეყნიერების სამეფო გახდება ჩვენი უფლისა და მისი ქრისტეს სამეფო“ (11,15).

წარმართული სამყაროს მიერ ქრისტეს აღმსარებელთა სასტიკ დევნულებათა ჟამს მორწმუნენი განსაკუთრებით საჭიროებდნენ პასუხს კითხვაზე: რით დამთავრდება ბრძოლა ნათელსა და წყვდიადს შორის, ღვთის სამეფოსა და „ამ ქვეყნის მთავრის“ სამეფოს შორის? ამ კითხვაზე პასუხს ჩვენი დროის ქრისტიანებიც საჭიროებენ ბრძოლაში – ან სახარების დევნის სახით, ან მის მიმართ ანგარებითი და მოდერნისტული მიდგომით, ან თითქმის სრული გულგრილობით ყოველგვარი სულიერობისადმი. და „ძე კაცისა, როცა კვლავ მოვა, ნეტავი კიდევ თუ პპოვებს დედამიწაზე რწმენას?“ (ლკ. 18,8) ღმერთის პასუხი გამოცხადებაში ასეთია: ქრისტეს ჭეშმარიტი უხილავი ეკლესია, რომელიც შედგება ღვთის აღორძინებულ შვილთაგან და რომელსაც წარმართავს ღვთის სული, არა მარტო გაძლებს, არამედ განდიდება კიდევ, ქრისტეს მოსვლისას აყვანილ იქნება დედამიწიდან და საუკუნოდ შეუერთდება მის თავს. ხოლო დედამიწაზე, ღვთის სამსჯავროთა დღეებში კიდევ მრავალი სული ირწმუნებს და გადარჩება ისრაელიანთა „ნაშთთან“ ერთად.

იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადება უახლოვდება დანიელის წიგნის წინასწარმეტყველებით ნაწილს „შორეული დროების“ შესახებ. ეს დროები, როგორც ზოგიერთები ფიქრობენ, უმეტესწილად წარსულში დარჩნენ და ღვთის მრავალი სამსჯავრო ურწმუნო ეკლესიასა და ურჩ ქვეყანაზე უკვე ისტორიის, ერთი ფილოსოფოსის გამოთქმით, ამ „ღვთის საყოველთაო სამსჯავროს“ კუთვნილებად იქცა. გავიხსენოთ თუნდაც VII ს-ში არაბთა მიერ და XI – XIV საუკუნეებში თურქთაგან ბიზანტიის ნომინალური ქრისტიანობის განადგურება, ანდა ქაპანეთის ძლევამოსილების დაცემა, რომელმაც თავი შეირცხვინა ინკვიზიციით. დიდხანს არ შენახულა ქვეყნად სახარება მაცხოვარსა და ცხოვრებაზე თავდაპირველი წმიდა სახით. მალე გამართლდა პავლე მოციქულის სევდიანი სიტყვები მძვინვარე მგლებზე, რომლებიც არ დაინდობენ სამწყსოს (საქმე 20,29-30) და ქრისტეს მხილება მოსეს ტახტის დამკავებელ ფარისევლებზე (მთ. 23,2-4). ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად (316 წ.) აღიარების შემდეგ ეკლესია შეუერთდა სახელმწიფოს და გაბატონებული მდგომარეობა დაიკავა, მან დაივიწყა, რომ მისი თავი ამ ქვეყნად დევნილი და ტანჯული იყო. ახლა ქრისტიანობას ანგარების მიზნით ღებულობდნენ ადამიანები, რომელნიც რწმენით არ იყვნენ განახლებულნი. რწმენით მონათულამ ადგილი დაუთმო ზავშეების მონათულას, რამაც უფრო გააადვილა წარმართების ეკლესიაში მიღება. თანდათანობით სულისა და სიმაღლის რელიგიიდან ქრისტიანობა გადაიქცა საერო კულტად, რომელმაც შეირწყა იუდეური თვითგამართლებითი რჯულის მორჩილება საქმეებით და წარმართული მრავალღმერთიანობა იუდეური მსხვერპლშეწირვის რთულ რიტუალობასთან და წარმართულ მისტერიებთან ერთად. ეკლესიამ თვითანგარებიანი იერარქიის სახით, რომლებიც „პირველობისმოყვარე დიოტრეფეს“ (3 იოან. 9) მეძვიდრეები იყვნენ, გაბატონებული მდგომარეობა დაიკავა „ერისკაცებზე“, თავის წიაღში წარმოაჩინა ახალი ბალაამები და იეზაბელები; „ნიკოლაიტების“ საქმენი თანდათანობით გადავიდა „მოძღვრებაში“, ე. ი. საყოფაცხოვრებო პრაქტიკაში (ბერძნ. *νικαα* – გამარცხებ, *λαοι* – ხალხი). ეკლესიის ბრძოლა ჭეშმარიტებისათვის გნოსტიკოსებთან („სატანის სიღრმენი“) და ერეტიკოსებთან თავად ჭეშმარიტების წინააღმდეგ ბრძოლაში გადავიდა. პირველ საუკუნეთა ქრისტიანობის გულითადი რწმენა შეიცვალა შუა საუკუნეთა მშრალი დოგმატიზმითა და წეს-ჩვეულებით და მანაც მსოფლიო ეკლესიის მთელი არსებობის მანძილზე მასში იყო და ბოლომდე იქნებოდა ქრისტეს სახარების ერთგული სულები, უხილავნი ქვეყნისათვის, ცნობილნი მხოლოდ ყოვლისშყრობელისთვის. სწორედ ეს „ნატამალი“ შეადგენს ჭეშმარიტ ეკლესიას, ღვთის სახლს ცოცხალ ქვთაგან, სულიწმიდის სავანეს. მეორედ მოსვლის შესახებ იესოს აღთქმის პასუხად მისი ეკლესია ამბობს: „ჰო, მოდი, უფალო იესო!“ ამინ.

ბიბლიის მოკლე საძიებელი

შემოკლებანი

დაბ. — დაბადება
 გამ. — გამოსვლა
 ლევ. — ლევიანი
 რიცხ. — რიცხვნი
 2 რჯ. — 2 რჯული
 იეს. ნავ. — იესო ნავეს ძე
 მსაჯ. — მსაჯულნი
 რუთ. — რუთი
 1,2,3,4 მეფ. — 1,2,3,4 მეფეთა
 1,2 ნეშტ. — 1,2 ნეშტთა
 1 ეზ. — 1 ეზრა
 ნეემ. — ნეემია
 ესთ. — ესთერი
 იობ — იობი
 ფს. — ფსალმუნნი
 იგავ. — იგავნი სოლომონისა
 ეკლ. — ეკლესიასტე
 ქებ. — ქებათა ქება სოლომონისა
 ეს. — ესაია წინასწარმეტყველი
 იერ. — იერემია წინასწარმეტყველი
 გოდ. — გოდება იერემიასი
 ეზეკ. — ეზეკიელ წინასწარმეტყველი
 დან. — დანიელ წინასწარმეტყველი
 ოს. — ოსია წინასწარმეტყველი
 იოვ. — იოველ წინასწარმეტყველი
 ამ. — ამოს წინასწარმეტყველი
 აბდ. — აბდია წინასწარმეტყველი
 იონ. — იონა წინასწარმეტყველი
 მიქ. — მიქა წინასწარმეტყველი
 ნაუმ — ნაუმ წინასწარმეტყველი

ამბაკ. — ამბაკუმ წინასწარმეტყველი
 სოფ. — სოფონია წინასწარმეტყველი
 ანგ. — ანგია წინასწარმეტყველი
 ზაქ. — ზაქარია წინასწარმეტყველი
 მალ. — მალაქია წინასწარმეტყველი
 მათ. — სახარება მათესი
 მარკ. — სახარება მარკოზისა
 ლუკ. — სახარება ლუკასი
 იო. — სახარება იოანესი
 საქმე — მოციქულთა საქმეები

ეპისტოლეები:

იაკ. — იაკობი
 1,2 პეტ. — 1,2 პეტრე
 1,2,3 იო. — 1,2,3 იოანე
 იუდ. — იუდა
 რომ. — რომაელთა მიმართ
 1,2 კორ. — 1,2 კორინთელთა მიმართ
 გალ. — გალატელთა მიმართ
 ეფეს. — ეფესელთა მიმართ
 ფილიპ. — ფილიპელთა მიმართ
 კოლ. — კოლასელთა მიმართ
 1,2 თეს. — 1,2 თესალონიკელთა მიმართ
 1,2 ტიმ. — 1,2 ტიმოთეს მიმართ
 ტიტ. — ტიტეს მიმართ
 ფილიმ. — ფილიმონის მიმართ
 ებრ. — ებრაელთა მიმართ
 გამოცხ. — გამოცხადება იოანე ღვთისმეტყველისა

1. ღმერთი

არაქნილი – დაბ. 1,1; გამ. 3,14; იო. 5,26; რომ. 11,25-26.

სული – 2 რჯ. 4,15-19; იო. 4,24; 2 კორ. 3,17; ებრ. 12,9.

უხილავი – გამ. 33,20; იობ. 9,11; იო. 1,18; 1 იო. 4,12; ებრ. 11,27; 1 ტიმ. 1,17.

მიოწოდომელი – იობ. 5,8-9; ფს. 138,6; 144,3; ეს. 40,28. მათ. 11,27.

პირველსაუკუნო – გამ. 3,14-15; ეს. 14,12; იერ. 10,10; რომ. 1,28; გამოცხ. 1,4-8.

უცვლელი (უცვალებელი) – რიცხ. 23,19; მალ. 3,6; ლკ. 21,33; იაკ. 1,17.

შემოუსაზღვრელი (გარეშემოუწერელი) – დაუტევნელი – 3 მეფ. 8,27; 2 ნემტ. 2,6; ფს. 138,7-10; რომ. 11,33-36.

უსასრულო – ფს. 101,26-28; 1 ტიმ. 6,16; ებრ. 1,11-12.

ყველგან არსი, ყველგან მყოფი – იობ. 28,24; ფს. 138,7-10; იგავ. 15,3; იერ. 23,24; ებრ. 4,13.

ყოვლის მწედობი – 1 მეფ. 2,3; 3 მეფ. 8,39; მრკ. 13,32; რომ. 11,32-35.

ყოვლად ბრძენი – იობ. 12,13; 37,10-24; 1 ტიმ. 1,17; ეფეს. 3,10.

ყოვლის შემძლე (ყოვლად ძლიერი) – დაბ. 17,1; 2 რჯ. 10,17; იობ. 37,23; მათ. 19,26; რომ. 1,20.

ყოვლად სახიერი – ეს. 54,10; ნაუმ. 1,7; მარკ. 10,18; რომ. 2,4.

წმიდა – გამ. 15,11; ლევ. 19,2; 22,32; 1 მეფ. 6,20; 16,10; ეს. 6,3; 40,25; ოს. 11,9; ლკ. 1,49; 1 პეტ. 1,16; გამოცხ. 4,8; 15,4.

ყოვლად მართალი – ფს. 144,17; ეს. 30,18; 45,19 – 25; რომ. 1,17-18.

ჭეშმარიტი – 2 რჯ. 32,4; იერ. 10,10; იო. 3,33; გამოცხ. 19,11.

მართალი – ფს. 7,12; 49,6; 2 ტიმ. 4,8.

მზოლო – 2 რჯ. 4,35-36; ეს. 44,6-8; 45,22; იო. 17,3; 1 კორ. 12,5-6.

სამება ერთარსება (სამსახოვანი, სამპიროვანი) – ეს. 48,16-17; 2 კორ. 13,13; ეფეს. 2,18.

ქვეყნიერების (სამყაროს) შემოქმედი – დაბ. 1,1; ეს. 45,5-8; იერ. 32,17; საქმე 4,24; 17,24-26.

განმგებელი – 1 მეფ. 2,6-9; იობ. 34,21; ფს. 112,5-7; მათ. 6,25-34; 10,29-30; რომ. 8,27.

მცველი – ფს. 120,4.

სარწმუნო – 2 რჯ. 7,9; 1 კორ. 1,9; 10,13; 1 თეს. 5,24; 2 თეს. 3,3.

მოშურნე – ეს. 34,14; 2 რჯ. 6,15; ნაუმ. 1,2.

სულგრძელი – გამ. 34,6; ფს. 102,8; 2 პეტ. 3,9; რომ. 15,5.

მრავალ მოწყალე – იობ. 37,23; ეს. 34,6-7; 55,7; იერ. 9,24; 2 პეტ. 3,9; 2 კორ. 1,3.

ბოროტების მოძულე – ფს. 5,5-6; 33,17; აბაკ. 1,13; იო. 3,36; რომ. 1,18; ეფეს. 5,6.

უსამართლობის დამსჯელი – იერ. 5,7-9; ებრ. 2,2.

ცეცხლი შემჭმელი – 2 რჯ. 4,24; 2 მეფ. 22,9; ეს. 33,14; ებრ. 12,29.

ყველას გადარჩენის მოსურნე – ეზექ. 18,23,31-32; 33,11.

დიდება ღვთისა - 1 მეფ. 29,11; ფს. 18,2; ეს. 42,8; იო. 11,40; გამოცხ. 21,23.

ღმერთი არის სიყვარული - ეს. 49,15; 66,13; იერ. 31,3,20; სოფ. 3,17; მალ. 3,17; მათ. 5,45; 7,9-11; 1 იო. 4,10,16; ებრ. 13,5-6.

ნათელი - ფს. 103,2; ეს. 60,19; აბაკ. 3,4; 1 იო. 1,5.

უხრწნელი - რომ. 1,23; 1 ტიმ. 1,17.

ღვთის სიყვარული, გამოსატული ქრისტეში - იო. 3,16; 1 პეტ. 1,3; რომ. 5,8; 8,27-39; ეფეს. 2,4-7.

2. იესო ქრისტე

ღმერთი ჭეშმარიტი - იო. 1,1-5; 5,18-27; 10,30; 14,10; ფილიპ. 2,6-11; კოლ. 2,2; ებრ. 1,2-13.

ძე ღვთისა - მათ. 17,5; 26,63-66; ლუკ. 22,70-71; იო. 10,24-39; 1 იო. 5,13,20; რომ. 1,4.

ღმერთკაცი - იო. 1,1,14; კოლ. 1,22; 2,9; 1 ტიმ. 3,16; ებრ. 10,5.

ა. იესო ქრისტე-კაცი

ხორცი შეისხა მარიამ ქალწულისაგან - ლუკ. 1,26-38; 2,1-20.

წინადასცვიოეს როგორც კაცი - ლუკ. 2,21.

მხოლო უცოდველი - 1 პეტ. 2,22; 1 იო. 3,5; 2 კორ. 5,21; ებრ. 4,15; 7,26.

მართალი - საქმე 3,14; 1 იო. 2,1

წმიდა - დან. 9,24; ლუკ. 1,35; საქმე 4,27-30; 1 პეტ. 1,15.

ჭეშმარიტება - ეს. 11,1-5; იო. 1,17; 8,32; 14,6.

მამის ნების მორჩილი - მათ. 26,39,42; ფილიპ. 2,8; ებრ. 5,8.

მოინათლა - მარკ. 1,9-11

გამოიცადა - მათ. 4,1-11.

იყო მორჩილი - ლუკ. 2,51

შიოდა და სწყუროდა - ლუკ. 4,2.

იღლებოდა - იო. 4,6.

თავის მისადრეკი არა ჰქონდა - მათ. 8,20.

ტიროდა - ლუკ. 19,41; იო. 11,35.

დევნილი იყო - იო. 10,31-39.

წუხდა - მათ. 26,37; მარკ. 14,33.

ურვილად ლოცვისას ოფლი სდიოდა სისხლის წვეთებად - ლუკ. 22,44.

დასაჯეს - მარკ. 14,64.

ტანჯვები დაითმინა - მათ. 16,21; 27, 26-50.

შეძრწუნდა - იო. 12,27.

თანამგრძნობელი - იო. 19,26-27.

ბრალდებულია ხელისუფლებისაგან - მათ. 27,57,66; ლუკ. 22,54.

მკედარი იყო - ლუკ. 23,46.

დაიმარხა - ლუკ. 23,50-53.

აღდგა - ლუკ. 24,6-7.

მხოლო ცოდვათა მიმტევებელი - მიქ. 7,18; მარკ. 2,7.

ბ. იესო ქრისტე-ღმერთი

საუკუნო - დან. 7,13-14; მიქ. 5,2; იო. 8,58; კოლ. 1,17.

უცვლელი - ლუკ. 21,33; ებრ. 1,11-12; 13,8.

ყველგან არსი, ყველგან მყოფი - მათ. 18,20; 28,20; იო. 1,48-49; 3,13.

ყოვლის მწედომი - მათ. 9,4; მარკ. 10, 32-34; იო. 2,24-25. კოლ. 2,3; გამოცხ. 2,23.

ყოვლის შემძლე - მათ. 28,18; იო. 10,9,28; ებრ. 1,3; 7,25.

გ. ქრისტეს გამომხსნელი მსხვერპლი გამოსყიდვა, ქრისტეს სისხლით შეძენილი - მარკ. 10,45; 1 პეტ. 1,18-19; გალ. 3,13; ეფეს. 1,7; 2,13-18; კოლ. 1,12-23; ებრ. 9,11-15.

დ. ამ მსხვერპლის მნიშვნელობა იესო ქრისტემ ჩვენი ცოდვები იტვირთა - ეს. 53,5,12; 1 პეტ. 3,18; რომ. 3,24-26; 4,25; 2 კორ. 5,21; გალ. 4,5; კოლ. 2,13-14; ტიტ. 2,14; ებრ. 9,12; გამოცხ. 5,9.

ჩვენთვის სიკვდილი დაითმინა - რომ. 5,6-10; 1 კორ. 15,3; 2 კორ. 5,15; ფილიპ. 2,8.

თავისი ნებით ევნო - ფს. 39,9; ეს. 53,7; მათ. 26,39,42; ებრ. 10,7.

ე. იესო ქრისტე მორწმუნეთათვის გახდა

გადამრჩენი მხოლო - ლუკ. 2,11; იო. 10,9; 14,6; საქმე 4,12; 5,31; ფილიპ. 3,20; ტიტ. 3,4-7.

გამომსყიდველი - იობ. 19,25; ეს. 41,14; 49,7; 59; 20; მარკ. 10,45; 1 კორ. 1,30.

მღვდელთმოდღვარი - ებრ. 4,14-15; 5,10.

შუამდგომელი - გალ. 3,19-20; 1 ტიმ. 2,5.

მეოხი - ეს. 53,12; 1 იო. 2,1; რომ. 8,34; ებრ. 7,25; 8,6; 9,15; 12,24.

მეგობარი - იო. 15,13-16.

ბრჩეველი - ეს. 9,5.

მხსნელი - ეს. 19,20; რომ. 11,26.

სულთა, მოღვაწე (ზედაშედეველი) - 1 პეტ. 2,25.

სარწმუნოების წინამძღვარი და განმასრულებელი - ებრ. 12,2.

პური სიცოცხლისა - იო. 6,35-48.

შესაწირავი - ებრ. 7,27; 9,24-28; 10,12-14.

გამართლება - იერ. 23,6; რომ. 5,18.

თავი ეკლესიისა - ეფეს. 5,23; კოლ. 1,18.

მოდღვარი (მასწავლებელი) - მათ. 23,8.

მაგალითი - იო. 13,15; 1 პეტ. 2,21; ეფეს. 5,1; ფილიპ. 2,5.

ჩვენი ცხოვრება - კოლ. 3,3-4; ფილიპ. 1,21.

სიწმიდე, სიბრძნე და სიმართლე - 1 კორ. 1,30.

ვ. იესო-მაცხოვრის მსახურება როგორც წინასწარმეტყველის, მღვდელთმოდღვრისა და მეფის

ა) წინასწარმეტყველი - ეს. 61,1-3; ლუკ. 4,18-24.

ბ) მღვდელი - ზაქ. 6,13; ებრ. 5,1,5.

მოვალეობანი - ებრ. 9,11-12; 10,11-12.

ყოველივეში გამოცდილი და ჩვენი თანამგრძნობელი - ებრ. 4,15-16.

სრულიად წმიდა - ლკ. 1,35; ებრ. 7,26.

ღმერთთან შეუძლია მისვლა და ღმერთი უსმენს მას - იო. 11,42; ებრ. 9,11-24.

შუამავლობს - იო. 14,6; 1 ტიმ. 2,5; ებრ. 8,6.

მსხვერპლად გაიღო თავისი თავი - 1 იო. 2,2; ეფეს. 5,25; ებრ. 9,26; 10,12.

შუამდგომლობს - 1 იო. 2,1; ებრ. 7,25.

გ) მეფე - 1 კორ. 15,25; გამოცხ. 20,6.

ზ. როგორ იწოდება უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, ძე ღმრისა, წმ. წმინდნი

„ისინი ჩემზე მოწმობენ“

სათაურები იმისათვის არის გამოყოფილი, რომ ყურადღება მივაპყროთ უფლის სხვადასხვა სახეს (პირებს) და ღიღებთ. ტექსტები განიხილეთ კონტექსტში, რათა გაიგოთ, რომ ეს სიტყვები ნათქვამია ღმრის ძის მიერ, ანდა მას ეხება.

I. სიმონ-პეტრემ მიუგო და უთხრა: „შენ ხარ ქრისტე, ძე ცოცხალი ღმერთისა“ (მთ. 16,16)

ძე	1 იო. 4,14
ძე ღმრისა	იო. 1,34
ძე ცოცხალი ღმერთისა	მთ. 16,16
მხოლოდშობილი ძე მისი	იო. 3,16
მხოლოდშობილი ძე ღმრისა	იო. 3,18
ძე მამისა	2 იო. 1,3
მხოლოდშობილი მამისაგან	იო. 1,14
მხოლოდშობილი ძე, მამის წილში მყოფი (არსი)	იო. 1,18
შობილი უწინარეს ყოველი ქმნილებისა	კოლ. 1,15
ძე მისი	რომ. 8,32
ძე მოცემული	ეს. 9,6
მხოლოდშობილი ძე (რომელიც მან მოიწონა)	მარკ. 12,6
ძე ჩემი	ფს. 2,7
მისი საყვარელი ძე	კოლ. 1,13
ძე მალის	ლუკ. 1,32
ძე კურთხეულის	მარკ. 14,61
საკვირველი	მსაჯ. 13,18; ეს. 9,5

მოწმობა ძეზე: მამისა, თვით იესოსი, სულიწმიდისა, ანგელოზთა, წმიდათა, ხალხისა და ეშმაკთა

ძე ჩემი საყვარელი. მთ. 17,5	მამა ღმერთი
მე ვარ ძე ღმრისა. იო. 10,36	თვით იესო
ძე ღმრისა. მარკ. 1,1	სულიწმიდა
ძე ღმრისა. ლუკ. 1,35; 2,11	გაბრიელ მთავარანგელოზი
ეს არის ძე ღმრისა. იო. 1,34	იოანე ნათლისმცემელი
ქრისტე, ძე ღმრისა. იო. 20,31	იოანე მოციქული
ის არის ძე ღმრისა. საქმე 9,20	პავლე მოციქული
შენ ხარ ძე ღმრისა. მთ. 14,23	მოწამეები

რაბი, შენ ხარ ძე ღვთისა. იო. 1,49	ნათანაელი
შენ ხარ ქრისტე, ძე ღვთისა. იო. 10,27	მართა
იესო ქრისტე არის ძე ღვთისა. საქმე 8,37	საჭურისი
ეს კაცი ჭეშმარიტად ძე ღვთისა იყო. მარკ. 15,39	ასისტავი
შენ ხარ ძე ღვთისა. მარკ. 3,11	არაწმიდა სულები
იესო, ძეო ღმრთისა მაღლისაო. მარკ. 5,7	ლეგიონი

II. ძეზე ნათქვამია: „შენი ტახტი, ღმერთო, უკუნითი უკუნისამდეა“ (ებრ. 1,8)

ღმერთი	იო. 1,1; მათ. 1,23; ეს. 40,3
ტახტი შენი, ღმერთო, უკუნითი უკუნისამდე	ებრ. 1,8
ღმერთი ძლიერი (მტკიცე)	ეს. 9,6
მარადიული, უფალი ღმერთი	ეს. 40,28
ჭეშმარიტი ღმერთი	1 იო. 5,20
უფალი ჩემი და ღმერთი ჩემი	იო. 20,28
ღმერთი, მსნელი ჩემი	ლუკ. 1,47
რომელიც არის ღმერთი ყოველთა ზედა, უკუნისამდე კურთხეული, ამინ	რომ. 9,5
ღმერთი მთელი ქვეყნისა	ეს. 54,5
ღმერთი გამოჩნდა ხორცში	1 ტიმ. 3,16
ღმერთი ჩვენი და მსნელი	2 პეტ. 1,1
ღმერთი დიდი და მსნელი ჩვენი იესო ქრისტე	ტიტ. 2,13
ემანუელი, რაც ნიშნავს: ჩვენთან არს ღმერთი	მათ. 1,23
ღმერთი აბრაამის	გამ. 3,6
ღმერთი ისაკის	გამ. 3,6
ღმერთი იაკობის	გამ. 3,6
უზენაესი	ლუკ. 1,76

III. „ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტად გეუბნებით თქვენ: სანამ აბრაამი იქნებოდა, მი მარ“ (იო. 8,58)

„წმიდა არს, წმიდა არს, წმიდა არს უფალი საბაოთ“ (ეს. 6,3)

უფალი	ეს. 40,3
უფალი ღმერთი	ეს. 40,10
უფალი ღმერთი ჩემი	ზაქ. 14,5
უფალი საბაოთ	ეს. 6,3; იო. 12,41
უფალი არის ღმერთი საბაოთ	ოს. 12,4-5; დაბ. 32,34
მეფე უფალი საბაოთ	ეს. 6,5
მეფე მტკიცე და ძლიერი	ფს. 23,8
უფალი – ომში ძლევამოსილი	ფს. 23,8
მახლობელი უფლის	ზაქ. 13,7

უფალი – ჩვენი გამართლება	იერ. 23,6
უფალი	რომ. 10,13; იოველ. 2,32
უფალი ღიღების	1 კორ. 2,8
იგივე	ებრ. 1,12; ფს. 101,28
მე ვარ, რომელიც ვარ	გამ. 3,14; იო. 8,24
მე ვარ (ვიდრე იქნებოდა აბრაამი)	იო. 8,58
ეს მე ვარ (რომელსაც ისინი ეძებდნენ მოსაკლავად)	იო. 18, 5-6
ეს მე ვარ (ძე კაცისა, რომელიც ამაღლდა)	იო. 8,28
მე ვარ (აღდგომა და სიცოცხლე)	იო. 11,25

IV. „იგი არის უწინარეს ყოვლისა და ყოველივე მისით დგას“ (კოლ. 1,17)

რომელიც არის და იყო და მოდის, ყოვლის მპყრობელი	გამოცხ. 1,8
ყოვლის შემქმნელი	კოლ. 1,16
ყოვლის მპყრობელი	ებრ. 1,3
მამა საუკუნო.	ეს. 9,6
დასაბამი	კოლ. 1,18
პირველი და უკანასკნელი	გამოცხ. 1,17
ანი და ქაე	გამოცხ. 1,8
სიცოცხლე	1 იო. 1,2
სიცოცხლე საუკუნო	1 იო. 5,20
საუკუნო სიცოცხლე, რომელიც მამასთან იყო და გამოგვეცხადა ჩვენ	1 იო. 1,2.
ცოცხალი	გამოცხ. 1,18

V. ღმერთი არავის უხილავს არსად... მან გამოაჩინა (იო. 1,18)

სიტყვა	იო. 1,1
სიტყვა იყო ღმერთთან	იო. 1,1
სიტყვა იყო ღმერთი	იო. 1,1
სიტყვა ღვთისა	გამოცხ. 19,13
სიტყვა სიცოცხლისა	1 იო. 1,1
სიტყვა იქნა ხორცად	იო. 1,14
სახე უხილავი ღვთისა	2 კორ. 4,4; კოლ. 1,15.
სახე მისი ჰიპოსტაზის	ებრ. 1,3
მისი ღიღების ბრწყინვალეობა	ებრ. 1,3.
სიბრძნე	იგავ. 8,12,22
ღვთის სიბრძნე	1 კორ. 1,24
ღვთის ძალა	1 კორ. 1,24
ჩემი გაცნე	ეს. 42,19
აღთქმის ანგელოზი	მალაქ. 3,1

უფლის ანგელოზი	დაბ. 22,15
ღვთის ანგელოზი	დაბ. 31,11,13; გამ. 14,19
მისი სახის ანგელოზი	ეს. 62,9

VI. შენ დიდად როდი დაამცირე იბი ანგელოზთა წინაშე (ებრ. 2,7)

აპა, კაცი!	იო. 19,5
იესო ქრისტე კაცი	1 ტიმ. 2,5
კაცი დამოწმებული ღვთისაგან	საქმე 2,22
მეორე კაცი – უფალი ზეციდან	1 კორ. 15,47
ძე კაცისა	მარკ. 10,33
აბრაამის ძე	მათ. 1,1
დავითის ძე	მათ. 1,1
მარიამის ძე	მარკ. 6,3
იოსების ძე (როგორც ფიქრობდნენ)	იო. 1,45
დედაკაცის თესლი	დაბ. 3,15
აბრაამის თესლი	გალ. 3,16,19
დავითის თესლი	რომ. 1,3

VII. აპა, მოვედოვარ შენი ნების აღსასრულებლად, ღმერთო! (ებრ. 10,7)

ყრმა	ლუკ. 2,12; მათ. 2,20
ყრმა შობილი	ეს. 9,6
მოზარდი იესო.	ლუკ. 2,43
მისი პირმო ძე	ლუკ. 2,7
მამისგან მოვლინებული	იო. 10,36
მოციქული	ებრ. 3,1
წინასწარმეტყველი	საქმე 3,22-23
დიდი წინასწარმეტყველი	ლუკ. 7,16
წინასწარმეტყველი ნაზარეთიდან	მათ. 21,11
წინასწარმეტყველი, ძლიერი სიტყვით და საქმით	ლუკ. 24,19.
მონა	ფილიპ. 2,7
მამის ძე	მათ. 12,18
მონა ჩემი, ისრაელი	ეს. 49,3
მონა ჩემი, მორჩი	ზაქ. 3,8
მართალი, მონა ჩემი	ეს. 53,11
მონა ხელმწიფეთა	ეს. 49,7
ნაზარეველი	მათ. 2,23
ხურო	მარკ. 6,3
ხუროს ძე (ასე ეგონა ხალხს)	მათ. 13,55
თაყი დაიმდაბლა თვით სიკვდილამდე, შორეული და უცხო	ფს. 68,9
კაცი საძულველი	ეს. 53,3

მატლი და არა კაცი	ფს. 21,7
დაწყველილი წინაშე ღვთისა	2 რჯ. 21,23

VIII. ღმერთმა მას მისცა ყველა სახელზე უზენაესი სახელი (ფილიპ. 2,9-10)

იესო	მათ. 1,21
თვით იესო	ლუკ. 24,15
მე ვარ იესო	გამოცხ. 22,16
იესო მხსნელი	საქმე 13,23
ქვეყნიერების მხსნელი	1 იო. 4,14
მხსნელი, რომელიც არის ქრისტე უფალი	ლუკ. 2,11
იესო ქრისტე	მათ. 16,20; გამოცხ. 1,5
უფალი იესო ქრისტე	კოლ. 1,3
თვით უფალი ჩვენი იესო ქრისტე	2 თეს. 2,16
იესო ქრისტე, უფალი ჩვენი	რომ. 5,21
იესო ქრისტე, მართალი	1 იო. 2,1
იესო ქრისტე გუშინ და დღეს – იგივეა უკუნისამდე	ებრ. 13,8.
იესო ნაზარეველი	საქმე 4,10
უფალი იესო	საქმე 7,59
ქრისტე იესო	1 ტიმ. 1,15
ქრისტე	მათ. 23,8
მესია, ე. ი. ქრისტე	იო. 4,25
ცხებული	ფს. 2,2; საქმე 4,26-27
ქრისტე უფალი	ლუკ. 2,11
უფალი ქრისტე	კოლ. 3,24
ღვთის ცხებული	ლუკ. 9,20
უფლის ცხებული	ლუკ. 2,26
ქრისტე, ძე კურთხეულის	მარკ. 14,61
ქვეყნიერების მხსნელი, ქრისტე	იო. 4,42

IX. დაკლული კრავში ღირსია მიიღოს ძალა და სიმდიდრე, სიბრძნე და სიმტკიცე, დიდება, პატივი და კურთხევა (გამოცხ. 5,12)

ღვთის კრავი	იო. 1,29
უბიწო და უმანკო კრავი	-1 პეტ. 1,19
დაკლული კრავი	გამოცხ. 5,12
კრავი, როგორც დაკლული	გამოცხ. 5,6
კრავი, რომელიც ტახტის შუაშია	გამოცხ. 7,17
სიძე	მათ. 9,15; გამოცხ. 21,9
კრავი (ქალაქის ტაძარი)	გამოცხ. 21,22
კრავი (ქალაქის სასანთლე)	გამოცხ. 21,23
კრავი (გამარჯვებული)	გამოცხ. 17,14

X. ერთ მწყემსს დაუყენებ და ის დამწყემსავს მათ (ეზეკ. 34,23)

ერთი მწყემსი	იო. 10,16
უფლის მწყემსი	ზაქ. 13,7
ცხვრების მწყემსი	ებრ. 13,20
გზა	იო. 14,6
კარი ცხვართა	იო. 10,7
ისრაელის მწყემსი	ეზეკ. 34,23
მწყემსი და ზედამხედველი სულთა	1 პეტ. 2,25
მწყემსი კეთილი (რომელიც სულს გასწირავს)	იო. 10,11
დიდი მწყემსი (რომელიც მკვდართაგან აღდგა)	ებრ. 13,20
მწყემსმთავარი (რომელიც კვლავ გამოჩნდება)	1 პეტ. 5,4

XI. სიცოცხლის ხე, რომელიც ღვთის სამოთხის შუაგულში დგას (გამოცხ. 2,7)

იესეს ფესვი	ეს. 11,10
ღავითის ფესვი	გამოცხ. 5,5
ღავითის ფესვი და შთამომავალი	გამოცხ. 22,16
იესეს ფესვის მორჩი	ეს. 11,1
იესეს ფესვის რტო.	ეს. 11,1
მორჩი (ნერგი)	ზაქ. 6,12
მორჩი უფლისა	ეს. 4,2
მართალი მორჩი	იერ. 23,5; 33,15
მორჩი, რომელიც შენ გაამაგრე	ფს. 79,16
ლერწი	იო. 15,5
ვაზის ჭეშმარიტი ლერწი	იო. 15,1
სიცოცხლის ხე	გამოცხ. 2,7
ხორბლის მარცვალი	იო. 12,24
საღვთო პური	იო. 6,33
ჭეშმარიტი პური ზეციდან	იო. 6,32
პური ზეციდან ჩამოსული	იო. 6,41
პური ზეციდან ჩამომავალი	იო. 6,50
სიცოცხლის პური	იო. 6,35
ცოცხალი პური	იო. 6,51
შენახული მანანა	გამოცხ. 2,17
ნერგი მშვიდობისა	ეზეკ. 34,29
ნარგიზი შარონისა	ქებ. 2,1
შრომანი ველისა	ქებ. 2,1
ნარდიონი	ქებ. 1,12
ბურრის ჭურჭელი	ქებ. 1,13
ქოფერის მტევანი	ქებ. 1,14

XII. მე პარ ნათელი ქვეყნიერებისა, ვინც წამომყვება, ბნელში აღარ ივლის (იო. 8,12)

ნათელი	იო. 12,35
ჭეშმარიტი ნათელი	იო. 1,9
დიდი ნათელი	ეს. 9,2
ნათელი მოვიდა ქვეყნად	იო. 12,46
ნათელი ქვეყნიერებისა	იო. 8,12
ადამიანთა ნათელი	იო. 1,4
ნათელი წარმართთა	ლუკ. 2,32; ეს. 42,6
ვარსკვლავი	რიცხ. 24,17
ცისკრის ვარსკვლავი	გამოცხ. 2,28
აღმოსავლეთი მალლიდან	ლუკ. 1,78
სიმართლის მზე	მალ. 4,2

XIII. უფლის სახელი – მტკიცე გოდოლი (იგავ. 18,10)

ისრაელიანთა დამცველი, მფარველი	იოველ. 3,12-16
საწყლის თავშესაფარი მის გასაჭირში	ეს. 25,4
გლახაკთა თავშესაფარი მათ გასაჭირში	ეს. 25,4
თავშესაფარი ქარიშხალში	ეს. 25,4
მისი ხალხის დაცვა	იოველ. 3. 12-16
რქა ხსნისა	ლუკ. 1,69

XIV. სვამდნენ სულიერი კლდისაგან, რომელიც მათ მიჰყვებოდა, ხოლო ის კლდე იყო ქრისტე (1 კორ. 10,4)

კლდე (ქვა)	მათ. 16,18
კლდე-ბურჯი	ფს. 30,3
საუკუნო კლდე-ბურჯი	ეს. 26,4
ჩემთვის მიუწვდომელი კლდე	ფს. 60,3
ჩემი კლდე და ბურჯი ხარ	ფს. 30,4
სიმაგრე ჩემი ძალისა	ფს. 61,8
ბურჯი ჩემი ციხე-სიმაგრისა	ფს. 93,22
კლდოვანი თავშესაფარი	ფს. 70,3
ჩემი გულის სიმაგრე	ფს. 72,26
თავშესაფარი ჩემი ხსნისა	2 ნემტ. 22,47
ბურჯი და დამხსნელი ჩემი	ეს. 18,15
სულიერი ქვა	1 კორ. 10,4
თანმიმყოფი სულიერი კლდე	1 კორ. 10,4
ჩრდილი პაპანაქებაში	ეს. 25,4

XV. არავის არ ძალუძს დაუდოს სხვა საძირკველი, გარდა იმისა, რაც დადებულია, რომელიც არის იესო ქრისტე (1 კორ. 3,11)

მშენებელი	ებრ. 3,3; მათ. 16,18
საძირკველი	1 კორ. 3,11
მტკიცე საძირკველი	ეს. 28,16
ქვა	ეს. 28,16
ცოცხალი ქვა	1 პეტ. 2,4
გამოცდილი ქვა	ეს. 28,16
რჩეული ქვა	1 პეტ. 2,6
ძვირფასი ქვა	1 პეტ. 2,6
კუთხის გადასაბმელი (თავკიდურის) ქვა	1 პეტ. 2,6
ქვა, რომელიც თავკიდური გახდა	ფს. 117,22
ხელისუკერულად ადგილიდან მოწყვეტილი ლოდი	დან. 2,34.45

ხოლო დაუმორჩილებელთათვის:

შებრკოლების ლოდი	1 პეტ. 2,7-8
საცდურის კლდე	1 პეტ. 2,7-8

XVI. მის ტაძარში ყოველივე ამბობს დიდებას (ფს. 28,9)

ტაძარი	გამოცხ. 21,22
საწმიდარი	ეს. 8,14
მასხური ტაძრისა და ჭეშმარიტი კარვისა	ებრ. 8,2
წინადაცვეთილთა მასხური	რომ. 15,8
ფარდა (მისი სხეული)	ებრ. 10,20
სამსხვერპლო	ებრ. 13,10
მსხვერპლის მიმტანი	ებრ. 7,27
შესაწირავი	ფვეს. 5,2
მსხვერპლი	ფვეს. 5,2
გამოსყიდვა (სული მისი)	მარკ. 10,45
კრავი	გამოცხ. 7,9
დაკლული კრავი	გამოცხ. 13,8

ფარდის იქით

წინამორბედი (იესო, წინამორბედად ჩვენთვის შესული)	ებრ. 6,20
შენდობა	რომ. 3,25
მღვდელი	ებრ. 5,6
მღვდელმთავარი	ებრ. 3,1
დიდი მღვდელმთავარი	ებრ. 4,14
შუამავალი	იოზ. 9,33; 1 ტიმ. 2,5
მეოხი	იოზ. 33,23
შუამდგომელი	1 იო. 2,1; ებრ. 7,25
თავდები	ებრ. 7,22

XVII. საჩუქარი — ძვირფასი ქვა მისი მფლობელის თვალში, რომელსაც ჰგონია, რომ საითაც არ მიმართავს მას, წარმატება ექნება (იგავ. 17,8)

ღვთის ნიჭი (საჩუქარი)	ოო. 3,16; 4,10
მისი აუზრაცხელი ნიჭი	2 კორ. 9,15
საყვარელი ჩემი, რომელიც მოიწონა სულმა ჩემმა	მათ. 12,18
რჩეული ჩემი, რომელიც მოიწონა სულმა ჩემმა	ეს. 42,1
წმიდა ძე შენი იესო	საქმე 4,27
ღვთის რჩეული	ლუკ. 23,35
ღვთისძიერი ხსნა	ლუკ. 2,30
ხსნა სიონის ასულის მიერ	ეს. 62,11
გამომსყიდველი	ეს. 59,20
მფლობელი	დაბ. 49,10
ისრაელის ნუგეში	ლუკ. 2,25
კურთხეული	ფს. 71,17
საუკუნოდ კურთხეული	ფს. 20,7

XVIII. რომელიც თავისი ამომრჩევლის პრეტენზია (ებრ. 3,2)

ჭეშმარიტება	ოო. 14,6
ერთგული და ჭეშმარიტი	გამოცხ. 19,11
აღთქმა ხალხისთვის	ეს. 42,6
მოანდერძე	ებრ. 9,16-17
სარწმუნო მოწმე	გამოცხ. 1,5
სარწმუნო და ჭეშმარიტი მოწმე	გამოცხ. 3,14
მოწმე ხალხებისთვის	ეს. 55,4
ამინი	გამოცხ. 3,14

XIX. წმიდა, ჭეშმარიტი (გამოცხ. 3,7)

მართალი	საქ. 7,52; 1 პეტ. 3,18
წმიდა შენი	საქ. 2,27
წმიდა და მართალი	საქ. 3,14
ისრაელის წმიდა	ეს. 49,7
ღვთის წმიდა	მარკ. 1,24
წმიდა არს, წმიდა არს, წმიდა არს	ეს. 6,3; გამოცხ. 4,8

XX. რათა მას ჰქონდეს პირველობა ყველაფერში (კოლ. 1,18)

დასაბამი ღვთის ქმნილებისა	გამოცხ. 3,14
პირშო	ფს. 88,28
პირშო მკედართაგან	კოლ. 1,18; გამოცხ. 1,5

პირველშობილი მრავალ ძმათა შორის	რომ. 8,29
პირმშო გარდაცვლილთაგან	1 კორ. 15,20
უკანასკნელი ადამი	1 კორ. 15,45
აღდგომა	იო. 11,25
მაცოცხლებელი სული	1 კორ. 15,45
თავი (ქრისტე)	ეფეს. 4,15
თავი ეკლესიის სხეულისა	კოლ. 1,18
ყველაზე მაღლა, თავადი ეკლესიისა	ეფეს. 1,22
ყოველი მამაკაცის თავი	1 კორ. 11,3
ყოველი მთავრობისა და ხელმწიფების თავი	კოლ. 2,10

XXI. წელზე შემოირტყი შენი მახვილი, გმირო, შენი დიდებით და მშვენებით (ფს. 44,4)

უფლის მხედრობის თავი	ის. ნავ. 15,4
გადარჩენის წინამძღვარი	ებრ. 2,10
რწმენის მიზეზი და სრულმყოფელი	ებრ. 12,2
ბელადი	ეს. 55,4
მბრძანებელი	ეს. 55,4
მთავარი	მიქ. 5,2
წინამძღოლი (მმართველი, მწყემსი)	მათ. 2,6
მხსნელი	რომ. 11,26
ლომი იუდას ტომიდან	გამოცხ. 5,5
ხალხთა დროშა	ეს. 11,10
ათი ათასთაგან გამორჩეული (ებრაელების მედროშე)	ქება 5,10
ისარი წამახული	ეს. 49,2
მცველი (ებრაელთა ფარი)	ფს. 83,10

XXII. მე მოცემული მაქვს მთელი ხელმწიფება ცასა და დედამიწაზე (მათ. 28,18)

უფალი	1 კორ. 12,3
ერთი უფალი	ეფეს. 4,5
ღმერთმა გახადა უფლად და ქრისტედ ეს იესო	საქმე 2,36
უფალთ უფალი	გამოცხ. 17,14; 19,16
მეფეთ მეფე	გამოცხ. 17,14
მეუფე მკედრებზე და ცოცხლებზე	რომ. 14,9.
შაბათის უფალი	ლუკ. 6,5
ქვეყნიერების უფალი	2 თეს. 3,16
უფალი ყოველთა	საქმე 10,36
ერთია ყველას უფალი	რომ. 10,12

XXIII. იგი აღამაღლა ღმერთმა წინამძღვრად და მაცხოვრად (საქმე 5,31)

ქრისტე წინამძღვარი	დან. 9,25
სიცოცხლის წინამძღვარი	საქმე 3,15
წინამძღვარი და მსნელი	საქმე 5,31
მთავარი მშვიდობისა	ეს. 9,5
მთავართა მთავარი	დან. 8,25
მიწიერ მეფეთა მთავარი	გამოცხ. 1,5
წინამძღოლი (ისრაელიანთა შორის)	ეზექ. 34,24
შენი ხალხის, ისრაელის, დიდება	ლუკ. 2,32
აღმავსებელი ყოველივესი ყოველივეში	ეფეს. 1,23

XXIV. იგი იმეფებს უკუნიით უკუნისამდე (გამოცხ. 11,15)

მსაჯული	საქმე 17,31
მართალი მსაჯული	2 ტიმ. 4,8
მეფე	ზაქ. 14,16
მეფეთა მეფე	გამოცხ. 19,16
კვერთხი (ისრაელისგან)	რიცხ. 24,17
ძე მეფისა	ფს. 71,1
დავითი, მეფე მათი	იერ. 30,9
მეფე სიონის ასულთა	იო. 12,15
მეფე ისრაელიანთა	იო. 1,49
მეფე იუდეველთა (რომელიც იშვა)	მათ. 2,2; მარკ. 15,2
მეფე იუდეველთა (ჯვარცმული)	იო. 19,19
მეფე წმიდათა (ანუ მეფე ხალხების)	გამოცხ. 15,3
მეფე მთელს დედამიწაზე	ზაქ. 14,9
მეფე სიმაართლისა	ებრ. 7,2
მეფე მშვიდობისა	ებრ. 7,2
მეფე დიდებისა	ფს. 23,10
მეფე თავის მშვენიერებაში	ეს. 33,17
დაჯდება უფალი ხელმწიფედ უკუნისამდე	ფს. 28,10
ეკლის გვირგვინით შემკული	იო. 19,2
დიდებათა და პატივით შემკული	ებრ. 2,9
წმიდა ოქროს გვირგვინით შემკული	ფს. 20,4
მრავალი დიადემით (ჯილით) შემკული	გამოცხ. 19,12

შედარებები, მსგავსებები და განსაზღვრებანი

როგორც ცეცხლი გამოძნობელი	მალ. 3,2
როგორც მრეცხათა მტუტე	მალ. 3,2
როგორც მორჩი (ღმერთისთვის)	ეს. 53,2
როგორც ფესვი ურწყული (ადამიანისთვის)	ეს. 53,2
როგორც წვიმა მოთიბულ მდელოზე	ფს. 71,6
როგორც წვეთები, მიწას რომ ნამავენ	ფს. 71,6
როგორც ნაკადულები უდაბნოში	ეს. 32,2
როგორც კლდის ჩრდილი ურწყულ მიწაზე	ეს. 32,2
როგორც საფარი ქარში	ეს. 32,2
როგორც დაღვრილი ნელსაცხებელი	ქებ. 1,3
ადამიანის ძეებზე უშშვენესი	ფს. 44,3
დასაბამიდან ამაღლებული დიდების ტახტი, ჩვენი საწმიდარის ადგილსამყოფელი	იერ. 17,12
მამამისის სახლის დიდების ტახტი	ეს. 22,23
დიდების გვირგვინი	ეს. 28,5
ბრწყინვალე დიადემა (ჯილა)	ეს. 28,5
ჯადოსნური ქვა	იგავ. 17,8
ლურსმანი მაგარ ადგილას ჩასმული	ეს. 22,23-24
უბედურების ყამს გამოჩენილი ძმა	იგავ. 17,17
ძმაზე მოყვარული მეგობარი	იგავ. 18,24
მუდამ მოყვარული მეგობარი	იგავ. 17,17
სახე მისი, როგორც მზე	გამოცხ. 1,16
სახე მისი ლიბანის მსგავსი	ქებ. 5,15
თავად ყოვლად სანატრელი	ქებ. 5,16
ეს არის მეტრფე ჩემი, ეს არის საყვარელი ჩემი	ქებ. 5,16

იჭიმბრეთ მასჷ

- ის იყო მორჩილი	ფილიპ 2,8
- მშვიდი და თავდაბალი	მათ. 11,29
- უცოდველი	1 პეტ. 2,22
- გამოცდილი	ებრ. 4,15
- ჭებუელი და წამებუელი	ეს. 53,7
- მოხელეპუელი	ეს. 53,3
- უაჩუფიელი	ეს. 53,3
- გაცებუელი	მათ. 27,3
- განსჯილი	მარკ. 14,64
- გალანძვუელი	1 პეტ. 2,23
- ნაკები	ოთ. 19,1
- გამასჩრებუელი	მათ. 27,29
- დაჭრილი	ეს. 53,5
- ნაწამები	ეს. 53,5
- გვერუელი	ეს. 53,4
- დამცირებუელი	ეს. 53,4
- ჭეკიცებუელი	მათ. 27,35
- მიტოვებუელი	ეს. 21,2
- ის არას მოწყალე	ებრ. 2,17
- ერთიგუელი	ებრ. 2,17
- წმიდა	ებრ. 7,26
- ცოდვილთაგან განმორებუელი	ებრ. 7,26
- უმანკო	ებრ. 7,26
- უმწიკუელი	ებრ. 7,26
- არაულქნილი	ებრ. 5,9
- პატივებუელი	ეს. 49,5
- დაიდი	ეს. 63,1
- ამბულბუელი	საქმე 2,33
- ავბდგარი	ლუკ. 24,6
- განდიდებუელი	საქმე 3,13

რადგან შუმევიჩინა შეილი, მო-
გვეცა ძი და უფლობა იყო მის
ბეჭებზე, ეწოდა სახელად საკეი-
რველი მრჩეველი, ღმერთი ძლიე-
რი, მარადისობის მამა, მშვიდო-
ბის მთავარი (ეს. 9,5).

და უფსრა მათ: ეპა, უგუ-
ნოწრნი და გულმომბერი რწმენისა
და ყრმელნიკე იმის მიმართ, რა-
საც ამბობდნენ წინასწარმეტყვე-
ლნი: და მოსედან და ყველა წი-
ნაწარმეტყველიდან მოყოლებუ-
ლი უხსნიდა მათ, რაც ითქვა
მისთვის მითელსა წერილში (ლუკ.
24,25-27).

რათა ყველანი პატივს სცემდ-
ნენ ძმს, როგორც პატივს სცემენ
მამას; რადგან ვინც პატივს არა
სცემს ძმს, პატივს არა სცემს
მამასაც, მის მომავლინებელს (ოთ.
5,23).

უფალი ჩიბო სვედრიტი

- ჩიბი შებოქმელი, გეუდლე	ეს. 54,5
- მეტრეე	ქმ. 1,13
- მსხელი	2 პეტ. 3,18
- სასიება	1 ტიმ. 1,1
- ძმა	მარკ. 3,35
- წილხედი	იფრ. 10,16
- შეწე	ებრ. 13,6
- გეონალი	იფრ. 8,22
- განმეურნებელი	ლუკ. 9,11
- გამომდობელი	მალ. 3,3
- განმწმუდელი	მალ. 3,3
- უფალი, მოძღვარი	ოთ. 13,13
- მასხერი	ლუკ. 12,37
- მაგალითი	ოთ. 13,15
- მაწაწელბეელი	ოთ. 3,2
- მწეში	ეს. 22,1
- მცველი	ოთ. 17,12
- მშველელი	იფრ. 34,23
- მძლილი	ეს. 40,11
- გამამაგრებელი	ეს. 22,3
- საწილი	იფრ. 50,6
- საკმელი (მისი სხეული)	ოთ. 6,55
- სასმელი (მისი სისხლი)	ოთ. 6,55
- პასეჟი	1 კორ. 5,7
- მშვილობა	ფესქ. 2,14
- სობრბე	1 კორ. 1,30
- სამარილი	1 კორ. 1,30
- ვაწმუდი	1 კორ. 1,30
- გამოსუდე	1 კორ. 1,30
- ყოველივე ყოველივეში	კოლ. 3,11

3. სულიწმიდა

წმ. სამების მესამე პირი – 2 კორ. 13,13.
საუკუნო შემოქმედი – დაბ. 1,1; იობ. 33,4.

ყველგან მყოფი – იო. 14,17; 1 კორ. 3,16.
ყოვლის მწვდომი – ეზეკ. 11,5; ლუკ. 5,26; 1 კორ. 2,10,11; 1 ტიმ. 4,1

ყოვლის შემძლე (ყოვლის მიძცემა) –
ეს. 11,2; რომ. 15,18-19; 1 კორ. 12,7-11.

წმიდა – ეს. 63,10-11; იო. 14,26; 1 იო. 2,20; რომ. 15,16.

განწმედილი – 1 კორ. 6,11

წინასწარმეტყველური – 2 პეტ. 1,21

სასწაულთმოქმედი – მათ. 12,28; საქმე 19,6.

ნიჭთა მომცემი – 1 კორ. 12,4-11.

ჭეშმარიტი – იო. 16,13.

კეთილი – ფს. 142,10.

ბრძენი – ეფეს. 1,17.

განმსწავლელი – ლუკ. 12,12.

მოლაპარაკე – იო. 16,13-14.

ნუგეშისმცემელი – იო. 14,26; 15,26; 16,7.

გულთამწვდომი – 1 კორ. 2,10.

მართალთა შორის დამკვიდრებული –
1 კორ. 6,19.

გამაცოცხლებელი – რომ. 8,11

ზოგჯერ შეიძლება იყოს შეჭირვებული
– ეფეს. 4,30.

ნაყოფი სულიწმიდის – საქმე 9,31;
რომ. 5,5; 14,17; გალ. 5,22-23.

ცოდნები სულიწმიდის წინააღმდეგ –
ზაქ. 7,11-12; მათ. 12,31-32; 1 იო. 5,16; ებრ. 6,4-8.

სულიწმიდის მონაწილეობა
გამოსყიდვაში

ამხილებს ცოდვებს – იო. 16,8.

ხელახლა შობს – იო. 3,3-5; ტიტ. 3,5-7.

ცხოველმყოფელია – იო. 6,63.

მოწმობს იესოზე – 1 იო. 5,7; ებრ. 10,15.

უდასტურებს მორწმუნეებს – 1 იო. 4,13; რომ. 8,14-16.

წმიდა წერილის შთამაგონებელი და
სულთა მოძღვარი – იო. 14,26; 16, 13; 1 კორ. 2,9-13; 12,3-8; 2 ტიმ. 3,16.

დამკვიდრებულია მორწმუნეებში – 1 პეტ. 1,11; 1 კორ. 2,12-13; 3,16; 12,13; გალ. 3,5; 4,6; ეფეს. 5,18.

ღვთის სიყვარულს ღვრის მორწმუნეთა
გულებში – რომ. 5,5.

4. ანგელოზები

ღვთის მსახური სულები – ფს. 90,11; 102,20; ლუკ. 16,22; ებრ. 1,4-7,14.

ხარობენ მონანიე ცოდვილთა გამო –
ლუკ. 15,10.

არ უნდა ვცეთ ანგელოზებს თაყვანი
ღმერთის მსგავსად – კოლ. 2,18;
გამოცხ. 19,9-10; 22,8-9.

ანგელოზები თან მოჰყვებიან უფალს

მისი ღიღებით მოსვლის ჟამს –
ლუკ. 9,26; 2 თეს. 1,7.

მათი ბუნება – ფს. 102,20; 1 კორ. 13,1-2; თეს. 1,7.

მათი ხარისხი – დან. 10,13; ლუკ. 1,19;
იუდ. 9; გამოცხ. 12,7.

რიცხვი – დან. 7,10; მათ. 26,53; ლუკ. 2,13; ებრ. 12,22; გამოცხ. 5,11

თვისებები – ფს. 102,20; ლუკ. 9,26.

5. ეშმაკი

სატანას პირადი არსებობა — დაბ. 3,1-5; იოზ. 1,6,12; ზაქ. 3,2; მათ. 4,1-11; 13,19-39; ლუკ. 10,18.

მისი დაუმორჩილებლობა ღმერთის წინაშე — ეს. 14,12-20.

ეშმაკი არის:

ზეციდან გადმოყრილ დაცემულ ანგელოზთა მთავარი — გამოცხ. 12,9.

ამ წუთისოფლის მთავარი — იო. 14,30; 16,11.

მკვლედი და ცრუ — იო. 8,44.

შხაკვარი — ეფეს. 6,11,16.

ცბიერი — 2 კორ. 2,11; 11,3.

ამაყი — ეს. 14,12-14.

მძვინვარე — 1 პეტ. 5,8.

მაცდური — მათ. 4,3; 1 თეს. 3,5.

მაცდუნებელი — გამოცხ. 12,9.

ცილისმწამებელი — გამოცხ. 12,10.

ღებულობს ნათლის ანგელოზის სახეს — 2 კორ. 11,14.

რყენის (ამახინჯებს) წმ. წერილს — მათ. 4,6.

ეწინააღმდეგება ღვთის საქმეს — 1 თეს. 2,18.

წინ ელობება ღვთის სიტყვას — ლუკ. 8,12.

ცრუ სასწაულებს ახდენს — 2 თეს. 2,9.

ამ წუთისოფლის ღმერთია — 2 კორ. 4,4.

სურს, რომ თაყვანი სცენ — მათ. 4,9; ლკ. 4,7.

იესო ქრისტემ სძლია ეშმაკს: მათ. 4,1-11; საქმე 10,38; 1 იო. 3,8; ებრ. 2,14.

6. ადამიანი

შექმნილია — დაბ. 1,27; იერ. 27,5; ეს. 64,8.

გამრავლდა ბუნებრივი გზით — დაბ. 1,28; 5,3; საქმე 17,26.

მისი ბუნების სირთულე: ზორცი — დაბ. 6,3; ფს. 77,39; 1 კორ. 15,50; სული — ეს. 26,9; 57,15; 1 კორ. 14,15, ებრ. 4,12; სამშენიველი — ფს. 22,3; 41,6; 76,3; 83,3; 102,1; 114,8; ეს. 26,9; ეზეკ. 18,4; 1-თეს. 5,23; ებრ. 4,12; გული — დაბ. 8,21; ფს. 50,12; 72,26; ეს. 29,13; იერ. 17,9-10; ეზეკ. 36,26; მთ. 15,19; შინაგანი და გარეგანი — რომ. 7,22; 2 კორ. 4,8-16; ეფეს. 4,16; დაფარული — 1 პეტ. 3,4; სულის საფასური — მათ. 16,26.

ფლობს: გონებას — ეფეს. 1,18; 4,18; ნებას — 2 პეტ. 1,21; 1 კორ. 9,17;

ვნებებს — რომ. 7,5; კოლ. 3,5;

სინდისს — რომ. 2,15; 1 ტიმ. 4,2;

მეხსიერებას — დაბ. 41,9; 1 თეს. 3,6.

ყოველი კაცი ჩასახული და შობილია ცოდვაში — იოზ. 15,14; 25,4; ეს. 48,8; ფს. 50,7.

ყოველი კაცი ცოდვილია — იოზ. 14,4; ეკლ. 7,20; ეს. 64,6; იერ. 17,9; იაკ. 3,2.

1 იო. 5,10; რომ. 3,10,12; 5,12. გალ. 3,22.

უწმინდური ვერაფერი შევა ცათა სასუფეველში — იოზ. 9,30-32; 36,18; ფს. 48,7-8; იგავ. 20,9; იერ. 2,22; 13,23; ეზეკ. 18,4; იო. 3,5; რომ. 11,6; 1 კორ. 6,9-10; 15,50; ეფეს. 2,8-9; ტიტ. 3,5; გამოცხ. 21,27.

თვითონ არ შეუძლია თავის გამოსყიდ-
ვა — გალ. 3,10-11; იო. 3,6.

არც სხვა ქმნილებათა შემწეობით —
ფს. 48,8; მარკ. 8,37; 1 პეტ. 1,18;
ებრ. 10,4,11

ა) ადამიანი აღორძინებამდე:

ბუნებით — შვილი რისხვისა — ეფეს. 2,3.

ურჩი შვილი — ეფეს. 2,2.

ტყუილი აქვს საფარველად — ეს. 28,15.

ხორციელია, ცოდვისადმი მიყიდული —
რომ. 7,14.

ცოდვის მონა — იო. 8,34.

ვეცხლისმოყვარე — 1 ტიმ. 6,10.

თავისი გულისთქმის თანახმად იქცევა-
იერ. 18,12.

ღვთისმოსაობის სახე აქვს, მის ძალს კი
უარყოფს — 2 ტიმ. 3,5.

გულით ბოროტია და გაფუჭებული —
იერ. 17,9.

უფლის სიტყვა არ მოსწონს — იერ. 6,10.

არ ეშინია ბოროტების ჩადენის — ეკლ.
8,11.

სასევა უამრავი უსამართლობით —
რომ. 1,29.

საუნჯეს შეიკრებს თავისთვის, ღმერთში
კი არ მდიდრდება — ლუკ. 12,19-21.

გარეგნულად მართალი ჩანს — მათ.
23,28.

თავი სუფთა ჰგონია, მაგრამ სიბინძუ-
რისაგან არ განბანილა — იგავ. 30,12.

უფრო სიამეთა მოყვარული, ვიდრე
ღვთისა — 2 ტიმ. 3,4.

ცდილობს თავისი ცოდვის დამალვას —
ეზეკ. 8,12; ეს. 29,15; იგავ. 28,13;
30,2.

ამართლებს ცოდვისმოქმედთ — რომ.
1,32.

ცოდვებს არ ინანიებს — იერ. 8,6-7;
გამოცხ. 2,21; 9,20-21

ეცინება ცოდვაზე — იგავ. 14,9.

თავის ცოდვაში ღმერთსა და სხვებს
ადანაშაულებს — დაბ. 3,12; მალაქ.
2,17.

დაუსჯელობის იმედი აქვს — ფს. 49,
21; 93,7; მიქ. 3,11.

ღვთის სიტყვა არ თავსდება მასში —
იო. 8,37.

ღვთის მადლს შენ მიჰყავხარ მონანიე-
ბისკენ — რომ. 2,4.

ასეთი იყო ზოგი თქვენგანი, მაგრამ
განიბანეთ, მაგრამ წმიდა გახდით,
მაგრამ გამართლდით ჩვენი უფლის
იესო ქრისტეს სულით — 1 კორ. 6,11

იესო ქრისტემ თქვა: ვინც ხელახლა არ
იშვება, ვერ იხილავს ღვთის სასუ-
ფეველს — იო. 3,3.

ნუ იქნები ურწმუნო, არამედ იყავ
მორწმუნე — იო. 20,27.

ბ) აღორძინება:

აღორძინების აუცილებლობა — იო. 3,
3-7; 2 კორ. 5,17; გალ. 6,15.

უფალი მზადაა ხელახლა შობის მისა-
ცემად — ნეემ. 9,30; იო. 7,37; 2
კორ. 6,2; გამოცხ. 22,17.

ის შეიცავს მონანიებას — მათ. 9,13;
18,11; ლუკ. 13,3; საქმე 3,19; 1 იო.
1,8-10.

ქრისტეს მიღება რწმენით — იო. 1,12-
13; 10,9; 14,6; ებრ. 4,2; 11,6.

გ) ადამიანი აღორძინების შემდეგ

1. ხელახლა შობით ადამიანი
ღებულობს:

ცოდვათა მიტევებას — იერ. 33,8; 1 იო.
1,9; 2,12; რომ. 4,7; კოლ. 2,13; ებრ.
8,12.

გამართლებას – საქმე 13,38-39; 1 პეტ. 2,16; რომ. 6,18; 8,2; გალ. 5,13.

შვილებას – 1 იო. 3,1; რომ. 8,15-16; გალ. 3,26; 4,4-7.

სულიწმიდის ნიჭს – მთ. 3,11; იო. 7,37-40; 1 კორ. 12,13; გალ. 4,6; ეფეს. 1,13-14.

შვიდობას ღმერთთან – 5,1

სავესებას ქრისტეში – კოლ. 2,10.

გადარჩენის რწმენას – იობ. 19,25-26; ფს. 22,4; ეს. 32,17; 45,17; 51,6; იო. 3,36; 5,24; 6,47; 10,28-29; 18,9; 1 იო. 3,2; 5,13; რომ. 8,138-39; 2 ტიმ. 1,12; ებრ. 5,9.

2. აღორძინების ნაყოფი

ქრისტეს სახელის ქადაგება – მათ. 10,32; რომ. 10,9.

უფლის ამება ყოველივეში – კოლ. 1,10; ეფეს. 4,1-4.

მისი ნების შეცნობა (შემეცნება) – ეფეს. 5,17.

ყოველივეს ქმნა უფლის დიდებისთვის – 1 კორ. 10,31.

ღვთის განდიდება ჩვენი სხეულით და სულით – 1 კორ. 6,19-20.

ყველა ჩვენი საზრუნავის მინდობა ქრისტეზე – მათ. 6,25-34; 1 პეტ. 5,7.

ქრისტეს მიბაძვა – იო. 13,15,34; 17,16; 1 პეტ. 2,21; 1 იო. 2,6; რომ. 15,3; კოლ. 3,13; ფილიპ. 2,5.

ქრისტეს მცნებათა დაცვა – იო. 14,15; საქმე 5,29; ეფეს. 4,29,32.

ქრისტეს გულისთვის ტანჯვა არ უნდა გრცხვენოდეს – 1 პეტ. 4,14-18; 2 ტიმ. 3,12.

სიმაართლის მონობა – რომ. 6,12-23.

ცხოვრება არა თავისთვის, არამედ ქრისტესთვის – 2 კორ. 5,15.

კეთილის მიგება ბოროტების წილ – რომ. 12,14-17.

ქრისტეში დარჩენა – იო. 15,4-5,9-10.

იესო ქრისტეს სიცოცხლის გამოვლენა („მე უკვე აღარ ვცოცხლობ, არამედ ქრისტე ცოცხლობს ჩემში“) – გალ. 2,20; ეფეს. 5,2.

ხელახლა შობილნი ცოდვას მოუკვდნენ – რომ. 6,11.

ქრისტეს შეცნობა უდიდეს შენაძენად იქცევა – ფილიპ. 3,7-8.

გულით მორჩილი უფლისა – რომ. 6,17.

ცოდვა ვეღარ იმეფებს მათზე – რომ. 6,14.

ღვთის კანონები გამოწერილია მის გულში – ებრ. 8,10.

ღვთის სიტყვა ყველაზე ძვირფასია მისთვის – ფს. 118,72,127.

დარწმუნებულია, რომ ვერაფერს გაყრის მას ღვთის სიყვარულისაგან – რომ. 8,38-39.

გამოყოფა წუთისოფელს – 2 კორ. 6,17.

ახალი ქმნილება – 2 კორ. 5,17; კოლ. 3,9-10.

დ) ღვთის აღთქმანი:

დაცულია წმ. წერილში – რომ. 1,1-6; ტიტ. 1,2-3.

უფალი ასრულებს ყველა თავის აღთქმას – რიცხ. 23,19; იესო ნავ. 21,45; იერ. 29,11; ებრ. 10,23.

ღვთის ყველა აღთქმა – ჰო და ამინი ქრისტეში – 2 კორ. 1,20.

ღვთის ყველა აღთქმა დიდი და ძვირფასია – 2 პეტ. 1,4.

ღვთის ყოველი აღთქმა რწმენით მიიღწევა – ებრ. 11,33; გალ. 3,22.

მორწმუნე არ არის დაეკუპებული ღვთის აღთქმებში – ებრ. 11,11; რომ. 4,20-21.

**ღვთის ყველა აღთქმა
მარადიულია:**

სიყვარული მარადიულია - იერ. 31,3.
გამოსხნა მარადიულია - ეს. 45,17.
სიმართლე მარადიულია - ფს. 118,142.
აღთქმა მარადიულია - ეს. 55,3.
მოწყალება მარადიულია - ეს. 54,8.
სიხარული მარადიულია - ეს. 51,11.
ნუგეში მარადიულია - 2 თეს. 2,16.
სიცოცხლე საუკუნოა - იო. 10,28;
ტიტ. 1,2.
ნათელი საუკუნოა - ეს. 60,19-20.
ღვთის სიტყვა საუკუნოა - ეს. 40,8.
როცა ასეთი აღთქმანი გვაქვს, განვიწ-
მიდოთ ხორცისა და სულის ყოველ-
გვარი სიბილწისაგან - 2 კორ. 7,1.
მოუქცეველი ცოდვილი უცხოა აღთქ-
მისათვის - ეფეს. 2,12.

**ე) აღორძინებულის
სახელწოდებანი:**

აღთქმის ძე - გალ. 4,28.
ღვთის მონა - 1 პეტ. 2,16; რომ. 6,22.
ქრისტეს მონა - გალ. 1,10.
ღმერთის საყვარელი - რომ. 1,7.
ქრისტეს თანამეგვიდრე - რომ. 8,17.
ღვთის მეგობარი - იო. 15,14-15.
წმიდათა თანამოქალაქე - ეფეს. 2,19.
ამორჩეული - კოლ. 3,12.
ღვთის სახლელი - ეფეს. 2,19.

ღვთისგან შვილებული - გალ. 3,26.
ღვთისგან გამოსყიდული - ეს. 35,9.
წმიდა - ებრ. 3,1; კოლ. 3,12.
საუკუნო სიცოცხლის მემკვიდრე -
ტიტ. 3,7.
სიმართლის მონა - რომ. 6,18.
ქრისტეს მოწაფე - იო. 15,8.
ქრისტეს მხედარი - 2 ტიმ. 2,3.
ღვთის მოწმე - ეს. 44,8.
ხიზანი და მწირი - 1 პეტ. 2,11.
ერთგული - 1 ტიმ. 4,10.
მართალი - 1 პეტ. 3,12.
გამართლებული - რომ. 5,19.
ქრისტეს სხეულის ნაწილი - 1 კორ.
12,27.
აბრაამის შთამომავალი - რომ. 4,16.
ძე სიონისა - იოველ. 2,23.
გამგონი შვილი - 1 პეტ. 1,14.
ნათლის ძე - იო. 12,36.
ძე აღდგომისა - ლუკ. 20,36.
წილხვედრ ხალხს მიკუთნებული - 1
პეტ. 2,9.
განსაკუთრებულ ხალხს მიკუთნებული
- ტიტ. 2,14.
კეთილი საქმეების მოშურნე ხალხს
მიკუთნებული - ტიტ. 2,14.
წმიდა და სამეფო სამღვდელოებას
მიკუთნებული - 1 პეტ. 2,5,9; გა-
მოცხ. 1,6.

7. ცოდვა

ცოდვა: ქვეყნად ადამისგან მოდის -
დაბ. 3,9-12; რომ. 5,12,19; 1 ტიმ. 2,13.
გულიდან მოდის - ფს. 94,10; ეს.
57,17; მარკ. 7,21-23, ებრ. 3,10.

რჯულის დარღვევა - იაკ. 2,9; 1 იო.
3,4; რომ. 5,13.
ყოველგვარი სიცრუე ცოდვაა - 1 იო.
5,17.

ყოველგვარი დაუდევრობა ცოდვაა – იგავ. 24,11-12; ლუკ. 12,47; იაკ. 4,17.

თვინებობა ცოდვაა – ეს. 53,6; 65,12; 66,3; იერ. 18,12.

ცოდვა სისაძაგლეა ღმერთის წინაშე – 2 რჯ. 25,16; იგავ. 3,32; 6,16-19; 11,1-20; 12,22; 15,9; 20,23.

ღმერთი ხედავს ცოდვას – იობ. 11,11; 34, 21-22; ფს. 89,8; 93,4-11; იერ. 16,17.

ღმერთი სჯის ცოდვას – რიცხ. 14,34; ეზ. 9,13; ფს. 88,31-33; 105,43; 106, 33-34; ეს. 64,7; იერ. 2,8; 13,22; ოსე 9,9; ამოს. 3,2.

შურისგება ცოდვისათვის – სიკვდილი – იაკ. 1,15; რომ. 6,23.

8. ღმერთის მიერ მოცემული რჯული

რჯული მოცემულია თვით ღმერთის მიერ – გამოს. 20,1; 2 რჯ. 5,4,22.

რჯული დაწერილია ღმერთის მიერ – გამოს. 24,12; 31,18; 32; 16; 34,1; 2 რჯ. 4,13.

რჯული სრულ მორჩილებას მოითხოვს – 2 რჯ. 11,1; 12,32; 17,11-19; ფს. 118,4; მათ. 5,18-19.

რჯული წყევლის უბრალო დარღვევისთვისაც კი – იერ. 11,3; იაკ. 2,10; გალ. 3,10.

რჯულის დამრღვევნი სიკვდილით ის-

ჯებიან – დაბ. 2,17; იერ. 31,30; ეზეკ. 18,4,18; რომ. 5,12,17; 6,23.

ყველა ადამიანმა დაარღვია რჯული – ფს. 13,3; იგავ. 20,9; ეკლ. 7,20; რომ. 3,19.

ადამიანს ბუნებით არ ძალუძს რჯულის შესრულება – იობ. 14,4; იერ. 13,23; 1 იო. 1,8,10; რომ. 7,23; 8,7.

რჯულით შეიცნობა ცოდვა – რომ. 4, 15; 5,13; 7,7.13.

ქრისტეა რჯულის დასასრული – მათ. 5, 17; რომ. 10,4; გალ. 3,24; კოლ. 2,17.

რჯული მოცემული მოსესა და წინასწარმეტყველთა, ქრისტეს და მოციქულთა მიერ

საგანი	მოსე და წინასწარმეტყველნი	ქრისტე და მოციქულნი
--------	---------------------------	---------------------

1. წმინდა საგნები

1. წმიდა საგნები

ა) აღთქმის კიდობანი

გამოს. 25,10-22;
რიცხ. 10,35-36

ებრ. 9,4,24

ბ) სადღესასწაულო კარავი

გამოს. 33,7-11

გამოცხ. 15,4-8.

გ) ძველი სამსხვერპლო

გამოს. 20,24-26

რომ. 12,1; იაკ. 2,21

დ) ამორჩეული სამსხვერპლო

2 რჯ. 12,10-14

იო. 4,20-21

ე) კარავი და მისი საგნები

გამოს. 25-27 თთ.

ებრ. 9,1-6,11

2. სამღვდელთა		
ა) ლევის ტომი	რიცხ. 3,5-10,8; 23-26	ებრ. 7,11-14
ბ) მღვდლები აარონის მოდგმიდან	ლევ. 10,9-11; 21,16-24; რიცხ. 18,5-7	1 პეტ. 2,5,9
გ) მღვდელმთავარი	გამოს. 28,1-39; 30,7-8; ლევ. 16,29-34; 21,10-15	ებრ. 2,17; 4,14; 9,11-12
3. წმიდა და არაწმიდა		
ა) საკვები	2 რჯ. 14,3-20; ლევ. 11	მარკ. 7. 18; საქ. 10,9-15; 15,20,29
ბ) სისხლი და ქონი	ლევ. 3,17; 7,23-25	
გ) ნამძეცარი	გამ. 22,31; 2 რჯ. 14,21	რომ. 14,14-15
დ) ახალი ხის ნაყოფი	ლევ. 19,23-25	1 კორ. მე-8 თ.
ე) საშიში სენი	ლევ. 13-15 თ.თ.	—
ვ) შშობიარობის შემდეგ	ლევ. 12,1-8	—
ზ) მიცვალებულის შეხება	ლევ. 5,2; რიცხ. 19,11-22—	—
4. წმ. მოვალეობანი		
ა) პირველშობილი	გამოს. 34,19-20; რიცხ. 18,15-18	კოლ. 1,15; ებრ. 16
ბ) პირველნაყოფი	გამოს. 34,26; 2 რჯ. 18,4	რომ. 8,23; 1 კორ. 15,20
გ) მეთაფი	ლევ. 27,30-33; 2 რჯ. 14,22-27	მათ. 23,23; 2 კორ. 9,6-7
დ) გამოსასყიდი	გამ. 30,11-16	მათ. 17,24-27
ე) ნებითი ძღვენი	ლევ. 22,17-20; 2 რჯ. 16,10,16-17	რომ. 12,1
ვ) აღთქმა	ლევ. 27 თ; 2 რჯ. 23,21-23	საქმე 18,18; ებრ. 13,16
5. მსხვერპლები და ძღვენი		
ა) სრულადდასაწველი	ლევ. 1,3-17	ებრ. 10,1-3,10-11
ბ) ძღვენი	ლევ. 2,1-16	1 პეტ. 2,23-24
გ) სამადლობელი	ლევ. 3,1-7	ფეს. 2,13-14
დ) ცოდვისათვის	ლევ. 5,1-13; 16,29-34	იო. 1,29; 6,51
ე) დანაშაულის	ლევ. 5,14-19; 7,1-7	ებრ. 13,10-12
ვ) ყოველდღიური	გამოს. 29,38-42	ებრ. 10,11-12
6. დღესასწაულები		
ა) შაბათის	2 რჯ. 5,12-15	მარკ. 2,27-28
ბ) პასეკის	2 რჯ. 16,1-7	მათ. 26,26-29; 1 კორ. 5,7

გ) უფუარობის	გამოს. 34,17-18	ლუკ. 22,7-11; 12,1; 1 კორ. 5,6-8
დ) მეშვიდე წლის ან ორმოცდაათობის	2 რჯ. 16,9-11	საქ. 1,5; 2,1; ეფეს. 5,18
ე) საყვირთა	ლევ. 23,24	—
ვ) შენდობის	ლევ. 23,26-32	ებრ. 7,27
ზ) კარვობის	2 რჯ. 16,13-17	იო. 7,2
თ) შაბათის წელი	გამოს. 23,10-11; 2 რჯ. 15,1-3	გამოცხ. 21,3-4

II. სახელმწიფო

1. მოქალაქეობის ჩამორთმევა	2 რჯ. 23,1-8	მათ. 19,12; საქ. 10,34-35
2. მეფის თვისებანი	2 რჯ. 17,14-20	რომ. 1,3-4 გამოცხ. 1,5
3. ჯარი	როც. 26,2; 2 რჯ. 20,5-7	ეფეს. 6,14-18
4. სასამართლოს წარმოება		
ა) მსაჯულთა დანიშვნა	გამოს. 18,13-26; 2 რჯ. 16,18	რომ. 13,1-6
ბ) მსაჯულთა მოვალეობანი	გამოს. 23,6-9; ლევ. 19,5; 2 რჯ. 16,18-20; 27,15	იო. 7,14
გ) მოწმენი და ა.შ.	გამოს. 23,1-3; ლევ. 19,16; რჯ. 35,30; 2 რჯ. 5,20; 17,6-7; 19,15	მათ. 18,15-18
დ) სამსჯავროს ურჩება	2 რჯ. 17,12-13	რომ. 13,7
ე) თავშესაფარი ქალაქები	გამოს. 21,12-14; 2 რჯ. 19,1-3	ებრ. 6,18
ვ) რჯულის ცოდნა	2 რჯ. 6,6-9; 27,1-4	2 ტიმ. 2,2

III. სისხლის

1. დანაშაული ღმერთის წინაშე:		
ა) სხვა ღმერთების თაყვანისცემა	გამ. 22,20; 34,14	მათ. 4,10
ბ) განდგომა	2 რჯ. 13,1-18	ებრ. 12,14-17
გ) კერათაყვანისცემა	გამ. 20,4-6; 2 რჯ. 4,15-28	1 კორ. 10,14
დ) ჯადოქრობა	გამ. 22,18; 2 რჯ. 18,9-14	გამოცხ. 21,8
ე) ბავშვების შეწირვა მსხვერპლად	ლევ. 18,21; 20,2-5	—

ვ) ღვთის გმობა	ლევ. 14,16; 2 რჯ. 5,11	მათ. 12,31
ზ) ცრუწინასწარმეტყველება	2 რჯ. 18,18-20	მათ. 7,15
თ) შაბათის გატეხვა	გამოს. 35,2-3; 2 რჯ. 5,12-15	მათ. 7 12,1-13
2. დანაშაული სახელმწიფოს წინააღმდეგ:		
ა) სამართლის გამრუდება	გამ. 23,8; ლევ. 19,25; 2 სჯ. 16,19-20	რომ. 13,7-8
ბ) ფიცის გატეხა	2 რჯ. 5,20; 19,16-21	საქმე 5,1-10
3. დანაშაული ზნეობის წინააღმდეგ:		
ა) მრუშობა	ლევ. 19,20-22; 2 რჯ. 5,18,22	22-24. მათ. 5,27-30
ბ) უკანონო ქორწინება	ლევ. 18,6-18	1 კორ. 5,1-5
გ) ბუნების საწინააღმდეგო	ლევ. 18,19-25; 20,13	რომ. 1,24-27
დ) მეძაობა	ლევ. 19,29; 21,9	1 კორ. 6,15-18
ე) შური	2 რჯ. 5,21	—
ვ) სიცრუე	ლევ. 19,11	ეფეს. 4,25
4. დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ:		
ა) მკვლელობა	დაბ. 9,5-6; გამ. 21,12-14; მათ. 5,21-22	რიც. 35,14-34; 2 რჯ. 5,17 1 იო. 3,15
ბ) გაუპატიურება	2 რჯ. 22,25-27	მათ. 5,27-30
გ) შეცდენა	გამ. 22,16-17; 2 რჯ. 22,28-29	გამოცხ. 2,20
დ) ჩაგვრა	გამ. 22,21-24; ლევ. 19,14.33; 2 რჯ. 24,14; 27,18-19	იაკ. 1,27
ე) მოტაცება	2 სჯ. 24,7	ფილიმ. 15-16; ლუკ. 12,15; ეფეს. 5,5
ვ) ცილისწამება	გამ. 23,1; ლევ. 19,16	იაკ. 3,2,13,17-18
5. დანაშაული კერძო საკუთრების წინააღმდეგ:		
ა) პარვა	გამ. 22,1-4; ლევ. 6. 2-7	ეფეს. 4,28
ბ) მითვისება	2 რჯ. 19,14; 27,17	ლუკ. 20,46-47
გ) მრუდე სასწორი	ლევ. 19,35-37; 2 რჯ. 25,13-16	რომ. 12,17

IV. საზოგადოებრივი

1. სიკეთე ცხოველებისადმი	გამ. 23,11-12; 34; 26; ლევ. 25,5-7; 2 რჯ. 22,6-7; 25,4	-
2. სიკეთე უბედურთა და მსახურთადმი	2 რჯ. 16,11-14; 15,12-15; 21,10-14; 22,8; 24,6,10-22	1 ტიმ. 5,18; 6,17-19
3. სიკეთე მოყვასისადმი	ლევ. 19,17-18,32; 2 რჯ. 10,18-19	1 კორ. 13,4; ეფეს. 4,32

V. სამოქალაქო და კერძო

1. მშობლები და შვილები	გამ. 20,12; 21,15-17; რიცხ. 30,3-5	მათ. 15,4; ლუკ. 18,20; ეფეს. 6,2
2. ქორწინება:		
ა) აკრძალული ხარისხები	ლევ. 18,6-18; 2 რჯ. 27, 20-23	1 კორ. 5,1-5
ბ) ტყვესთან ქორწინება	2 რჯ. 21,10-14	-
გ) უცხო თესლთან ქორწინება	2 რჯ. 7,1-4	2 კორ. 6,14-18
დ) მღვდლის ქორწინება	ლევ. 21,7,13-15	1 ტიმ. 3,2
ე) ქორწინება ძმის ქვრივთან	2 რჯ. 25,5-10	1 კორ. 7,39
ვ) ქმრის უფლება	რიც. 30,6-15	ეფეს. 5,22
ზ) ღალატი	რიც. 5,11-31; 2 რჯ. 22, 13-21	1 კორ. 7,2-4
თ) გაყრა	გამ. 21,7-11; 2 რჯ. 22, 19,29; 24,1-4	მათ. 19,3-9; 1 კორ. 7,10-11
3. პატრონი და მსახური	ლევ. 19,13; 2 რჯ. 24,14	კოლ. 4,1; 1 პეტ. 2,18
4. ბატონი და მონა:		
ა) ებრაელთაგან	გამ. 21,2-6; ლევ. 25,39-55; 2 რჯ. 15,12-18	ფილიმ. 10-16. 1 კორ. 7, 21-24
ბ) უცხოთმელთაგან	ლევ. 25,44-46	-
გ) გამოქცეული არ გასცე	2 რჯ. 23,15-16	-
დ) რელიგიური უპირატესობა	გამ. 12,44; 2 რჯ. 12,17-18; 16,10-11	1 ტიმ. 6,1-2
ე) სასჯელი მონის მოკვლისთვის	გამ. 21,20-32	ეფეს. 6,9
5. მდგმურები:		
ა) პასექს ზეიმობენ	რიც. 9,14; 25,14-16	კოლ. 3,11

ბ) რჯულის ექვემდებარე- ბიან	რიც. 15,29-30	-
გ) უსუფთაო საჭმელს ჭამენ	2 რჯ. 14,21	მარკ. 7,18-19
დ) მონაწილობას იღებენ	2 რჯ. 23,30	მთ. 18,23.33

VI. საკუთრების წინააღმდეგ

1. ნაპოვნი უნდა დაბ- რუნდეს	გამ. 23,4-5; 2 რჯ. 22,1-4	-
2. წახდენა და დაკარ- გვა	გამ. 21,28-36; 22,7-15	-
3. მიწისმფლობელობა	ლევ. 6,1-5	-
ა) მემკვიდრეობის დაბ- რუნება	ლევ. 25,13; 24,18	-
ბ) მიწის შეფასება	ლევ. 25,15-16	-
გ) ქალაქის კედლებს ში- გნით	ლევ. 25,29-31	-
4. მემკვიდრეობის წესი:		
ა) პირმშობის კანონი	2 რჯ. 21,15-17; 25,5-6	ლუკ. 12,13-15
ბ) ვაჟები, შემდეგ ქალი- შვილები	რიც. 27,1-11	-
გ) სამკვიდროს კანონი	რიც. 36,1-12	

VII. მოვალეობანი უფლის წინაშე

1. თავშეკავება წარმარ- თული ჩვეულებები- საგან	გამ. 20,3-5; ლევ. 19,27; 26,1; 2 რჯ. 5,7-8; 12, 24-31; 14,1	1 კორ. 10,14; ებრ. 3,12. 2 პეტ. 3,17
2. მათი სიწმიდეების დაქცევა	2 რჯ. 7,5,25; 12,2-3	-
3. რჯულის შესწავლა და აღსრულება	2 რჯ. 4,2; 6,6-7	ოთ. 4,23; საქმე 18,26-28; 24,14
4. გახსოვდეთ რჯული	რიც. 15,37-41; 2 რჯ. 6, 8-9	ტიტ. 3,1
5. რჯულის მორჩილება	ლევ. 18,4-5; 2 რჯ. 5,32. 33	ფილიპ. 2,13, ებრ. 3,7-8
6. წარმართთაგან მო- რიდება	2 რჯ. 7,1-4	2 კორ. 6,14

7. მოვალეობათა შეს-

რულება:

ა) პატივის მიგების

2 რჯ. 8,6; 10,12.

საქ. 9,31; რომ. 8,15; ებრ. 12,9

ბ) მადლიერების

2 რჯ. 8,10

კოლ. 1,3-6

გ) მორჩილების

2 რჯ. 10,14-16; 27,15

1 პეტ. 2,13-18; 1 იო. 4,19

დ) სიყვარულის

2 რჯ. 6,4-5; 11,1

იო. 3,16; 13,14; რომ. 15

ე) მსახურების

2 რჯ. 10,12; 11,13-14

მათ. 4,10; ლუკ. 1,74; საქმე 27,23

9. რწმენა

არის მტკიცე დარწმუნება იმაში, რასაც ვესაუთ, დადასტურება იმისა, რასაც ვერ ვხედავთ — ებრ. 11,1.

ვეელას აქვს შესაძლებლობა ირწმუნოს — ფილიპ. 1,29.

რწმენის აუცილებლობა — იო. 6,29; 1 იო. 3,23; რომ. 4,24; 14,23; ებრ. 11,6.

რწმენა მოსმენისაგან, ხოლო მოსმენა ქრისტეს სიტყვისაგან — რომ. 10,17.

რწმენის აღთქმა — იო. 3,14-18; რომ. 3,20-28; გალ. 3,22,24-26.

ა) გულწრფელი რწმენის შედეგები:

კეთილი საქმეები — მათ. 5,16; იაკ. 2,20; 1 პეტ. 2,12; ეფეს. 2,10; ტიტ. 2,14

სიხარული და მშვიდობა უფალშია — რომ. 15,13

სასოება და მოთმინება — რომ. 5,1-5

სიყვარული — გალ. 5,6

ბ) მორწმუნე

ღვთის ძის მორწმუნეს საუკუნო სიცოცხლე აქვს — იო. 3,36

ღვთის ძის მორწმუნეს თავის თავში აქვს მოწმობა — 1 იო. 5,10

ჩემს მორწმუნეს (თქვა იესომ) არასოდეს მოსწყურდება — იო. 6,35

ჩემს მორწმუნეს (თქვა იესომ) მე კი არ ვწამვარ, არამედ ჩემი მომავლინებული — იო. 12,44

ჩემს მორწმუნეს (თქვა იესომ) საუკუნო სიცოცხლე აქვს — იო. 6,47

ვისაც ჩემი სწამს (თქვა იესომ), მისი მუცლიდან, როგორც წერილი ამბობს, იდენენ ცოცხალი წყლის მდინარეები — იო. 7,38

ვისაც ის (იესო ქრისტე) სწამს, არ განიკითხება — იო. 3,18

მისი (იესო ქრისტეს) მორწმუნე არ შერცხვება — 1 პეტ. 2,6; რომ. 9,33

იესო ქრისტეს მორწმუნე ბნელში არ დარჩება — იო. 12,46

გ) რწმენის მაგალითები:

ნოე — დაბ. 6,13-22; იობი — იობ. 19,25-27; დანიელი — დან. 6,23; ბრმადმო-

ბილი — იო. 9,35-38; ასისტავი — მათ. 8,5-13; საპატიმროს ზედაშეღ-

ველი — საქმე 16,25-34; სხვადასხვა მაგალითები — ებრ. 11,3-40

დ) ურწმუნო

ურწმუნო უკვე მსჯავრდადებულია, რადგანაც არ ირწმუნა ღვთის მზოდმოძილი ძის სახელი — იო. 3,18

ურწმუნოს ღმერთი ცრულ წარმოუდგენია – 1 იო. 5,10

ვისაც არ სწამს ღვთის ძე, სიცოცხლეს ვერ იხილავს – იო. 3,36

ურწმუნო ყოველგვარი სიმაღლის მტერია – საქ. 13,10

ვინც არ ირწმუნებს, განისჯება – მარკ. 16,16

თუ არ ირწმუნებთ, რომ ეს მე ვარ, თქვა იესომ, თქვენს ცოდვებში დაი-

ხოცებით – იო. 8,24

ურწმუნოს ღვთის რჯული ეუცხოება – ოს. 8,12

ურწმუნოების მაგალითები:

ევა – დაბ. 3,4-6; ლოტის სიძეები – დაბ. 19,14; ისრაელნი – რიცხ. 14თ; ზაქარია – ლუკ. 1,18-22; თომა – იო. 20,25,27-29; უღმერთო მდიდარი – ლუკ. 16,19-31

10. ლოცვა

უფალი ახლოს არის მასთან, ვინც მოუწოდებს – 2 რჯ. 4,7; ფს. 144,18

უფალს მოსწონს მართალთა ლოცვა – იგავ. 15,8

ლოცვის დიდმნიშვნელობა – 1 მეფ. 1,15,17; ფს. 16,6; 114,1; ამოს. 5,4-6; მათ. 7,7-11; ლუკ. 11,9-13; კოლ. 4,2,12; 1 თეს. 5,17

ა) ლოცვის პირობები:

მიმართული უნდა იყოს ღმერთისადმი იესო ქრისტეს სახელით – ლუკ. 23,42; იო. 14,13-14; 15,16; 16,23-24; საქმე 7,59; ეფეს. 3,14

რწმენით უნდა ეთხოვოს, ეჭვების გარეშე – მარკ. 11,24; იაკ. 1,5-7; 1 იო. 3,21-22; ებრ. 10,22-23

უნდა ვილოცოთ სრული მორჩილებით – 2 ნეშტ. 7,14; 33,12-13

უნდა ვილოცოთ გამუდმებით – ფს. 118,58; იერ. 29,13; ლკ. 18,1; იაკ. 5,17-18; რომ. 12,12; ეფეს. 6,18; კოლ. 4,2

უნდა ვილოცოთ სულიწმიდის შთაგონებით – იუდ. 20; რომ. 8,15,26-27; გალ. 4,6; ეფეს. 6,18

ბ) ლოცვის შედეგები:

ფს. 90,15; 137,3; იგავ. 15,29; ეს. 65,24

გ) ლოცვით მიმართვა სხვადასხვა შემთხვევებში:

მეფეებისა და ყველა მბრძანებლისათვის – ეზრ. 6,10; 1 ტიმ. 2,2

ყველა ხალხისთვის – 1 ტიმ. 2,1

გაჭირვების ჟამს – ფს. 119,1; იერ. 17,14 აუადმოყოფობაში – ლუკ. 6,18-19; იაკ. 5,13-15. საფრთხისას – ფს. 33,5

ყველგან – 1 ტიმ. 2,8

მოუწყინებლად – ფს. 87,2; 1 თეს. 5,17

მადლობა და დიდება – ფს. 50,17; 144,21; კოლ. 4,2; 1 თეს. 5,18

საზოგადო ლოცვა – მათ. 18,19-20

საიდუმლო ლოცვა – მათ. 6,6

ლოცვაში ღმერთს უნდა გაეუზიაროთ ყველა ჩვენი სურვილი – ფს. 21,6; იერ. გოდ. 2,19; ფილიპ. 4,6

ღმერთი უხვია ყველა მისი მომწოდებლის მიმართ – რომ. 10,12

შეწყნარებულ ლოცვათა მაგალითები:

სამსონი – მთავ. 15,18-19; ანანა – 1 მეფ.

1,27; სოლომონი - 3 მეფ. 3,7-12;
 ხიზკია - 4 მეფ. 20,1-5; კეთროვანი
 - მათ. 8,2-3; ბარტიმეოსი - მარკ.
 10,46-52; ავაზაკი ჯვარზე - ლუკ.
 23,42-43; პავლე და სილა - საქმე
 16,25-26.

მეუწყნარებელ ლოცვათა
 მაგალითები:
 ისრაელიანები - 2 რჯ. 1,42-46; მოსე
 - 2 რჯ. 3,24-27; დავითი - 2 მეფ.
 12,16,22-23; ზებედეს ძენი - მათ.
 20,20-29; პავლე მოციქული - 2
 კორ. 12,8-9

11. ბიბლია (ღვთის სიტყვა) ანუ

საღვთო წერილის წიგნები ძველი და ახალი აღთქმისა

წმ. წერილის ღვთივმთაგონებულობა -
 ეს. 34,16; იერ. 1,9; აბაკ. 2,2; საქმე
 1,16; 2 პეტ. 1,20-21; 1 კორ. 14,37;
 გალ. 1,11-12; 2 ტიმ. 3,16; ებრ. 1,1;
 გამოცხ. 1,1-3

წმ. წერილი რწმენით უნდა მივიღოთ -
 იო. 2,22,5; 38,46-47

წმ. წერილი არის გზამკვლევი - 2
 რჯ. 6,6-9; 17,19-20; ფს. 118,9,105;
 იაკ. 1,21-24; რომ. 14,24-25; 15,4;
 16,7; 1 კორ. 10,11

წმ. წერილი გვიჩვენებს ხსნის გზას -
 კოლ. 1,5; 2 ტიმ. 1,9-10

წმ. წერილი საუკუნოა - ეს. 48,18; მათ.
 24,35; 1 პეტ. 1,25; გამოცხ. 14,6

წმ. წერილი უნდა შევისწავლოთ - ეს.
 34,16; მათ. 22,29; იო. 5,39; კოლ.
 3,16

წმ. წერილი განაბრძნობს - ფს. 18,8-9;
 2 ტიმ. 3,15

წმ. წერილი განწმედს - იო. 15,3

წმ. წერილს არ უნდა გადავუხვიოთ -
 2 რჯ. 5,32; 28,14-15

წმ. წერილს არც უნდა შემატო, არც
 უნდა დააკლო - 2 რჯ. 4,2; იგავ.
 30,5-6; გამოცხ. 22,18-19

უნდა შევისწავლოთ რწმენითა და ლო-
 ცვით - ფს. 118,18,169; ეფეს. 1,13

ღვთის სიტყვა ცოცხალია და ნამდვი-
 ლი - საქმე 6,7; ებრ. 4,12

გიხაროდეს საღვთო სიტყვის შეძენა,
 როგორც დიდი ქონებისა - ფს. 118,
 162

ერწმუნე ღვთის სიტყვას, რამეთუ ასე
 ამბობს უფალი: „რასაც ვილაპარა-
 კებ, მოხდება, არ გადაიდება;... ვი-
 ლაპარაკებ სიტყვას და ავახდენ, -
 ამბობს უფალი ღმერთი“ - ეზეკ. 12,
 25

ღვთის სიტყვა უთანაბრდება:

სანთელს - ფს. 118,105; 2 პეტ. 1,19

ცეცხლს - იერ. 23,29

უროს - იერ. 23,29

ხმალს (მასვილს) - ეფეს. 6,17; ებრ. 4,
 12. სარკეს - იაკ. 1,23-24

თესლს - ლუკ. 8,11

წვიმასა და თოვლს - ეს. 55,10-11

როქს - 1 პეტ. 2,2

საჭმელს - იერ. 15,16

ორლესულ მასვილს - ებრ. 4,12

12. ეკლესია

ეკლესია არის სხეული, რომლის თავიც ქრისტეა – 1 კორ. 12,27; ეფეს. 1, 22-23; 4,16; კოლას, 1,18; ებრ. 3,6

ქრისტე არის ეკლესიის თავკიდური ქვა – 1 პეტ. 2,4-8; ეფეს. 2,18-22

ქრისტე და ეკლესია შეადგენენ ერთ ხორცს, ერთ სხეულსა და ერთ სულს – 1 კორ. 6,17; 12,20-27; ეფეს. 5,30-32

ეკლესია არის ყველა მორწმუნეთა შეერთება – საქმე 14,27; 20,28; რომ. 12,4-5; ეფეს. 5,25; გამოცხ. 5,9

ქრისტემ ეკლესია გამოისყიდა თავისი სისხლით – 1 პეტ. 1,18-19

ეკლესიის სახელწოდებანი:

წმიდათა კრებული – ფს. 149,1

ქრისტეს ფარა – იო. 10,16

ქრისტეს შენობა – 1 კორ. 3,9

ღვთის ტაძარი – 1 კორ. 3,16

ქრისტეს სხეული – ეფეს. 1,22-23

კრავის საძლო – გამოცხ. 19,7; 21,9

ღვთის სამკვიდრო – ეს. 19,25

ღვთის ისრაელი – რომ. 9,6; გალ. 6,16

ღვთის ყანა – 1 კორ. 3,9

ღვთის სახლი – 1 ტიმ. 3,15; ებრ. 3,6

სულიერი სახლი – 1 პეტ. 2,5

უფლის წილი – 2 რჯ. 32,9

ღვთის ქალაქი – ფს. 45,5

სიონი – ფს. 2,6; 131,13; ეს. 49,14,15

13. ოჯახი

ა) ქორწინება:

ღმერთისგან დაწესებული – დაბ. 2,18. 22-24; მათ. 19,4-6; ეფეს. 5,31; 1 ტიმ. 5,14; ებრ. 13,4

დაურღვეველია ერთ-ერთი მეუღლის სიკვდილამდე – მათ. 19,6; რომ. 7, 2-3; 1 კორ. 7,10-11,29

არ შეიძლება მორწმუნის ქორწინება ურწმუნოსთან – 2 რჯ. 7,3; ის. ნავ. 23,12; 2 კორ. 6,14-18

ქორწინება პირველსახეა ქრისტეს შეერთებისა მის ეკლესიასთან – ეს. 62, 5; იერ. 3,14; ოს. 2,19-20; ეფეს. 5, 23-33; გამოცხ. 19,7

განქორწინების მიზეზი – მათ. 19,8-9; მარკ. 10,7-13; 1 კორ. 7,10-11; 27,39

ქორწინების აკრძალვა რწმენისაგან განდგომა არის – 1 ტიმ. 4,3

ბ) ცოლ-ქმრის მოვალეობანი:

ყოველ კაცს ჰყავდეს თავისი ცოლი – 1 კორ. 7,2

ქმრებს უნდა უყვარდეთ ცოლები – კოლ. 3,19; ეფეს. 5,28

ქმრები პატივს უნდა სცემდნენ ცოლებს – 1 პეტ. 3,7

კეთილი ცოლი გვირგვინია ქმრისა – იგავ. 12,4; 31,10,12

ყოველ ქალს თავისი ქმარი უნდა ჰყავდეს – 1 კორ. 7,2. ცოლებს უნდა უყვარდეთ ქმრები – ტიტ. 2,4

ცოლები პატივს უნდა სცემდნენ ქმრებს – ეფეს. 5,33

ცოლები უნდა ემორჩილებოდნენ ქმრებს – 1 პეტ. 3,1; კოლ. 3,18

ცოლების მორთულობა – 1 პეტ. 3,3-4; 1 ტიმ. 2,9

გ) მრუშობა

მრუშობა მოსეს რჯულის მიხედვით სიკვდილით ისჯებოდა – ლევ. 20,10; 2 რჯ. 22,23-29

ღმერთს სძულს მრუშობა – იგავ. 6,32; მალ. 3,5; ებრ. 13,4

ღმერთი სჯის მრუშობისათვის - იერ.
29,21-23; ეზეკ. 23,25; ოს. 4,11-12; 1
კორ. 10,8

მემრუშე ღვთის სამეფოში ვერ შევა -
1 კორ. 6,9-10; გალ. 5,19-21; ეფეს.
5,5

მოერიდე მას, ვინც თავს მორწმუნეს
უწოდებს და მრუშობს კი - 2 იო.
6,11; 1 კორ. 5,11; 2 თეს. 3,6,14

დ) შვილები:

ღვთის ძღვენა - ფს. 112,9; 126,3

უნდა ეშინოდეთ ღმერთის - 2 რჯ.
41,13

მშობელთა მოვალეობანი შვილების მი-
მართ - ის. ნავ. 24,15; 1 ტიმ. 3,4; 5,8

აღზრდა - ლევ. 19,29; იგავ. 22,6;
ეფეს. 6,4; კოლ. 3,21; 2 ტიმ. 3,15;
ებრ. 12,5-11

მოვალეობანი მშობლების წინაშე -
გამოს. 20,12; იგავ. 13,1; 20,20;
23,22; ეფეს. 6,1-3; ტიმ. 5,4

შვილების მორჩილების მაგალითები:

იესო ქრისტე - ლუკ. 2,51; სემი და
იაფეთი - დაბ. 9,23,26-27

შვილების დაუმორჩილებლობის მაგალითები:

ბეთილელი ბავშვები - 4 მეფ. 2,23-24;
ელი მღვდლის შვილები - 1 მეფ. 2,12.
22-25;

სამუელის შვილები - 1 მეფ. 8,3

14. საზოგადოებრივი ცხოვრება

მთავრობა და ხელისუფლება ღმერთის
დადგენილია - იგავ. 8,15-16; მათ.
22,21

უნდა დაემორჩილო ხელისუფლებას -
გამოს. 22,28; 1 პეტ. 2,13-17; რომ.
13,1-7; ტიტ. 3,1

მაგალითები: მათ. 17,24-27; საქმე.
4,1-21

ბატონთა მოვალეობანი - ეფეს. 6,9;
კოლ. 4,1

მასხურთა მოვალეობანი - 1 პეტ. 2,18-
21; ეფეს. 6,5-8; 1 ტიმ. 6,1-3; ტიტ.
2,9

მოხუცები - ეს. 46,4; ტიმ. 5,1; ტიტ.
2,2-4

ღარიბნი - 1 მეფ. 2,7; ფს. 40,2; იგავ.
17,5; 22,2; 28,27; მარკ. 14,7; საქმე
20,35; 2 კორ. 9,7; გალ. 2,10

ქერივ-ობლები - გამ. 22,22 -24; ფს.
9,35; იერ. 49,11; 1 ტიმ. 5,3-16

ყველა უნდა:

ფხიზლობდეს - 2 ტიმ. 4,5

მამაცად და ურყევად იდგეს - 1 კორ.
15,58; 16,13

გაეცალოს ბოროტებას - რომ. 12,9; 1
თეს. 5,22

საკუთარი ხელით შრომობდეს - 1 თეს.
4,11

იკმაროს საჭმელი და სამოსი (მეტე არ
ისურვოს) 1 ტიმ. 6,8-11

ენა დაიმოკლოს (აღვირი ამოსდოს) -
ეფეს. 4,29; კოლ. 3,8

არ უნდა იყოს ურწმუნოთა საზოგა-
დოებაში - ფს. 1,1; 1 კორ. 15,33

უყვარდეს მოყვასი, ვითარცა თავისი
თავი - რომ. 13,9

მოექცეს მოყვასს ისე, როგორც უნდა
რომ თავად მოეყრან - მათ. 7,12
უყვარდეს თავისი მტერი - მათ. 5,44-
45

აპატიოს სანაცვლოდ - კოლ. 3,13
არ მოექცეს ძმას უკანონოდ - 1 თეს.
4,6
თქვას სიმაღლეს - ეფეს. 4,25

15. გამოცდა და ნუგეში

დარდი - იო. 11,33-35; 1 კორ. 15,19-
20; 2 კორ. 7,10
ჩივილი - ფს. 105,25-26; ეს. 45,9; 1
კორ. 10,10; ფილიპ. 2,14
ჯჭვი - მათ. 14,31
უფალზე მინდობის დაპირება - ეს.
26,3-4,12; 43,2; 59,1; იერ. 17,4-7
მათ. 10,39-31; ლკ. 8,50; 12; 26-31;
21,18; იო. 11,40; 1 პეტ. 5,6-7; რომ.
5,1-5; 8,27-31; 15; 13; 2 კორ. 1,9;
ფილიპ. 4,6
ზეციური მამის ნების დაქვემდებარება
- 1 მეფ. 3,18; იოზ. 1,21; 2,10; მათ.
6,10; 1 პეტ. 4. 15-16; ფილიპ. 4,11-14

ნუგეშისცემა:

ცდუნებულთა - ლუკ. 22,28-32, იაკ.
1,12; 1 პეტ. 1,7; 2 პეტ. 2,9; რომ. 16,
20; 1 კორ. 10,13; ებრ. 2,18; 4,15;
გამოცხ. 3,10
გულშემდრკალთა - ეს. 35,4; 40,29;
41,10; იო. 14,1-27
მწუხარება - გამ. 3,7; ლკ. 6,17-23; 1
პეტ. 2,19-20
დეწილთა - 2 რჯ. 33,27; მათ. 5,10-
12; ლუკ. 6,22-23; იო. 16,33; 1 პეტ.
3,14; 2 ტიმ. 3,11-12; ებრ. 10,34;
გამოცხ. 2,10. ღარიბთა - 1 მეფ. 2,
8; ეს. 25,4; 29,19; 41,17; იერ. 20,13;
მათ. 6,26; იაკ. 2,5; ფილიპ. 4,19
სიბერეში - ფს. 70,9,18; 91,15; იგავ.
16,31; ეს. 46,4

დიდი დანაქარგის მქონეთა - ეს. 57,1-
2; 61,1; გოდ. 3,32-33; ოს. 6,1; 1 პეტ.
1,7; 1 თეს. 4,13-18; გამოცხ. 14,13.
სიკედელის მოშინება - 2 მეფ. 22,2-7;
ფს. 33,23; საქ. 21,13-14
მომაკვდავთა - იოზ. 3,17; 19; 25-27;
ფს. 22,4; იგავ. 14,32; ეკლ. 7,1; ეს.
26,19; 60,19; იო. 5,24-25; 6,40; სა-
ქმე 20,24; რომ. 6,23,8,16-18; 35-49;
1 კორ. 15,35-44; 51-57; 2 კორ. 5,1-
8; ფილიპ. 1,19-24; 2 ტიმ. 2,11; 4,7-8
ზოგიერთი თავები, რომლებიც მწუ-
ხარეთ განეკუთვნებათ: 2 მეფ. 22;
ეს. 35,40,53,59. იერ. 31; გოდ. 3;
მათ. 5; იო. 10,14,15

ავადმყოფობა:

უფლის მიერ გამოგზავნილი - 2 მეფ.
12,15; იოზ. 5,18
როგორც სასჯელი - რიცხ. 11,33; 2
რჯ. 29,22-25
ღვთის დიდების გამოსავლინებლად -
იო. 11,4
უფალი კურნავს და სპობს ავადმო-
ფობას - გამ. 23,25; 2 რჯ. 7,15;
იერ. 17,14; მათ. 11,28, ლუკ. 5,15;
ფილიპ. 2,27
ავადმყოფობისგან გასაკურნად საჭიროა
რწმენა და ლოცვა - საქმე 14,9-10
ავადმყოფთა ნუგეშისცემა - იოზ.
33,24-30; იაკ. 5,15; 1 პეტ. 4,19;
რომ. 8,18,23,28; 2 კორ. 4,16-18

16. ესკატოლოგია

ა. სიკვდილი:

ცოდვილი კაცობრიობის ზეგერი - ფს. 89,7; რომ. 5,14,21; 7,10; 1 კორ. 15,26

მიზეზი სიკვდილისა - დაბ. 2,17; იაკ. 1,15; რომ. 5,12,15; 6,23

სხვადასხვა სახელწოდებანი - 2 რჯ. 32,50; ის. ნავ. 23,14; მსაჯ. 2,10; ეკლ. 12,7; იო. 11,11; საქმე 5,10; 2 პეტ. 4,6; 2 კორ. 5,18; 1 თეს. 4,14

სიკვდილი: ზორციელი - დაბ. 3,19; 1 კორ. 15,22; სულიერი - რომ. 8,6; ეფეს. 2,1-5; მეორე - გამოცხ. 20,6; 21,8

ქრისტემ გააქარწყლა მისი ნესტარი - 1 კორ. 15,26,55-57

მარადისობაში სიკვდილი არ არსებობს - 1 კორ. 15,55, გამოცხ. 21,14

ბ. პირველი აღდგომა და ეკლესიის ზეატაცება

მორწმუნენი არ მივლენ უკანასკნელ სამსჯავროზე - იო. 5,24

ღმერთი იესოში განსვენებულთ მოიყვანს მასთან (იესოსთან) ერთად - 1 თეს. 4,14-17

პირველი აღდგომა - გამოცხ. 20,4-6

ქრისტეს სამსჯავრო - 1 პეტ. 5,4; 1 კორ. 3,8; 2 კორ. 5,10; 2 ტიმ. 4,8

გ. დიდი მწუხარება

მათ. 24,21; გცხ. თ. თ. 6-18

დ. ათასწლოვანი სამეფო

მეფე და მისი თანამმართველნი - გამოცხ. 20,4,6; 1,6

მისი სამოფელი - ზაქ. 14,4,6

სამეფოს საზღვრები - ზაქ. 14,9

სამეფოს სიდიადე - ფს.44,3-18; ეს. 9,6-7

ეშმაკი შებორკილია - გამოცხ. 20,2-3,7

ე. მეორე აღდგომა და უკანასკნელი სამსჯავრო
სამსჯავრო თეთრი ტახტის წინაშე - გამოცხ. 20,11-12.

მსჯავრდებულნი - 2 პეტ. 2,9-10; 3,7

ვ. ცა და ჯოჯოხეთი

ა) ცა

ღმერთმა შექმნა - დაბ. 1,1; ფს. 135,5; იგავ. 3,19

ღვთის ტახტი - ფს. 10,4; მათ. 5,34

სისაფე - დაბ. 2,1; ის. ნავ. 5,14; 3 მეფ. 22,19; იობ. 25,3; ფს. 32,6

მორწმუნეთა სახელები ჩაწერილია ცხოვრების წიგნში - ლუკ. 10,20; ფილიპ. 4,3

ვერაფერი შევა არწმიდა - გამოცხ. 21,27

ახალი ზეცა - მათ. 24,35; 2 პეტ. 3,10; გამოცხ. 21,1

გადარჩენილნი იხილავენ უფალს და მთელ მის ღიდებას - იო. 17,24; 1 იო. 3,2; 1 თეს. 4,17; გამოცხ. 21,3

ბ) ჯოჯოხეთი

როგორც ქვესკნელი, სიკვდილის სამეფო - დაბ. 37,35; იობ. 10,21; ეს. 14,15; 38,18

გენა, დასჯილ ცოდვილთა წამების ადგილი - მათ. 23,33; ლუკ. 16,23,28; გამოცხ. 14,10-11

შედარებულია: საუკუნო ცეცხლთან - მათ. 18,8; ცეცხლის ტბასთან - გამოცხ. 19,20; ჩაუქრობელ ცეცხლ-

თან - მათ. 3,12; უფსკრულთან; მე-
ორე სიკვდილთან - გამოცხ. 21,18
გამზადებულია ეშმაკისა და მისი ანგე-
ლოზებისათვის - მათ. 25,41

სამსჯავროს შემდეგ ჯოჯოხეთში ჩა-
ყრება ყველა, ვინც სიკოცხლის
წიგნში არ იქნება ჩაწერილი -
გამოცხ. 20,15

17. ფსალმუნთა ცხრილი

მწუხარება. უფლის მოხმობა - 3, 4,
7, 9, 10, 11, 16, 24, 27, 30, 38, 40,
41, 43, 50, 54, 55, 56, 59, 69-73,
76, 78, 82, 84, 85, 119, 122, 128,
130, 136, 140, 146, 147.

სიხარული. სასოება. აღდგენა - 1, 15,
17, 22, 25-27, 29, 31, 36, 41, 42,
45, 55, 60-63, 72, 80, 90, 115, 116,
118, 120, 123, 132, 139, 142, 144-
147, 149.

უწმიდურთა ხვედრი. ბოროტთაგან

მორიდება - 2, 13, 14, 35, 38, 51-
53, 63, 73-81, 93, 108, 139

ნაღველი, სევდა - 6, 12, 17, 21, 37,
58, 68, 87, 101, 108, 119, 142

დიდება უფალს - 5, 8, 9, 14, 18, 20,
23, 28, 31, 32, 39, 44, 46, 47, 49,
64-67, 74, 83, 86, 87, 89, 91, 92,
94-100, 102-107, 109, 111-118, 124-
127, 133-135, 137, 138, 143-150.

ღვთის საქმეთა განდიდება - 8, 9,
28, 64, 67, 103, 104, 105

18. ბიბლიის ძირითადი იგავები

უნაყოფო ლელვის ხე - ლუკ. 13,6-9

გონიერი მონა - მთ. 24,45-51

უძღები შვილი - ლუკ. 15,11-32

უგუნური მდიდარი - ლუკ. 12,16-21

ღვთის ყანა - 1 კორ. 3,6-9

დიდი არწივი - ეზეკ. 17,2-10

ქორწილი - მათ. 22,1-14

მდიდარი და ლაზარე - ლუკ. 16,19-31.

აქლემი ნემსის ყუნწში - ლუკ. 18, 25.

ვაზის რქა და ლერწი - იო. 15, 1-6.

ვაზი წყლისპირას - ეზეკ. 19, 10-14.

ცოცხალი წყალი - იო. 4,13-14.

დამუშავებული ვენახი - ეს. 5,1-7

ზღვის ტალღა - იაკ. 1,6-8

ღვთის საჭურველი - ეფეს. 6,13-17

ქარი - იო. 3,8

ქალაქი მთაზე - მთ. 5,14

მკეცე და თიხა - რომ. 9,20-21

ვაზი - ეზეკ. 15,1-8

ხე და ნაყოფი - ლუკ. 6,43-44

უნაყოფო ხე - მათ. 3,10

ათი ქალწული - მათ. 25,1-12

ველური ზეთისხილი - რომ. 11,17-24

ორი ბატონი - მათ. 6,24

ორი ძე - მათ. 21,28-31

კარი - იო. 10,7-9

კეთილი მწყემსი - იო. 10,1-6,11-16.

კეთილი სამარიელი - ლუკ. 10,30-37.

უქონელი მოვალე - მათ. 18,23-35

ძლიერი კაცის სახლი - მათ. 12,29

გონიერი და უგონო მშენებლები -
მათ. 7. 24-27.

ძვირფასი მარგალიტი - მათ. 13,45-46

შემაბეზრებელი მეგობარი - ლუკ. 11,
5-8.

სიძის მაცრები - მარკ. 2,19-20

მკა - იო. 4,35-38

მარგალიტი და ღორები - მათ. 7,6

სასიძო და სასძლო - ეს. 62,4-5

ანთებული სანთელი - მათ. 5,15

მევალე და მოვალეები - ლუკ. 7,41-
43

ფარისეველთა უფუარი - მარკ. 8,15
 საფუარი და ცომი - 1 კორ. 5,6-8
 საფუარი, რომელიც ზეციურ სამეფოს
 ჰგავს - მათ. 13,33.
 მოთმინებანი მიწის მუშა - იაკ. 5,7
 ნაყოფიერი მიწა - ებრ. 6,7-8
 მღოგვის მარცვალი - მარკ. 4,31-32
 ბოროტი მეზვრეები - ლუკ. 20,9-16
 ტბილი და მწარე წყლის წყარო -
 იაკ. 3,11-12
 წამაბორძიკებელი (დამაბრკოლებელი)
 და მაცდუნებელი ქვა - 1 პეტ. 2,7.
 ლიბანის ნაძვი - ეზეკ. 31,3-8
 თაკიდურის ქვა - მათ. 21,42
 მელა და ცის ფრინველები - მათ. 8,20
 ნიჩაბი და კალო - მათ. 3,12
 ლომი და ბოკერები - ეზეკ. 19,1-9
 რძე და მაგარი საჭმელი - 1 კორ. 3,2;
 ებრ. 5,12-14
 ურო - იერ. 23,29
 ფქვილი და საფუარი - მათ. 13,33
 მებაჟე და ფარისეველი - ლუკ. 18,10-
 13
 ორგული მზე - ლუკ. 16,1-8
 ახალი ღვინო და ტიკები - მათ. 9,17
 უწყლო ღრუბლები - იუდ. 12,13
 ღარიბის ცხვარი - 2 მეფ. 12,1-7
 დაკარგული ცხვარი - ლუკ. 15,3-7
 ცხვრები და თხები - მათ. 25,32-33
 ცხვრები და დაქირავებული მწყემსები
 - ეზეკ. 34,2-10.
 ცეცხლი - იერ. 23,29
 მამა და შვილები - მათ. 7,9-11
 პირველი ადგილები ნადიმზე - ლუკ.
 14,7-11
 ღვარძლი - მათ. 13,24-30
 დაკარგული დრაქმა - ლუკ. 15,8-10
 ფრინველები და ველის შროშანი -
 მათ. 6,26-30
 ხორბლის მარცვალი - იო. 12,24
 მევენახენი - მათ. 20,1-15

მინდვრიდან დაბრუნებული მონა -
 ლუკ. 17,7-9.
 მონები, რომლებიც ბატონს მოეღიან -
 ლუკ. 12,36-38.
 ლელვის ხე, რომელიც იფოთლება -
 ლუკ. 21,29-31.
 აღმოფხვრილი ნერგი - მათ. 15,13
 ნამი (ცვარი) - ოს. 14,6-8
 ნავის საჭე - იაკ. 3,4
 ქვეყნიერების ნათელი - იო. 9,5
 დაფარული საუნჯე - მათ. 13,44
 ბრძეები და ორბო - ლუკ. 6,39
 ლელვი - იერ. 24
 მიწის მარილი - მათ. 5,13
 ჭურჭელი სახლში - 2 ტიმ. 2,20-21
 კოშკის მშენებელი - ლუკ. 14,28-30
 კედელი - ეზეკ. 13,10-14
 უსამართლო მოსამართლე - ლუკ.
 18,1-6
 ბეწვი და ღირე - მათ. 7,3-5
 შეუმჩნევლად მზარდი თესლი - მარკ.
 4,26-29.
 ზღვაში ნასროლი ბადე - მათ. 13,47-
 50.
 მთესელი - მათ. 13,3-23
 ტალანტები - ლუკ. 19,12-28
 მძორი და არწივები - ლუკ. 17,37
 ტანი და ასოები (ნაკვთები) - 1 კორ.
 12,14-27.
 ვიწრო ბჭე - მათ. 7,13-14; ლკ. 13,24
 ცხენის ლაგამი - იაკ. 3,3
 სახლის ფხიზელი პატრონი - ლუკ.
 12,39-40; მათ. 24,43.
 შვილების პური - მარკ. 7,27
 პური ზეციდან - იო. 6,32-35,50-51
 ღვთის ტაძარი - 1 კორ. 3,16-17
 ომში მიმავალი მეფე - ლუკ. 14,31-32
 ველის ყვავილი - ფს. 102,15; იაკ. 1,10-
 11.
 სასმისი და ჯამი - მათ. 23,25-26
 ენა-ცეცხლი - იაკ. 3,5-11

19. იესო ქრისტეს ცხოვრების ძირითადი ამბები, სასწაულები და კურნებანი

ბავშვების კურთხევა - მათ. 18,1-5;
19,13-15

მდიდარი ჭაბუკი - მათ. 19,16-26

იესო ქრისტეს აღდგომა - მარკ. 16,19

იესო ქრისტეს ამადლება - ლუკ. 24,1-12

იერუსალიმში შესვლა - მარკ. 11,1-10

ქარიშხლის დაცხრობა - ლუკ. 8,22-25

მრუში დედაკაცის მიტეევა - იო. 8,1-11

იესო ქრისტეს გამოცდა - მათ. 4,1-11

ლაზარეს გაცოცხლება - იო. 11,11-15

იაიროსის ასულის გაცოცხლება -
ლუკ. 8,41-42; 49-56

ნაინელი ქერივის ძის გაცოცხლება -
ლუკ. 7, 11-16

ვაჭრების გარეკვა ტაძრიდან - იო.
2,13-17

კურნებანი:

ქანაწელი დედაკაცის ასულის - მათ.
15,22-28

დაკრუნხული ქალის - ლუკ. 13,11-13

მუნჯი კაცის - ლუკ. 11,14

არაწმიდა სულით შეპყრობილი კაცის
- მარკ. 1,23-27

„ლეგიონით“ შეპყრობილი ეშმაკულის
- ლუკ. 8,27-39

უტყუი სულით შეპყრობილი ყრმის -
მარკ. 9,14-29

ბეთუზდასთან - იო. 5,1-9

ყრუ-მუნჯის - მარკ. 7,32-35

ათი კეთროვანის - ლუკ. 17,12-19

სისხლმდინარე ქალის - მარკ. 5,25-34

ხელშეშმარის - მათ. 12,10-13

წყალმანკიანის - ლუკ. 14,1-4

კეთროვანის - ლუკ. 5,12-13

საწოლით მოყვანილის - ლუკ. 5,18-25

ასისთავის მახურის - მათ. 8,5-13

აზნაურის ძის - იო. 4, 46-54

ბარტიმეოსის - ლუკ. 18-35-43

ბრმადშობილის - იო. 9,1-38

ბრმების - მათ. 9,27-31; მარკ. 8,22-26

მალქოზის ყურის გამართლება - ლუკ.
22,50-51

სხვადასხვა კურნებანი - მათ. 4,23-24;
8,16; 9,35; 15,30; 21,14; მარკ. 3,10;
6,55-56; ლუკ. 4,40; 6,17-19; 9,11

სტატირი თევზის პირში - მათ. 17,24-27

წყალზე სიარული ფეხით - მათ. 14,
25-32

იესოს ნათლისცემა - მათ. 3,13-17

ქერივი ქალის 2 ლეტა - ლუკ. 21,1-4

უხვი თევზჭერა - ლუკ. 5,4-7; იო.
21,5-6

5000-ის გაძღომა - მათ. 15,15-21; იო.
6,5-14

4000-ის გაძღომა - მათ. 15,32-38

ნელსაცხებელი ალუბასტრიონის ჭურჭ-
ლით - ლუკ. 7,37-50; იო. 12,3-8

წყლის ქცევა ღვინოდ - იო. 2,1-11

იესო ქრისტეს ფერისცვალება - მათ.
17,1-8; ლუკ. 9,28-36

იესო ქრისტეს განდიდება - ებრ. 10,
12-13

ავაზაკი ჯვარზე - ლუკ. 23,29-43

იესო ქრისტეს შობა - მათ. 1,18-25;
ლუკ. 2

სამარიელი დედაკაცი ჭასთან - იო. 4,
5-42

გამზმარი ლელვის ხე - მათ. 21,19-21;
მარკ. 11,13-14; 20

იესო ქრისტეს სიკვდილი - მათ. 27,1-
54; მარკ. 15

თავთავეების კრეფა შაბათ დღეს -
მარკ. 2,23-28

20. ბიბლიაში მოხსენიებული ზოგიერთი ამბები, სასწაულები და კურნებანი

იაკობის ბრძოლა – დაბ. 32,24-32
 ყურძნის მტევანი – რიცხ. 13,17-26
 სავლეს მხედველობა უბრუნდება –
 საქ. 9,17-18; 22,11-13

ცარფათელი ქერივის ძის აღდგინება –
 3 მეფ. 17,19-24

სომანიტელი ქალის ძის აღდგინება –
 4 მეფ. 4,18-37

ტაბითას აღდგინება – საქ. 9,36-41

წყლის გადმოღინება ხორების კლდიდან
 – გამ. 17,6; ფს. 104,41; ეს. 48,21

მდინარე იორდანეს გაჩერება – ის. ნავ.
 3,11-17

ქალაქ ღაზას კარიბჭეს გლეჯს
 სამსონი – მსაჯ. 16,3

მსხვერპლშეწირვა:

სრულად დასაწველი მსხვერპლი –
 ლევ. 1

ცოდვის შენდობის მსხვერპლი – ლევ.
 5,6.7

პურის მსხვერპლი – ლევ. 2

მსხვერპლი ცოდვისათვის – ლევ. 4

სამადლობელი მსხვერპლი – ლევ. 3

გვალვა ელიას დროს – 3 მეფ. 17,1;
 იაკ. 5,17

ოქროს ხზო – გამ. 32,1-35

კურნებანი:

ნეემანის – 4 მეფ. 5,1-1; ლუკ. 4,27

ხიზკიას – 4 მეფ. 20,1-7; ეს. 38,1-21

იერუსალიმელი კოჭლის – საქ. 3,2-18

ენეასის – საქ. 9,33-35

ლისტრელი კოჭლის – საქ. 14,8-10

პითონის სულთნე შეპყრობილი მხევლის
 – საქ. 16,16-18

ვეტიქეს – საქმე 20,9-12

პოპლიოსის მამის – საქმე 28,8

ეგვიპტელთა სასჯელები:

1. წყლის სისხლად ქცევა – გამ. 7,16-25

2. გომბეშოები – გამ. 8,1-15

3. მუშლი – გამ. 8,17-20

4. ძაღლის მწერი – გამ. 8,20-31

5. საქონლის გაწყვეტა – გამ. 9,3-7

6. ყვავილის მუწუკი – გამ. 9,8-11

7. სეტყვა – გამ. 9,13-34

8. კალია – გამ. 10,4-6,12-19

9. წყედიადი – გამ. 10,21-26

10. სიყრმის ძეთა სიკვდილი – გამ.
 11,4-5; 12,29-30

ნოეს კიდობანი – დაბ. 6-8 თ.თ.

აღთქმის კიდობანი ან გამოცხადების
 კიდობანი – გამ. 25,10-22; 39,35;
 40,3; რიცხ. 10,33.

კორახი, დათანი და აბირამი – რიცხ.
 16,1-33

სამსონის მიერ გახლეჩილი ლომი –
 მსაჯ. 14,6

ცრუ სასწაულები:

სატანის ძალით სრულდება – 2 თეს.
 2,9; გამოცხ. 16,14

სრულდება ცრუმოძღვრებათა გასამარ-
 თლებლად – 2 რჯ. 13,1-9;
 გამოცხ. 13,13-14; 19,20

ასრულებენ ცრუქრისტიანი და ცრუწი-
 ნასწარმეტყველნი – მათ. 24,24

აცდუნებენ დაღუპვის გზაზე მდგომთ
 – 2 თეს. 2,9-12; გამოცხ. 19,20

რწმენიდან განდგომის ნიშანია – 2
 თეს. 2,3,9

მესულთანეები და მხიბავები ღმერთს
სძულს - ლევ. 19,31; 20,6,27; 2
რჯ. 13,3; 18,10-14

მაგალითები: ეგვიპტელი მოგვები -
გამ. 7,11-12; 8,7,18

ყნდორელი მესულთანე ქალი - 1 მეფ.
28,7-14; სიმონ მოგვი - საქ. 8,9-11;

ცრუწინასწარმეტყველი ბარიისუ -
საქ. 13,6.

ციური მანანა - გამ. 16,31

ცარფათელი ქერივის ფქვილი და ზეთი
- 3 მეფ. 17,14-16; ლუკ. 4,26

სპილენძის გველი - რიცხ. 21,8-9; იო.
3,14-17

ცეცხლის ღრუბელი სარწმუნოების
კარავზე - რიცხ. 9,15-23

წინადაცევა - დაბ. 17,10

ზაქარიას დამუნჯება - ლუკ. 1,11-
22,64

იერიხოზის კედლების დაქცევა - ის.
ნავ. 6,6-20; ებრ. 11,30

მეწამულ ზღვაში გასვლა - გამ. 14

წარღვნა - დაბ. 7

იერუსალიმის ტაძრის აშენება სოლო-
მონის მიერ - 3 მეფ. 5-6 თავები

დღესასწაულები:

პასექის - გამ. 12; 2 რჯ. 16,1-7; 4
მეფ. 23,21-23; მათ. 26,17-30; მარკ.
14,12-26; ლუკ. 22,1-20.

უფუარობის - გამ. 23,15.

მოსავლის აღების - გამ. 23,16

შვიდულის - გამ. 34,22.

კარვობის - ლევ. 23,34

შაბათის - დაბ. 2,2-3; გამ. 31,14-17;
23,12; 2 რჯ. 5,12-15; ნევ. 13,15-18;
ლუკ. 4,16-41; 6,5

გალობანი და შესხმა:

მოსესი - გამ. 15,1-20

დებორასი - მთავ. 5

ხანასი - 1 მეფ. 2,1-10

დავითის - 2 მეფ. 22,1-51

ესაიასი - ეს. 12.

წმ. ქალწული მარიამისა - ლუკ.
1,46 - 55

ზაქარიასი - ლუკ. 1,67-79

ნაბუქოდონოსორის მიერ იერუსალიმის
ტაძრის დანგრევა - 4 მეფ. 24,25

მზისა და მთვარის გაჩერება - ის. ნავ.
10,12-14; აბაკ. 3,11

სულიწმიდის მოფენა - საქ. 2,1-21

კრებულის კარვის აგება - გამ. 26,27;
35,11-35; 36-40

მზის საათის ჩრდილი - 4 მეფ. 20,9-
11; ეს. 38,7-8.

ჭურჭლის სასწაულებრივი გავსება
ზეთით - 4 მეფ. 4,1-7

ხილვანი და სიზმრები:

იაკობის კიბე - დაბ. 28,10-22

ფარაონის სიზმრები - დაბ. 41,1-46

გამხმარი ძვლები - ეზეკ. 17

ნაბუქოდონოსორის სიზმრები:

კერპი - დან. 2,31-49

მალალი ხე - დან. 4,7-24

კედელზე წარწერა - 45,5-31

მხეცები - დან. 7

დანიელის ხილვანი:

ერკმალი და ვაცი - დან. 8

სულით შემოსილი კაცი - დან. 10

21. ბიბლიის მნიშვნელოვანი პირნი და ადგილები

აარონი - გამ. 4,14; ლევ. 8,9,10,16 თ;
 რიცხ. 1,8,16-20,33 თ
 აბელი და კენი - დაბ. 4 თ
 აბესალომი - 2 მეფ. 13-18
 აბრაამი
 ალთჰმა - დაბ. 12 თ;
 ლოტი - დაბ. 13 თ;
 ისაკი - დაბ. 22თ;
 ლოცვა სოდომისთვის - დაბ. 18 თ.
 აგარი - დაბ. 16 თ
 აგრიპა - საქმე 25,13-27; 26 თ.
 ადამი და ევა - დაბ. 3 თ. (დაცემა)
 აკვილა და პრისკილა - საქმე
 18,2,18,21,26; რომ. 16,3
 ანანია და საფირა - საქმე 5,1-11
 ანა:
 სამუელის დედა - 1 მეფ. 1,20
 წინასწარმეტყველი - ლკ. 2,36-38
 არარატი - დაბ. 8,4
 ართახშაშა - ეზრ. 4,7
 აშურეთი - 4 მეფ. 18,19; იერ. 2,18
 აშურელნი - ეს. 37,36
 ბაალი - 3 მეფ. 18,21-40; 19,18
 ბაბილონი - 4 მეფ. 20,16-18; ეს. 13,1-
 20; იერ. 51,47
 ბაბილონის გოდოლი - დაბ. 11,4-9
 ბალაამი, ბალაკი - რიცხ. 22-24 თ;
 31,8,16; იუდ. 11 თ; გამოცხ. 2,14
 ბარაბა - მათ. 27,16-26
 ბარნაბა (იოსები) - საქმე 4,36
 ბარტიმეოსი - მარკ. 10,46-52
 ბეთანია - მარკ. 11,1-12
 ბითეზდა - იო. 5,1-16
 ბეთილი - დაბ. 28,19
 ბეთლემი - ლუკ. 2,4; იო. 7,42
 ბენიამინი (იაკობის ვაჟი) - დაბ. 35,16-
 18
 ბენიამინი (ტომი) - რიცხ. 1,36-37;
 გამოცხ. 7,8
 გაბრიელი - დან. 8,16-27; ლკ. 1,11-38

გადი - დაბ. 30,11; 2 რჯ. 33,20
 გამალიელი - საქ. 5,34; 22,2
 გედონი - მსაჯ. 6-8; ებრ. 11,32
 გენა - მათ. 23,15,33
 გეთსემანია - მთ. 26,36
 გეზაზი - 4 მეფ. 4,12
 გოგი და მაგოგი - გამოცხ. 20,7
 გოლგოთა - მათ. 27,33; მარკ. 15,22
 გოლიათი - 1 მეფ. 17,1-54
 დავითი:
 ცხება - 1 მეფ. 16-30 თ;
 მეფობა - 1 და 2 მეფეთა;
 შეცოდება - 2 მეფ. 11 თ;
 სიბერე და სიკვდილი - 3 მეფ. 1-2 თ.
 დამასკო - საქმე 9,2,10,22,27
 დანიელი:
 ნაბუქოდონოსორის სიზმრების ახსნა
 - დან. 2 თ;
 ლომების ორმოში - დან. 6 თ
 დარიოს მიდიელი - დან. 5,31; 6 თ
 ებენ-ყეზერი - 1 მეფ. 7,12
 ეგვიპტე და ეგვიპტელნი - გამ. 1-3 თ;
 14 თ.
 შესვლა ეგვიპტეში - დაბ. 46 თ;
 ეგვიპტიდან გამოსვლა - გამ.12-13 თ;
 წინასწარმეტყველება ეგვიპტის
 შესახებ - დან. 11,42-43
 ედემი (სამოთხე) - დაბ. 2,10; 3,23
 ეფერატი - დაბ. 2,14; 15,18; გამოცხ.
 16,12
 ელეაზარი - დაბ. 15,1-4
 ელენის მთა - მათ. 24,3; 26,30
 ელი (მღვდელი) - 1 მეფ. 1,9; 2-3 თ.თ.
 ელია (წინასწარმეტყველი) - 3 მეფ.
 17-21 თ.თ.; 4 მეფ. 1-2 თ.თ.
 ელიზა (მოგვი) - საქმე 13,8
 ელისაბედი - ლუკ. 1,5-7,36-80
 ელისე - 3 მეფ. 19,16-19; 4 მეფ.
 2,5,6,9,13 თავები
 ემპოსი - ლუკ. 24. 13

ენოქი - დაბ. 5,18-24
 ეპაფროდიტე - ფილოპ. 2,25; 4,18
 ესაი - დაბ. 25,25-34; 36,1
 ეფრემი - დაბ. 41,52; 48 თ
 ზაბილონი - დაბ. 30,20; მათ. 4,15
 ზაქარია - ლუკ. 1,5-25,59-80
 ზაქე - ლუკ. 19,1-10
 ზებედე, იაკობი და იოანე - მათ. 10,2; 20,20
 ზებულონი - დაბ. 30,20
 თეოფილე - ლკ. 1,3; საქმე 1,1
 თესალონიკე - საქმე 17,1-13
 თომა - იო. 11,16; 20,24-30
 იაიროსი - მარკ. 5,22-43
 იაკობი:
 იაკობი და ესაი - დაბ. 25-28 თ;
 იაკობის ბრძოლა - დაბ. 32,24-32;
 იაკობის სიკვდილი - დაბ. 48-49 თ.
 იეზაბელი - 3 მეფ. 16-31; გამოცხ. 2,20
 იერიხო - ის. ნავ. 2-7 თ; ლუკ. 10,30
 იეროზოამი - 3 მეფ. 12-15 თ
 იერუსალიმი:
 დაქცევა - 4 მეფ. 24-25 თ;
 კედლების აღდგენა - ნეემ. 1-9 თ
 იზრეელი - 3 მეფ. 21,1; ის. 1,4
 ითრო - გამ. 4,18; 18 თ
 იოანე - 4 მეფ. 12-14 თ
 იობი - იობის წიგნი; იაკ. 5,11
 იოანე (მოციქული) - მათ. 4,21; ლუკ. 5,10;
 იოანე (ნათლისმცემელი) - მარკ. 1,1-9, მალ. 3,1
 იონა - იონ; მათ. 12,39-41
 იონათანი - 1 მეფ. 18-20; 23; 31 თ.
 იორდანე - ის. ნავ. 3-4 თ; მათ. 3,13
 იოსები:
 გაყიდვა - დაბ. 37 თ;
 ეგვიპტეში - დაბ. 41 თ;
 იუდასის მიღება ეგვიპტეში - დაბ. 46-49 თ;

სიკვდილი - დაბ. 50 თ
 იოშაფატი - 3 მეფ. 15,24; 22 თ; 4 მეფ. 3 თ
 ისაი:
 მსხვერპლად მიყვანა - დაბ. 22 თ;
 რებეკას ამორჩევა - დაბ. 24 თ;
 სიბერე - დაბ. 27 თ
 ისმაელი - დაბ. 16,11-16
 ისრაელი - დაბ. 32,28
 ისრაელიანები:
 ეგვიპტიდან გამოსვლა - გამ. 12,41-42;
 მეწამულ ზღვაზე გადასვლა - გამ. 14,15-31;
 40-წლიანი ხეტიალი უდაბნოში - 2 რჯ. 8,2-6;
 აღთქმულ ქვეყანაში შესვლა - ის. ნავ. 1-4 თ
 იუდა - იაკობის ვაჟი - დაბ. 29,35; 2 რჯ. 33,7
 იუდა ისკარიოტელი - მათ. 26-27 თ; იო. 13 თ, საქმე 1,16
 კაიაფა - იო. 18,14
 კანა - იო. 2,11
 კანდაკე - საქ. 8,27
 კაპერნაუმი - მათ. 4,13; 8,5
 კედრონი - იო. 18,1
 კეისარი (ავგუსტუსი) - ლუკ. 2,1
 კიროსი - 2 ნემტ. 36,22-23
 კორნელიუსი - საქმე 10
 ლაზარი - დაბ. 24,29; 31 თ
 ლაზარე - იო. 11,1-45
 ლაოდიკია - კოლ. 2,1; 4,13,16;
 გამოცხ. 3,14
 ლეა - დაბ. 29 თ
 ლევიანელი - 2 რჯ. 10,9; ის. ნავ. 13,14,33
 ლიბანი - 2 რჯ. 3,25; ფს. 91,13
 ლიდია - საქმე 16,14-140
 მათუსალა - დაბ. 4,18; 5,27
 მამონა - მათ. 6,24; ლუკ. 16,13

მარდოქი - ესთ. 2,5-10 თ. თ
 მართა და მარიამი - ლუკ. 10,38-42;
 იო. 11; 12,1-8
 მარიამ მაგდალინელი - მარკ. 15,47;
 იო. 20,1
 მარიამი (წმ. ქალწული) - ლუკ. 1,26-
 56; 2,4-20
 მარიამი (მოსეს და) - რიცხ. 12; მიქ.
 6,4
 მელქიტევედი - დაბ. 14,18; ფს. 109,4;
 ებრ. 6,20; 7,1
 მერიბა - გამ. 17,7
 მიქაელი (მთაგარანგელოზი) - იუდ. 1,9
 მოსე:
 შობა - გამ. 2 თ;
 მოწოდება - გამ. 3 თ;
 ისრაელიანთა ბელადი - გამ. 4-40
 თ; ლევიტ;
 შეცოდება - რიცხ. 20 თ;
 სიკვდილი - 2 რჯ. 34 თ.
 ნაბალი - 1 მეფ. 25,38-39
 ნაბოთი - 3 მეფ. 21,1, 19
 ნაბუქოდონოსორი - 4 მეფ. 24,1; დან.
 1-4
 ნაზარეთი - მთ. 2,23
 ნათანელი - იო. 1,45-51; 21,2
 ნიკოდემოსი - იო. 3,1-11; 7,50; 19,39
 ნინეფია - იონ. 1-4 თ.
 ნოე:
 კიდობნის აშენება - დაბ. 6-8 თ;
 წარღვნა - დაბ. 7; ეზეკ. 14,14;
 მათ. 24,37-38; 1 პეტ. 3,20
 ნაყომი (ელიმელქის ცოლი) - რუთ. 1-
 4 თ.
 ონანი - დაბ. 38,9-10
 პავლე:
 მოქცევა - საქ. 9,1-23;
 მასხურება - საქ. 13; 16; 28; 1 კორ.
 1,1; 2 კორ. 1 თ; გალ. 1 თ; ეფეს. 3 თ;
 ფილიპ. 1 თ;
 პატიმარი - საქ. 21,33; 22-28 თ.თ.

პეტრე:
 მოწოდება - მათ. 10,2; ლუკ. 6,13-
 14;
 ზღვაზე - მათ. 14,29
 იესოს უარყოფა - მათ. 26,33-35;
 69-75;
 მასხურება - საქ. 1-5; 8-12; 15 თ;
 გალ. 2,7
 პილატე - იო. 18,29-39; 19,1-22; 1
 ტიმ. 6,13
 რახაბი - ის. ნავ. 2 თ; 6,16-25; ებრ.
 11,31
 რახელი - დაბ. 29,9-31; 31,19,34
 რებეკა - დაბ. 24,15-დან 29,12-მდე
 რეუბენი - დაბ. 29,32; 2 რჯ. 33,6
 საბას დედოფალი - 3 მეფ. 10,1
 სამარია - 3 მეფ. 16,24-39; იონა. 4,4
 სამუელის:
 შობა - 1 მეფ. 1,20-დან 3 თავამდე;
 მსაჯული - 1 მეფ. 7,6
 სამსონი - მსაჯ. 13,24-დან 16,31-მდე
 სანსერობი - 4 მეფ. 18,13; 19,16-36
 სარა - დაბ. 17,15-დან 21 თავამდე;
 რომ. 4,19
 ცარფათი - 3 მეფ. 17,10; ლუკ. 4,26
 საული - 1 მეფ. 9-31
 სილა - საქ. 15,22,40; 16,13; 17,4
 სილოამი - იო. 9,7
 სიმონი - დაბ. 29,33; ლუკ. 2,25-35
 სიმონ (მოგვი) - საქ. 8,9-13; 9,43
 სიმონ-პეტრე - ლუკ. 5,8; 6,14; 22,31;
 საქ. 15,14
 სინა - გამ. 19,18; 24,16
 სიონი - ფს. 86,5; ეს. 2,3; რომ. 11,26.
 სიროფინიკიელი - მარკ. 7,24-30
 სოდომი და გომორი - დაბ. 13,10; 19
 თ; რომ. 9,29
 სოლომონი:
 დიდება - 3 მეფ. 2-10 თ;
 ტაძრის აგება - 3 მეფ. 5-8 თ;
 შეცოდება და სიკვდილი - 3 მეფ. 11 თ.

ტაბითა - საქ. 9,36-42
 ტვიროსი და სილონი - ეს. 23 თ; იერ.
 47,4; იოველ. 3,4; მათ. 11,21-22
 ურია - 2 მეფ. 11,3; 12,9; მათ. 1,6
 ფელიქსი - საქ. 23,24-26; 24,3-27;
 25,14
 ფესტოსი - საქ. 24,27; 25 თ; 26,25

ქანაანის ქვეყანა:

აღთქმული - დაბ. 12,5-7;
 შესვლა - ის. ნავ. 3-7 თ.

პეროდე (მეფე) - მათ. 2,1-23; მარკ.
 6,20

ქარმალის მთა 4 მეფ. 4,25; იერ. 4,26
 ლოთოლია - 4 მეფ. 8,26; 2 ნეშტ.
 22,23

ხანა (სამუელის დედა) - 1 მეფ. 1,20
 ხიზკია - 4 მეფ. 16,20; 2 ნეშტ. 29-32
 თ.თ.

შენამელი - 4 მეფ. 25

პეროდე (მეოთხედმთავარი) - ლუკ. 3,1 თ.
 პეროდია - მარკ. 6,17-29

22. ფულის ერთეულები, სითხის, წონისა და სიგრძის საზომები

ფულის ერთეულები:

ვერცხლის მონეტები:

ტალანტი (მთ. 25,28) უდრის 60 მნას.

ტალანტი მონეტას კი არ აღნიშნავს, არამედ მეტალის წონას, ჩვეულებრივ ვერცხლისას, დაახლ. 26 კგ. ტალანტის ღირებულება სხვადასხვა ეპოქაში იცვლებოდა. რომის ბატონობის დროს პალესტინაში ტალანტი დაახლოებით 1000 ამერიკულ დოლარს უდრიდა (1929 წ. კურსით).

მნა ანუ ფუნტი (ლუკ. 19,13). 1/60 ტალანტი. ვერცხლის მონეტა, უდრის 100 დრაქმას. რომაელთა ეპოქაში დაახლ. 16,5 ამერ. დოლარი.

დრაქმა ანუ დინარი (ლუკ. 15,8; მათ. 18,28.) 1/100 მნა. ვერცხლის მონეტა უდრის 6 ობოლს. ღირებულება 16,5 ცენტი.

დიდრაქმა ანუ სტატირი (მათ. 17,24) უდრის 2 დრაქმას

ობოლი ანუ ლოტი ანუ სიკელა (გამ. 30,13). 1/6 დრაქმა. უდრის 20 გერას. ღირებულება დაახლ. 2,7 ცენტი.

გერა (დანგი) (გამოს. 30,13.) 1/20 სიკელა. ღირებულება დაახლ. 1/10 ცენტი.

სპილენძის მონეტები:

ასარი (მათ. 10,29) = 4 კოდრანტს;

ღირებულება დაახლ. 1 ცენტი

კოდრანტი (მათ. 5,26) (1/4 ასარი) = 2

ლექტას ღირებულება 1/4 ცენტი.

ლექტა (მარკ. 12,42) - ღირებულება დაახლ. 1/8 ცენტი.

სითხის საზომები

ხომერი ანუ ქორი (ეზექ. 45,11) = 10

ბათს. დაახლ. 200 ლიტრს.

ბათი ანუ ეფი (3 მეფ. 7,26) = 1/10

ხომერს. დაახლ. 20 ლ.

ჰანი (გამ. 29,41) (1/6 ბათი) = 12

ლოგს. დაახლ. 3,3 ლ.

ლოგი (ლევ. 14,10) (1/12 ჰანი), დაახლ. 0,28 ლ.

მარცვლეულის საწყაოები:

ხომერი (ოს. 3,2) ანუ ქორი (2 ნეშტ.

2,10; ეზექ. 45,11) = 10 ბათს. დაახლ.

180 კგ. ბათი ანუ ეფა (ეზექ. 45,11)

= 1/10 ხომერს, დაახლ. 18 კაბს.

დაახლ. 18 კგ.

კაბი (4 მეფ. 6,25) (1/18 ეფი ანუ ბათი).

დაახლ. 1 კგ.

სიგრძის საზომები:

წყრთა (მათ. 6,27) = 6 ხელისგულს,
დაახლ. 48 სმ

ხელისგული (გამ. 25,25) ხელისდადება
(1/6 წყრთა) = 4 თითს. დაახლ. 8 სმ.
თითი (იერ. 52,21) (1/4 ხელის-
დადება) = დაახლ. 2 სმ

ტერფი (ფუტი) (2 რჯ. 2,5) = 4 ხელი-
სდადებას. დაახლ. 32 სმ

სტადიონი — დაახლ. 180 მ (ლუკ.
24,13)

„შაბათის გზა“ (საქმე 1,12) = დაახლ.
1 კმ

დღეებისა და ღამეების დაყოფა:
უძველეს დროში, როგორც დღეები, ისე
ღამეები 3 ნაწილად იყოფოდა, ხოლო
იესოს ქვეყნად ყოფნის დროს — 4
ნაწილად ანუ „სახუმილად“.

ღამის სახუმილაფი (ყარაულები):

პირველი — 6-9 სს. საღამოს

მეორე — 9-12 სს. ღამის

მესამე — 12-3 სს. ღამის

მეოთხე — 3-6 სს. დილის

დღის სახუმილაფი:

პირველი — 6-9 სს. დილის

მეორე — 9 ს-დან შუადღემდე

მესამე — შუადღიდან 3 ს-მდე

23. ეგრეთვე კალენდარი

წელი		თვე	დღესასწაულები	ქართული თვე (დაახლ.)
წმძღა	სამოქ			
I	7	აბიბი ანუ ნისანი (მწვანე თაეთაი) 30 დღე გამ. 12,2; ნემბ. 2,1	1 თვისთავი 14. პასექი (გამ. 12,1-51; 13,3-10) 16. პირველმოძიკილი ქერის ძნის მოტანა (ლევ. 23,10-12)	აპრილი
II	8	ზივი (ყვავილობა) 29 დღე 3 მეფ. 6,1 ახლა ეწოდება იარი	1 თვისთავი 14. მეორე პასექი, მათთვის, ვინც პირველი ვერ აღასრულა (რიცხ. 9,10-11)	მაისი
III	9	სივანი 30 დღე ესთ. 8,9	1 თვისთავი ნორმოცდაათობის ანუ შვიდეულთა დღესასწ. შემოსული ყანის ძნისა (ლევ. 23,17,20) და მიწის ყოველ- გვარი პირველნაყოფის მოტანა (გამოს. 23,19; 2 რჯ. 26,2,10)	ივნისი
IV	10	თამუზი 29 დღე ზაქ. 8,19	1 თვისთავი 17. მარხვა. იერუსალიმის აღება	ივლისი
V	11	აბი 30 დღე ეზრ. 7,9	1 თვისთავი 9. მარხვა. ტაძრის დაქცევა	აგვისტო
VI	12	ელული 29 დღე ნემბ. 6,15	1 თვისთავი	სექტემბერი
VII	1	თიშრი ანუ ეთანბი 30 დღე 3 მეფ. 8,2; 2 ნემბ. 5,3	1. საყვირთა (რიცხ. 29,1) ახალი წელი 10. განწმედის დღე (ლევ. 16) 15. კარვობის პირველი დღე (ლევ. 23,34). ღვინისა და ზეთის ჭამ- ნიკი (2 რჯ. 16,13)	ოქტომბერი
VIII	2	ბული ანუ მარხეშვანი (წვიმა) 29 დღე 3 მეფ. 6,38	1 თვისთავი	ნოემბერი
IX	3	ქისლევი 30 დღე ნემბ. 1,1	1 თვისთავი 25. სატფურება (იო. 10,22-23)	დეკემბერი
X	4	ტებუთი 29 დღე ესთ. 2,16	1 თვისთავი	იანვარი

XI	5	შებატი 30 დღე ზაქ. 1,7	1 თვისთავი	თებერვალი
XII	6	ადარი 29 დღე ესთ. 3,7; 9,27	1 თვისთავი 14,15 პურიმის დღესასწ. (ესთ. 3,7; 9,21-24)	მარტი
XIII		ბეადარი (ჩასმული). მარტის ბოლო, აპრილის დასაწყ.	1 თვისთავი 11 ესთერის მარხვა 14,15 პურიმი	—

წელიწადის დროთა დახასიათება

აბიბი ანუ ნისანი — გვიანი ანუ გაზაფხულის წვიმები (2 რჯ. 11,14).
იორდანე გადმოდის ნაპირებიდან (იეს. ნავ. 3,15).
იერისონის ახლოს ქერი შემოდის.

მ კ ა

ზივი — ხორბალი ნაწილობრივ ამოთავთავდა.
ქერის მკა (რუთ. 1,22). ხორბალი მწიფდება.
სივანი — ხორბლის მკა. იწყება ზაფხული.
წვიმები არ არის აპრილიდან სექტემბრამდე (1 მეფ. 12,17).

ს ი ც ხ ე

თამეზი — სიცხეები ძლიერდება.
აბი — ნაკადულები შრება. პაპანაქება.
უურძნის კრეფა (ლევ. 26,5).
ელული — ისევ ძლიერ ცხელა (4 მეფ. 4,18-20).
უურძნის კრეფა მთავრდება (რიცხ. 13,23).

თ ე ს ვ ა

თიშრი ანუ ეთამინი — იწყება ადრეული წვიმები (იოველ. 2,23).
იწყება ხნა-თესვა.
ბული ანუ მარხეშვანი — წვიმებია.
ხორბალი და ქერი დათესილია.
უურძნის კრეფა ჩრდილოეთ პალესტინაში.

ზ ა მ თ ა რ ი

ქისლევი — ზამთარი იწყება.
მთებში ჩამოდის თოვლი.
ტებეთი — ყველაზე ცივი თვე. სეტყვა, თოვლი (იეს. ნავ. 10,11).
შებატი — ამინდი თანდათან თბება.

ს ი ც ი ე ე

ადარი — ხშირი ქუხილი და სეტყვა. ნუში ყვავის.

ბიბლიის სულიერი მნიშვნელობა

თავი 1

რა არის ბიბლია?

1. ღვთისმეტყველება წმიდა წერილი 2 ტიმ. 3,16
2. წერილი, რომელიც ქრისტეზე მოწმობს იო. 5,39
3. წერილი, რომელშიც შეიძლება იპოვნო საუკუნო სიცოცხლე იო. 5,39
4. წმ. საღვთო კაცთა სიტყვები 2 პეტ. 1,21
5. სულიწმიდის შთაგონებით დაწერილი წიგნი 2 პეტ. 1,21
6. ღვთის სიტყვა ებრ. 4,12
7. მოსეს რჯული, წინასწარმეტყველები და ფსალმუნნი ლუკ. 24,44
8. წიგნი იესო ქრისტეს ცხოვრებასა და სწავლებაზე საქმე 1,1
9. პავლეს ეპისტოლეები და სხვა წიგნები 2 პეტ. 3,16
10. წიგნი, რომელიც არ შეიცავს ადამიანურ სიბრძნეს 1 კორ. 2,13
11. სულიწმიდის სიტყვა 1 კორ. 2,13
12. ძველი აღთქმის წმიდა წერილი – ღვთის სიტყვა იო. 10,35
13. წმიდა წერილები რომ. 1,2
14. დაწერილი ჩვენს დასარიგებლად რომ. 15,4
15. ჭეშმარიტების სიტყვა 2 ტიმ. 2,15
16. ხსნის სიტყვა საქმე 13,26
17. მოციქულთა ჯანსაღი სწავლება 2 ტიმ. 1,13
18. იესო ქრისტეს ჯანსაღი სიტყვები 1 ტიმ. 6,3
19. ქრისტეს სიტყვა კოლ. 3,16
20. ქრისტეს სახარება გალ. 1,7
21. სახარება გამოცხადებით გალ. 1,12
22. მივიღეთ არა ადამიანისგან, არამედ იესო ქრისტეს გამოცხადებით გალ. 1,12
23. გადმოცემები, რომლებიც გისწავლიათ სიტყვით თუ წერილით 2 თეს. 2,15
24. იესო ქრისტეს გამოცხადება გამოცხ. 1,1
25. წიგნი, დაწერილი არა კაცის ნებით 2 პეტ. 1,21
26. „სიტყვა ჩემი“, – ამბობს უფალი იერ. 23,29
27. ღვთის სიტყვა საქმე 12,24, რომ. 3,2
28. უფლის წიგნი ეს. 34,16
29. ნამდვილი წინასწარმეტყველური სიტყვა 2 პეტ. 1,19
30. ლამპარი და სინათლე ფს. 118,105
31. სინათლე, ბნელ ადგილას მანათობელი 2 პეტ. 1,19
32. ჩემი სიტყვა ცეცხლი და ურთა იერ. 23,29
33. სულიერი მახვილი ეფეს. 6,17
34. შენი სიტყვა ჩემს სასიხარულოდ იერ. 15,16
35. სულიერი სუფთა რძე 1 პეტ. 2,2

36. სარკე	იკ. 1,23
37. საუნჯე თიხის ჭურჭელში	2 კორ. 4,7
38. ცოცხალი, მოქმედი და ორლესულ მახვილზე ბასრი	ებრ. 4,12
39. იესოს სიტყვები არის სული და სიცოცხლე	იო. 6,63
40. ღვთის ცოცხალი სიტყვა – დაულაბოელი თესლი.	1 პეტ. 1,23
41. უფლის აზრები და მისი გზა	ეს. 55,8-11

თავი 2

ბიბლიის ღვთიური წარმოშობა

1. ყველა ეს სიტყვა ღმერთმა წარმოთქვა	გამ. 20,1
2. მოსემ დაწერა უფლის ყველა სიტყვა	გამ. 24,4
3. აღთქმანი, რომლებიც მათ განსასწავლად დაეწერე	გამ. 24,12
4. უფალმა უთხრა: „ჩაწერე ეს სიტყვები“	გამ. 34,27
5. მიუთხრო, რაც უფალმა უთხრა სინას მთაზე	გამ. 34,32
6. გარკვეული პასუხი უფლის ბაგეთაგან	ლევ. 24,12
7. ღმერთი ელაპარაკებოდა მოსეს	რიცხ. 12,8
8. მოსეს კანონები და დადგენილებანი	ლევ. 26,46
9. მოსემ უფლის ბრძანებით აღწერა მოგზაურობა	რიცხ. 33,2
10. მე ისე გასწავლეთ, როგორც უფალმა მიბრძანა	2 რჯ. 4,5
11. უფალმა მიბრძანა თქვენთვის მესწავლებინა	2 რჯ. 4,14
12. გულებში ჩაიდეთ ჩემი სიტყვები	2 რჯ. 11,18
13. გაცხადებული გვეკუთვნის ჩვენ და ჩვენს შვილებს	2 რჯ. 29,29
14. ჩაიწერეთ ამ გალობის სიტყვები	2 რჯ. 31,19
15. ეს გალობა მოსემ ჩაწერა	2 რჯ. 31,22
16. უფალმა წინასწარმეტყველთა პირით გააფრთხილა ისრაელი	4 მეფ. 17,13
17. მხილველნი ლაპარაკობდნენ უფლის სახელით	2 ნემტ. 33,18
18. მის ბაგეთა მცნებანი	იობ. 23,12
19. ხალასი სიტყვა უფლისა	ფს. 17,31
20. უფალმა დაუდო რჯული ისრაელს	ფს. 77,5
21. მან მისცა მათ მითითებანი და წესდება	ფს. 98,7
22. მან ამცნო თავისი სიტყვა იაკობს	ფს. 147,8
23. წრფელად დაიწერა ჭეშმარიტი სიტყვები	გვლ. 12,10
24. ბრძენთა სიტყვები ერთი მწყემსისაგან მოდის	გვლ. 12,11
25. მოძებნეთ უფლის წიგნში და წაიკითხეთ	ეს. 34,16
26. მისმა ბაგეებმა ბრძანეს და მისი სული შეჰკრებს	ეს. 34,16
27. ჩემი სიტყვები შენს ბაგეებში ჩავდე	ეს. 59,21
28. უფალი ამბობს	იერ. 13,15
29. ჩაწერე ყველა სიტყვა, რომელსაც გეუბნებოდი შენ	იერ. 30,2
30. აიღე გრაგნილი და ჩაწერე ყოველი სიტყვა	იერ. 36,2
31. ყველაფერი გითხარით, რაც მან მამცნო	ეზექ. 11,25
32. გაუწყებ ჭეშმარიტების წიგნში დაწერილს	დან. 10,21

33. მე დავწერე მნიშვნელოვანი კანონები	ოს. 8,12
34. სიტყვები, რომლებიც უფალმა გამოგზავნა წინასწარმეტყველთა სამუალებით	ზაქ. 7,12
35. სიტყვის მსახურებმა გადმოგვცეს ჩვენ	ლუკ. 1,2
36. გულდასმით გამოკვლეული	ლუკ. 1,3
37. უცხადებდა თავის წინასწარმეტყველთა პირით	ლუკ. 1,70
38. სული გაგახსენებთ ყოველივეს, რასაც გეუბნებოდით	იო. 14,26
39. წინასწარ თქვა სულიწმიდამ დავითის პირით	საქმე 1,16
40. რაც დაწერილია, იმას ღმერთი ლაპარაკობს	საქმე 13,32-35
41. სულიწმიდამ თქვა წინასწარმეტყველ ესაიას პირით	საქმე 28,25
42. მიუთითებდა მათში მყოფი ქრისტეს სული	1 პეტ. 1,11
43. წინასწარმეტყველთ გამოუცხადა სულიწმიდამ	1 პეტ. 1,12
44. სიტყვა, რომელიც თქვენ გეტყვით	1 პეტ. 1,25
45. წარმოთქვამდნენ სულიწმიდით აღძრულნი	2 პეტ. 1,21
46. არ წარმოთქმულა ადამიანის ნებით	2 პეტ. 1,21
47. სახარება, რომელიც ჩვენ მოვისმინეთ მისგან.	1 იო. 1,5
48. იუდეველთ აქეთ მინდობილი ღვთის სიტყვები	რომ. 3,2
49. ღმერთმა გაგვიცხადა თავისი სულით	1 კორ. 2,10
50. რათა ვიცოდეთ ღვთისაგან ჩვენთვის მონიჭებული	1 კორ. 2,12
51. სულიწმიდისაგან შესწავლილი სიტყვები	1 კორ. 2,13
52. მის მოციქულებს და წინასწარმეტყველთ გამოეცხადა სულით	ეფეს. 3,5.
53. სულის მახვილი — ღვთის სიტყვა	ეფეს. 6,17
54. უფლის სიტყვა უხვად დამკვიდრდეს თქვენში	კოლ. 3,16
55. არა ადამიანის, არამედ ღვთის სიტყვა	1 თეს. 2,13
56. ჩვენ მოგვცით უფალ იესოს მცნებანი	1 თეს. 4,2
57. ჩვენი მოძღვრება — ქრისტეს საღი სიტყვები	1 ტიმ. 6,3
58. მთელი წერილი ღვთიესაუღიერია	2 ტიმ. 3,16
59. ღმერთი ძველთაგან ლაპარაკობდა წინასწარმეტყველებაში	ებრ. 1,1
60. ღვთის მიერ დამოწმებულია	ებრ. 2,4
61. წმიდა წერილი — სულიწმიდის სიტყვაა	ებრ. 3,7
62. ღვთის სიტყვა არის ცოცხალი და მოქმედი	ებრ. 4,12
63. ამით გვიჩვენებს სულიწმიდა	ებრ. 9,8
64. მოცემულია ღმერთის მიერ, რათა უჩვენოს თავის მონებს	გამოცხ. 1,1
65. ღვთის სიტყვა და იესო ქრისტეს მოწმობა	გამოცხ. 1,2
66. დაწერე წიგნში და ეკლესიებს გაუგზავნე	გამოცხ. 1,11
67. დაწერე, რაც ნახე, რაც არის და რაც იქნება	გამოცხ. 1,19

თავი 3

წმ. წერილი სახელმძღვანელოა ცხოვრებასა და რწმენაში

1. რათა მოისმინოს ხალხმა, როგორ დაგელაპარაკები მე .

და სამუდამოდ გერწმუნოს გამ. 19,9

2. უფლის რჯული ჩვენთან	იერ. 8,8
3. ნუ იქნება შენთან მწამლველი, გრძნებისმოქმედი და მკედართა გამოძევათხველი (სპირიტები)	2 რჯ. 18,11
4. განა არ უნდა მიმართოს ხალხმა თავის ღმერთს?	ეს. 8,19
5. მიმართეთ რჯულსა და გამოცხადებას	ეს. 8,20
6. ცდებით, ვინაიდან არ იცით წერილები	მათ. 22,29
7. რატომ არღვევთ ღვთის მცნებას?	მათ. 15,3
8. როგორღა აღსრულდება წერილები?	მათ. 26,54
9. განა არ წაგიკითხავეთ წერილები?	მარკ. 12,24-26
10. იესომ აუხსნა მათ მთელი წერილები	ლუკ. 24,27
11. მან აგვიხსნა წერილები	ლუკ. 24,32
12. მან გაუხსნა მათ გონება წერილების გასაგებად	ლუკ. 24,45
13. მისმა მოწაფეებმა ირწმუნეს წერილი	იო. 2,22
14. გამოიკვლიეთ წერილები: ისინი ჩემზე მოწმობენ	იო. 5,39
15. საიდან იცის წერილები, როცა არ უსწავლია?	იო. 7,15
16. როგორც წერილშია ნათქვამი	იო. 7,38
17. წერილი არ ირღვევა	იო. 10,35
18. რას ამბობს წერილი?	რომ. 4,3
19. განა არ იცით, რას ამბობს წერილი?	რომ. 11,2
20. მაგრამ წერილი რას ამბობს?	გალ. 4,30
21. სხვა ადგილას წერილი ამბობს	იო. 19,37
22. მათ ჯერ არ იცოდნენ წერილიდან	იო. 20,9
23. ყოველდღე არჩევდნენ წერილს	საქმე. 17,11
24. პაულე მათ წერილებიდან ელაპარაკებოდა	საქმე 17,2
25. აპოლოსი, წერილების მცოდნე კაცი	საქმე 18,24
26. იუდეველთ ამბობებდა წერილების მოშეგლიებით	საქმე 18,28
27. წერილი ეუბნება ფარაონს	რომ. 9,17
28. წერილი ამბობს	რომ. 10,11
29. იმედი ვიქონიოთ წერილისაგან ნუგეშისცემის	რომ. 15,4
30. როგორც წერილშია ნათქვამი, ქრისტე მოკვდა	1 კორ. 15,3
31. იგი დაკრძალული იქნა და აღდგა, როგორც წერილებშია	1 კორ. 15,4
32. წერილმა განჭვრიტა წარმართთა გამართლება რწმენით	გალ. 3,8
33. წერილმა ყველა მოამწყვდია ცოდვის ქვეშ	გალ. 3,22
34. უგუნური რჯულისმომღვარნი	1 ტიმ. 1,7
35. მთელი წერილი ღვთისუფლიერია	2 ტიმ. 3,16
36. საღვთო წერილებს შეუძლიათ ჩვენი დაბრძენება ხსნისათვის	2 ტიმ. 3,15
37. წერილი ამაოდ არ ლაპარაკობს	იაკ. 4,5
38. პაულეს წერილები და სხვა წერილები	2 პეტ. 3,16

თავი 4

ზოგიერთი გაფრთხილება ღვთის სიტყვის შესახებ

1. ნურაფერს დაუმატებთ იმას, რაც მცნებად დაგიდეთ 2 რჯ. 4,2
2. ნურაფერს დააკლებთ მას 2 რჯ. 4,2
3. დაიცავით უფლის მცნებანი 2 რჯ. 4,2
4. ეცადეთ აღასრულოთ, რაც მცნებად დაგიდეთ 2 რჯ. 12,32
5. ნურაფერს დაუმატებთ და ნურაფერს მოაკლებთ მას 2 რჯ. 12,32
6. არც ერთი იოტა, არც ერთი წერტილი არ გადაივლის რჯულისა . მათ. 5,18
7. ნურაფერს დაუმატებ მის სიტყვებს იგავ. 30,6
8. თუ ვინმე რაიმეს დაუმატებს მათ, იმას ღმერთი გაუმრავლებს
წელს გამოცხ. 22,18
9. თუ ვინმე რაიმეს მოაკლებს ამ წინასწარმეტყველების წიგნის სიტყვებს,
ღმერთი წაართმევს მას წილს სიცოცხლის ხიდან გამოცხ. 22,19
10. თუ მოსეს წერილების არა გწამთ, როგორ დაიჯერებთ ჩემს
სიტყვებს? 2 რჯ. 18,19; იო. 5,47
11. არ დაამახინჯო ღვთის სიტყვა 2 კორ. 4,2
12. არ შეეცვლი, რაც აღმოხდა ჩემს ბაგეებს ფს. 88,35
13. ჩვენ წარმატება არ გვექნება, თუ უფლის ბრძანებას
გარდავალოთ რიცხ. 14,41
14. უფლის რისხვა მათზე, ვინც აბუზად იგდებს მის სიტყვებს . 2 ნემტ. 36,16
15. სიტყვა განსჯის იმას, ვინც არ ღებულობს მას იო. 12,48
16. ვინც სიტყვას აბუზად იგდებს, ავნებს თავს იგავ. 13,13

თავი 5

ღვთის სიტყვის ზოგიერთი თავისებურება

1. საღვთო რჯული სამართლიანია და ბადალი არა ჰყავს 2 რჯ. 4,8
2. უფლის სიტყვა ვერცხლია, შეიდგზის გამოხურვებული ფს. 11,7
3. უფლის სიტყვა სუფთაა ფს. 17,31
4. ოქროზე სასურველია და თაფლზე უტკბილესი ფს. 18,11
5. სრულყოფილია, სულს განამტკიცებს, გულუბრყვილობებს
გააბრძნებს ფს. 18,8
6. მართალია, გულს ასარებს, სპეტაკია, გაანათლებს თვალებს ფს. 18,9
7. წმიდაა, მარადიული ფს. 18,10
8. გამოცხადება შენი ჭეშმარიტია ფს. 92,5
9. ყველა შენი მცნება ჭეშმარიტებაა ფს. 118,86
10. შენი მცნება უსაზღვროდ ფართოა ფს. 118,96
11. საოცარია მცნებანი შენნი ფს. 118,129
12. სიმაღლეა შენი მცნებანი ფს. 118,144
13. სამარადქამოდ დააფუძნე შენი მცნებანი ფს. 118,152

14. საფუძველი შენი სიტყვებისა ჭეშმარიტებაა	ფს. 118,160
15. ყველა შენი მცნება სიძარითლეა	ფს. 118,172
16. სწრაფად მიედინება ნათქვამი მისი	ფს. 147,4
17. ღვთის ყოველი სიტყვა წმიდაა	იგავ. 30,5
18. ჭეშმარიტების სიტყვები წრფელად დაიწერა	ექლ. 12,10
19. ჩვენი ღვთის სიტყვა საუკუნოდ პაიეს	ეს. 40,8
20. სიტყვები, ღვთის ბაგეთაგან მომდინარე	ეს. 55,11
21. სიტყვა ჯვრის შესახებ სისულელეა წარწყმედილთათვის	1 კორ. 1,18
22. გადარჩენილთათვის იგი ღვთის ძალაა	1 კორ. 18
23. ღვთის სიტყვა არის ცოცხალი, მოქმედი და მახვილზე ბასრი	ებრ. 4,12
24. იგი სასარგებლოა სასწავლებლად, სამხილებლად, გამოსასწორებლად და სიძარითლეში დასამოძღვრად	2 ტიმ. 3,16

თავი 6

ღვთის სიტყვის გავლენა

1. შეუძლია განგვაბრძნოს ხსნაში	2 ტიმ. 3,15
2. იხსნის მორწმუნეთ	რომ. 1,16
3. სულს განამტკიცებს, გულუბრყვილებს განაბრძნობს	ფს. 18,8
4. გულს განახარებს, თვალთ განანათლებს	ფს. 18,9
5. ასწავლის ცოდვისაგან განმათავისუფლებელ ჭეშმარიტებას	იო. 8,32
6. ჭეშმარიტების სიტყვა ააღორძინებს კაცს	იაკ. 1,18
7. ღვთის ცოცხალი და საუკუნო სიტყვა ააღორძინებს	1 პეტ. 1,23
8. ასუფთავებს წყალში განბანილივით	ფეს. 5,26
9. ქრისტეს სიტყვა განწმედს	იო. 15,3
10. სიტყვის მეშვეობით ვიზრდებით გამოსახსნელად	1 პეტ. 2,2
11. სიტყვა კვებავს ქრისტეს მსახურთ	1 ტიმ. 4,6
12. მადლის სიტყვა აშენებს	საქმე 20,32
13. ქრისტეს სიტყვა ჭეშმარიტებით განწმედს	იო. 17,17
14. ქრისტეს ჭეშმარიტ მოწაფეებად გვაქცევს	იო. 8,31
15. მიწერილი სიტყვა ცოდვთაგან იცავს	1 იო. 2,1
16. დაიწერა, რათა ირწმუნოთ, რომ იესო არის ქრისტე	იო. 20,31
17. მოსმენილი ღვთის სიტყვა რწმენას ქმნის	რომ. 10,17
18. წარმატებით გვასწავლის ლოცვას	იო. 15,7
19. სრულ სიხარულს გვანიჭებს	1 იო. 1,4
20. გვასწავლის ცხოვრების გზის სიწმიდით შენახვას	ფს. 118,9
21. ადამიანებს ასწავლის სისრულეს და ამზადებს კეთილ საქმეთათვის	2 ტიმ. 3,17
22. გვასწავლის, როგორ წარვემატნეთ ცხოვრებაში	იეს. ნავ. 1,8
23. გვასწავლის ცხოვრებისეულ სიბრძნეს	იეს. ნავ. 1,8
24. ნაყოფიერს და წარმატებულს გვყოფს	ფს. 1,3

25. გვიცავს წაბორძიებისაგან	ფს. 36,31
26. ცოდვათაგან გვიცავს	ფს. 118,11
27. შენი სიტყვა განმაცოცხლებს მე	ფს. 118,50
28. შენი რჯული ჩემი ნუგეშია	ფს. 118,92
29. შენი ბრძანებით საზრიანი გავხდი	ფს. 118,104
30. ღვთის სიტყვა განანათლებს და შთააგონებს გულუბევილოებს	ფს. 118,130
31. ქრისტეს სიტყვები – სული და სიცოცხლე	იო. 6,63
32. ფუჭად არ დაუბრუნდება სიტყვა ღმერთს	ეს. 55,11
33. სიტყვა საკვება კაცისა	მათ. 4,4
34. სიტყვა გვასწავლის მოთმინებას	რომ. 15,4
35. სიტყვა გვამშვიდებს და გვასწავლის იმედის ქონას	რომ. 15,4
36. შეაღწევს სულისა და სამშენველის გასაყარამდე	ებრ. 4,12
37. განსჯის გულითად ფიქრებს და ზრახვებს	ებრ. 4,12
38. ვცემდი მათ ჩემს ბაგეთა ნათქვამით	ოს. 6,5
39. უფლის სიტყვის უარყოფელი ღვთისგან უარიყოფა	ოს. 4,6
	(იერ. 6,10; 7,25-29)
40. ღვთის სიტყვის დაუმორჩილებლობა დიდი ცოდვაა	1 მეფ. 15,23
41. სიტყვა ჯვრის შესახებ ღვთის ძალაა გადარჩენილთათვის	1 კორ. 1,18

თავი 7

ნეტარ არიან, რომელთაც ეს სიტყვები ისმინეს

1. შეკრიბე ხალხი და მე ვაუწყებ ჩემს სიტყვებს	2 რჯ. 4,10
2. ისმინეთ, ისწავლეთ და ეცადეთ შეასრულოთ ისინი	2 რჯ. 5,1
3. დაე, დაეკვიდრონ ეს სიტყვები შენს გულში	2 რჯ. 6,6
4. შთააგონე ისინი შენს შვილებს	2 რჯ. 6,7
5. ილაპარაკე მათზე, შინ იჯდები თუ გზად მიმავალი იქნები	2 რჯ. 6,7
6. იფიქრე მათზე, წვები თუ ღებები	2 რჯ. 6,7
7. წაიკითხე რჯული ხმამაღლა ყველა ისრაელიანის წინაშე	2 რჯ. 31,11
8. რათა უსმინონ და ისწავლონ და ცდილობდნენ შესრულებას	2 რჯ. 31,12
9. მათმა შვილებმაც გაიგონ და ისწავლონ უფლის შიში	2 რჯ. 31,13
10. ზებირად ისწავლეთ და ნუ დაგავიწყდებათ	2 რჯ. 31,21
11. ხმამაღლა წარმოთქვა მოსემ გალობის სიტყვები	2 რჯ. 31,30
12. ყოველი მეშვიდე წლის ბოლოს ხმამაღლა წაიკითხონ რჯული	2 რჯ. 31,10
13. გულში ჩაიბეჭდეთ ყოველი სიტყვა	2 რჯ. 32,46
14. უანდერძეთ ის ბჭვენს შვილებს	2 რჯ. 32,46
15. უფლის რჯული იყოს შენს ბაგეზე	გამ. 13,9
16. და ნუ მოიშორებ ამ წიგნის სიტყვებს ბაგეთაგან	იეს. ნავ. 1,8
17. მოდიო და მოისმინეთ უფლის სიტყვები	იეს. ნავ. 3,9
18. მიიღე მის ბაგეთაგან რჯული და გულში ჩაიდე მისი სიტყვები	იოზ. 22,22

19. ისმინე, ხალხო ჩემო, ჩემი კანონი	ფს. 77,1
20. მოვესმენ, რას იტყვის უფალი ღმერთი	ფს. 84,9
21. ღვთის სახლში მიმავალი მზად იყავ მოსასმენად	ეკლ. 4,17
22. ქვეყანავ, ქვეყანავ, ისმინე უფლის სიტყვა	იერ. 22,29
23. უსმინეთ და ნუ გაამაყდებით, რამეთუ უფალი ლაპარაკობს	იერ. 13,15
24. რწმენით ილაპარაკოს ჩემი სიტყვა	იერ. 23,28
25. აღმოიკითხე შენგან ჩაწერილი უფლის სიტყვები	იერ. 36,6
26. სიტყვები რომ გამოაცხადა უფალმა წინასწარმეტყველთა პირით	ზაქ. 7,7
27. ვისაც აქვს ყური სმენად, ისმინოს	მათ. 11,15
28. ჩემთან მომავალი და ჩემი სიტყვების მომსმენი	ლუკ. 6,47
29. უსმინონ მოსეს და წინასწარმეტყველთ	ლუკ. 16,29
30. თუ არ უსმენენ, მაშ არც ირწმუნებენ	ლუკ. 16,31
31. გემართებს მეტი გულისყურით ვიყოთ მოსმენილისადმი	ებრ. 2,1
32. რათა თქვენ გახსოვდეთ სიტყვები	2 პეტ. 3,2
33. დაე, ყოველი კაცი მოსმენაში მკვირცხლი იყოს	იაკ. 1,19
34. იყავით სიტყვის შემსრულებელნი და არა მხოლოდ მსმენელნი	იაკ. 1,22
35. გახსოვდეთ ქრისტეს მოციქულთა ნაწინასწარმეტყველები	იოდ. 1,17
36. ნეტარ არს წამკითხველი და მსმენელი	გამოცხ. 1,3
37. ვისაც უფრო აქვს მოსასმენად, მოისმინოს, რას ეუბნება სული ეკლესიებს	გამოცხ. 2,7

თავი 8

ნეტარ არიან ამ სიტყვების წამკითხველნი

1. შენი თვალები მუდამ უნდა ხედავდეს მათ	2 რჯ. 6,8
2. ყოველი გამვლელი მათ უნდა ხედავდეს შენთან	2 რჯ. 6,9
3. უნდა გადაიწერო შენთვის ნუსხა	2 რჯ. 17,18
4. მთელი ცხოვრების განმავლობაში უნდა იკითხოვს ის	2 რჯ. 17,19
5. დაწერე, დაისწავლე და ჩაუდე ბაგეებში	2 რჯ. 31,19
6. მოსემ ჩაწერა წიგნში რჯულის ყველა სიტყვა	2 რჯ. 31,24
7. გაერთხნენ შენს ფეხებთან, რომ მოისმინონ შენი სიტყვები	2 რჯ. 33,3
8. დღითა და ღამით ფიქრობდე მასზე	ის. ნავ. 1,8
9. კითხულობდნენ ბიბლიას და განმარტავდნენ	ნეემ. 8,8
10. დაწერილია მომავალი თაობისთვის	ფს. 101,19
11. მოძებნეთ უფლის წიგნში და წაიკითხეთ	ეს. 34,16
12. წაიკითხე ამ გრაგნილში უფლის სიტყვები	იერ. 36,6
13. რათა მკითხველმა ადვილად წაიკითხოს	აბაკ. 2,2
14. გამოიკვლიეთ წერილი	იო. 5,39
15. ვისაც ვწამვარ მათივე სიტყვით	იო. 17,20
16. ეს დაწერილია, რათა ირწმუნოთ	იო. 20,31
17. წერილით იღვიძებს ჩენი წმიდა აზრი	2 პეტ. 3,1

18. არის ძნელად გასაგები ადგილები	2 პეტ. 3,16
19. დაწერილია, რათა სრული სიხარული გექონდეს	1 იო. 1,4
20. დაწერილია, რომ ვიცოდეთ და გვწამდეს	1 იო. 5,13
21. დაწერილია, რომ არ შეეცოდოთ	1 იო. 2,1
22. დაწერილია ჩვენს შესახებებლად	იუდ. 1 და 5
23. ღვთის სიტყვის ქონა დიდი უპირატესობაა	რომ. 3,1-2
24. დაწერილია ჩვენთვის	რომ. 4,24
25. რწმენა ღვთის სიტყვის მოსმენით	რომ. 10,1
26. ჩვენს სასწავლებლად დაიწერა	რომ. 15,4
27. ვისწავლეთ, მივიღეთ, მოვისმინეთ და ვნახეთ	ფილიპ. 4,9
28. ასწავლეთ და შთააგონეთ ერთმანეთს	კოლ. 3,16
29. თქვენ ჩვენგან მიიღეთ	1 თეს. 4,1
30. წინასწარმეტყველებას ნუ დაამცრობთ	1 თეს. 5,20
31. წაუკითხეთ ეს წერილი ყველა ძმას	1 თეს. 5,27
32. რათა ეს ეპისტოლე წაკითხულ იქნას ლაოდისიკის ეკლესიაშიც	კოლ. 4,16
33. სწორად ასწავლე ჭეშმარიტების სიტყვა	2 ტიმ. 2,15
34. მისწერე ეკლესიის ანგელოზს	გამოცხ. 2,1
35. ხმა ზეციდან, რომელიც მეუბნებოდა: დაწერე	გამოცხ. 14,13
36. დაწერე, რამეთუ ეს ჭეშმარიტი და მართალი სიტყვებია	გამოცხ. 21,5
37. ეს სიტყვები მართალი და ჭეშმარიტია	გამოცხ. 22,6

თავი 9

ღვთის სიტყვის ზოგიერთი მტკიცება საკუთარი თავის შესახებ

1. შეინანეთ და ირწმუნეთ სახარება	მარკ. 1,15
2. სიტყვის მომხმენს საუკუნო სიცოცხლე აქვს	იო. 5,24
3. ღვთის ნების აღმასრულებელი შეიტყობს, ღვთისგანაა თუ არა ეს მოძღვრება	იო. 7,17
4. წარმატების საიდუმლო ლოცვაშია	იო. 15,7
5. ეს დაწერილია, რათა თქვენ ირწმუნოთ	იო. 20,31
6. არ შეიძლება ისე ირწმუნო ქრისტე, თუ არ ირწმუნე, რასაც მასზე სწერდა მოსე	2 რჯ. 18,15-19; 33,3; იო. 5,46-47
7. ურწმუნოდ მოსმენილი სიტყვები უსარგებლოა	ებრ. 4,2
8. ჩემი მორწმუნენი საკუთარი სიტყვით	იო. 17,20
9. რწმენა ღვთის სიტყვის მოსმენით	რომ. 10,17
10. კარგადა იქმთ, როცა სიტყვას მიმართავთ	2 პეტ. 1,19
11. ნეტარ არიან, რომელთაც მოისმინონ და დაიცვან ღვთის სიტყვა	ლუკ. 11,28
12. მშვიდად მიიღეთ თქვენში ჩანერგილი სიტყვა	იაკ. 1,21
13. სამარამ მიიღო ღვთის სიტყვა	საქმე 8,14
14. ღვთის სიტყვის მიღებაშია სხნა	1 კორ. 15,2

15. უფლის სიტყვა იშვიათად ისმოდა იმ დღეებში	1 მეფ. 3,1
16. დედამიწაზე არ არის არც ჭეშმარიტება, არც ღვთისშემეცნება	ოს. 4,1
17. ღვთის სიტყვა იზრდებოდა	საქ. 6,7
18. ღვთის სიტყვა იზრდებოდა და ვრცელდებოდა	საქმე 12,24
19. ასეთი ძალით იზრდებოდა ღვთის სიტყვა	საქმე 19,20
20. ძლიერ ახლოსაა შენთან ღვთის სიტყვა	2 რჯ. 30,14
21. ეცადეთ აღასრულოთ რჯულის ყველა სიტყვა	2 რჯ. 32,46
22. ქრისტეს სიტყვის მსმენელი და აღმასრულებელი	მათ. 7,24
23. იგი შეიტყობს ამ მოძღვრებას, ღვთისგანაა, თუ ვლაპარაკობ	იო. 7,17
24. გულში ჩაიღე მისი სიტყვები	იო. 22,22
25. ყოველი ჩემი სიტყვა გულით მიიღე და ყურით ისმინე	ეზეკ. 3,10
26. რჯული და წინასწარმეტყველნი იონამდე იყო	ლუკ. 16,16
27. ახლა კი ვეანგელებს კეთილი უწყების დროა	საქმე 14,15,16
28. არც ერთი წერტილი არ ამოვარდება რჯულიდან	ლუკ. 16,17
29. შენი სიტყვა დამტკიცებულია ზეცაში	ფს. 118,89
30. ჩვენი უფლის სიტყვა საუკუნოდ ჰგიეს	ეს. 40,8
31. არც ერთი იოტა არ მოაკლდება რჯულს	მათ. 5,18
32. ქრისტეს სიტყვები არ ჩაივლიან	ლუკ. 21,33
33. ვინც ღვთისგანაა, ღვთის სიტყვას უსმენს	იო. 8,47
34. ვისაც შერცხვება ჩემი და ჩემი სიტყვების	ლუკ. 9,26
35. უფლის სიტყვა საუკუნოდ ჰგიეს და ეს არის ის სიტყვა, რომელიც თქვენ გეწინასწარმეტყველათ	1 პეტ. 1,25
36. სულის მახვილი, რომელიც არის ღვთის სიტყვა	ეფეს. 6,17

თავი 10

სახარების შეჯერება

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
წინასიტყვაობა სახარების ჭეშმარიტების თაობაზე	—	—	1,14	—
სახარების შინაარსი მოკლედ	—	—	—	1,1-18
იესოს შთამომავლობის ნუსხა მისი ადამიანური წარმოშობის მიხედვით	—	—	—	—
ა) ქვემოთ სვლა (იოსები) დაღმავალი	1,1-17	—	—	—
ბ) ზემოთ სვლა (მარიამი) აღმავალი	—	—	3,23-38	—
იესოს ბავშვობა	—	—	—	—
მისი მოვლინების ხარება	—	—	1,5-25	—
მისი წინამორბედის შობა და ბავშვობა	—	—	1,57-80	—
მარიამის ხარება	—	—	1,26-38	—

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
იოსების სარება	1,18-25	—	—	—
მარიამი ელისაბედთან	—	—	1,39-56	—
იესოს შობა	—	—	2,1-7	—
მწყემების მოსვლა	—	—	2,8-20	—
იესოს წინადაცვეთა და სახელის დარქმევა	1,25	—	2,21	—
იესოს კურთხევა ტაძარში (მირქმა)	—	—	2,22-39	—
მოგვები აღმოსავლეთიდან	2,1-12	—	—	—
ეგვიპტეში გაქცევა, ყრმათა ამოწვევა	2,13-21	—	—	—
ნაზარეთში დაბრუნება	2,22-33	—	2,39-40	—
12 წლის იესო ტაძარში	2,41-52	—	—	—
იოანეს საჯარო გამოსვლიდან იესოს პირველ გამოსვლამდე	—	—	1,80	—
იოანე ნათლისმცემელი უდაბნოში მისი პირველი მოწმობა იესოზე	3,1-12	1,1-8	3,1-18	—
იესოს ნათლისღება	3,13-17	1,9-11	3,21-23	—
იესოს გამოცდა უდაბნოში	4,1-11	1,12-13	4,1-13	—
ნათლისმცემლის მეორე მოწმობა	—	—	—	1,19-34
ქრისტეს პირველი მოწაფეები	—	—	—	1,35-52
პირველი სასწაული გალილეის კანაში	—	—	—	2,1-11
იესო ჩადის კაპერნაუშში	—	—	—	2,12
იესო იერუსალიმსა და იუდეაში (დაახლ. 28 წლის აპრილიდან დეკემბრამდე)	—	—	—	—
პირველი საპასეჟო მოგზაურობა, ტაძრის პირველი განწმედა	—	—	—	2,13-22
ბევრმა ირწმუნა ქრისტე, მაგრამ...	—	—	—	2,23-25
საუბარი ნიკოდემოსთან	—	—	—	—
ხელახლად შობა	—	—	—	3,1-21
გზის გაგრძელება იუდეაში. ნათლისმცემლის ბოლო მოწმობა	—	—	—	3,22-36
სამარის გზით გალილეაში, სამარიელი ქალი	—	—	—	4,1-42

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
იესოს საქმენი გალილეაში (29 წელი) სამგზის ასვლა იერუსალიმში გალილეაში ყოფნის პირველი სამი თვე				
ნათლისმცემლის ჩასმა საპყრობილეში	14,3-5	6,17-20	3,19-20	-
იესოს მიმოსვლა გალილეაში	4,12	1,14-15	4,14-15	4,43-45
მეორე სასწაული კანაში, აზნაურის ძე	-	-	-	4,46-54
ნაზარეთიდან იესოს გაძევება	-	-	4,16-30	-
კაპერნაუმში გადასვლა	4,13-17	-	4,31	-
პეტრეს თევზაობა. პირველ მოწაფე- თა მოწოდება	4,18-22	1,16-20	5,1-11	-
კაპერნაუმის სინაგოგაში	-	1,21-22	4,31-32	-
შაბათი მის ქალაქში				
უწმიდური სულის განდევნა	-	1,23-26	4,33-35	-
პეტრეს სიდერის განკურნება	8,14-15	1,29-31	4,38-39	-
მრავალთა განკურნება შაბათ საღამოს	8,16-17	1,32-34	4,40-41	-
მისი სახელის განთქმა მთელს გალი- ლეაში	-	1,27-28	4,36-37	-
გალილეას შემოვლა				
იესოს განმარტობა	-	1,35	4,42	-
პეტრე და სხვები დაეძებნ მას	-	1,36-38	4,42-43	-
ისინი გალილეას გადაივიდნ	4,23	1,39; 4,44	-	-
იესო კურნავს კეთროვანს	8,2-4	1,40-45	5,12-14	-
იესოს სალოცავად განმარტობა უდაბნოში	-	1,45	5,15-16	-
კელაჲ კაპერნაუმში				
იესოს დაბრუნება და მრავალთა გან- კურნება	-	2,1-2	5,17	-
დავრდომილის განკურნება, ცოდვითა მიტევება	9,3-8	23-12	5,18-26	-
მეზაჲ ლევის (მათეს) მოხმობა	9,9	2,14	5,27-28	-
სწავლება ზღვისპირას	-	2,13	-	-
ვასშმად მეზაჲ ლევისთან	9,10-13	2,15-17	5,29-32	-
რატომ არ მარხულობენ იესოს მო- წაფენი	9,14-17	2,18-22	5,33-39	-

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
იერუსალიმში პირველი ასვლა (პურიმის დღესასწაულზე 19 მარტი, 29 წელი*)				
„ბითეზდას“ საბანელთან განკურნება იესოს შემდგომი მოღვაწეობა გალილეაში (მარტი-ოქტომბერი 29 წელი)	—	—	—	5,1
თავთავების კრება შაბათს	12,1-8	2,23-28	6,1-5	—
ხელშემხმარის განკურნება შაბათს	12,9-14	3,1-6	6,6-11	—
იესოს განმარტოება სალოცავად	—	—	—	6,15
თორმეტი მოციქულის ამორჩევა	10,2-4	3,13-19	6,13-16	—
ქადაგება მთაზე	5-7,29	—	6,17-49	—
ასისტავი კაპერნაუმში	8,5-13	—	7,1-10	—
ნაინელი ჭაბუკის გაცოცხლება	—	—	7,11-17	—
იესოს პასუხი ნათლისმცემლის მოწა- ფეების შეკითხვებზე	11,2-19	—	7,17-35	—
სიმონ ფარისეველთან. მეძავი ქალი	—	—	7,36-50	—
გალილეაში მოგზაურობა 12 მოწა- ფესთან ერთად	—	—	8,1-3	—
მრავალი მიმდევარი. იესოს ნათესაობა	—	3,20-21	8,19-21	—
ეშმაკეული ყრუ-მუნჯისა და ბრმის განკურნება	12,22	—	—	—
სულიწმიდის გამობის შესახებ	12,24-37	3,22-30	—	—
უწმიდური სული	12,43-46	—	—	—
იესოს დედა და ძმები	12,49	3,31	—	—
იგავები ცათა სასუფეველზე	13,1-53	4,1-34	8,4-18	—
ოთხნაირი ნიადაგი	13,1-23	4,14-20	8,4-15	—
ღვარძლი	13,24-30	—	—	—
მდოგვის მარცვალი	13,31-32	4,30	—	—
საფუარი	13,33	—	—	—
ანთებული სანთელი	—	4,21	8,16	—
საუნჯე მინდორში	13,44	—	—	—
ძვირფასი მარგალიტი	13,45	—	—	—
ბადე	13,47	—	—	—
იესო ქარიშხალს აცხრობს	8,24-27	4,37-41	8,23-25	—

* ამ ცხრილში მოყვანილი ყველა თარიღი პირობითია ტრადიციული აღრიცხვის მიხედვით. — რედ.

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
ემშაკეულის განკურნება. ღორების კოლტი	8,28-33	5,1-20	8,27-39	-
ღადარინელთა თხოვნა, გაშორდეს იქაურობას	8,33	5,17	8,37	-
იგაგები: სიძე	9,15	-	-	-
ახალი საკერებელი. ახალი ღვინო	9,16-17	-	-	-
იაიროსის ასული. სისხლმდინარი ქალი	9,18-26	5,21-43	8,40-56	-
ორი ბრმის განკურნება	9,27-31	-	-	-
მუნჯის განკურნება	9,32-34	-	-	-
სამისიონერო დარიგებანი მოწაფეებს				
უმწყემსო ცხვრების შებრალება	9,35-38	-	-	-
12-ის გაგზავნა საქადაგებლად	10,1-15	6,7-11	9,1-5	-
მოსალოდნელი საფრთხე. სულიწმი- დის შეწვენა	10,16-25	-	12,11-16	-
ნუ გეშინიათ	10,26-33	-	12,2-9	-
იესო ქვეყნად ყველაზე მეტად უნდა გვიყვარდეს	10,34-39	-	14,25-27	-
ჯილდო	10,40-42	-	12,49-53	-
მოწაფეთა საქმეები	11,1	6,12-13	9,6	-
ვინ ეგონათ იესო ხალხსა და ჰეროდეს	14,1-2	6,14-16	9,7-9	-
ნათლისმცემლის თავისკვეთა	14,3-12	6,17-29	3,19-20	-
მოციქულთა დაბრუნება	-	6,30	9,10	-
5000 კაცის გაძღომა (29 წლის 18 აპრილს)	14,13-21	6,30-44	9,12-17	6,1-13
ფეხით სიარული ზღვაზე	14,22-33	6,45-52	-	6,14-21
ხალხის შეკრება გენესარეთში	14,34-36	6,53-56	-	-
კაპერნაუმის სინაგოგაში	-	-	-	6,26-70
სალეთო მცნებანი და ადამიანური მცნებანი	15,1-20	7,1-23	6,39	-
იესო მიდის ფინიკიაში ("სიღონისა და ტვიროსის ქვეყნები") და ფილიპეს კესარიაში				
ქანაანელი (სიროფინიკიელი) ქალი	15,21-29	7,24-30		
ყრუ-მუნჯისა და სხვათა განკურნება	15,30-31	7,32-37	-	-
4000 კაცის გაძღომა	15,32-39	8,1-9	-	-
ნიშნების მოთხოვნა ზეციდან	16,1-4	8,11-13	12,54-57	-
ფარისეველთა საფუარის შესახებ	16,5-12	8,14-21	12,1	-
ბეთსაიდელი ბრმის განკურნება	-	8,22-26	-	-

ა მ ბ ე ბ ი	მათე .	მარკოზი	ლუკა	იოანე
პეტრეს აღიარება. იესო წინასწარმეტყველებს თავის მომავალ ტანჯვას	16,13-23 8,27-33	9,18-22	6,66-71	
თავგანწირვა იესოს მიმდევრობაში	16,24-26	8,34-37	9,23-25	—
ძე კაცისას დიდი მომავალი	16,27-28	8,38-9,1	9,26-27	—
ფერისცვალება	17,1-8	9,2-8	9,28-36	—
ელია წინასწარმეტყველის მოსვლის შესახებ	17,9-13	9,9-13	—	—
მთვარეული ყმაწვილის განკურნება	17,14-18	9,14-27	9,37-43	—
მთის გადამდგმელი რწმენა	17,19-21	9,28-29	17,5-6	—
ქრისტეს მეორე წინასწარმეტყველება თავის ენებაზე	17,22-23	9,30-32	9,43-45	—
კვლავ კაპერნაუმში				
სატაძრო ხარკი. სტატირი თევზის პირში	17,24-27	—	—	—
ვინ არის ყველაზე დიდი?	18,1-5	9,33-37	9,46-48	—
„ვინც ჩვენი წინააღმდეგი არ არის, ჩვენთანაა“	—	9,38-41	9,49-50	—
ცდუნების შესახებ	18,6-9	9,42-50	17,1-2	—
საეკლესიო დისციპლინა. „მეც იქა ვარ!“	18,15-20	9,43	17,3	—
უპირობო მიტევება	18,21-22	—	17,4	—
ორგული მონა (იგავი)	18,23-35	—	—	—
კარვობის დღესასწაულზე (მეორედ იერუსალიმში)				
სამარიაზე გაულა	19,1-2	10,1	9,51-53	—
ცეცხლი ზეციდან	—	—	9,54-56	—
სამგვარი მიმდევრები	8,19-21	—	9,57-62	—
იგავი კოშკის მშენებელზე და ომში მიმავალ მეფეზე	—	—	14,28-33	—
გალილეელთა დაღუპვა	—	—	13,1-5	—
ლელვის იგავი	—	—	13,6-9	—
წყალმანკიანის განკურნება შაბათს	—	—	14,1-6	—
მაგიდასთან ნათქვამი	—	—	14,7-14	—
კარვობის დადგომის დღესასწაული (29 წ. 12 ოქტომბერს)	—	—	—	7,2-10
სხვადასხვაგვარი აზრები იესოს შესახებ	—	—	—	7,11-13
ტაძარში წარმოთქმული სიტყვა	—	—	—	7,14-36
დღესასწაულის დიდი დღე	—	—	—	7,37-53

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
მეძავი ქალი	—	—	—	8,1-11
კამათი იუდეველებთან	—	—	—	8,12-58
იესოს ჩაქოლვის ცდა	—	—	—	8,59
ბრმადშობილის განკურნება	—	—	—	9,1-41
იესო — კარი და კეთილი მწყემსი	—	—	—	10,1-18
განხეთქილება მის გამო	—	—	—	10,19-21
უკანასკნელად გალილეაში				
70 მოწაფის გაგზავნა საქადაგებლად	—	—	10,1,12	—
გალილეის ქალაქების ბედზე წუხილი	11,20-24	—	10,13-16	—
70-ის დაბრუნება	—	—	10,17-20	—
იესოს წმ. სიხარული	11,25-27	—	10,21-22	—
მხსნელის მოწოდება	11,28-30	—	—	—
იესოს მოწაფეთა ნეტარება	13,16-17	—	10,23-24	—
იგავი გულმოწყალები სამარიელზე	—	—	10,25-30	—
იესო განახლების დღესასწაულზე იერუსალიმში (მესამედ)				
(25 წ. 20 დეკემბერი)				
ბეთანიაში ჩასვლა	—	—	10,28-42	—
სიტყვა სოლომონის სტოაში	—	—	—	10,22-38
იესო დაპატიმრებას გაურბის	—	—	—	10,39
ბოლო სამი თვე				
(პერეიაში 30 წლის იანვარ-მარტი)				
იესო ბეთაბრაში	19,1-2	10,1	—	10,40-42
ლოცვის შესახებ. აბეზარი მეგობარი	—	—	11,1-13	—
ნინეველთა მონანიება	—	—	11,29-36	—
ზრუნვის შესახებ	—	—	12,1-12	—
უჭკუო მდიდარი	—	—	12,13-21	—
ყველაზე ცოდვილნი განა ის გალი-	—	—	13,1-5	—
ლეველნი იყვნენ?				
პერეიიდან ბეთანიაში				
(30 წ. თებერვალ-მარტი)				
ვიწრო კარი და ადამიანთა დაყოფა	—	—	13,22-30	—
პეროდე იესოს მოკვლას განიზრახავს	—	—	13,31-33	—
იგავი საქორწილო ნადიმზე	—	—	14,15-24	—
სიმლაშედაკარგული მარილი	—	—	14,34-35	—
დაკარგული ცხვარი, დრაქმა, ძე	—	—	15,1-32	—
შეცდომილი				
ორგული მოურავი	—	—	16,1-15	—

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
რჯული და წინასწარმეტყველნი განქორწინებაზე	—	—	16,16-18	—
მდიდარი და გლახაკი ლაზარე	—	—	16,19-31	—
ლაზარეს აღდგინება	—	—	—	11,44
იესოს მოკვლის გადაწყვეტილება	—	—	—	11,45-53
იესოს წუხილი იერუსალიმზე	—	—	13,34-35	—
ეფრაიმში	—	—	—	11,54-57
უკანასკნელი ასვლა				
იერუსალიმში (30 წლის მარტი)				
სამარიასზე გავლა	19,1-2	10,1	17,11	—
ათი კეთროვანის განკურნება	—	—	17,12-19	—
უსამართლო მსაჯული	—	—	18,1-8	—
ფარისეველი და მებაჟე	—	—	18,9-14	—
განქორწინება და უქორწინებლობა	19,3-12	10,2-12	—	—
იესო ბავშვებს აკურთხებს	19,13-15	10,13-16	18,15-17	—
მდიდარი ჭაბუკი	19,16-30	10,17-31	18,18-30	—
იგავი ვენახის მუშაკებზე	20,1-16	—	—	—
იესოს მესამე წინასწარმეტყველება	20,17-19	0,32-34	18,31-34	—
თავის მომავალ ტანჯვაზე	—	—	—	—
ადგილები მარჯვნივ და მარცხნივ	20,20-28	10,35-45	—	—
ბრძლების განკურნება იერიხოთან	20,29-34	10,46-52	18,35-43	—
იესო ზაქეათან	—	—	19,1-10	—
იგავი მნაზე	—	—	19,11-28	—
უკანასკნელი შვიდეული				
(30 წლის აპრილი)				
შაბათი საღამო				
მარიამ მაგდალელმა ნელსაცხებელი სცხო იესოს	26,6-13	14,3,9	—	12,1-11.
ბზობის კვირა (2 აპრილი)				
მესიას შესვლა ტაძარში	21,1-11	11,1-10	19,29-40	12,12-19
იესო დასტირის იერუსალიმს	—	—	19,41-44	—
ბეთანიაში დაბრუნება	—	11,11	—	—
ორშაბათი (3 აპრილი)				
ლელვის ხის დაწყველა	21,18-19	11,12-14	—	—
ტაძრის მეორედ განწმედა	21,12-13	11,15-17	19,45-46	—
იესოს მტრების განზრახვები	—	11,18-19	19,47-48	—
ბავშვები ადიდებენ იესოს	21,14-17	—	—	—

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
სამშაბათი (4 აპრილი)				
რას გვასწავლის გამხმარი ლელვი	21,20-22	11,20-26	—	—
იესო აცხადებს თავის უფლებებს	21,23-27	11,27-32	20,1-8	—
ორი ძის იგავი	21,28-32	—	—	—
იგავი მეზერებზე	21,33-46	12,1-12	20,9-19	—
მეფის ძის ქორწილი	22,1-14	—	—	—
კეისრისა კეისარს	22,15-22	12,13-17	20,20-26	—
სადუკეველების დაცინვა მკედრითი	22,23-33	12,18-27	20,27-40	—
აღდგომაზე				
მწიგნობრები ცდილობენ იესო აც-	22,34-40	12,28-34	—	—
დუნონ				
თქვენ რას ფიქრობთ ქრისტეზე?	22,41-46	12,35-37	20,41-44	—
ფარისეველთა მხილება	23,1-36	12,38-40	20,45-47	—
ქერივი ქალის 2 ლეპტა	—	12,41-44	21,1-4	—
ტაძართან გამოთხოვება	23,37-39	—	—	—
ბერძნებს სურთ იესოს ნახვა	—	—	—	12,20-35
იესო ზეთისხილის მთაზე	24,1-3	13,1-3	—	12,37
სიტყვები უკანასკნელ დღეთა მოვლენების შესახებ:				
ა) იერუსალიმის დანგრევა და				
ბ) ქრისტეს მეორედ მოსვლა	24,4-44	13,4-37	21,5-38	—
ესქატოლოგიური იგავები	24,37-42	—	17,26-37	—
როგორც ქურდი ღამით	14,43-44	—	12,39-40	—
მსახურთა ფხიზლობა	24,45-51	13,33-37	12,41-48	—
ათი ქალწული	25,1-13	—	13,25-30	—
მიბარებული ტალანტები	25,14-30	—	19,11-27	—
უსარგებლო მონები	—	—	17,7-10	—
სამსჯავრო ხალხებზე	25,31-46	—	—	—
ქრისტეს ცხოვრება იმ დღეებში	—	—	21,37-38	—
ოთხშაბათი (5 აპრილი)				
იესოს წინასწარმეტყველება თავის	26,1-2	—	—	—
ჯვარცმაზე				
მოლაპარაკება მის მოკვლაზე	26,3-5	14,1-2	22,1-2	—
იუდას ღალატი	26,14-16	14,10-11	22,3-6	—
ხალხის ურწმუნოება	—	—	—	12,37-50

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
ხუთშაბათი (6 აპრილი)				
საპასიეო სუფრის მომზადება	26,17-19	14,12-16	22,7-13	—
იესო სუფრაზე მოწაფეებთან	26,20	14,17	22,14-18	—
ვინ უდიდესია?	—	—	22,24-30	—
ფერხობანა	—	—	—	13,1-7
გამცემზე მითითება	26,21-25	14,18-21	22,21-23	18,18-32
უფლის სერობის დადგენა	26,26-29	14,22-25	22,15-20	1 კორ. 11
ახალი მცნება სიყვარულზე	—	—	—	12,33-35
პეტრეს გაფრთხილება	—	—	22,31-34	13,36-38
იესოს ბოლო სიტყვები	—	—	—	14; 15; 16
მღვდელმთავრის ლოცვა	—	—	—	17
სადიდებელ ფსალმუნთა გალობა	26,30	14,26	—	—
პეტრეს მიერ უარყოფის გამოცნობა	26,30-35	14,26-31	—	—
ორი ხმალი	—	—	22,39-46	—
გეთსიმანია	26,36-46	14,32-42	22,39-46	—
პარასკევი (14 ნისანი)				
სამარცხვინო გაცემა	26,47-50	14,43-45	22,47-48	18,1-5
პეტრემ მახვილი იშიშვლა	26,51	14,47	22,50	18,10
მალქოზის ყურის გამრთელება	—	—	22,51	—
მოწაფეთა გაქცევა	26,56	14,5 —	—	—
დაკითხვა ანა მღვდელმთავართან	—	—	—	18,13-23
დაკითხვა კაიაფასთან	26,57	14,53	22,54	18,24
პეტრე იესოს მიჰყვება	26,58	14,54	22,55	18,15
მღვდელმთავარი პასუხს სთხოვს იესოს	26,63	14,61	—	—
იესოს შეურაცხყოფა	26,66-67	14,64-65	22,63-65	—
პეტრეს მიერ უარყოფა	26,69-75	14,66-72	22,54-62	18,17-22
იესო პილატეს წინაშე	27,1-2	15,1	23,1	18,28
ოუდას თვითმკვლელობა	27,3-10	—	—	—
პილატე გამოდის ხალხის წინაშე	—	—	—	18,29
პილატე პირისპირ დაკითხავს იესოს	—	—	—	18,33
ბრძანება იესოს გამოლტვის შესახებ	27,26	15,15	—	19,1
ეკლის გვირგვინი	27,29	15,17	—	19,2
„აჰა, კაცი!“	—	—	—	19,5
საჯარო ბრალდება	27,11	15,2	23,2	—
იესო ჰეროდეს წინაშე	—	—	23,6-11	—

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
„აჰა თქვენი მეფე!“	—	—	—	19,14
პილატეს სურს გაათავისუფლოს იესო	27,15	15,6	23,17	19,12
პილატეს ცოლის თხოვნა	27,19	—	—	—
პილატე ხელებს იბანს	27,24	—	—	—
ბარაბა	27,15-26	15,6-15	23,17-25	18,39-40
იესოს მიესაჯა ჯვარცმა	27,26	15,15	23,25	19,16
სიმონ კვირინელი	27,31-32	15,20-21	23,26	—
„იერუსალიმის ასულნი“	—	—	23,27-32	—
გოლგოთა	27,33-34	15,22-23	—	—
ჯვარცმა	27,35-38	15,25-28	23,33	19,18
„ეს არის მეფე ჰურიათა“	27,37	15,26	23,38	19,29
შვიდი სიტყვა				
1. „მამაო, შეუნდე მათ!“	—	—	23,34	—
სამოსელის გაყოფა ჯარისკაცებს შორის; წილისყრა პერანგზე	27,35-44	15,29-32	23,35-39	—
მონანიე ავაზაკი	—	—	23,40	—
2. „შენ ღლესვე ჩემთან ერთად იქნები სამოთხეში“	—	—	23,40-43	—
3. მიმართვა მარიამისა და იოანესადმი	—	—	—	19,26-27
სამსაათიანი წყევდიადი (12 საათიდან 3 საათამდე)	27,45	15,33	23, 44-45	—
4. „ელი, ელი! ლამა საბაქთანია?“	27,46	15,34	—	—
5. „მწყურია!“	—	—	—	19,28
ძმრიანი სასმელი	27,48-49	15,36	—	19,29
6. „აღსრულდა!“	—	—	—	19,30
7. „მამაო, შენს ხელთ ჩამიბარებია ჩემი სული!“	—	—	23,46	—
იესოს სიკვდილი	27,50	15,37	23,46	19,30
კრეტსაბმელის ჩამოხვევა	27,51	15,38	23,45	—
მკედრეთით აღმდგართა გამოჩენა	27,52	—	—	—
ასისთავის სიტყვები	27,54	15,30	23,47	—
ქალები ჯვართან	27,55	15,40	23,49	—
გვერდის განგმირვა	—	—	—	19,31-37
გარდამოხსნა და დაკრძალვა	27,57-61	15,42-47	23,50-56	19,38-42
იუდეველთა ბოლო შაბათი საფლავის მცველნი	27,62-66	—	—	—

ამბები	მათე	მარკოზი	ლუკა	იოანე
უფლის დღე				
მენელსაცხებლე დედანი	28,1	16,1-3	24,1	20,1
მიწისძვრა, ანგელოზი, მცველები	28,2-4	—	—	—
ლოდი გადაგორებულია საფლავიდან	—	16,3-4	24,2	20,1
მარიამ მაგდალინელი პეტრესთან და იოანესთან გარბის	—	—	—	20,2
სხვა ორი ქალი ანგელოზს ნახუ- ლობს და ქლაქში ბრუნდება	28,5-8	16,5-8	24,3-9	—
პეტრე და იოანე საფლავთან	—	—	24,12	20,3-10
მცველები იუწყებიან	28,11-15	—	—	—
მკვდრეთით აღმდგარი ქრისტეს გამოჩენა				
1. მტირალი მარიამის წინაშე	—	16,9-10	—	20,14
2. შეშინებული ქალების წინაშე	28,9-10	—	—	—
3. დარდით შეწუხებული პეტრეს წი- ნაშე	—	—	24,34	—
4. ემაუსის გზაზე მიმავალი მოწა- ფეების წინაშე	—	16,12-13	24,13-35	—
5. მფრთხალი მოწაფეების წინაშე	—	—	24,36	20,19-23
6. ერთსულოვნად შეკრებილების წი- ნაშე	—	16,14	—	20,26-29
7. ტიბერიის ზღვასთან	—	—	—	21,1-23
8. თერთმეტი მოწაფის წინაშე	28,16-20	—	—	—
9. ხუთასი მორწმუნის წინაშე (1 კორ. 15,6)	—	—	—	—
10. დიდი მსახურებისთვის მოწოდე- ბულების წინაშე (1 კორ. 15,7)	—	—	—	—
11. რჩეული მოწმეების წინაშე (საქმე 1,11)	—	16,19-20	24,50	—
12. წარმართთა მოციქულის წინაშე (1 კორ. 15,8)	—	—	—	—
მეორმოცე დღე				
იესო ქრისტეს ამაღლება	საქ. 1	16,19-20	24,50- 53	—
იოანე მოციქულის დასკვნითი სიტყვა	—	—	—	20,30-31; 21,24-25

კარგი იქნება, თუ ყურადღებით დავუკვირდებით მახარებელთა ტექსტების და-
ბოლოებებს. მათე ასრულებს ქრისტეს მკვდრეთით აღდგომით, მარკოზი – მისი
ამაღლებით, ლუკა – სულიწმიდის აღთქმით, იოანე – სულიწმიდის ნიჭით და
უფლის მეორედ მოსვლის აღთქმით. „ჰე, მალე მოვალ!“ – იესოს უკანასკნელი სი-
ტყეები ადამიანებთან (გამოცხ. 22,20).

„საქმე მოციქულთა“ იმის გამოცხადებით იწყება, რომ სახარებაში ლაპარაკია
მხოლოდ იესოს საქმეებსა და სწავლებაზე მისი საზოგადოებრივი მსახურების და-
საწყისიდან. სულიწმიდით აღვსილი თავისი მოწაფეებისა და თავისი ღვთივშთაგო-
ნებული სიტყვის საშუალებით იგი კვლავაც მოქმედებს და ასწავლის, როგორც
ამას იტყობინება საქმე მოციქულთა. ასე გაგრძელდება „დაუბრკოლებლად“ შემ-
დეგშიც (საქმე 28,31), ვიდრე უზენაესი არ გაიმეორებს თავისი აღმატებული
ტახტიდან: „აჰა, ეკმნი ყოველივე ახალს!“ (გამოცხ. 21,5).

მიუხედავად ყურადღება სახარებების ბოლო სიტყვებს და შევადაროთ იესოს
უკანასკნელ ნათქვამს: „აჰა, მე თქვენთან ვარ“ (მთ.). „ისინიც წავიდნენ და ქადა-
გებდნენ ყველგან უფლის შეწევნით“ (მარკ.). „და აღაპყრო ხელები და აკურთხა
ისინი“ (ლუკ.). და უკანასკნელი ფრაზა: „შენ მე გამომყევ“ (იო.).

თავი 11

წმიდა წერილის გზამკვლევი

ა

აბზა – მარკ. 14,36; რომ. 8,15; გალ.
4,6.

ადამი და ქრისტე – რომ. 5,12-21;
1 კორ. 15,21-22,45-49.

ამორჩევა – დაბ. 12,3; 2 რჯ. 4,37;
7,6-7; ფს. 64,5; მთ. 20,16; 24,31;
იაკ. 2,5; 1 პეტ. 2,9; რომ. 8,29-30;
11,29; 1 კორ. 1,27; ეფეს. 1,4; კოლ.
3,12; 2 ტიმ. 1,9.

ანი და პაე – გამოცხ. 1,8; 21,6; 22,13.

ანტიქრისტე – დან. 11,36; 1 იო. 2,
18. 22; 2 იო. 7; 2 თეს. 2,3,8; გამ-
ოცხ. 12-14.

აღდგომა ქრისტესი – ფს. 15,10;
მთ. 28,1-10; საქმე 1,3; რომ. 4,23-
24; კოლ. 1,18; მკვდრების გამოდ-

ვიძება 3 მეფ. 17,22; 4 მეფ. 7,35;
მთ. 27,52-53; მარკ. 5,42; ლუკ.
7,15; იო. 11,44; საქ. 9,40; 20,10.

აღთქმა – ძველი: დაბ. 9,9-17; 15,18;
17,19-21; 28,13-15; გამოს. 6,4; 2
მეფ. 23,5. ახალი: მთ. 26,28.2
კორ. 3,6.

აღიარება – მთ. 10,32-33; იო. 12,
42-43; რომ. 10,9-10; ებრ. 4,14; 13,
15; ცოდვათა: ლევ. 16,21; 24,40;
რიცხ. 5,7; ფს. 31,3-5; იგავ. 28,13;
მარკ. 1,4-5; იაკ. 5,16; 1 იო. 1,8-9.

აღორძინება (განახლება) – 2
რჯ. 30,6; ფს. 50,12; იერ. 24,7;
ეზეკ. 36,26-27; იო. 112-13; 3,3-8; 1
პეტ. 1,23; 2 პეტ. 1,4; 1 იო. 3,9;
5,4,18; რომ. 6,4-6; 2 კორ. 3,18;
5,17.

ბ

ბავშვები: მათი კურთხევა — მარკ. 10,13-16; ხასიათი — მთ. 18,1-6.
ბრძოლა — 1 კორ. 9,25; 1 ტიმ. 6,12; 2 ტიმ. 4,7.

ბ

გაბედულება — იგავ. 28,1; ეს. 50,7; იერ. 1,8; საქ. 4,29; 1 იო. 4,17; ეფეს. 3,12; 1 ტიმ. 3,13; ებრ. 4,16; 10,19; 13,6.

გათავისუფლება — იხ. ხსნა

გამართლება — დაბ. 15,6; იობ. 25,4; ფს. 31,1-2; 142,2; ეს. 53,11; 61,10; იერ. 23,6; ლუკ. 18,14; საქმე. 13,38-39; რომ. 3,20-30; 5,1-2; 8,30-34; 2 კორ. 5,21; გალ. 2,15-16; ფილიპ. 3,9.

გამოსყიდვა — იხ. ხსნა

გამოცდა — იხ. ცდუნება

გამოცხადება — დაბ. 12,7; 17,1; გამ. 3,2; 16,10; რიცხ. 17,7; 1 მეფ. 3,21; 9,15; ეს. 6,1; აბაკ. 3,7; მთ. 3,17; რომ. 8,19; 2 კორ. 12,17; ეფეს. 3,3; გამოცხ. 1,1.

განდგომა, განდგომილება — 2 რჯ. 32,5; ის. ნავ. 22,16; ფს. 52,4; ლუკ. 8,13,2 თეს. 2,3; ებრ. 6,4-6; 10,26-27.

განდგომა ქვეყნისგან — მათ. 5, 29-30; 10,38; 16,24; მარკ. 10,21; 1 პეტრ. 4,1-6; 2 პეტრ. 1,4; 1 იო. 2, 15; ეფეს. 4,17-19,22,5,11; ებრ. 11,25.

განდგომა ქრისტესგან — მათ. 10,33; ლუკ. 10,16; 2 პეტრ. 2,1; 1 იო. 2,23; იუდა. 4.

განწმედა ტაძრის — პირველი: იო. 2,13-22; მეორე: მარკ. 11,15-17.

გულისთქმა — 2 რჯ. 5,21; იაკ. 1,14-15; 2 პეტრ. 1,4; 1 იო. 2,16-17.

გულმოწყალება ადამიანური — იეს. ნავ. 2,12; 3 მეფ. 20,31; ფს. 36,21; იგავ. 12,10; იერ. გოდ. 4,10; მათ. 5,7; 9,13; 18. 21-35; 23,23; ლუკ. 6,36; 10,30-37; იაკ. 2,13; კოლ. 3,12.

დ

დამშვიდება — იხ. სიმშვიდე

დაღუპვა — მათ. 7,13; 13,42; 25,41. 46; 2 პეტ. 2,1; რომ. 6,23; ფილიპ. 3,19; 2 თეს. 1,9; გამოცხ. 20,10,15; 21,8.

ერთგულება — ადამიანური — 2 ნეშტ. 19,9; იგავ. 11,13; 14,5; მათ. 24,45; 25,19-23; ლუკ. 16,10-12; საქ. 16,15; 3 იო. 5,1; კორ. 4,2; 1 ტიმ. 1,12; 3,11; ტიტ. 2,10; გამოცხ. 2,10.

ვ

ვედრება, თხოვნა — დაბ. 18,23-31; გამოს. 9,28; 32,11; რიცხ. 21,7; იობ. 42,8,10; ლუკ. 22,32; 23,34; იო. 17,9, 15,20; საქ. 12,5; იაკ. 5,16; რომ. 8, 34; ეფეს. 3,14-20; 6,18; 1 ტიმ. 2,1-3.

ზ

ზეციური სასუფეველი — მთ. 3,2; 5,3,10; 7,21; 19,14,23; 25,1.

ზრუნვა — იხ. უზრუნველობა

თ

თავის შეწირვა — მათ. 16,24; ლუკ. 14,26,33; იაკ. 3,2; 1 პეტ. 1,2; 5,8; 1 იო. 2,15-17; 4,16-19; რომ. 6-8 თთ.; 13,9-10,14; 1 კორ. 1,30; 15,58; გალ. 5,24-25; ეფეს. 2,10; 4,24-25; 6,10; ფილიპ. 3,12-16; კოლ. 2,6; 3,5,10,12. 17; 1 თეს. 4,3; 2 თეს. 2,13; ებრ. 12,14.

თვალთმაქცობა — ფს. 77,36-37; იობ. 20,5; ეს. 29,13; მათ. 6,2,5,16; 23 თ.; ლუკ. 16,15; საქ. 20,30; რომ.

2,17-23; 1 ტიმ. 4,1-4; 2 ტიმ. 3,5;
გამოცხ. 3,1.

ო

იესოს გაყოლა — მთ. 10,38; 16,24;
ოთ. 8,12; 12,26; 1 პეტ. 2,21

იმედი, სასოება — 2 მფუ. 22,31; ფს.
32,18,22; 129,7; იერ. 17,13; 39,18;
იერ. გოდ. 3,24-25; რომ. 8,24; 12,
12; 1 კორ. 13,13; 2 კორ. 1,9; 1 ტიმ. 1,1;
4,10; 6,17; ტიტ. 3,7; ებრ. 10,35; 11,1

პ

კავშირი — იხ. აღთქმა

კერპთმსახურება — გამოს. 20,3; 2
რჯ. 18,20; მსაჯ. 2,11-15; 8,27; იობ.
31,26-27; იერ. 8,2; 1 კორ. 6,9;
გამოცხ. 13,15; 21,8.

ლ

ლოთობა — იგავ. 20,1; 23,20-
21,29,30; ეს. 5,11,22; ლკ. 21,34; 1
პეტ. 4,3; რომ. 13,13; 1 კორ. 6,10;
გალ. 5,19,21; ფეს. 5,18.

მ

მადლი — დაბ. 6,8; გამოს. 33,19;
რიცხ. 11,15; ეზრ. 9,8; ეს. 30,18;
რომ. 3,24; 5,2,21; 11,6; 15,10; 2 კორ.
6,1; 12,9; ფეს. 1,6-7; 2,7-8; 2 ტიმ.
1,9; ტიტ. 2,9; ებრ. 10,29,12,15.

მადლობა — 2 რჯ. 32,6; 2 მფუ. 7,18;
1 ნეშტ. 16,4.8 და შემდეგ; 23,30;
29,13; იერ. 33,11; დან. 2,23; მათ. 15,
36; ლუკ. 17,16; იო. 11,41; რომ. 1,8;
6,17; 1 კორ. 14,18; 15,57; 2 კორ.
1,11; 4,15; 8,16; 9,11-12; ფეს. 5,4,20;
ფილიპ. 4,6; კოლ. 2,7; 3,17; 4,2; 1 თეს.
5,18; 1 ტიმ. 2,1; 4,3-5; გამოცხ. 4,9.

მარილი — მათ. 5,13; მარკ. 9,49-50;
კოლ. 4,6.

მარხვა — ეს. 58,6-8; მათ. 6,16-18.

მაცხოვრის შვიდი სიტყვა ჯვარ-
ზე — ლუკ. 23,34,43; იო. 19,26;
მათ. 27,46; მარკ. 15,34; იო. 19,28,30;
მათ. 27,50; მარკ. 15,37; ლკ. 23,46.

მემკვიდრეობა, მემკვიდრე — ლევ.
20,24; ფსალ. 2,8; იგავ. 20,21; ეს.
54,17; მათ. 5,5; საქ. 20,32; 1 პეტ.
1,4; რომ. 8,17; გალ. 4,1; ტიტ. 3,7;
ებრ. 1,2; 9,15.

მთაერობა — იხ. ხელისუფალნი

მიზღვა — ლევ. 19,18; იგავ. 20,22;
მათ. 5,38-41; 1 პეტ. 3,9; რომ. 12,
17,19.

მკვლელობა — გამოსვ. 20,13; რიცხ.
35,33-34; 2 რჯ. 5,17; 19,10; იერ.
7,6; 22,3; მათ. 5,21; მარკ. 10,19;
იაკ. 2,11; 1 იო. 3,15; რომ. 13,9.

მოთმინება — გამოსვ. 34,6; იგავ.
14,29; 16,32; ლუკ. 21,19; იაკ. 1,3,4;
2 პეტ. 1,6; რომ. 5,3-4; 12,12.

მოკრძალებულობა — იხ. უბრა-
ლოება

მონანიება — ეს. 55,6-7; 58 თ; იერ.
36,7; იერ. გოდ. 3,39-44; იოველ.
2,12-14; იონ. 3, მათ. 3,1-12; 18,23-
35; ლუკ. 13,1-9; 15 თ; 18,19-14;
23,39-43; 24,47-48; იო. 5,14; საქ.
2,38; 3,19; 17,30-31; იაკ. 4,1-10; 2
პეტ. 3,9; რომ. 2,4; 2 კორ. 7,8-12;
ებრ. 3,7-15.

მორჩილება — 4 მფუ. 22,19; 2 ნეშტ.
7,14; იგავ. 11,2; ეს. 57,15; მათ.
11,29; 23,12; იაკ. 4,6,10; რომ. 12,3;
გალ. 6,3; ფილიპ. 2,8; 3. 12.

მორჩილება იესოსი — იო. 6,38;
რომ. 5,19; ფილიპ. 2,8; ებრ. 5,8;
ღვთის კაცთა — დაბ. 22,18; 1 მფუ.
15,22-23; ეს. 50,5.

მოქცევა - 2 რჯ. 4,30; 1 მეფ. 7,3; ეს. 6,10; 55,7; იერ. 5,3; 31,18-19; ეზეკ. 18,32; ოს. 12,6; ლუკ. 22,32; საქ. 3,19; 26,18; 1 პეტ. 2,25; 1 თეს. 1,9.

მოციქულები - ებრ. 3,1; მთ. 10,2-4; საქ. 14,14; რომ. 16,7; მთ. 10,7; 28,19; 2 კორ. 12,12; ფილიპ. 3,17; 2 თეს. 3,9.

მოსიბვლა - მთ. 13,21; 17,27; 18,7; რომ. 9,33; 14,21; 1 კორ. 1,23.

მრუშობა (მეძავეობა) - ლევ. 18,20; მთ. 5,27-28; ებრ. 13,4.

მსახურება - 2 რჯ. 10,20; იეს. ნაე. 24,15; მთ. 6,24; 20,28; იო. 12,26; საქმე 20,19; 1 პეტ. 4,10; გალ. 5,13.

მსგავსება - იხ. სახე

მსხვერპლი - დაბ. 4,3-4; ლევ. თ. 1-7; ფს. 50,18-21; იგავ. 21,3; ოს. 6,6; მარკ. 12,33; რომ. 12,1; ებრ. 9,23,26; 10,1,10.

მშვიდობა - ლევ. 26,6; ფს. 37,4; ეს. 9,6; 45,7; 48,18,22; 53,5; ლკ. 2,14; იო. 14,27; რომ. 5,1; ეფეს. 2,14; ფილიპ. 4,7; კოლ. 1,20; 3,15; ებრ. 12,14.

მცნებები - გამოს. 20; მათ. 5, 19; იო. 13,34.

6

ნათლისღება, ნათლისცემა, მონათვლა - მათ. 28,18-20; საქ. 2,38; 1 პეტ. 3,21; რომ. 6,3-4; გალ. 3,27; კოლ. 2,11-12.

ნეტარება - 2 რჯ. 33,29; იგავ. 3,18; მთ. 5,3-11; ლუკ. 11,28; იო. 13,17; 20,29; 1 პეტ. 3,14; იაკ. 1,12; გამოცხ. 14,13; 16,15; 19,9; 20,6.

ს

სათნოება - მათ. 5,3 და შმდ; 1 პეტ. 2,9; 2 პეტ. 1,5 და შმდ; გალ. 5,22-23; ეფეს. 5,9; ფილიპ. 4,8.

სამოთხე - ლუკ. 23,43; 2 კორ. 12,4; გამოცხ. 2,7.

სამღვდელმთავრო ლოცვა იესოსი - იო. 17 თ.

სასოება - იხ. იმედი

საქმენი - 2 რჯ. 2,7; ფსალ. 91,5-6; იგავ. 12,14; ეს. 26,12; მთ. 6,1-14; იო. 3,21; 10,32; 15,5; იაკ. 2,17; 1 პეტ. 2,12; გალ. 2,16; ეფეს. 2,8-10.

სახე - მსგავსება: დაბ. 1,26-27; 5,1; იაკ. 3,9; 1 კორ. 11,7; კოლ. 3; 10. იესო - ღმერთის სახე: იო. 12,45; კოლ. 1,15; 2,9; ებრ. 1,3; მორწმუნენი ქრისტეს სახის მსგავსნი არიან: რომ. 8,29; 2 კორ. 3, 18.

სერობა - 3 მეფ. 19,8; ფს. 22,5; გამოცხ. 3,20; უფლის: მათ. 26,26-28; 1 კორ. 10, 15-17; 11,23-32; საქორწილო - გამოცხ. 19,9.

სიამავე - 2 რჯ. 8,12-14; ფს. 9,25; იგავ. 3,5-7; 13,10; 16,5; 21,4; 29,23; ეს. 10,13; იერ. 13,15; აბაკ. 2,4-5; ლკ. 14,11; იაკ. 4,6; 1 იო. 2,16; რომ. 12,3,16; 1 კორ. 8,1-2; 1 ტიმ. 3,6.

სიბრძნე - ადამიანური: გამ. 28,3; 3 მეფ. 3,28; ფს. 89,12; იგავ. 2,3; 8,11; 9,10; 13,20; 16,22; იაკ. 1,5; 3,15-17; რომ. 1,22; 16,19; 1 კორ. 1,21; 2,1,4; ეფეს. 1,17; 5,15.

სიმშვიდე - ფს. 61,2; ეს. 30,15; 1 თეს. 4,11.

სინდისი - 1 მეფ. 24,6; 2 მეფ. 24,10; საქ. 24,16; 1 პეტ. 3,16,21; რომ. 2,15; 13,5; 2 კორ. 4,2; 1 ტიმ. 1,5; 3,9; 4,2; ტიტ. 1,15; ებრ. 9,14.

სისხლი იესოსი - იო. 6,53-56; 19,34; საქ. 20,28; 1 პეტ. 1,18-19; 1 იო. 1,7; რომ. 3,24-25; 8,9; 1 კორ. 10,16; 11,23-25; ეფეს. 2,13; კოლ. 1,19-20;

ებრ. 9,13; 10,19; 13,12; გამოცხ. 5,9-10; 7,14; 12,11

სიფსიზლე, მღვიძარება — მათ. 24, 42; ლუკ. 21,36; 1 პეტ. 4,7; 5,8; გამოცხ. 3,2.

სილატაკე, სიგლახაკე — გამ. 23,6; 2 რჯ. 15,7-11; 1 მეფ. 2,7; იობ. 31,16; ფს. 71,12; იგავ. 6,9-11; 13,7; 14,31; 19,17; ეს. 25,4. მათ. 11,5; მარკ. 12, 41-44; ლუკ. 6,20; იაკ. 2,2-6; 2 კორ. 8,9; სულიერი: მათ. 5,3; გამოცხ. 3, 17.

სიყვარული — ღვთისა: 2 რჯ. 6,5; 10,12; იო. 21,15-19; 1 პეტ. 1,8; 1 იო. 4,19; რომ. 8,28; 1 კორ. 2,9; 2 თეს. 3,5; ძმათა მიმართ (ძმათმოყვარება): იო. 13,34; 1 პეტ. 1,22; 1 იო. 3, 11,14; 4,11; რომ. 12,10; 1 კორ. 13; ახლობელთადმი: ლევ. 19,18,45; იობ. 29,12-16; 31,16-21; ეს. 58,7; ლუკ. 10,29-37; მტრებისადმი: გამ. 23,4-5; ფს. 34,11-14; იგავ. 24,17; 25,21-22; მათ. 5,44; 23,34.

სიცოცხლე — სორციელი: დაბ. 2,7; სულიერი: ეფეს. 2,5; კოლ. 2,13; საუკუნო: — იო. 3,36; 17,3.

სიცრუე — ლევ. 19,11; რიცხ. 23,19; ფს. 57,4; 115,2; იგავ. 6,16-19; იო. 8, 44; საქ. 5,3; რომ. 3,4,13; ეფეს. 4, 25; კოლ. 3,9; გამოცხ. 21,8; 22,15.

სიძულვილი — ლევ. 19,17; ფს. 67,2; 138,21; იგავ. 10,12,18; მათ. 6,24; იაკ. 4,4; 1 იო. 2,9,11; 3,15; 4,20; გალ. 5,19-20.

სიხარული — 1 მეფ. 16,10; ფს. 5,12; 15,11; ეს. 12,3; 25,9; იო. 16,22; 1 პეტ. 1,8; რომ. 14,17; 15,13; ფილიპ. 4,4.

სრულყოფილება (სისრულე) — მათ. 5,48; 19,21; ლუკ. 6,40; იაკ. 1, 4,25; რომ. 12,2; ეფეს. 4,12-13; ფი-

ფილიპ. 1,28; 3,14; 2 ტიმ. 3,16-17; ებრ. 5,14; 7,28.

სული — ღმერთმა შექმნა: დაბ. 2,7; იობ. 12,10; ეზეკ. 18,4; მისი ფასი: ფს. 48,9; მათ. 16,26; მისი უკვდავება: 1 მეფ. 28,11-15; მათ. 17,3-4; 22,31-32; მისი ბედი: მათ. 25, 46; ლუკ. 16,23; 23,43.

ტ

ტყუილი (არამართალი) — გამ. 23, 2,6; ლევ. 19,35; 2 რჯ. 16,19; 24,14; ფს. 81,2-4; იგავ. 17,15; 20,10; იერ. 22,13; იერ. გოდ. 3,35-36; ეზეკ. 22, 12; სოფ. 3,5; იაკ. 3,6; რომ. 1,18; 6, 13; 1 კორ. 6,9; 1 თეს. 4,6; 2 ტიმ. 2,19.

უ

უბრალოება — 2 მეფ. 15,11; ფს. 114, 6; 118,130; საქ. 2,46; იაკ. 1,5; რომ. 12,8; ეფეს. 6,5.

უზრუნველობა — ფს. 36,5; 54,23; იგავ. 16,3; იერ. 17,7-8; დან. 3,16-17; მთ. 6,25-31; 10,19; ლუკ. 12,26; 21,34; 22,35; ფილიპ. 4,6; 1 პეტ. 5,7.

უმაღურება — ფს. 108,5; იგავ. 17,13; ეკლ. 9,14-15; ლუკ. 6,35; 2 ტიმ. 3,2.

ურწმუნოება — დაბ. 3,4-6; 4 მეფ. 7,2; ფს. 105,24; ეს. 53,1; მათ. 13,58; მარკ. 9,24; 16,13,16; ლუკ. 24,41; იო. 3,36; 8,21-59; 12,37-50; 20,25-27; 1 იო. 5,10; 2 კორ. 4,4; ებრ. 11,6.

ფ

ფერხობანა — იო. 13.

ქ

ქადაგება მთაზე — მათ. 5-7 თ.; ლუკ. 6,17-49.

ქორწილი — კანაში იო. 2,1-11; კრავის: გამოცხ. 19,7.

შ

შერიგება — რომ. 5,1-2,6-11,18-19; 2 კორ. 5,18-21; ეფეს. 2,14-18; კოლ. 1,20-22.

შრომა — დაბ. 3,18-19; გამოს. 20,9-11; ფს. 127,1-2; იგავ. 10,4; მათ. 10,10; 1 კორ. 15,58; ეფეს. 4,28; 1 თეს. 2,9; 4,11-12; 2 თეს. 3,6-12.

შური — გამ. 20,17; ფს. 36,7; 1 პეტ. 2,1; 1 კორ. 13,4.

ც

ცდუნება — დაბ. 3,14-5; 22; იობ. 1,9-12; მათ. 4,1-11; 6,13; 26,41; ლუკ. 22,31-32; იაკ. 1,2-3,12-15; 1 პეტ. 1,6-7,5,8-9; 1 კორ. 10,13; ეფეს. 6,16-17; 1 ტიმ. 6,9-10; ებრ. 2,18.

ცილისწამება — გამ. 20,16; 23,1; ლევ. 19,16; ფს. 33,14; იგავ. 6,16-19; 11,13; 12,17; 25,18; ეკლ. 7,22; იერ. 9,4; რომ. 1,30; 2 კორ. 12,20; ტიტ. 3,2.

ცოდვათა მიტევება — გამ. 34,7; ლევ. 17,11; ფს. 31,15; ლუკ. 24,47; საქმე 10,43; 13,38; 26,18; 1 იო. 1,7; 4,10; ეფეს. 1,7; კოლ. 1,14; 2,13; ტიტ. 2,14; ებრ. 9,22.

წ

წინადაცვეთა — დაბ. 17,9-11; ეფეს. 2,11,15; ფილიპ. 3,3; კოლ. 3,11.

წყალობა — 2 რჯ. 15,7-11; იგავ. 14, 31; 19,17; მათ. 6,1-4; რომ. 12,8; 2 კორ. 9,6-9.

ჭ

ჭეშმარიტება — რიცხ. 23,16; ფს. 18,10; იო. 14,6; 17,17; 2 კორ. 1,20; ეფეს. 4,25; ტიტ. 1,2; ებრ. 6,18.

ხ

ხელისუფალნი — 2 მეფ. 23,3; 3 მეფ. 3,9; მათ. 22,21; 1 პეტ. 2,13-17; რომ. 13,6-6; 1 ტიმ. 2,2; ტიტ. 3,1.

ხიზანი, მწირი — დაბ. 15,13; ფს. 145,9; საქ. 10,28; 1 პეტ. 2,11; ეფეს. 2,19; ებრ. 11,9,13.

ხსნა, მხსნელი — გამ. 6,6; იობ. 19, 25; ფს. 48,8-9,16; ეს. 44; 22; 50,2; მთ. 20,28; 1 პეტ. 1,18; ეფეს. 1,7.

ხუცესი, მღვდელი — გამ. 19,6; რიცხ. 6,23-27; 2 რჯ. 17,9; 19,17; ის. ნავ. 21,4; ებრ. 7,28; მორწმუნენი: 1 პეტ. 2,5,9; გამოცხ. 1,6; 5,10; 20,6; იესო: ებრ. 2,17; 4,14-15; 6,20.

ჯ

ჯადოქრობა — ლევ. 20,27; 2 რჯ. 18,9-12; იერ. 27,9; მალ. 3,5; საქ. 13,6,8; 4 გალ. 5,20; გამოცხ. 21,8; 22,15.

ჯვარი ქრისტესი — 1 პეტ. 2,24; გალ. 3,13; ქრისტიანთა ჯვარი მათ. 10,38; 16,24; სიტყვა ჯვარზე — მათ. 16,24; 1 კორ. 1,17-18.

ჯოჯოხეთი — იესოს ჩასვლა ჯოჯოხეთში: 1 პეტ. 3,19; 4,6; ეფეს. 4,9.

IV
ბიბლიური ქრონოლოგია და გენეალოგია (წარმოშობა)

თავი 1
წარღვნამდელი მამამთავრები (დაბ. 5)

სახელები	1*)	2	3	4	5
ადამი	130	800	930	1	930
შეთი	105	807	912	130	1042
ენოში	90	815	905	235	1140
კინანი	70	840	910	325	1235
მასალაელელი	65	830	895	395	1290
იარელი	162	800	962	460	1422
ენოქი	65	300	365	622	987
მეთუშალახი	187	782	969	687	1656
ლამექი	182	595	777	874	1651
ნოე	500	450	950	1056	2006
წარღვნის დაწყებისას ნოე იყო (დაბ. 7,11)	600	ადამიდან წარღვნამდე			1656

ამ ცხრილიდან ჩანს, რომ ადამი მოკვდა, როცა ნოეს მამა ლამექი 56 წლის იყო. სავარაუდებელია, რომ ნოეს თავისი მამისაგან მოსმენილი ექნებოდა კაცობრიობის უძველესი ისტორია. მან იგი თავის შთამომავლობას გადასცა, რომლებიც წარღვნის შემდეგ ცხოვრობდნენ. მეთუშალახი, რომელმაც კაცთა შორის ყველაზე დიდ ასაკს მიაღწია, გარდაიცვალა წარღვნის დაწყების წელს. მან ადამთან ერთდროულად 243 წ. იცოცხლა, ხოლო ნოესთან 600 წელი.

თავი 2
წარღვნის შემდეგდროინდელი მამამთავრები
აბრაამის მოწოდებამდე (დაბ. 11,10-26)

სახელები	1*)	2	3	4	5
სემი	100	500	600	1556	2156
არფაქსადი	35	403	438	1656	2094
შალახი	30	403	433	1691	2124
ყებური	34	430	464	1721	2185
ფალეგი	30	209	239	1755	1994
რელუ	32	207	239	1785	2024
სერუგი	30	200	230	1817	2047
ნახორი	29	119	148	1847	1995
თერახი	70	135	205	1876	2081
აბრაამის შობა (2008)	—	—	—	1946	—
აბრაამის მოწოდება (2083)	—	—	—	2021	—

ამ ცხრილიდან ჩანს, რომ ნოემ 60 წელი კიდევ იცოცხლა აბრაამის თანადროულად. ამგვარად ნოეს შეძლო მისთვის გადაეცა უძველესი დროის ისტორია პირადად ან სემის მეშვეობით.

*) 1. ასაკი პირველი ვაჟის დაბადებისას; 2. დარჩენილი წლები; 3. სრული ასაკი; 4. დაბადების წელი ადამის შექმნიდან; 5. გარდაცვალების წელი.

ბიბლიის სახელწოდებები

1 ბიბლია. „ბიბლია“ ბერძნული წარმოშობის სიტყვა არის და ნიშნავს პაპირუსის ლერწამს (ბიბლუს). პაპირუსი ძველად საწერ მასალად გამოიყენებოდა (როგორც დღეს ქაღალდი). ბერძნულ წიგნს სწორედ მან დაუდვა სახელწოდება — βιβλίον, βιβλίον (ბიბლოს, ბიბლიონ), იხ. მათ. 1,1; ლუკ. 4,17. საბერძნეთის ეკლესიაში ბერძენ ქრისტიანთა საკითხავ წმ. წიგნებს ეწოდებოდა τὰ βιβλία, ე.ი. წიგნები, თუმცა კი ეს სახელწოდება მხოლოდ მე-5 საუკუნისთვის შეიძინევა. იგი გვხვდება იოანე ოქროპირის შრომებში. დროთა ვითარებაში ეს სახელწოდება, ბერძნული წარმოშობის სხვა სიტყვებთან ერთად, დასავლეთის საეკლესიო ლექსიკონშიც გადადის. დასავლეთის ეკლესიაში ბიბლიისათვის სხვა ტერმინიც გვხვდება: bibliotheca divina (საღვთო წიგნთსაცავი), ძვ. ინგლისურ ენაზე გაჩენილა bibliothēce. მე-13 საუკუნეში საშ. სქესის ეს მრავლობითის ფორმის სიტყვა „biblia“ გაგებულია, როგორც მდებრობითი სქესის მხოლობითი და ისე მკვიდრდება ხმარებაში.

2. წერილები. ბიბლიას ეწოდება აგრეთვე αἱ γράφαί, ე. ი. წერილები ანუ წმიდა წერილები. ამ გამოთქმას ხმარობს პავლე მოციქული მთელი ძვ. აღთქმის წიგნების მიმართ, რომელთაც „ძალუძთ დაბრუნება სახსნელად იესო ქრისტეს რწმენაში“ (2 ტიმ. 3,15). სახარებებსა და მოციქულთა საქმეებშიც იგივე გამოთქმა გამოიყენება (მთ. 21,42; ლუკ. 24,32; იო. 5,39; საქმე 18,24). შესატყვისი ტერმინი ἡ γράφῃ — წერილი — ახალ აღთქმაში მხოლოდ ერთი რომელიმე ტექსტის მიმართ იხმარება (ლუკ. 4,21; იო. 20,9; იაკ. 2,8 და სხვ.).

3. ძველი და ახალი აღთქმა. პავლე მოციქული ერთგან მოსეს წიგნებს (თუ მთელ ებრაულ ტექსტს) უწოდებს „ძველ აღთქმას“ (2 კორ. 3,14). იქვე იგი თავის თავსა და მის თანამოღვაწეთ უწოდებს „ახალი აღთქმის მსახურთ“ (2კორ. 3,6) მეორე საუკუნის ბოლოს საეკლესიო მწერლები ამ სახელწოდებებით ἡ παλαιὰ διαθήκη — ძველი აღთქმა და ἡ καινὴ διαθήκη — ახალი აღთქმა, იხსენიებდნენ წმ. წერილის წიგნების ძველებრაულ და ქრისტიანულ ტექსტებს.

თავი 4

წმ. წერილის კანონი

კანონი. სიტყვა „კანონი“ ძვ. ბერძნულ ენაზე ნიშნავს სწორ ჯოხს, კერძოდ კი, საზომს, რომელსაც ღურგლები იყენებდნენ. გადატანითი მნიშვნელობით ამ სიტყვით ამოწმებდნენ (განსაზღვრავდნენ) ეთიკურ მეცნიერებათა, ხელოვნების, ლოგიკისა და გრამატიკის წესებს. „ეცხოვრების წესის“ მნიშვნელობით ეს სიტყვა გვხვდება პავლეს ეპისტოლეში გალატელთა მიმართ (6,16). ქრისტიანობის პირველ საუკუნეებში ეს ტერმინი აღნიშნავს აზრებსა და გამოცდილებას. ქრისტეს წმ. წერილის მიმართ ამ სიტყვის ხმარება პირველად გვხვდება ამფილოქეს (380 წ. ქრისტეს შ. შემდეგ) კატალოგის ბოლოსიტყვაობაში. ასევე ორიგენიც იმ წიგნებს უწოდებს კანონიკურს, რომლებიც ქრისტიანული თვალსაზრისით უტყუარებია და

საღვთო ავტორიტეტით სარგებლობენ. არაკანონიკურად ის წიგნები ითვლება, რომლებიც „კანონის“ შემადგენლობაში არ შეიტანეს.

თავი 5 აპოკრიფები

აპოკრიფული წიგნები სახელწოდებას ღებულობენ ბერძნ. სიტყვიდან ἀποκρυφειν, რაც აღნიშნავს: 1. დაფარულს, 2. უცნობი ავტორისას, 3. ნატყუარს. ამ წიგნებს, რომლებიც შედის სეპტანტასა და ეულგატაში, ებრაული დედნები არ გააჩნიათ და ამიტომაც ებრაელები მათ პირველწყაროებად არ მიიჩნევენ. ისინი გვხვდება როგორც ხელნაწერებში, ასევე ბეჭდურ გამოცემებში კანონიკური წიგნების გვერდით და მათ აქვთ ისტორიული და გამოყენებითი ინტერესი. მათი აგებულება და შინაარსი მოწმობენ, რომ ისინი ღვთივშთავგონებითი წარმოშობისა არ არიან და არც ღვთიური ავტორიტეტის მატარებელნი. ამდენად ისინი არ გამოდგება რწმენის საფუძვლად. ბიბლია არის რელიგიისა და მორალის კანონი ან ავტორიტეტული ფუნდამენტი.

თავი 6 ახალი აღთქმის უეჭველი მტკიცებანი ძველი აღთქმის შესახებ

ძვ. აღთქმის წიგნები ახალ აღთქმაში ყოველგვარი დაჭვების გარეშე მოიხსენება, ზოგჯერ საერთო სახელწოდებით „წერილები“ (მათ. 22,29; საქმე 17,11), ზოგჯერ უფრო დაზუსტებით „რჯული და წინასწარმეტყველნი“ (მათ. 7,12; რომ. 3,31), ზოგჯერაც „მოსეს რჯული, წინასწარმეტყველნი და ფსალმუნები“ (ლუკ. 24,44), ხოლო ის დოკუმენტები, რომელთაც ეს სახელწოდებანი განეკუთვნება, საღვთო გამოცხადების ჭეშმარიტების დამცველად ითვლება.

უფალი ჩვენი იესო ქრისტე და მოციქულები განუწყვეტლივ მიუთითებენ (ციტატები მოჰყავთ) ებრაული ბიბლიის წიგნებზე. ასე რომ, ძველი აღთქმის წიგნები თითქმის ყველა დამოწმებულია ახალ აღთქმაში, გარდა შემდეგი წიგნებისა: მსაჯულთა, ეკლესიასტე, ქებათა ქება, ესთერი, ეზრა და ნეემია. ამ დამოწმებებს გვიანი დროის რედაქციებად ვერ ჩავთვლით, რადგან ებრაელები თავიანთ ტექსტს პირველსახით იცავდნენ. მას არც არაფერს აკლებდნენ გადაწერისას და არც არაფერს უმატებდნენ.

თავი 7 რომელ ენებზე დაიწერა ძველი და ახალი აღთქმის წიგნები

1. ძველი აღთქმა დაიწერა ებრაულ ენაზე. გამონაკლისია: ეზრა 4,8-დან 6,18-მდე; და 7,12.26. იერ. 10,11; დანიელი 2,4-დან 7,28-მდე. ეს მონაკვეთები დაწერილია არამეულ დიალექტზე, რომელიც, როგორც გარდამავალი, დიდად განსხვავდება გვიანი დროის არამეულისგან (რომელზედაც დაწერილია თარგუმი) და აგრეთვე სირიული ენისაგან. ეს უცნაური შემთხვევა იმით აიხსნება, რომ ეზრა და დანიელი ბაბილონში ცხოვრობდნენ (ტყვეობაში) და ურთიერთობა ჰქონდათ ბაბი-

ლონისა და სპარსეთის მმართველებთან, რომელთაც დიდი გავლენა ჰქონდათ ამ ქალაქსა და მის შემოგარენზე.

2. ებრაული ენა. ებრაული ენა სემიტური ენების დიდი ოჯახის წევრია. მას რაღაც საერთო აქვს ასურულ, არამეულ, ფინიკიურ, არაბულ და ეთიოპურთან. ეს ენა, რომელზედაც ლაპარაკობდნენ ისრაელიანები, ძვ. ებრაული საგან წარმოიშვა. ამ ენაზე ლაპარაკობდა აბრაამი ქალდეის ურში. უნდა ვიფიქროთ, რომ მან დიდ განვითარებას მიაღწია არამეულის ზეგავლენით, სიტყვა „შიბოლეთი“ (თავთავი) და მისი გამოთქმა (იხ. მსაჯ. 12. 6) გვიჩვენებს, რომ ეს ენა, როგორც ყველა სხვა ენა, ტომობრივ პროვინციალიზმს ემორჩილებოდა.

ამგვარი პროვინციალიზმები გვხვდება ებრაული ტექსტის ისტორიულ და პოეტურ წიგნებში, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ის წიგნები, რომლებიც ლეთისმსახურებისათვის გამოიყენებოდა, შედარებით უცვლელი დარჩა მოსეს დროიდან ბაბილონის ტყვეობამდე. ტყვეობის შემდეგ კი ენაში საგრძნობლად ჩანს ებრაელთა ურთიერთობის კვალი სხვა ხალხებთან. ებრაული ენა, რამდენჯერმე დამოწმებული ახალ აღთქმაში (მაგ. საქმე 21,40), უკვე გვიანდელ დიალექტს წარმოადგენს იმავე ენისა, ხოლო გალილეური დიალექტი (მთ. 26,73) – მისი პროვინციული ფორმა.

3. ახალი აღთქმა დაწერილია ბერძნულ ენაზე, მაგრამ ეს ენა ძველი კლასიკური ბერძნული კი არ არის, არამედ განსხვავებული და მისგან მომდინარე, ე. წ. იუდეურ-ბერძნული ანუ ელინური. როცა ალექსანდრე მაკედონელმა მიზნად დაისახა, რომ აღმოსავლეთში გადაეტანა ბერძნული ენა და ბერძნული ჩვეულებები, მან ეგვიპტეში დააარსა ქალაქი ალექსანდრია, რომლის ნაწილიც ებრაული კოლონიისათვის გამოყო. ამგვარად, და იმის გამო, რომ თანდათან ფართო ხასიათი მიიღო ებრაელთა გადასახლებამ პალესტინიდან დასავლეთში, მრავალი ადამიანი გაჩნდა, ებრაულად რომ ფიქრობდა და გრძნობდა, ლაპარაკით კი ბერძნულად ლაპარაკობდა. ასე წარმოიშვა იუდეურ-ბერძნული დიალექტი.

ამ ენაზე შესრულდა სეპტანტა ანუ 70-ის თარგმანი. ეს ენა ფართოდ გავრცელდა არა მხოლოდ ეგვიპტესა და მცირე აზიაში, არამედ აგრეთვე პალესტინაშიც. ეს ბერძნული ენა სხვადასხვა დონეზე იცვლებოდა აზიისა და აფრიკის რიგ პროვინციებში, რომლებიც ექვემდებარებოდნენ მაკედონიის ხელისუფლებას. ჩვენ მხოლოდ ნაწილობრივი ცოდნა გვაქვს ამ ენისა, მაგრამ იგი თითქოს მეტად სცილდება, ვიდრე უფრო გვიანდელი ბერძნული, ძველი ენის სიწმიდესა და დახვეწილობას, როცა დაუდევრად ეკიდება კონსტრუქციებისა და გამოთქმების ნიუანსურ განსხვავებებს და დიდი რაოდენობით ამკვიდრებს ახალ პროვინციულ სიტყვებსა და ფორმებს, უშვებს უფრო დიდ ძვრებს გარკვეულ დიალექტთა შორის. ამგვარად გამომუშავდა ახალი აღთქმის ენა ისეთი, როგორიც ახლა გვაქვს. ეს დიალექტი სწორადაა განსაზღვრული ამ გამოთქმით: „ებრაული აზრები ბერძნულ სამოსელში“.

ქართული ბიბლიის თარგმნის მოკლე ისტორია

როგორც ყველა მწიგნობარ ერს, ქართველებსაც ძველადვე უთარგმნიათ საღვთო წერილი ანუ ბიბლია. ეს იყო ქრისტიანობის დამკვიდრებისა და სახელმწიფო სარწმუნოებად გამოცხადების ეპოქა, რის შესახებაც ცნობები უკვე მე-5 საუკუნიდან დაუტყავს ქართულ მწერლობას. პეტრე მაიუმელის ცხოვრებაში ნათქვამია, რომ პეტრემ კონსტანტინოპოლს წასვლამდე, ე. ი. 424 წლამდე, „დაისწავა ყოველივე სწავლა და გულის-ხმის ყოფით აღმოიკითხავენ წმიდათა წერილთა და იწურთინ მათ დღე და ღამე“. მემატეანის ცნობით, ვახტანგ გორგასალს მდიდრულად შეუძგია ქართული სახარება, რომელიც მე-6 საუკუნეში ფარსმან მეფემ შიომღვიმის მონასტერს შესწირა.

იაკობ ცურტაველს (მე-5 საუკუნის მწერალს) „შუშანიკის წამებაში“ ციტატები მოჰყავს სახარებიდან და პავლე მოციქულის ეპისტოლეებიდან. ამავე მწერლის ცნობით, თვით შუშანიკს ხელთ ჰქონია „ევანგელე და წიგნი იგი წმიდათა მოწამეთანი“. იგივე შუშანიკი დღე და ღამ იზეპირებდა დავითის ფსალმუნებს. VI საუკუნის დასაწყისიდან ჩვენ გვაქვს ცნობა, რომ პალესტინაში საბა განწმედილის ლავრაში ქართველებს უფლება ჰქონიათ თავიანთ ენაზე ეკითხათ „დავითნი“ და „სახარება-სამოციქულო“.

ქართველებს თადაპირველად სახარება უნდა ეთარგმნათ. უძველესი რედაქციები ამ თარგმანისა ყოფილა „ხანმეტი“ IV – VI საუკუნეებში. ხოლო უფრო გვიან, IX საუკუნეში შექმნილა „საბაწმიდური“ (საბას ლავრის), როცა აქ ქართველთა სალიტერატურო ცენტრი შეიქმნა.

ძველი ქართული მწერლობის II პერიოდში ათონზე იქმნება ახალი აღთქმის ორი რედაქცია: პირველი – ექვთიმე ათონელისა და მეორე გიორგი ათონელის. გიორგის რედაქციამ ქართული ვულგატის მნიშვნელობა შეიძინა და იგი დღემდე ბატონობს ქართულ ქრისტიანულ ეკლესიაში.

XI – XIII საუკუნეებში კიდევ ორი რედაქცია იქმნება ახალი აღთქმისა. მე-XI ს-ის გასულის დიდი მოღვაწე ეფრემ მცირე კომენტარებს უკეთებს სამოციქულოს და გიორგის ტექსტში შეაქვს ცვლილებები. მე-XIII ს-ის მწიგნობარი იოანე ჭიმჭიმელი თარგმნის თეოფილაქტე ბულგარელის ოთხთავის კომენტარებს და მახარებელთა ტექსტებსაც თავადვე თარგმნის, მაგრამ რაკი ეფრემისა და ჭიმჭიმელის შრომები წმინდა მეცნიერული ხასიათისა იყო, მათ მეტოქეობა ვერ გაუწიეს გიორგის რედაქციას.

ახალი აღთქმის წიგნთაგან ყველაზე გვიან ქართველებს იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადება უთარგმნიათ. თარგმანი შეუსრულებია ექვთიმე ათონელს 975-978 წლებს შორის. ექვთიმეს შრომა შეიცავს: გამოცხადებას, გალატელას, თესალონიკელთასა და რომაელთას კომენტარებითურთ.

სრული სახით ბიბლია 978 წლამდე, სამწუხაროდ, არ შემოგვრჩენია. ფრაგმენტების შემცველი ხელნაწერები კი გვხვდება. 978 წლის ოშკის ბიბლიაც დღეისათვის ფიზიკურ ნაკლს განიცდის. მისი ბევრი ფურცელი ამჟამად სამუდამოდ დაკარგულად ითვლება (ფურცლებს გარდა მას ზოგიერთი წიგნიც აკლია სრულად ან ნაწილობრივ). ამ ბიბლიის მომგებელი არის თორნიკე ერისთავი – სახელოვანი ქართველი მხედართმთავარი და შემდეგ ბერად აღკვეცილი ათონის მთაზე.

ოშკური ბიბლიის მსგავსი სხვა ხელნაწერიც აღარ არსებობს დღეისათვის. მე-2 სრული ბიბლიის ტექსტი დაცულია ბაქარ ბატონიშვილის (ვახტანგ VI-ის ძე) 1743 წლის მოსკოვერ გამოცემაში. სამწუხაროდ, ჩვენ დღეს არ ვიცით, რა ხელნაწერები დაედო ამ გამოცემას საფუძვლად. ისე კი, ტექსტს აშკარად ეტყობა, რომ იგი მატარებელია აღმოსავლურ-სირიული ტრადიციებისა. თუმცა, აშკარაა აგრეთვე სეპტანტას ბერძნული ტექსტის გავლენაც.

მე-3 სრული რედაქცია მე-17-18 საუკუნეების მიჯნაზე შექმნილა სულხან-საბა ორბელიანის ოჯახში. ეს ხელნაწერი (A-51) ინახება საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში და იგი გამოსცა პროფ. ელენე დონანაშვილმა (იხ. „მცხეთური ხელნაწერი“ თბილისი 1981-1986 წ.წ.).

თანამედროვე ქართულზე ბიბლიის თარგმნის აუცილებლობაზე ფიქრი ჯერ კიდევ გასული საუკუნის ბოლოს დაიწყო. გამრეკლოვმა სცადა ძველი აღთქმის თარგმნა (1893 წ.).

რევოლუციის შემდეგ, ქართული ბაპტისტური ეკლესიის მძაფრი საჭიროების გამო, კიდევ ერთხელ დაისვა ბიბლიის ახალქართულად თარგმნის საკითხი. ამისი ინიციატორი ი.კანდელაკი ჩეკას დავალებით იქნა მოკლული, რის შემდეგაც ეს საქმე ითავა ერთობ განათლებულმა ბანოვანმა, ეკატერინე ქუთათელაძემ. მის მიერ გადმოახალქართულებული ახალი აღთქმა და ფსალმუნის ბოლო დრომდე გამოიყენებოდა ბაპტისტურ ეკლესიაში.

1974 წლიდან ახალქართულად ბიბლიის თარგმნას ხელი მოჰკიდა სტოკჰოლმის ბიბლიის თარგმნის ინსტიტუტმა. 1980 წ. დაიბეჭდა ახალი აღთქმა. 1990 წ. გამოვიდა ამ თარგმანის გადამუშავებული რედაქცია, რომელიც შეასრულეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით ქართველმა სწავლულებმა აკად. ზურაბ კიკნაძემ და პასტორმა მალხაზ სონღულაშვილმა. ინსტიტუტი ამჟამად ამზადებს ძველი აღთქმის ახალ თარგმანს.

ბიბლიის მეორე თარგმანი საქართველოში განხორციელდა კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის თაოსნობით. ძველი აღთქმის თარგმანი ებრაულიდან შეასრულეს: ზ. კიკნაძემ, მსონღულაშვილმა, ნაბახალიკაშვილმა.* ახალი აღთქმა ბერძნულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ. ეს თარგმანი გამოსცა საქართველოს საპატრიარქო 1989 წელს.

* ფსალმუნები ამ გამოცემაში დასესხებულ იქნა ი. მამისთვალაოვის თარგმანიდან.

პალესტინის გეოგრაფია და ტოპოგრაფია

პალესტინა არის პატარა ქვეყანა, რომელიც ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარეობს. მას უკავია ვიწრო ზოლი სიგრძით 250 კმ, სიგანით 100-150 კმ.

ჩრდილოეთიდან მას ესაზღვრება სირია. იგი ეზღინება ქერონის მთის სამხრეთ-აღმოსავლეთის ფერდობს, დასავლეთიდან ხმელთაშუა ზღვა ეკვრის. სამხრეთიდან და აღმოსავლეთიდან ესაზღვრება უწყლო და ქვიშიან უდაბნოებს. ეს უდაბნოები ქვეყნის აყვავების ხანაში კულტურის ზეგავლენით მცირდებოდნენ, ხოლო დაცემის ეპოქაში კვლავ მოიწვედნენ და იბრუნებდნენ ადრე დაკავებულ მიწებს.

უძველეს დროში პალესტინა ეწოდებოდა მხოლოდ ძალიან ვიწრო სანაპირო ზოლს, რომელზედაც ფილისტიმელები ესახლნენ, დანარჩენი ქვეყანა კი ქანაანელთ ეკავათ და ქანაანის მიწად იწოდებოდა. ახლა მთელ იმ ქვეყანას პალესტინა ეწოდება.

ვიწრო ზღვისპირა სანაპიროს გარდა მთელი ეს ქვეყანა წარმოადგენს ზეგანთა მხარეს, რომელთაც ალაგ-ალაგ ჰკვეთენ ღრმულები და ხეობები. განსაკუთრებით შესანიშნავია იორდანეს ველი — ღრმა და თვალწარმატაცი ხეობა, რომელიც მთელ ქვეყანას ორ ნაწილად ჰყოფს — დასავლეთის და აღმოსავლეთის. ამ ხეობაში მოედინება მდ. იორდანე ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ თითქმის ჩანჩქერის სისწრაფით, რაც გამოწვეულია გარემოს მთიანი მდებარეობით. ჭაობიანი ტბა მერომი, მდ. იორდანის სათავეებთან, სულ ორი მეტრითაა დაბლა ზღვის დონიდან. ხოლო მისგან 16 კილომეტრით დაშორებული გენესარეთის ტბა, რომელიც სამხრეთით მდებარეობს, უკვე 208 მეტრით დაბლაა ზღვის დონიდან, ხოლო მკვდარი ზღვა, რომელშიც ჩაედინება მდ. იორდანე, ზღვის დონიდან 391 მეტრით დაბლაა. მკვდარი ზღვა წარმოადგენს მდგარი წყლის უზარმაზარ აუზს, რომელიც ძლიერი აორთქლების გამო განსაკუთრებით მდიდარია მარილით (დაახლ. 25%). ამგვარი შედგენილობის გამო იგი უვარგისია სიცოცხლისათვის. მდ. იორდანე თავის მთავარ შენაკადებს აღმოსავლეთიდან ღებულობს. ეს შენაკადებია იარმუკი და იაბოკი. დასავლეთიდან მას ნაკლებმნიშვნელოვანი შენაკადები ერთვიან. მკვდარ ზღვაში იორდანეს გარდა მცირე მდინარეები ჩაედინებიან — არნონი და კედრონი.

პალესტინის ზეგანს არა აქვს მაღალი მთები. საყოველთაოდ ცნობილი მთების ჯგუფი — ანტილიბანი — თავისი ყველაზე მაღალი მწვერვალით — ერმონით — ძლივს აღწევს 5800 ფუტს, ხოლო გალაადის მთები უფრო დაბალია, დაახლ. 3000 ფუტი. ბიბლიაში მოხსენებული მთებიდან უნდა აღინიშნოს სამარიაში გებალისა და გერიზიმის მწვერვალები, ხოლო მათ შორის იზრეყელის ველი. ქ. იერუსალიმის საზღვრებშია სიონის მთა, რომელზედაც აბრაამს უნდა შეეწირა თავისი ძე მსხვერპლად, და სადაც შემდეგ აღიმართა სოლომონის ტაძარი.

პალესტინის კლიმატი ტროპიკულს უახლოვდება და კონტინენტურია, რაც განაპირობებს ტემპერატურის მკვეთრ ცვალებადობას. იორდანეს ღრმა და დაცულ

ველზე ტემპერატურა 50° C-ს აღწევს. წელიწადის დროების ცვლა დიდი სიზუსტით ხდება: ზაფხული იწყება მაისში და ნოემბრამდე გრძელდება. ხშირწვიმებიანი ზამთარი ნოემბრიდან იწყება – ბიბლიური „ადრეული წვიმები“, რაც ნიადაგს ამზადებს ხვნა-თესვისათვის, ხოლო შემდეგ იწყება წვიმების პერიოდი, რომლის შემდეგაც მოდის „გვიანი წვიმა“, რაც მაუწყებელია მკისა და ზაფხულის მოახლოებისა.

იერუსალიმის გარდა უნდა გავიხსენოთ: ძვ. ქალაქი ხებრონი (კირიათ-არბა), სადაც სარა დამარხეს; ბეთლემი, რომელმაც ესოდენ დიდი როლი ითამაშა ისრაელის ისტორიაში: იქ დამარხულია რახელი, იაკობის ცოლი. მის კედლებში ცხოვრობდნენ რუთი და ბოაზი, მასში დაიბადა დავითი, ხოლო უფრო გვიან – ქვეყნიერების მაცხოვარი; იერიხო – პირველი ქალაქი, რომელიც დაიპყრეს ისრაელიანებმა აღთქმულ ქვეყანაში შესვლისთანავე. ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე ცნობილია: ლაზა, აშკელონი და იაფო (იოპია); სამარიაში: ძვ. შექეში – გერიზიმის მთის ძირას და ქ. სამარია; გალილეაში: იზრეელი, კანა, კაპერნაუმი, ბეთსაიდა; მდ. იორდანეს გაღმა: ფილიპეს კესარია; ხერმონის მთის ძირას: ედრეია, ლადარა, ყაშთაროთი.

ისრაელიანთა მოსვლამდე პალესტინა დასახლებული იყო ქანაანელთა სხვადასხვა ტომებით, რომლებიც მამაცურად იცავდნენ თავიანთ მშობლიურ მიწას ისრაელიანთა თავდასხმებისაგან. თვით საულის დღეებში, ე. ი. იერიხონის აღებიდან 250 წლის შემდეგ, ისრაელიანები ჯერ კიდევ არ იყვნენ იმ ქვეყნის სრულყოფილი პატრონები. ისინი მტკიცედ მხოლოდ ქვეყნის ცენტრს დაეპატრონენ, მაგრამ თვით მიწების დაყოფა ისრაელის 12 ტომს შორის, რომელიც აღწერილია იესო ნავეს წიგნში, წარმოადგენს მხოლოდ იდეალურ სქემას, რომლის სრულად შესრულება განუხორციელებელია, რამეთუ მეფე სოლომონის ზეობაში ყველა ტომი ერთ მთლიან ხალხად – ისრაელიანებად – შეირწყა. მოგვიანო ეპოქაში პალესტინა ხუთ ნაწილად იყოფოდა: პირველი ორი იორდანეს გაღმა – პერეია და ბაშანი, სამი კი დასავლეთ პალესტინაში: ჩრდილოეთში გალილეა, ცენტრში სამარია და სამხრეთში იუდეა. იესო ქრისტეს დაბადების პერიოდში პალესტინა წარმოადგენდა ერთ მთლიან სახელმწიფოს პეროდე მეფის ხელმწიფების ქვეშ. ქრისტეს ტანჯვისა და სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე იუდეა და სამარია ცალკე ოლქად გამოიყო და ეპორჩილებოდა რომის იმპერატორის ნაცვალს (მათ. 27,2); გალილეა და პერეია ნახევრად ავტონომიურ სამთავროებად იქცა პეროდე ანტიპას ხელქვეით, ხოლო ბაშანი დაემორჩილა პეროდეს ძმას, ფილიპეს.

ნარკვევი ებრაელი ხალხის ისტორიიდან

ებრაელი ხალხის ისტორია „ბაბილონის ტყევობამდე“ კარგად არის ცნობილი ბიბლიის მკითხველისათვის. ამიტომაც, აქ ჩვენ შევიზღუდებით მხოლოდ იმ ამბების მოკლე გადმოცემით, რასაც ადგილი ჰქონდა ისრაელიანთა ბაბილონის ტყევობიდან დაბრუნების შემდეგ.

ეზრას წიგნი დაწერილებით გადმოგვცემს ბაბილონის ტყევობიდან ებრაელთა დაბრუნების ამბებს პალესტინაში. აქვე ლაპარაკია იერუსალიმისა და მისი ტაძრის აღდგენის შესახებ. იერუსალიმის ტაძრის აღდგენასთან ერთად განახლდა ებრაელი ხალხის საზოგადოებრივი და რელიგიური ცხოვრებაც. მთავარი ტაძრის პარალელურად, სადაც სრულდებოდა მსხვერპლშეწირვა და სადღესასწაულო ცერემონიალი, სინაგოგებიც აღმოცენდა, რომლებშიც ხალხი ეცნობოდა რჯულსა და წინასწარმეტყველთ არამეულ ენაზე, რაკი ბაბილონის ტყევობის შემდეგ ძველი საღვთისმსახურო ენა აღარ ესმოდათ. ამრიგად, იერუსალიმის ტაძრის ღვთისმსახურების პარალელურად აღდილებზე აღმოცენდა რელიგიური თემები სინაგოგების ირგვლივ. ამან გამოიწვია მწიგნობართა და მოძღვართა (რაბინების) გაჩენა, რომლებიც განმარტავდნენ იმ ბიბლიურ წიგნებს, რომლებიც ეზრასა და ნეემიას დროს შეიტანეს კანონში.

სპარსეთის მონარქიის დაცემამ გამოიწვია ბერძნული გავლენის ზრდა პალესტინაში. როდესაც ალექსანდრე მაკედონელმა მთელი წინა აზია დაიპყრო, იუდეველებს წყალობით მოუპყრო. მისი სიკვდილის შემდეგ კი, როცა მაკედონიის სამეფო გაიყო ჩრდილოეთის (სელევკიდები) და სამხრეთის (პტოლემეიდები) სამეფოებად, იუდეის მდგომარეობა, რომელიც განხეთქილების ვაშლად იქცა ამ ორ სამეფოს შორის, ძლიერ გაუარესდა. პალესტინა ხელიდან ხელში გადადიოდა: 295 წლიდან (ქ. შობამდე) იგი ეგვიპტელთა ბატონობის ქვეშ მოექცა მთელი ასი წლის განმავლობაში, შემდეგ იგი დაიპყრო ანტიოქოს სირიელმა, რომელმაც ხალხს ილაჯი გაუწყვიტა გადასახადებითა და ქრთამების აღებით მღვდელმთავართა ადგილების მიცემაში. თვით ებრაელები აქეზებდნენ სირიელთა მეფეს, ჩარეულიყო მათ საქმეებში, მოუწოდებდნენ მას საშველად თავიანთ პარტიულ ბრძოლაში. ამ პარტიულმა ბრძოლამ, რომელიც არ შეწყვეტილა იერუსალიმში ებრაელთა სახელმწიფოს დაცემამდე, გააძლიერა უცხოელთა გავლენა და იქამდე მიიყვანა საქმე, რომ შეიბილწა და გაპარტახდა ტაძარი და აღარც წინადაცვეთასა და სხვა ჩვეულებებს იცავდნენ. ამ დაცემამ ხალხის პატრიოტულ გრძნობათა გამოღვიძება გამოიწვია. ძველი ღვთისმოსაობის მოშურნედ (ქომაგად) მათათია გამოვიდა, იერუსალიმის სანახებში მცხოვრები მღვდელი. ქ. შობამდე 167 წელს მან მოახერხა პატრიოტული გრძნობისა და ღვთის ძალისადმი სასოების გაღვიძება. გარს შემოიკრიბა ერთი მუჭა მამაცი მეომრები და თავის სახელოვან შეილებთან ერთად მთებში გაიჭრა და იქიდან დაიწყო ბრძოლა სამშობლოს მტრებთან. ეს გმირული ბრძოლა მცირერიცხოვან მამაც მეომართა თითქმის 32

წელიწადს გრძელდებოდა. მატათია თავად აჯანყების დაწყებისთანავე დაეცა. მისი ადგილი დაიკავა მისმა მესამე ვაჟმა — იუდამ. ბერძნულ გავლენას დამორჩილებულ თანატომელებთან უთანასწორო ბრძოლაში დაეცა ლომად წოდებული იუდა. იგი შეცვალა მისმა ძმამ — იონათანმა, რომელმაც ცოტა ხნით მოახერხა მღვდელმთავრის ადგილის დაკავება მხოლოდ იმის წყალობით, რომ სირიის მეფეს, რომელიც შინაური ამლილობით იყო დაკავებული, იუდეისთვის არ ეცალა. მაგრამ უკვე ქ. შობამდე 143 წელს სირიის მეფემ დაიკავა იერუსალიმი, ხოლო იონათანი ტყვედ ჩაიგდო და მოკლა. მოძრაობას სათავეში ჩაუდგა ძმებს შორის ყველაზე უმცროსი სიმონი. მან რაღაც შეღავათები მიიღო და მღვდელმთავარი გახდა და ამასთანავე სახალხო ბელადიც. ქ. შობამდე 106 წელს სიმონის მეგვიდრე ხდება მისი ძე ჰირკანი. აღნიშნული პატრიოტული მოძრაობის სუსტ მხარეს ის წარმოადგენდა, რომ მათ სურდათ დედა მიწაზე შეექმნათ ღვთის სასუფეველი ძალადობისა და ხელმწიფების საფუძველზე. ჰირკანის მეგვიდრე გახდა მისი ძე არისტობულე, რომლის დროსაც განსაკუთრებული ძალით გაჩაღდა მტრობა ორ მთავარ პარტიას შორის — ფარისეველთა და სადუკეველებს შორის, პირველნი განსაკუთრებული ასოკიკიტობით იცადნენ რჯულს, შეურიგებლად ებრძოდნენ ყოველივე უცხოურსა და წარმართულს, გარეგნულად მათი ღვთისმოსაობა პირფერობას არ იყო მოკლებული. სადუკეველთა დასის მრავალი წარჩინებული კაცი და სამღვდლოება განეკუთვნებოდა. ისინი აბუჩად იგდებდნენ ფარისეველურ შეურიგებლობას, არ სწამდათ საიქიო ცხოვრება და ცდილობდნენ რჯულის სიმკაცრე შეეთავსებინათ დროის მოთხოვნებთან. უფრო გვიან ისინი ფარისეველთა აღმატებოდნენ ქრისტეს სიძულვილში. იყო აგრეთვე მესამე ჯგუფი „ზილოტებისა“ (ძვ. ქართულად „მოშურნეების“), რომლებიც მიზნად ისახავდნენ განეხორციელებინათ ისრაელის იმედი დამოუკიდებლობისა და ამის მიღწევას იარაღის ძალით ცდილობდნენ.

ფარისევლები უარს ამბობდნენ ელიარებინათ არისტობულეს უფლებები მათზე, რაკი იგი მონა ქალისგან იყო შობილი. შემდგომში ჰირკანის შთამომავლები, რომელთაც პირველ მაკაბელთა აზრი დაივიწყეს სახელმწიფოზე, რომელსაც თვით ღმერთი მართავდა, ერთმანეთში კინკლაობდნენ და ხელისუფლების შესანარჩუნებლად ხან ერთი პარტიისგან ეძებდნენ შევლას, ხან მეორისგან, ისე რომ პირფერობასაც კი არ ერიდებოდნენ არც სირიისა და არც რომის მეფეთა წინაშე, რომელთაც უკვე შეაღწიეს სირიაში. ასე მაგალითად, ქ. შობამდე 63 წელს, ვითომც წესრიგის აღსადგენად, რომაელებმა იერუსალიმი დაიკავეს. ამ ბრძოლაში 12000 ებრაელი დაიღუპა. ტაძარს მაშინ არათფერი დაუშავდა, მაგრამ იმ დღიდან იუდეა საბოლოოდ დარჩათ რომაელებს. „დაყავი და იბატონეს“ პრინციპით რომმა აქ საერო ხელისუფლება გაყო სასულიეროსაგან. ჰირკანი დააყენა მღვდელმთავრად, ხოლო ქვეყნის მმართველად იდუმელი ანტიპატრი. ეს უკანასკნელი, როგორც მისი ძე ჰეროდე, მშვენიერად სარგებლობდა რომის საკარო ინტრიგებით თავისი ხელისუფლების განსამტკიცებლად.

ქრისტეს შობამდე 39 წელს ჰეროდე გახდა იუდეის მეფე და მასვე დაემორჩილა მღვდელმთავარიც. იმ დროიდან მღვდელმთავრები ინიშნებოდნენ და იცვლე-

ბოდნენ მეფის გადაწყვეტილებით. ხალხს სძულდა პეროდე იდუმეილი მისი სის-
 ზლისმამელობის, უსამართლობისა და ანგარების გამო. პეროდეს ეპოქა ერთ-ერთი
 უმძიმესი იყო ებრაელი ხალხის ისტორიაში. იუდეა მაშინ შედიოდა სირიის ოლქის
 შემადგენლობაში, რომელიც, თავის მხრივ, მეფის ნაცვალს ემორჩილებოდა. იუდე-
 ას კი მაინც თავისი მეფე ჰყავდა. ხალხის აღწერის გამო გამოწვეულმა შფოთმა
 რომს საბაბი მისცა გაეუქმებინა მეფის ხელისუფლება (მათ. 2,22) და იუდეა უშუ-
 ალოდ რომისათვის დაემორჩილებინა. იმპერატორ კლავდიუსის დროს მოკლე ხნით
 იქნა აღდგენილი სამეფო ხელისუფლება აგრიაბა I-ის სახით, რომლის ბრძანებითაც
 მოიკლა იაკობ მოციქული, იოანე მოციქულის ძმა. პალესტინის მეფინაცვლებს
 შორის უფრო ცნობილია პილატე (26-36 წწ. ქრისტეს შობის შემდეგ). ნაცვალთა
 უმეტესობა ნაკლებად უწევდა ანგარიშს ხალხის რწმენასა და ჩვეულებებს, რაც
 ხშირი აჯანყებების საბაბი იყო, რომელთაც, ჩვეულებრივ, ახშობდნენ. განსაკუ-
 თრებით მძიმე ბრძოლები მოხდა იმპერატორ ნერონის დროს 55 წ. ქრისტეს
 შობის შემდეგ, როცა ებრაელებმა დაამარცხეს რომის გარნიზონები პალესტინაში.
 სირიის მეფის ნაცვალმა ჯარები დაძრა ებრაელთა დასაშოშმინებლად, მაგრამ
 იძულებული გახდა დიდი დანაკარგებით დაეხია უკან. ზილოტებმა გამარჯვება
 იდღესასწაულეს იერუსალიმში და ქალაქის გამაგრება იწყეს. ნერონმა რომ სი-
 რიის ჯარების გამარჯვება გაიგო, თავისი საუკეთესო მხედართმთავარი ვესპასიანე
 გაგზავნა 60-ათასიანი მხედრობით იერუსალიმზე. ვესპასიანემ მშვიდად დაიწყო
 ქალაქის შემოგარენის დაკავება და ქალაქის ალყის სამზადისი. თვით იერუ-
 სალიმში კი ამ დროსაც არ ცხრებოდა მწვავე პარტიული განხეთქილებანი.
 ნერონის სიკვდილმა (67 წ.) ცოტა ამოასუნთქა ებრაელი ხალხი. მათ ეს ფაქტი
 ღვთის წყალობად მიიჩნიეს. ვესპასიანე, რომელიც იმპერატორად დაასახელეს,
 რომისაკენ გაემურა, ხოლო პალესტინის მოთოკვა თავის ძეს ტიტუსს დაავალა.
 70 წელს, ზუსტად აღდგომის წინ, როცა იერუსალიმში ჩვეულებრივ უამრავი
 ხალხი იყრის თავს, ტიტუსი 80-ათასიანი არმიით გამოვიდა ქალაქზე. ქალაქის
 უფროსობამ უარი თქვა დანებებაზე. დამშეული მოსახლეობის თავგანწირულმა
 წინააღმდეგობამ ვეღარ გაუძლო მრავალგზის შეტევებს და 70 წლის აგვისტოში
 დაეცა იერუსალიმის უკანასკნელი დასაყრდენი — მორიის მთა ტაძრითურთ. და
 აღსრულდა იესოს სიტყვები ტაძრის დაქცევის შესახებ (მათ. 24,2) — ტიტუსის
 ჯარისკაცებმა ტაძარი დაწვეს. ებრაელი ისტორიკოსის იოსებ ფლავიოსის ცნო-
 ბით, ომში დაღუპულთა და შიმშილით ამომწყდართა რიცხვი მილიონზე მეტი
 იყო, ხოლო ტიტუსმა 100 ათასზე მეტი ტყვე გაგზავნა საკატორღო სამუშაოე-
 ბზე. ტაძრის განძეულობა კი ტიტუსმა რომში წაიღო. რა ბედი ეწია ამ განძეუ-
 ლობას საბოლოოდ? 400 წლის შემდეგ ვანდალებმა გადარცვეს რომი. მათ იერუ-
 სალიმის ტაძრის განძეულობაც გაიტაცეს, მაგრამ აფრიკისაკენ მიმავალი მათი
 ხომალდი დაიღუპა და ის განძიც წყალმა შთანთქა. ვინც გადაურჩა იერუსალიმის
 ამ გამანადგურებელ რბევას, სპარსეთის, ბაბილონისა და ევროპის სავაჭრო
 გზებზე დასახლდა. მათ კოლონიებს ერთმანეთთან კავშირი არ გაუწყვეტიათ.
 ებრაელთა სავაჭრო ვეჟსილებს ერთნაირი ძალა ჰქონდათ ლიბიის უდაბნოსა თუ
 აზიაში, დას. ევროპასა თუ ცივი ჩრდილოეთის შორეულ კუთხეებში.

და მაინც, ებრაელთა ნაციონალური ცხოვრების გულმა – იერუსალიმმა – ფეთქება შეწყვიტა. მის ნაცვლად გადარჩენილი მერჯულებებისა და სწავლულების ძალისხმევით შეიქმნა ახალი სულიერი ცენტრი – სინედრიონი ანუ მოძღვართა საბჭო. სინედრიონის შექმნაში მონაწილეობდა აგრეთვე გამალიელის შვილიშვილი. სინედრიონი საუკუნეების განმავლობაში იყო რელიგიური და სულიერი ცენტრი, საიდანაც სულიერი ძაფები იყო გაბმული ყველა მიმართულებით. ეს ძაფები აერთიანებდა გაფანტულ თანატომელთ. რაბინები ცენტრში აგზავნიდნენ ცნობებს, რომლებიც აშუქებდნენ მათი თავშესაფარი ქვეყნების მდგომარეობას.

ხალხები, რომელთაც გარკვეული როლი შეასრულეს ისრაელის ისტორიაში

როცა აბრაამი აღთქმულ ქვეყანაში მოვიდა, იგი უკვე დასახლებული დახვდა ქანანელთაგან, რომელნიც ქამის ძის, ქანანის შთამომავლები იყვნენ. ქანანე-ველნი ეწოდებოდათ სხვადასხვა ტომებს, რომლებიც მთიან და ზღვისპირა პალესტინაში ცხოვრობდნენ. ესენი იყვნენ: ხეთები, იებუსელები, ამორეველები, გირგაშელები, ხივილები, ფარიზელები (დაბ. 13,7; 2 რჯ. 7,1). ამ ტომების მთავარი საქმიანობა იყო ვაჭრობა და მიწათმოქმედება. იმ შორეულ დროში პალესტინაში ჯერ კიდევ ბევრი იყო თავისუფალი მიწები, ხოლო ქვეყნის აღმოსავლეთ ნაწილში — ბაშანში, ასე განსაჯეთ, ნახევრადმითიური რეფუაიმები ბინადრობდნენ (დაბ. 14,5), სავარაუდოა, რომ ესენი იყვნენ ქვეყნის პირველი მცხოვრებნი, რომლებიც გოლიათური აღნაგობით გამოირჩეოდნენ.

ისრაელიანთა ეგვიპტიდან დაბრუნების პერიოდისათვის პალესტინა იმავე ქანანელთა და ისრაელის სხვა მონათესავე ტომების მფლობელობაში იმყოფებოდა. აღთქმული მიწის დასაპყრობად ისრაელიანებს მძიმე და ხანგრძლივი ბრძოლები ჰქონდათ მკვიდრ მოსახლეებთან, რომლებიც ყოველი მხრიდან ესოდნენ „მოსულეს“. ზღვისგან მოწყვეტილ ღვთის რჩეულ ერს არ შეეძლო ფართო ვაჭრობის წარმოება და დაპყრობილ ქვეყანაში მტკიცედ დამკვიდრება. განაპირა მხარეებში კიდევ დიდხანს ავიწროვებდნენ და აწუხებდნენ ისრაელიანებს მათ წინააღმდეგ მტრულად განწყობილი მეზობლები: ედომელები, მოაბელები, ყამონელები, ყამალეკნი, მიდიანელები, ფილისტიმელები და ფინიკიელები.

ედომელები — ესავის შთამომავლები, ბინადრობდნენ მკედარი ზღვის სამხ. აღმოსავლეთით სეირის ზეგანის ჩათვლით და ცხოველ საქარავნო ვაჭრობას ეწოდნენ. მათი დედაქალაქი იყო პეტრა, დიდი და მდიდარი ქალაქი, რომელიც გამოირჩეოდა ნაგებობათა დიდებულებითა და ფუფუნებით.

მოაბელები და ყამონელები — წარმოდგნენ აბრაამის ძმისწულისაგან — ლოტისაგან. პირველნი ცხოვრობდნენ მკედარი ზღვის აღმოსავლეთით. ჩრდილოეთიდან არნონი ჰყოფდა მათ ყამონელთაგან. ისინი თავყანს სცემდნენ ბაალსა და აშთროეთს (იშთარს). რუთი მოაბელი იყო. მათი საბოლოო დაპყრობა მხოლოდ დავით მეფის დროს მოხერხდა.

ყამონელები — მათ ჩრდილოეთით ცხოვრობდნენ გალაადსა და უდაბნოს შუა. თავყანს სცემდნენ მოლოქს, რომელსაც მსხვერპლად სწირავდნენ ბავშვებს.

ყამალეკნი — თავის წინაპრად ყამალეკი მიაჩნდათ, ესავის შვილიშვილი, ავა-ზაკი ხალხი იყო და თავს აბეზრებდნენ ისრაელიანთ ყაჩაღური თავდასხმებითა და ძარცვა-გლეჯით. ცხოვრობდნენ პალესტინის სამხრეთით.

მიდიანელები — მიდიანის შთამომავლები. მიდიანი აბრაამს კეტურასაგან შეეძინა. მომთაბარე და მესაქონლე ტომი იყო. მათი ოლქი მოაბელთა აღმოსავლეთით

იყო, დიდი უდაბნოს საზღვრებში. მოაბელებთან დაკავშირებულნი ერთად ებრძოდნენ ისრაელიანთ. ღმერთად ჰყავდათ ბაალ-ფელორი.

ფილისტიმელნი – ბინადრობდნენ ქანაანის ქვეყნის სამხ. დასავლეთით, ზღვის-პირა ზოლზე. სამხრეთიდან ესაზღვრებოდა ეგვიპტეს, საიდანაც ისინი ოდესღაც გამოვიდნენ (დაბ. 10,11). იყო მიწათმოქმედი ხალხი, თუმცა კი მეომარიც. მუდმივი მტრობა ჰქონდათ ისრაელთან. მათ მხოლოდ დავითმა სძლია. თაყვანს სცემდნენ ბაალსა და დაგონს. მათი მთავარი ქალაქები: ღაზა და ასკალონი.

ფინიკიელნი – ფილისტიმელთა ჩრდილოეთით ცხოვრობდნენ, ეკავათ ხმელ-თაშუა ზღვის ვიწრო სანაპირო ზოლი, კარგი ზღვაოსნები და ვაჭრები იყვნენ. ფართო საერთაშორისო ვაჭრობას მისდევდნენ. სოლომონს ეხმარებოდნენ ტაძრის აგებაში.

ისრაელის ძლევამოსილი, თუმცა კი არა ახლობელი მეზობლები იყვნენ: ეგვიპტე, ბაბილონი, აშურეთი, უფრო გვიან კი მიდია და სპარსეთი.

ეგვიპტესთან ისრაელს ახლო ნაცნობობა ჯერ კიდევ თავისი ისტორიის აკენიდან ჰქონდა. ეგვიპტელები უძველესი კულტურის ხალხი იყო, ძლიერ რელიგიური, მათ სწამდათ მკვდრეთით აღდგომა. აქედან წარმოდგა სწორედ გვამების ბალზამირება იმ მიზნით, რომ ისინი მანამდე შეენახათ, ვიდრე მათი სულები ამ ქვეყნად დაბრუნდებოდნენ. ეგვიპტეში გასაოცარ სიმაღლეს მიაღწია ხუროთმოძღვრებამ და ქანდაკების ხელოვნებამ, ასევე აყვავდა საფეიქრო საქმე. ეგვიპტის ისტორია სამ მთავარ პერიოდად განიყოფება: 1. უძველესი, თითქმის ისტორიამდელი ეპოქა, დედაქალაქ მემფისით; 2. მეომარ გიქსოსების მიერ ეგვიპტის დაპყრობა და მათი ბატონობა თითქმის 500 წელიწადს; 3. გიქსოსების განდევნა და ეროვნული სახელმწიფოს აღდგენა დედაქალაქ თებეთი.

ბაბილონი ამავე სახელწოდების დედაქალაქით, რომელიც მდებარეობდა უნაყოფიერეს და მჭიდროდ დასახლებულ დაბლობზე მდინარეებს ტიგროსსა და ეფრატს შორის. ჯერ კიდევ ბაბილონის გოდოლის აგებამდე ამ მიწაზე ცხოვრობდნენ შუმერები, სემიტური წარმომავლობის ტომი. ბაბილონელები თაყვანს სცემდნენ ბუნების ძალებს: მზეს, ვარსკვლავებს, ქარებს, ქუხილსა და ა. შ. მათი რწმენით, მთელი ცხოვრება დამოკიდებულია ბუნების სტიქიონებზე. მათი რელიგია აღსაქვს ცრურწმენებით – სულები სიკვდილის შემდეგ ჯოჯოხეთში მიემგზავრებიან, საიდანაც დაბრუნება აღარ არსებობს. ბაბილონში ძლიერ განვითარებული იყო ხელოვნება და მწერლობა (ლურსმული წარწერები), მეცნიერებათაგან კი ასტროლოგია და მათემატიკა.

ებრაელმა ხალხმა დიდი ზარალი განიცადა ხშირი ომების გამო, რომლებიც ეგვიპტესა და ბაბილონს შორის წარმოებდა მსოფლიო ბატონობისათვის. დიდხანს გრძელდებოდა ისრაელის ისეთი მდგომარეობა, გრდემლსა და უროს შუა ყოფნას რომ მოგვაგონებდა, ვიდრე საბოლოოდ არ გაანადგურა ბაბილონის მეფე ნაბუქოდონოსორმა ეგვიპტის ჯარები კარფემიტთან და საზღვარი არ დაუდვა ეგვიპტის ფარაონთა გამოსხდომებს ბაბილონის წინააღმდეგ. VI ს-ის ბოლოს (ქრისტეს შობამდე) ბაბილონმა მიაღწია თავისი ძლევამოსილების მწვერვალს და დაიმორჩილა ეგვიპტე, ფინიკია და პალესტინა. იერუსალიმი და სოლომონის ტაძარი

დაანგრეს, ხოლო ხალხი ტყვედ წაასხეს ბაბილონში. (იერ. 37-39; 4 მეფ. 24,25), მაგრამ ბაბილონის დიდებასაც მოეღო ბოლო. VI ს-ის შუა წლებში (ქრისტეს შობამდე) კვიროს მეფემ სპარსელთა და მიდიელთა ძალებით გააცამტვერა ბაბილონი (ეს. 13,19-22) და სპარსეთ-მიდიის სამეფოს შეუერთა.

აშურეთი მდებარეობს მდ. ტიგროსის ზედა დინებასა და სომხეთის მთებს შორის. სარწყავი არხების მაღალი კულტურის სისტემა აქ ხელს უწყობდა ნიადაგის უხვ ნაყოფიერებას. აშურელები გამოსულნი იყვნენ ბაბილონიდან (დაბ. 10,11). მათი ენა და დამწერლობა ძლიერ მსგავსია. აშურელნი მეომარი, ამაყი და სისხლისმოყვარე ხალხი იყო. სწორედ ასეთად დაახასიათა ისინი ნაუმ წინასწარმეტყველმა (ნაუმ. 2,12-13). აშურელთა ლურსმნული წარწერები მდიდარ მასალას გვაწვდიან ამ ხალხის ისტორიის შესახებ. ქ. შობამდე 722 წელს აშურელებმა სამარია დაარბიეს და მისი მცხოვრებნი ტყვედ წაასხეს. ეს სახელმწიფო დიდხანს არ დამტკბარა თავისი სისხლიანი გამარჯვებების დიდებით, რადგან მიდიის მეფე ქაქუბანე ბაბილონთან კავშირი შეკრა და 606 წელს ქრისტეს შობამდე მთლიანად დაანგრია აშურეთის დედაქალაქი ნინევი.

მიდია და სპარსეთი. მიდიის ქვეყანა ვრცელდებოდა აშურეთიდან აღმოსავლეთისაკენ, ხოლო მის სამხრეთით მდებარეობდა მთიანი სპარსეთი, რომლის დედაქალაქიც იყო შუშანი. ამ ორივე ხალხის რელიგია იყო ზოროასტრიზმი, რომელიც გამოირჩეოდა სულიერი სიმაღლითა და სიბრძნით. სპარსეთ-მიდიის მონარქიის დამფუძნებელი იყო კვიროსი, რომლის მეფობაშიც დაიწყო ებრაელთა დაბრუნება ბაბილონის ტყვეობიდან და მაინც არც ეს უზარმაზარი სამეფო გამოდგა დღევრდელი. ქრისტეს შობამდე 333 წელს მან არსებობა შეწყვიტა და ადგილი დაუთმო ალექსანდრე დიდის მაკედონიის მონარქიას.

რომისა და საბერძნეთის გავლენის სფეროებში ებრაელი ხალხი შევიდა აღმოსავლეთის მონარქიების დაღუპვის შემდეგ და თავისი დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ არსებობის დასასრულის წინ ცოტა ხნით ადრე.

საბერძნეთი. ბერძენი თავისუფლებისმოყვარე ხალხი იყო, დაჯილდოვებული ცოდნის მაძიებლობითა და გამჭრიახი გონებით. მეცნიერება და განსაკუთრებით ხელოვნება (ქანდაკება, ხუროთმოძღვრება და ფერწერა) იმ დროისათვის მათ არნახულ სიმაღლეზე აიყვანეს. ბერძენთა სავაჭრო ხელოვნებამ მათ ენას უპირატესობა შესძინა მაშინდელ მსოფლიოში, რამაც ხელი შეუწყო ქრისტიანობის გავრცელებას.

თავისებური იყო ბერძენთა რელიგია. ისინი აღმერთებდნენ ადამიანს. მათი ღმერთები ფლობდნენ ყოველგვარ ადამიანურ სიქველესა და მანკიერებას. რელიგიის ეთიკური გავლენა უმნიშვნელო იყო, და ლამაზი გარეგნობის საფარველქვეშ ყოველგვარი მანკიერება იმალებოდა. ზნეობის მიშვებულობამ დააჩქარა საბერძნეთის დაცემა, რომელიც მოემწყვდა ჯერ ფილიპე მაკედონელის ძალაუფლების ქვეშ, ხოლო შემდეგ რომის მპრძანებლობის მძიმე ქუსლს ქვეშ. ებრაელ ხალხთან ბერძენი შედარებით გვიან მოვიდნენ. ზოგიერთი ცნობები ბერძენების შესახებ ძველ აღთქმაშიც გვხვდება (იხ. იოველ. 3,11; ეს. 66,19; ეზეკ. 37,13; ზაქ. 9,13; დან.

8,21). მხოლოდ ალექსანდრე მაკედონელის შემდეგ დაიწყო ამ ხალხებს შორის რეგულარული ურთიერთობა.

რომი. ქრისტეს შობამდე დაახლოებით 200 წლით ადრე მიიღწია რომმა თავისი ძლიერების მწვერვალს. რომაელები შეგვარებას წარმოადგენდნენ სხვადასხვა ტომებისა, რომლებიც დასახლებულნი იყვნენ აპენინის ნახევარკუნძულზე. ბერძენთა კულტურულმა ზეგავლენამ გამოხატულება ჰპოვა აგრეთვე რომაელებზეც. მეცნიერებისა და ხელოვნების განვითარებაში რომაელები პირველობას უთმობდნენ ბერძნებს, მაგრამ აღმატებოდნენ პრაქტიკული გონებითა და მიზანდასახულობით. განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს მათი კანონმდებლობა, რაც საფუძველი გახდა მთელი ევროპელი ხალხების სამართალშეგნებისა. მაგრამ სამართალი, მეცნიერება და ხელისუფლების ორგანიზაცია, ყოველივე ეს ემსახურებოდა სახელმწიფოს ძლიერების განმტკიცებას, რაც რკინითა და სისხლით იყო შექმნილი. ძლიერი და მრავალრიცხოვანი არმია ხელს უწყობდა რომს ებატონა მთელ მაშინდელ მსოფლიოზე. პალესტინაში პირველად რომაელებმა შეაღწიეს ერთმანეთში მოშულე პარტიების თხოვნით წესრიგის დასამყარებლად და თანდათან დაემკვიდრნენ იქ. მსხნელის დაბადების დროისათვის მათ უკვე თავიანთი ნაცვალი ჰყავდათ იუდეაში.

ძალადობაზე აგებულმა იმპერიამ ვერ გაძლო და დაიღუპა. თუმცა კი, ვიდრე იგი დაიღუპებოდა ქრისტიანობამ მოასწრო გავრცელება თითქმის მთელ მის საზღვრებში.

ნარკვევი ქრისტიანობის გავრცელების ისტორიიდან

ღმერთმა პალესტინას განუსაზღვრა ყოფილიყო ის ადგილი, სადაც უნდა მომზადებულიყო ღვთის განგების განხორციელება კაცობრიობის მოდგმის გამოსხნისა (გადარჩენისა). ამ ქვეყანაში აღმოცენდა რჩეული ერი ღვთის სიტყვის მისაღებად და მის დასაცავად წარმართობაში შერევნისაგან.

ქრისტეს დაბადების დროისათვის ნიადაგი უკვე მზად იყო სახარების მისაღებად. რომის დიდი იმპერია გადაჭიმული იყო საპარიდან ინგლისის ტემზის ნაპირებამდე და ტიგროსიდან რეინის ნაპირებამდე. კარგად მოწყობილი სამიმოსვლო გზები და საყოველთაოდ გავრცელებული ბერძნული ენა ერთმანეთთან ურთიერთობას უადვილებდა ადამიანებს. მაშინ იმპერიის თვით შორეულ კოლონიებშიც კი შეიძლებოდა ებრაული თემების მონახულება, რომლებშიც მოციქულნი და მქადაგებელნი (თავადაც ებრაელები) თავშესაფარსა და ყურადღებიან მსმენელს პოულობდნენ. ასეც უნდა ყოფილიყო წმ. წერილის მიხედვით, რომელშიც ნათქვამია, რომ უწინ წინადაცვეთილებს უნდა ექადაგოთ ღვთის სიტყვა. მრავალი ასეთი მოციქულისა და მქადაგებლის შესახებ ჩვენ არაფერი ვიცით. თვით უფროსი თაობის მოციქულთა შესახებაც ძალიან ცოტა ცნობები მოგვეპოვება. თომა მოციქული ქადაგებდა ინდოეთსა და სპარსეთში; მარკოზი — ეგვიპტეში; პეტრე და პავლე მოციქულები (საეკლესიო გადმოცემის მიხედვით) მოწამებრივი სიკვდილით აღესრულნენ რომში I საუკუნის 60-ან წლებში; იოანე მოციქული ქრისტეს ყველა მოწაფეზე გვიან გარდაიცვალა. იგი 100 წლისა აღესრულა ეფესოში.

მოციქულთა ეპოქა დასრულდა. ისინი შეცვალეს საეკლესიო მამებმა. მათგან დავასახელებთ კლიმენტის — პავლე მოციქულის თანამშრომელსა და მოწაფეს. შემორჩენილია მისი ეპისტოლე კორინთელთა მიმართ, რომელშიც იგი იმოწმებს „ეპისტოლეს ებრაელთა მიმართ“. იოანე მოციქულის მოწაფე ეგნატე ანტიოქიაში ასწავლიდა. 107-ე თუ 108-ე წელს ის რომში მხეცებს მიუგდეს დასაფლავებლად. პოლიკარპე, ისიც იოანეს მოწაფე იყო, სმირნის ეპისკოპოსი გახდა. იგი 169 წელს რომში აწამეს ქრისტეს სახელისთვის.

ცალკეული თემები თანდათან გაერთიანდნენ საეკლესიო კავშირებად, რამაც ხელი შეუწყო საეკლესიო ცხოვრების ორგანიზაციასა და მოწყობას. ამგვარი ორგანიზაცია კი აუცილებელი გახდა ადრევე გაჩენილი ერესებისა და ცრუ მოძღვრებათა და აგრეთვე იმ ცილისწამებისა და ბრალდების წინააღმდეგ ბრძოლისათვის, რასაც ეწეოდნენ მტრულად განწყობილი ებრაელები და წარმართები. დაახლოებით 80 წლის ახლო ხანებში ასე გაჩნდნენ ეფესოში სერინტი და შემდეგ კი კაბადოკიაში მარკიანე, რომელიც თვითნებურად უარყოფდა ახალ აღთქმაში იმას, რაც მას არ მოსწონდა. მეორე საუკუნიდან იწყება თვით იესო ქრისტეს ლანძღვა-გინება (ოქტავიუსი, ცელსიუსი და ლუკიანე). ქრისტიანებს ბრალად სდებდნენ ადამიანის ზორცის გამოყენებას „პურის განტეხის“ ჟამს და დასცინოდნენ ჯვარცმულ ქრისტეს თაყვანისცემას. ხალხის აღშფოთების მიზნით მორწმუნეებს აბრა-

ლებდნენ, პოლიტიკურად სანდონი არ არიანო. ტრაიანე იმპერატორმა (98-117 წწ) აკრძალა ქრისტიანთა შეკრებები. ისტორიკოსი ტაციტუსი ქრისტიანებს ესხმის თავს თავის შრომებში (დაახლ. 94 წ.) და მთავრობისაგან მოითხოვს მათ მკაცრ დევნას. მაგრამ მეორე საუკუნიდანვე ჩნდებიან ქრისტიანობის დამცველნიც. მაგ. იუსტინე, ტაციანე, ტერტულიანე და სხვა. მიუხედავად დიდი დევნილებისა, ქრისტიანთა თემები მრავლდება სამხ. საფრანგეთში, ქალაქ ლიონის მახლობლად, რეინზე, ირლანდიასა და ჩრდ. აფრიკაში. დევნილებას ერთი სიკეთე ის ჰქონდა, რომ თემები იწმინდებოდა მერყევი ადამიანებისაგან და შინაგანად მტკიცდებოდა.

რამდენადაც სუსტდებოდა სახელმწიფო, იმდენად ძლიერდებოდა ეკლესია და ავტორიტეტს იძენდა ხალხის თვალში. ავგუსტინემ დაწერა წიგნი საღვთო სახელმწიფოზე და ამით საფუძველი დაუდგა იდეას სახელმწიფო სახელმწიფოში, რაც განახორციელა კონსტანტინე იმპერატორმა ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადებით. მხოლოდ მე-10 საუკუნის ბოლოს და მე-11 საუკუნის დასაწყისში დამკვიდრდა ქრისტიანობა გერმანელ და სლავურ ტომებში, რომლებიც დუნაის ჩრდილოეთით ცხოვრობდნენ.

საქართველოს გაქრისტიანება, გადმოცემით, ანდრია პირველწოდებულს ხვდა წილად. მან დასავლეთ საქართველოში იქადაგა სახარება და ქრისტიანობაზე მოაქცია, მაგრამ ველარ მოასწრო აღმოსავლეთში გადმოსვლა. აღმოსავლეთ საქართველო IV ს-ის 30-იან წლებში ქრისტიანობაზე მოაქცია კაპადოკიელმა ქალმა, წმ. ნინომ. ნინოს მამა იმპ. მაქსიმიანეს მხედართმთავარი ყოფილა. შემდეგ მას საერო საქმისთვის თავი დაუწევია და იერუსალიმში წასულა, სადაც ცოლად შეურთავს იერუსალიმის პატრიარქის და სუსანა. იერუსალიმიდან ნინო იმპ. კონსტანტინე I-ის კარზე მოხვედრილა და შემდეგ იქიდან დიდის გაჭირვებით ქმცხეთამდე მოუღწევია, სადაც ერთ მაყვლოვანში სამ წელს ფარულად ლოცულობდა, ხოლო მეოთხე წელს ღიად დაუწყია ქადაგება. მის ქადაგებასა და მკურნალობის ხელოვნებას მალე მიუპყრია ხალხის ყურადღება. მას ქრისტიანობაზე მოუქცევია მეფე მირიანის მეუღლე ნანა დედოფალი და თვით მეფე მირიანი მათი პალატ-ბანაკითურთ. ნინოს რჩევით მეფე მირიანი აშენებს ეკლესიას და კონსტანტინე იმპერატორის კარიდან ჩამოჰყავს მღვდლები საქართველოში ქრისტიანული ეკლესიის მოსაწყობად. ნინომ ქრისტიანობაზე მოაქცია ქართლ-კახეთი და შემდეგ მთიანეთიც; წილკნელები, ჭართალელები, ფხოველები და ერწო-თიანელნი. დიდი ქართველი ისტორიკოსის, ივანე ჯავახიშვილის გამოანგარიშებით საქართველოში ქრისტიანობა ოფიციალურ სარწმუნოებად 337 წელს უნდა გამოცხადებულყო.

ბიბლიის ზოგიერთი სიტყვის განმარტება

ადრეული წვიმები – პალესტინაში იწყება ოქტომბრის ბოლოს. ეს პერიოდი კარგია სათესად, იერ. 5,24.

ალილუია – აქებდით უფალსა!

ალოე – მცენარეა, რომელსაც ფისს გამოჰყოფს. იო. 19,39

ამინ – ჭეშმარიტად! გამოცხადებაში (3,14) ეს სიტყვა თვით ქრისტეს ნიშნავს.

არიელი – ესაიასთან (29,12.7). ეს სახელი იერუსალიმს ეკუთვნის, როგორც ღვთის სამსხვერპლო ცეცხლის ადგილს.

ბელზებუდი – ღვთაება ყეკრონში (4 მეფ. 1,2). ქრისტეს ეპოქაში სატანას უწოდებდნენ ასე.

ბელიარი – სატანის ერთ-ერთი სახელი (2 კორ. 6,15).

გადმოცემა – აღთქმა, ზეპირად რომ გადმოსცემდნენ მამები შვილებს. მათ. 15,2-3.6; მრკ. 7,3.13.

გამოსყიდვა – (ლევ. 25,25). ახლო ნათესაეებს შეეძლოთ გადატაკებული მოძმის სამკვიდრებელი გამოესყიდათ. იგივე ტერმინი გამოიყენება გამომსყიდველი ღმერთის მიმართაც (ფს. 18,15; 77,35; ეს. 41,14; 43,14; იო. 19,25).

გვიანი წვიმები – იერ. 5,24 პალესტინაში გაზაფხულზე იწყება, წვიმების პერიოდის ბოლოს, ზამთრის ნათესების შემოსვლისას.

დაგონი – ფილისტიმელთა ღმერთი.

დანაშაულის მსხვერპლი – შეიწირებოდა საღვთო ან საერო დანაშაულისათვის.

ევანგელე – სახარება ანუ სასიხარულო უწყება.

ემანუელი – ჩვენთან არს ღმერთი!

თაფეთი ანუ სამინელება – ასე ეწოდებოდა ჰინომის ველზე იმ ადგილს, სადაც მოლოქს სწირავდნენ მსხვერპლს (4 მეფ. 23,10; ეს. 30,33).

თამუზი – ეზეკ. 8,14. სემიტების ღვთაება, ბერძნულ აღონის შესატყვისება.

იგავი – მინიშნება. გადატ. მნიშვნელობით: დაცინვა, მასხრად აგდება (3 მეფ. 9,7).

იოტა – მათ. 5,18; ლუკ. 16,17. ებრაული ანბანის ყველაზე პატარა ასო-ნიშანი.

კასია – ბალახია (ფს. 44,9; ეზეკ. 27,19).

ლეგიონი – რომაული ჯარის დანაყოფი. დაახლ. 6000 კაცი.

მამონა – ფულის ან სიმდიდრის გაღმერთება. ანგარებასა და სიძუნწესაც აღნიშნავს.

მარტორქა – ჩლიქაუპოებელი ცხოველი ანუ გარეული ხარი.

მეთხედმთავარი – ოთხი მთავრიდან ერთ-ერთი, რომელიც სხვა სამთან ერთად იყოფს ძალაუფლებას, აგრეთვე პატარა სამთავროს ერისთავი (ლუკ. 9,7).

მესია - ღმერთის ცხებული ან ქრისტე (ბერძნ.).

მოლოქი - ყამონელთა ღმერთი, რომელსაც მსხვერპლად სწირავდნენ პატარა ბავშვებს. მასვე სცემდნენ თაყვანს ქანაანელნიც. სამსახვერპლო აუგეს პინომის ველზე, იერუსალიმის მახლობლად.

მორიელი - ბიბლიის მიხედვით ეს არის ჯოხი ან შოლტი, რომელსაც გალესილი ღურსმნები ჰქონდა და საწამებელ იარაღად გამოიყენებოდა. აგრეთვე შამიანი ქვეწარმავალი.

მორჩი - ნერგი, ყლორტი. გადატ. შთამომავალი. ასე იწოდებოდა მესია (იერ. 23,5).

მრუშობა - გადატ. ჭეშმარიტი ღმერთისაგან განდგომა, რწმენის ღალატი. ამ მნიშვნელობით მას წინასწარმეტყველნი იყენებდნენ (ოს. 2,4; 3,1; ეზეკ. 16,23).

მური - ძვირფასი არომატული ფისი. არის სამხრეთ არაბეთში (ქება 4,14).

მწუხრის ვარსკვლავი - ორიონი (იობ. 9,9; 38,11).

მხურვალეობა - ავადმყოფობა, ცხელება (იო. 4,52).

ნარდიონი - არომატული მცენარე, რომლითა ძირებიდანაც ძვირფასი ზეთი მიიღება (ქება 4,13).

ოსანა - ლოცვითი შეძახილი. ნიშნავს: მოგვეცი ხსნა, გვიშველე! ნასესხებია ფსალმუნიდან 117,25.

პასექი - ეგვიპტის ტყვეობიდან გამოსვლის აღსანიშნავი დღესასწაული (გამოს. 12).

პასექის კრავი - კრავი, რომელიც ამ დღეს იკვლება.

რაჰაბი - ეგვიპტის ძველი სახელწოდება (ფს. 88,11).

რაკა - („ცარიელი“) ლანძღვა: სულელი, უტყურო.

რემფაი - აშურელთა და ბაბილონელთა ღმერთი. სატურნს შეესატყვისება (ამოს. 5,26; საქმე 7,43).

რქა - გადატ. მნიშვნელობით ძალა, ძლიერება.

სამოთხე - ბალი, პირველკაცთა საცხოვრებელი ადგილი, აგრეთვე წმიდათა საფანე.

სასწორი (ძვ. ქ. თარგ.) - ვერცხლის მონეტა, წონით 16-17 გრამი. 50 სასწორი უდრიდა 1 მნას; 1 ტალანტი - 3000 სასწორს (იხ. დაბ. 20,16). „ერთი სასწორი ერთი სატირია“ (საბა).

სატფურება - ტაძრის კურთხევის (იო. 10,22) დღესასწაული, დაწყებული იუდა მაკაბელის მიერ ტაძრის ხელახლა კურთხევის სამახსოვროდ (1 მაკ. 4,52; 2 მაკ. 10,5).

საწნეხელი - მუსიკ. ინსტრუმენტი, ქნარის მაგვარი (ფს. 8,1; 83,1).

სერაფიმი - ანგელოზის ხარისხი.

სინაგოგა - ებრაელთა სამლოცველო სახლი ან სკოლა.

სიყვარულის სერობა - იუდ. 12. საღამოს ვახშობა-შეკრებები, რომელიც მოციქულთა ეპოქაში აღმოცენდა, რომელზედაც მორწმუნეებს თავისი შესაძლებლობის მიხედვით საჭმელი მიჰქონდათ საერთო ტრაპეზისათვის.

სტატირი - მონეტა, 4 დრაქმას უდრიდა.

უფალი - ძვ. აღთქმაში ებრ. იაჰვე.

ფილაკტერიონი - მათ. 23,5 სარტყელი, რომელზედაც დაწერილია სიტყვები რჯულიდან. შუბლსა და მაჯებზე იხევედნენ რელიგიურ საზეიმო დღესასწაულებზე (გამ. 13, 9,16; 2 რჯ. 6,8).

ფსალმუნი - ღმერთისადმი საგალობელი მუსიკის თანხლებით.

ფურიმი - მტრებზე გამარჯვების სიხარულის აღსანიშნავი დღესასწაული (იხ. ესთერის წიგნი).

ქამოში - მოაბელთა და ამონელთა მთავარი ღმერთი (რიცხ. 21, 29).

ქნარი - სიმებიანი საკრავი.

ქორი - ზემოთვალი, ზედა ოთახი, მანსარდა (მარკ. 14,15).

ლამის გუშაგნი, სახუმილაკი - ებრაელთა სათვალავით ლამის მესამე ნაწილი, რომაულით - მეოთხე.

შაბათის გზა - ის მანძილი, რომლის გავლის ნებაც კქონდა ებრაელს რჯულის მიხედვით შაბათ დღეს, დაახლ. 1/2 მილი.

შეწირულნი - ყველაზე დაბალი საფეხურის მსახურნი ტაძარში. ესენი იყვნენ ტაძრისთვის შეწირულ ომის ტყვეთა შთამომავალნი (1 ეზ. 2,58.70; 8,17.20; ნეემ. 11,3; 1 ნეშტ. 9,2; 7,60; იეს. ნავ. 9,23).

შტრასხი - უმაღლესი ხარისხის მურის ზეთი (გამ. 30,34).

ცეხოთ - უფალი მხედრობათა.

ძაძა - უხეში ტანსაცმელი, თხის ბალნისაგან მოქსოვილი. იცვამდნენ გლოვის ნიშნად.

წინადაცვეთა - (ჩუჩის მოჭრა). ძველი ადათი. პავლე მოციქული წარმართებს უწოდებს წინადაუცვეთელთ.

წინადაუცვეთელი გული - სიჯიუტე, დაუნდობლობა.

წინწილა - მეტალის ორი ბრტყელი თევში, მუს. ინსტრუმენტი.

ხარჭი - უეანონო ცოლი, ძირითადად მონათაგან გამოჰყავდათ.

ხელბანა - არომატული მცენარე, იძლევა სასაქმევლე ფისს (გამ. 30,34).

ხმიადი, ყურბეული (ძვ. თარგ.) - თურთქელზე გამომცხვარი თხელი პურები; აგრეთვე უმარილო პური (დაბ. 18,6).

ხუნდი - ხის ნაჭერი, რომელსაც ტყვეებს ადებდნენ ფეხებზე, რომ არ გაქცეულიყვნენ (იოზ. 13,27).

ჯოჯოხეთი - გლოვის ადგილი (ლუკ. 16,22.23.26); აგრეთვე ქვესენი (იოზ. 26,6; იგავ. 15,11; 27,20). განსახრწნელი ადგილი (ფს. 87,12). მარადიული ტანჯვის ადგილი (მათ. 5,22.29.30; 10,28; 18,9; 23,15.33; მარკ. 9,43.45.47; ლუკ. 12,5; იაკ. 3,6; 2 პეტ. 2,4). ყველა სხვა ადგილას და მთელ ძველ აღთქმაში ეს არის შავეთი, მკვდართა მიწისქვეშა სამეფო, სადაც ღვთისმოსაენი ჩადიოდნენ (ფს. 6,6; ებრ. 11,10).

ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს იგავები

იგავები	მათე	მარკოზი	ლუკა
1. იგავები ერთ სახარებაში			
ღვარძლის (სარეცლას) შესახებ	13,24		
საუნჯის შესახებ მინდორში	13,44		
ძვირფასი მარგალიტის შესახებ	13,45		
ბაღეზე	13,47		
უმოწყოლო მკვებზე	18,23		
ვენახის მუშებზე	20,1		
ორ გაყვრილზე	21,28		
საქორწინო ნადიმზე	22,2		
ათ ქალწულზე	25,1		
ტალანტებზე	25,14		
ცხერებსა და თხებზე	25,31		
დათესვისა და აღმოცენებაზე		4,26	
სახლის პატრონის მოლოდინზე		13,34	
ორ მოყალზე			7,41
გულმოწყალე სამარიელზე			10,30
აბეზარ მგობარზე			11,5
მდიდრის უგუნურებაზე			12,16
ფხიზელ მონებზე			12,35
ერთგულ განმგებელზე			12,42
უნაყოფო ლეღვის ხეზე			13,6
ვახშმად მოწვეულებზე			14,16
კოშკზე და ომში მიძაღვლ მკვლეზე			14,28
დაკარგულ დრაქმაზე			15,8
უძღვებ შვილზე			15,11
ორგულ სახლმმართველზე			16,1
მდიდარსა და ღატარაზე			16,19
უსარგებლო მონებზე			17,7
უსამართლო მსაჯულზე			18,2
მებაჟისა და ფარისევლებზე			18,10
ათ მნაზე			19,12
2. იგავები ორ სახარებაში			
კლდეზე აშენებულ სახლზე	7,24	6,47	

საფეარზე	13,33	13,20	
გზაბნეულ ცხეარზე		18,12	15,4
3. იგაგები სამ სახარებაში			
სანთლები სასანთლეზე	5,15	4,21	8,16; 11,33
ახალი საკრებელი ძეგლ სამოსელზე	9,16	2,21	5,36
ახალი ღვინო ძეგლ ტიკებში	9,17	2,22	5,37
მთესელზე	13,3	4,3	8,5
მღოგვის მარცვალზე	13,31	4,30	13,18
ბოროტ მეცნახებზე	21,33	12,1	20,9
ლეღის ხეზე და სხვა სეებზე	24,32	13,28	21,29

ჩგენი უფლის იესო ქრისტეს სასწაულები

სასწაულები	მათე	მარკ.	ლუკა	იოანე
1. ერთ სახარებაში მოხსენებული სასწაულები				
ორი ბრმის განკურნება	9,27			
მუნჯი ეშმაკულის განკურნება	9,32			
თევზი და სტატირი	17,24			
ყოფენაბლეს განკურნება		7,31		
ბრმის განკურნება ბუოსაიდაში		8,22		
უწინრად გაელა მტრებს შორის			4,30	
პირველი სასწაულებბრივი თევზჭერა			5,1	
ნაინელი ქერივის ვაჟის გაცოცხლება			7,11	
დაკრუნხული ქალის განკურნება			13,11	
წყალმანკიანის განკურნება			14,1	
ათი კეთროვანის განკურნება			17,1	
მალქოზის ყურის გამრთილება			22,50	
წყლის ქცევა ღვინოდ				2,1
კარისკაცის ძის განკურნება				4,46
ბეთ-ხასდას აუშთან განკურნება				5,1
ბრმადშობილის განკურნება				9,1
ლაზარეს გაცოცხლება				11,43
მეორე სასწაულებბრივი თევზჭერა				21,1
2. ორ სახარებაში მოხსენებული სასწაულები				
ეშმაკულის განკურნება სინაგოგაში		1,23	4,33	
აქისთაჟის მახურის განკურნება	8,5		7,1	
ეშმაკული ყოფენაბლეს განკურნება	12,22		11,1	4
სირიო-ფინიკიელის ასულის განკურნება	15,21	7,24		

4000-ის გაძღობა	15,32	8,1		
ლულის ხის დაწველა	21,18	11,2		
3. სამ სახარებაში მოხსენებული სასწაულები				
კეთროვანის განკურნება	8,2	1,40	5,12	
პეტრეს სიღვდრის განკურნება	8,14	1,30	4,38	
ქარიშხლის ჩადგომა	8,26	4,37	8,22	
ლევიონის გამოდევნა	8,28	5,1	8,27	
დაუძლურებულის განკურნება	9,2	2,3	5,18	
სისხლმდინარის განკურნება	9,20	5,25	8,43	
იაიროსის ქალიშვილის გაცოცხლება	9,23	5,38	8,49	
ხელშემძმარის განკურნება	12,10	3,1	6,6	
სიარული წყალზე	14,25	6,48		6,19
მთვარეული ყმაწვილის განკურნება	17,14	9,17	9,38	
ბრძა ბარტიმეოსის განკურნება	20,30	10,46	18,35	
4. ოთხივე სახარების სასწაული				
5000 კაცის გაძღობა	14,15	6,35	9,12	6,5

მესიაზე წინასწარმეტყველება შესრულდა ქრისტეს მოსვლით
 ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით

წინასწარმეტყველება ძვ. ალთქმებაში	თემა	შესრულდა
დაბადება 3,15 მტრობას ჩამოეგდებ შენსა და დე- დაკაცს შორის, შენს თესლსა და დე- დაკაცის თესლს შორის: ის თავს გა- გვიტყავს, შენ კი ქუტლს უეცელადღე!	დედაკაცის თესლი	გალ. 4,4 და როცა მოვიდა სისაყეს დროისა, მოავლინა ღმერთმა თავისი ძე, რომელიც დედაკაცისაგან იშვა, და დაემორჩილა იგი რჯულს.
დაბადება 12,3 ვაკურთხებ შენს მკურთხეველს და დაუწყველი შენს მწყვეტარს; კურთხეუ- ლი იქნება შენში მიწიერთა მთელი მოდგმა.	აბრაამის თესლი	მათე 1,1 წიგნი წარმოშობისა იესო ქრის- ტესი, დავითის ძისა, აბრაამის ძისა.
დაბადება 17,19 უთხრა ღმერთმა: სწორედ სარა, შენი ცოლი, გიშობს ვაჟს და დაარქმევ სა- ხელად ისაკს. აღუედგენ მას ჩემს პირობას სამარადისო აღთქმადმისი შეპირპყდოლობათვის.	ისაკის თესლი	ლუკა 3,34 იაკობისა, ისაკისა, აბრაამისა, თარაძის, ნაქორისა.

წინასწარმეტყველება ძვ. აღთქმაში	თემა	შესრულდა
რიცხვთა 24,17 ესედავ მას, მაგრამ არა ახლა; ეუყურებ მას, მაგრამ არა ახლოდან. ამოდის ვარსკვლავი იაკობისგან და იმართება კვერთხი ისრაელისგან, მოწყლავს მობაბის მთაერებს და გაანადგურებს შეთის მთელ მოდგმას.	იაკობის თესლი	მათე 1,2 აბრამმა შვა ისაკი, ისაკმა შვა იაკობი, იაკობმა შვა ოუდა და მისი ძმები.
დაბადება 49,10 არ წაერთმევა კვერთხი ოუდას, არც არგანი ფერხთა შუიდან, ვიდრე არ მოვა მისი მფლობელი და ის იქნება იმედი სალხთა.	იუდას ტომიდან	ლუკა 3,33 ამინადაბისა, არამისა, იორამისა, ქსრომისა, ფარეზისა, ოუდასი.
ესაია 9,6 ხელმწიფების განსადიდებლად და უბოლოო მშვიდობისთვის დაეითის ტახტზე და მის სამეფოში, მის განსამტკიცებლად და გასაძლიერებლად სამართალში და სიმართლეში აწ და მარადის. ცაბაოთ უფლის შური აღასრულეს ამას.	დავითის ტახტის მემკვიდრე	ლუკა 1,32-33 დიდი იქნება ის და უზენაესის ძედ იწოდება. მისცემს მას უფალი ღმერთი მისი მამის, დავითის ტახტს. და უკუნისამდე იმეფებს იაკობის სახლზე და მის მეფობას არ ექნება დასასრული.
მიქეა 5,1 შენ კი ეფრათას ბეთლემო, უმცირესი ხარ ოუდას ათასეულთა შორის, მაგრამ შენგან გამოძიე ხელმწიფე ისრაელში და ძველითგან იქნება მისი წარმოშობა, საუკუნო დღეებიდან.	ბეთლემში შობილი	ლუკა 2,4-5.7 იოსებიც წავიდა გალილეიდან, ქალაქ ნაზარეთიდან ოუდას, დავითის ქალაქში, რომელსაც ეწოდება ბეთლემი, ვინაიდან იგი დავითის სახლისა და ტომისა იყო. რათა ჩაწერილიყო მარიამთან ერთად, რომელიც მასზე იყო დანიშნული და იყო ორსულად. და შვა (მარიამმა) ძე, თავისი პირმშო, შეახვია და მიაწვინა იგი ბაგაში, ვინაიდან სასტუმროში არ იყო ადგილი მათთვის.
დანიელი 9,25 ოღონდ იცოდე და შეიგნე: მას შემდეგ, რაც გამოვა ბრძანება იერუსალიმის აღსადგენად და ასაშენებლად, შეიდი შეიდეული და სამოცდაორი შეიდეული გაეცხებული მეფის მოსვლამდე. აღდგება ქუჩა და უბანი, ოღონდ ძნელბედობის ეამს.	ქრისტეს შობის დრო	ლუკა 2,1-2 იმ დღეებში გამოვიდა კეისარ ავეუსტუსის ბრძანება: აღეწერათ მთელი მოსახლეობა. ეს აღწერა პირველი იყო, კვირინოსის მმართველობისას სირიაზე.

წინასწარმეტყველება კვ. ალთქვაში	თემა	შესრულდა
ესაია 7,14 ამიტომ თავად მოგვცემს მეუფე ნიშანი: ამა. ბეცლად-იღებს ქალწუ- ლი და შობს ძეს, და უწოდებს სახე- ლად ემანუელს.	ქალწული- საგან იშ- ვება	ლუკ. 1,26-27.30-31 მეექვსე თვეს კი წარმოიგზავნა ლეთისაგან გაბრიელ ანგელოზი გა- ლილეის ქალაქს, რომლის სახელია ნაზარეთი, ქალწულთან, რომელიც დანიშნული იყო კაცზე. სახელად იო- სებზე, დავითის სახლისაგან, ხოლო ქალწულის სახელი იყო მარიამი. უთ- ხრა მას ანგელოზმა: „ნუ გეშინია, მარიამ, ვინაიდან მადლი ჰპოვე ღმერთთან. ამა, დარსულდები და შობ ძეს და სახელად იქოს დაარქმევ“.
იერემია 31,14 ასე ამბობს უფალი: ხმა ისმის რამაში, მოთქმა და მწარე ტირილი, რახილი დასტირის შეილებს, არ სურს ნუგეში თავის შეილებზე, რად- გან აღარ არიან ისინი.	ყრმების ამოუღებია	მათე 2,16-18 ძალიან განრისხდა პეროდე, როცა ნახა, რომ გააწილეს მოგვებმა. მია- ვლინა და მოაკლევინა ყოველი ყრმა ორი წლისა და იმაზე უმც- როსები ბეთლემში და მთელს მის შემოგარენში, იმ დროის მიხედვით, როგორც მოგვთაგან გამოიძია. მაშინ აღსრულდა წინასწარმეტყველ იერე- მიას ნათქვამი, რომელიც ამბობს: „ხმა გაისმა რამაში, ტირილი და დი- დი გოდება, რახილი დასტირის თა- ვის შეილებს და არ სურს თავი ინუ- გეშოს, ვინაიდან აღარ არიან ისინი“.
ოსია 11,1 როცა ყრმა იყო ისრაელი და მიუ- ვარდა იგი, ეგვიპტიდან გამოვიხმე ჩემი ძე.	გაქცევა ეგვიპტეში	მათე 2,14-15 ადგა, ღამით წაიყვანა ყრმა და ღე- დამისი და მივიდა ეგვიპტეს. იქ იყო პეროდეს სიკვდილამდე, რათა აღსრუ- ლებულიყო უფლის ნათქვამი წინას- წარმეტყველის მიერ, რომელიც ამ- ბობს: „ეგვიპტიდან მოუფხმე ჩემს ძეს“.
მალაქია 3,1 ამა, მოველენ ჩემს ანგელოზს და გაამზადებს გზას ჩემს წინაშე; უც- რად მოვა თავის ტაძარში უფალი, რომელსაც თქვენ ეძიებთ, და აღთ- ქმის ანგელოზი, რომელიც გასურთ. ამა, მოდის, — ამბობს საბაოთ უფალი.	გზის მომ- ზადება	ლუკა 7,24,27 როცა ოთანეს მოციქულები წავიდ- ნენ, დაიწყო ლაპარაკი ხალხთან ო- ანეზე: „რის სანახავად გახვედით უდაბნოში? ქარისაგან შერხეული ლერწმისა?... ვინაიდან ეს არის ის, რომლის შესახებაც დაწერილია: „ამა, მე ვგზავნი ჩემს ანგელოზს შენი სახის წინაშე, რომელიც განამზადებს შენს გზას შენს წინაშე“.

წინასწარმეტყველება კვ. ალექსანდრე	თემა	შესრულდა
ფსალმუნი 2,7 გაუწყებ უფლის კანონმდებლობას: უფალმა მიიხრა: ძე ხარ ჩემი, დღეს გშობე შენ.	ნაუწყებია ღვთის ძის მიერ	მათე 3,17 აჰა, ხმა ციდან მეტყველი: "ეს არის ჩემი საყვარელი ძე, რომელიც მოვიწინე მე".
ესაია 8,23-9,1 როგორც წინა დროებამ დაამცირა ზებულონის ქვეყანა და ნეფთალის ქვეყანა, ასე უკანასკნელ დროს განადიდებს ზღვისპირეთს, წილ იორდანეს და წარმართთა გალილეას. ხალხმა, ბნელში მოარულმა, იხილა ნათელი დიდი, წვედიადის ქვეყანაში მცხოვრებლებს ნათელი გამოუბრწყინდა.	გალილეის მისია	მათე 4,13-16 მატათეა ნაზარეთი, მივიდა და დასახლდა ზღვის პირას მდებარე კაპერნაუმში ზებულონისა და ნეფთალის საზღვრებში, რათა აღსრულდეს ესაია წინასწარმეტყველის მიერ ნათქვამი, რომელიც ამბობს: „ზებულონის მიწა და ნეფთალის მიწა, ზღვისპირა გზა იორდანეს გაღმით, წარმართთა გალილეა, ხალხმა, რომელიც ბნელში იჯდა, იხილა დიდი ნათელი, ჩრდილის ქვეყანაში მსხლდომი ნათელი ამოუბრწყინდათ“.
2 რჯული 18,15 წინასწარმეტყველს, როგორც მე ვარ, შენი წილიდან, შენი მოძებნიდან დაგიდგენს უფალი, შენი ღმერთი. მას უსმინე.	წინასწარმეტყველი	საქმე 3,20.22 რათა დადგეს განახლების დღეები უფლის პირისაგან და მოგივლინოთ მან იესო ქრისტე, წინასწარ თქვენთვის განკუთვნილი – ვინაიდან მოსემ თქვა: წინასწარმეტყველს აღგიდგენთ თქვენი უფალი ღმერთი თქვენი ძეობიდან ჩემსათვის. გაუგონეთ მას ყველაფერი, რასაც კი გეტყვით.
ესაია 61,1-2 სული უფლისა, ღვთისა, ჩემზეა გადმოსული, რადგან მცხო მე უფალმა გლახათათვის სახარებლად; მომავლინა გულშემუსერილია განსაკურნებლად, ტყვეთათვის თავისუფლების გამოსაცხადებლად და შებოროკლთა ასახსნელად. გამოსაცხადებლად უფლის წყალობის წელიწადისა და ჩვენი ღვთის შურისგების დღისა, საწინეტებლად ყოველი მგლოვიარისა.	გულშემუსერილთა ნუგეშისცემა	ლუკა 4,18-19 „უფლის სული ჩემზე, ვინაიდან მან მცხო გლახათა სახარებლად, მომავლინა გულშემუსერილთა განსაკურნებლად, ტყვეთათვის თავისუფლების და ბრმათათვის თვალის ახელის გამოსაცხადებლად, ჩაგრულთა გასათავისუფლებლად. უფლის შეწყალების წლის გამოსაცხადებლად“.

წინასწარმეტყველება ძვ. აღთქმაში	თემა	შესრულდა
ესაია 53,3 საძულველი იყო, კაცთაგან ათვალ- წუნებული, გატანჯული და სნება- მორეული, ერთი იმათგანი, ვისაც პირს არიდებენ, საძულველი იყო და არად ვაგდებდით.	თავისი- ნებმა (ებრაე- ლებმა) იგი არ მიიღეს	იოანე 1,11 თავისიანებთან მოვიდა და თავისიანებმა არ მიიღეს იგი. ლუკა 23,18 მაგრამ მთელი ხალხი აუყვირდა: ეგ მოაშორე და ბარაბა გაგვითა- ვსუფელეო.
ფსალმუნი 109,4 დაიფიცა უფალმა და არ მოინა- ნიებს: „შენ ხარ მღვდელი უკუ- ნისამღე მელქისედეკის წესით“.	მღვდელი მელქისედე- კის წესით	ებრაელთა 5,5-6 ასევე ქრისტეს არ უდიდება თა- ვისი თავი, რომ მღვდელმთავარი გამხდარიყო, არამედ იმან, ვინც უთ- ხრა მას: „ჩემი ძე ხარ შენ, მე დღეს გშობე შენ“, როგორც სხვა ადგილ- საც ამბობს: „შენ მღვდელი ხარ უკუნისამღე მელქისედეკის წესით“.
ზაქარია 9,9 იხარე დიდად, სიონის ასულო! დაეცი ყიფინა სიონის ასულო! აჰა, შენი მეფე მოდის შენთან, მართალი და გამარჯვებული. თვინიერია ის და ამხედრებულია სახედარზე და ჩოჩო- ზე. ხრდალი ვირის ნაშიერზე.	საზეიმო შესვლა.	მარკოზი 11,7.9.11 მიჰგვარეს ჩოჩორი იესოს. ზედ თავიანთი ტანისამოსი დაუფინეს და შეჯდა მასზე... წინ მიმავალნი და უკან მიმყოლნიც ღაღადებდნენ: „ოსანა! ქუთხებულ არს უფლის სახე- ლით მომავალი!– შევიდა იესო იერუ- სალიშში, მის ტაძარში და დაათვა- ლიერა ყველაფერი. უკვე გვიანი იყო და იმ თორმეტთან ერთად გაემართა ბეთანიისაკენ.
ფსალმუნი 40,10 ჩემთან შვეიდობიანად მყოფმაც კი, რომლის იმედიც მქონდა. რო- მელიც ჩემს პურს ჭამდა, ტერფი აღმართა ჩემს წინააღმდეგ.	მეგობრის- გან გაყიდვა	ლუკა 22,47-48 ჯერ სიტყვა არ დაესრულებინა, რომ, აჰა, ხალხი მოდიოდა და მათ წინ მოუძღოდა ერთი თორმეტთაგა- ნი, რომელსაც იოდა ერქვა, და მი- ვიდა იესოსთან საამბორებლად. უთ- ხრა მას იესომ: „იოდა, ამბორით გასცემ კაცის ძეს?“
ზაქარია 11,12 ვეტყვი მათ: თუ გეთნევით, მომე- ცით ჩემი გასამრჯელო, თუ არა და ნუ მომცემთ: და მომიწონიან გა- სამრჯელოდ ოცდაათ ვერცხლს.	გაყიდულია 30 ვერცხლად	მათე 26,15 კითხა: „რას მომცემთ, რომ გად- მოგკეთ იგი?“ მიუწონეს მას ოცდა- ათი ვერცხლი.

წინასწარმეტყველება კვ. ალთჰაუზი	თემა	შესრულდა
ფსალმუნი 34,11 აღსდგებიან ჩემ წინააღმდეგ ცრუ- მოწმენი; რაც არ ვიცი, იმას მკი- თხავენ.	ცრემოწ- მეობა	მარკოზი 14,57-58 ზოგნი წამოდგნენ და ციოს სწა- მებდნენ მას, ამბობდნენ: ჩვენ მოვუს- მინეთ, რომ ლაპარაკობდა: „მე დავა- ნგრევ ამ ხელთქმნილ ტაძარს და სამ დღეში ავაშენებ სხვას, ხელთუქმნელ- სო“.
ესაია 53,7 ვენო და ეწამა, მაგრამ არ დაუძრავს ბაე; კრავით დასკლავად მოიყვანეს და, როგორც ცხარი ღუმს მპარსველთა წინაშე, მასაც არ დაუ- ძრავს ბაე.	მღუმარედ ბრალდების წინაშე	მარკოზი 15,4-5 პილატე კი კვლავ ეკითხებოდა: „არაფერს უბასუხებ? ხედავ, რამდენს გაბრალდებენ?“ მაგრამ იესო აღარა- ფერზე პასუხობდა და ეს აოცებდა პილატეს.
ესაია 50,6 ზურგი მქონდა მიშვერილი ჩემი მცემელისათვის და ყბები – წვერე- ბის მგლეჯელისათვის; არ დამიფა- რავს პირისასე დამცირებისაგან და ფურთხებისაგან.	დამცირება და ფურთხება	მათე 26,67. მაშინ დაუწყეს ფურთხება სახეში და ცემა, ზოგიერთნი სილას აწნავდ- ნენ.
ფსალმუნი 34,19 არ გაიხარონ ჩემზე მტრებმა ტყუილუბრალოდ. ჩემი მოძულენი უმიზეზოდ თვალით ანიშნებენ ერთმეორეს.	მტრობა უმიზეზოდ	იოანე 15,24-25 მე რომ არ მეკეთებინა მათ შორის საქმეები, რასაც სხვა ევრაეონ აკეთებ- და, ცოდვაც აღარ ექნებოდათ. ახლა კი იხილეს და შეგვიძულეს მეც და მამაჩემიც. მაგრამ აღსრულდა ეს მათ რჯულში დაწერილი სიტყვა: „უმიზეზოდ შემიძულეს“.
ესაია 53,5 მაგრამ ის ჩვენი ცოდვებისათვის იყო დაჭრილი, ჩვენი უკეთურებისთ- ვის დაღწეწილი; მასზე იყო სასჯელი ჩვენი სიმრთელისთვის და მისი წყალებით ჩვენ განვიკურნეთ.	ჩვენი ცოდვე- ბისთვის დაჭრილი	რომ. 5,6-8 ვინაიდან ქრისტე, როცა ჯერ კი- დეც უძღურნი ვიყავით, დროულად მოკვდა უკეთურთათვის. მაგრამ ღმე- რთი თავის სიყვარულს ჩვენდამი ამტკიცებს იმით, რომ ქრისტე მოკე- და ჩვენთვის, როცა ჯერ კიდევ ცოდ- ვილნი ვიყავით.
ესაია 53,12 ამიტომ მრავალში მიეცემ მას წილს და ძლიერებთან ერთად განა- წილებს ნადავლს, რადგან სასიკედი- ლოდ გაწირა თავი და ცოდვილთა შორის შერიაცხა; მრავალთა ცოდვე- ბი ჰქონდა ტვირთად და ცოდვილებს ქაჩრლებოდა.	ცოდვილთა შორის შერიაცხა	მარკოზი 15,27-28 მასთან ერთად ჯვარს აცვეს ორი ავაზაკი, ერთი მარჯვნივ და ერთი მის მარცხნივ. აღსრულდა წერილი, რომელშიც ნათქვამია: „ავაზაკთა შორის შერიაცხა“.

წინასწარმეტყველება ძვ. აღთქმაში	თემა	შესრულდა
ზაქარია 12,10 გადმოვლერი დავითის სახლზე და იერუსალიმის მცხოვრებთა თავზე წყალობისა და შეწყალების სულს და მიხილავენ ისინი, რომლებიც განგმირეს მათ; დაიტირებენ მას, როგორც მხოლოდშობილს ტირიან და გამწარდებიან მის გამო, როგორც პირშშოს გამო შწარდებიან.	ხელები და ფეხები გაუხვრიტეს	იოანე 20,27 შემდეგ უთხრა თომას: „მოიტა აქ შენი თითი და ნახე ჩემი ხელები. მოიტა შენი ხელი და ჩადე ჩემს ფერდში. ურწმუნო კი ნუ იქნები, მარწმუნე იყავ.“
ფსალმუნი 21,8-9 ჟელა, ვინც მტედაეს, მე დამცინის მჭირდავენ და თავს აჩვენენ. ამბობენ: „ღმერთზე მინდობილს იგი დაიხსნის, ის გადაარჩენს, თუ ნებაეს იგი“;	ლანძღავენ და დასცინოდნენ	ლუკა 23,25 იღგა ხალხი და შესყურებდა. მთავრებიც დასცინოდნენ და ამბობდნენ: „სხვებს იხსნიდა, ახლა თავისი თავი იხსნას, თუ ევ ქრისტეა, ღვთის რჩეული“
ფსალმუნი 68,22 და აურიეს ჩემს საკმელში ნალექი და წყურვილის დროს მასვეს ძმარი.	მისცეს მას სასმელად ძმარი	მათე 27,34 მისცეს მას ნალველნარევი ღვინო სასმელად და რომ იგემა, დაღევა არ ინდომა.
ფსალმუნი 108,4 ჩემი სიყვარულის წილ მომიძულეს, მე კი ვლოცულობ.	იგი ღოცულობდა თავისი მტრებისთვის	ლუკა 23,34 იესო კი ამბობდა: „მამაო, მოუტევე ამათ, ვინაიდან არ იციან, რას აკეთებენ.“
ფსალმუნი 21,18-19 მთელი ჩემი ძელები დაითვლება; ისინი მიმზერენ ნიშნისმოგებით. ჩემს სამოსელს ინაწილებენ და წილს ყრიან ჩემს კვართზე.	მის სამოსელზე წილი იყარეს	მათე 27,35-36 ჯვარს რომ აცვეს, წილისყრით გაიყვეს მისი სამოსელი. ისხდნენ და იქ დარაჯობდნენ მას.
ფსალმუნი 33,21 ის იცავს მის ყოველ ძეალს, მათგან ერთიც არ შეიმუსრება.	უფალმა დაიცვა ყოველი მისი ძეალი	იოანე 10,32-33; 36 მოვიდნენ ჯარისკაცები და მასთან ერთად ჯვარცმულეს წვივები დაუმტერიეს, ერთსაც და მეორესაც. იესოსთან მისულებმა როცა ნახეს, რომ უკვე მომკვდარიყო, აღარ დაუმტერიეს წვივები. რადგან ეს მოხდა, რათა აღსრულებულიყო წერილი: „მისი ძეალი არ შეიმუსრება“.

წინასწარმეტყველება კვ. ალექსანდრი	თემა	შესრულდა
ზაქარია 12,10 გადმოღვრი დაითის სახელზე და იერუსალიმის მცხოვრებთა თავზე წყალობისა და შეწყალების სულს და იხილავენ ისინი მას, რომელიც განგმირეს მათ; დაიტყვიან მას, როგორც მხოლოდშობილს ტირიან და გამწარდებთან მის გამო, როგორც პირშობს გამო მწარდებთან.	და ფერდიც გაუგმირეს მას	იოანე 19,34 მაგრამ ერთმა ჯარისკაცმა შუბით გაუგმირა მას ფერდი და მყისვე გადმოსცა სისხლი და წყალი.
ესაია 53,9 მიეცა სამარხი ბოროტეულთა გვერდით და მდიდართან ერთად თავის სიკვდილში, რადგან სიაყე არ ჩაუდენია და მის ბაგეზე სიციურე არ ყოფილა.	მდიდართან დაიმარხა	მათე 27,57-60 როცა მოსალამოდა, მოვიდა მდიდარი კაცი არიმათიიდან, სახელად იოსები, რომელიც თვითონაც იესოს მოწაფე იყო. მივიდა პილატესთან და გამოითხოვა იესოს გვამი. მაშინ პილატემ ბრძანა, მიეცათ. აიღო იოსებმა გვამი და შეახვია იგი სუფთა ტილოში. და დაასვენა იგი თავის ახალ სამარხში, რომელიც კლდეში იყო გამოკვეთილი. სამარის კარზე დიდი ლოდი მაგორა და წაივდა.
ფსალმუნი 15,10 რადგან არ დაუტოვებ ჩემს სულს ჯოჯოხეთს, გასახრწნელად არ გაიმეტებ შენს წმინდას. ფსალმუნი 48,16 ხოლო ღმერთი დაიხსნის ჩემს სულს ჯოჯოხეთისაგან, როცა ამომიყვანს.	იგი აღდგა	მარკოზი 16,6-7 მან კი უთხრა: „ნუ კრთებით! თქვენ ეძებთ ჯვარცმულ იესო ნაზარეტელს იგი აღდგა. აქ არ არის. აჰა, ადგილი, სადაც ის დაასვენეს. მაგრამ წადით, უთხარი მის მოწაფეებს და პეტრეს: აჰა, წინ მიგიძღვით იგი გალილეისაკენ. იქ ნახავთ მას, როგორც ნათქვამი აქვს თქვენთვის“.
ფსალმუნი 67,19 შენ ახვედი მალა, დააბრუნე ტყვე, წამოიღე ძღვენი ადამიანისათვის, და ურჩებთანაც დაისადგურა უფალმა ღმერთმა.	ამაღლდა ზეცად და დაჯდა ღმერთის მარჯვნივ.	მარკოზი 16,19 ასე, მათთან საუბრის შემდეგ უფალი იესო ამაღლდა ზეცად და დაჯდა ღმერთის მარჯვნივ. 1 კორ. 15,4 და რომ დაკრძალულ იქნა იგი და რომ აღდგა მესამე დღეს, როგორც წერილებშია. ეფეს. 4,8 ამისთვის ამბობს: „ავიდა მადლობზე, დაატყვევო ტყვე და ნიჭები უბოძა ადამიანს“.

თორმეტი მოციქული

	სახელი	პაპა	გვარადმი	დაადგინა ადგილი	სამართლია	ნაწილი	ლენა	სამართლი
1	სიმონი	პეტრე-პაპა	იონა (იონა)	დაბადნა ბუქსადმი: ცხურობდნა კარნაფში.	მეოცზე	1, 2 პეტ (მარკ. სპ.)	ქადაგნა იუდაში, ანტოქიამი, რომი (1 პეტ. 5:13).	ჯვარს აყვას რომში თავდა-ყრა (ცადმოცხი).
2	ანდრია				მეოცზე		ქადაგნა სკითხიში, სა-ბერანდის და მე. ანაში.	ანო X ფრანკს ჯვარზე აყვას (ცადმოცხი).
3	იაკობ (უფროსი)			დაბად ბუქსადმი, ცხუ-რობდნა იერუსალიმში.	მეოცზე		ქადაგნა იერუსალიმში და იუდაში.	თავი მოკცო პერიოდზე იერუ-სალიმში 44 წ. (საქმე 12:2).
4	იონა	ბანერკს ანუ ქაქსადმიანი	ზებელი და სალიმე		მეოცზე	იო. სპ. 3 ეპიტ. გ. მოცხადება	მოღუწილად მე. ანის ეპიტ. გ. მოცხადება, ძირითადად ევროპაში.	95 წ. გადასაღეს ქ. პეტრი-სზე (საქმე 19). დაბრუნება თავისი მოცხადება (ცადმოცხი).
5	იაკობ (მცირე)		ალექს ანუ კლუბს და გარიამი	გალილე		ეპიტოლე	ქადაგნა პალესტინასა და ევროპაში. იერუსალი-მის ეკლესიის წინამძღვარი.	63 წ. გადაგდებულ იქნა იერუსალიმის ტაძრის სახუ-რად.
6	იუდა	ლუკის ანუ თა-დუზი (მთა 10:3)				ეპიტოლე	ქადაგ. ანუნიკსა და სარსოში (ცადმოცხი).	მოწამებრივი სიკვდილი სარსოში (ცადმოცხი).
7	ფილიპე			ბუქსადმი			ქადაგნა ფრანკში.	გარდ. პერიოდში, ფრანკ-ში (საღრულო გადამოცხი ევროპაში).
8	ბარტოლომე	ნათანელი		გალილეის კანა				ეპიტოლე გადაგდეს ტყეში (ცადმოცხი).
9	მთა	ლუკი	ალექს	კარნაფი	მეოცზე	მთა სპ.	ქადაგნა იუდაში და ანტოქიამი.	წამებით მოკცა ევროპაში (ცადმოცხი).
10	თორმეტი			გალილე			ქადაგნა სარსოში, სარ-სოში და იერუსალიმში.	ლოცვის დროს მოკცა ძირით (ცადმოცხი).
11	სიმონი	კარნაფი ანუ ზღაღი		გალილე			იქადაგა საქართველოში (ცადმოცხი).	ჯვარს აყვას (ცადმოცხი).
12	იუდა	სკარიტელი		კარნაფი იუდაში				თეოდორე.
12a	მთა			იუდა			გამეტი იუდას ნაყვალად არჩეული (საქმე 12:3).	

**ბიბლიის მთავარი აპოკაის ქრონოლოგიური მიმოხილვა
მსოფლიო ისტორიასთან მიმართებაში**

ქრისტეს შობამდე

- 2500 წ. პალესტინა ბაბილონის ძალაუფლების ქვეშ (ან უკიდურეს შემთხვევაში ბაბილონის კულტურის გავლენის ქვეშ).
- დაახლ. 2000 წ. პალესტინა ელამის ბატონობის ქვეშ (დაბ. 14) აბრაამის გამოსვლა აღთქმულ მიწაზე – პალესტინაში. პამურაბი (ბიბლიაში ამრათელი) ამარცხებს ელამელთა ხელმწიფებას და პალესტინა კვლავ ბაბილონელთა ხელში გადადის.
- დაახლ. 1800 წ. ჰიქსოსები შეიჭრებიან ეგვიპტეში.
- დაახლ. 1600 წ. ჰიქსოსების განდევნა. ეგვიპტის გავლენა პალესტინაზე.
- დაახლ. 1450 წ. ისრაელიანთა გამოსვლა ეგვიპტიდან, რომლის გავლენაც შესუსტდა პალესტინაზე.
- დაახლ. 1035 წ. მეფე საული. ისრაელი უდიდესი სახელმწიფო ხდება.
- დაახლ. 1005 წ. დავით მეფე.
975. სოლომონ მეფე. ტაძრის აგება. ისრაელი ძლიერების მწვერვალზეა.
- დაახლ. 935 წ. ისრაელის სამეფო ორ სამეფოდ გაიყო – იუდეის და ისრაელის.
- 854 წ. აშურეთის მეფე შალმანესერ III-მ კარკართან დაამარცხა მეკავშირეთა ჯარები, რომლის ერთი წევრი ისრაელის მეფე ახაბიც იყო.
- 842 წ. ისრაელის მეფე იუი ხარკს აძლევს შალმანესერ III-ს.
- 763 წ. 15 იენისის მზის დაბნელება, რომელზედაც მიუთითებს წინასწარმეტყველი ამოსი.
- 738 წ. ისრაელის მეფე მენაიმი ხარკს უხდის აშურეთის მეფე თიგლათფალასარ IV-ს (4 მეფ. 15,19).
- 725 წ. აშურეთის მეფე შალმანესერ V აიძულებს ისრაელის მეფე ჰოშეაყს, ხარკი მისცეს მას (4 მეფ. 17,3).
- 724 წ. შალმანესერ V საომრად მიდის ჰოშეაყის წინააღმდეგ, ტყვედ იგდებს მას და იწყებს სამარიის ალყას (4 მეფ. 17,4 და შემდ.).
- 722 წ. შალმანესერ V-ს სიკვდილი. უზურპატორი სარგონ II გამეფდება აშურეთში და სამარიას იპყრობს. ისრაელის სამეფოს მცხოვრებნი ტყვედ მიჰყავდათ აშურეთში.

- 702 – სარგონ მე-2-ის შვილი და მემკვიდრე სანსერიბი საომრად
701 წ.წ. მიდის იუდეის მეფე ხიზკიას წინააღმდეგ, რომელსაც იმედი
ჰქონდა, რომ მისგან თავს გამოისყიდოდა უხვი ძღვენებით
(4 მეფ. 18,13...). მხოლოდ ღმერთის შეწევნით გაექცა სა-
ფრთხეს იგი (4 მეფ. 19,35). ახაბ მეფის დროიდან იუდეის
სამეფო მეტნაკლებად დამოკიდებულია აშურეთზე, რომლის
გავლენაც ესარხადონმა ეგვიპტეზეც გაავრცელა.
- 622 წ. იუდეის მეფე იოსიას რეფორმაციული საქმიანობა (4 მეფ.
22...).
- 608 წ. მეფე იოშია ბრძოლაში დაეცა ეგვიპტის ფარაონ ნექო II-
სთან (4 მეფ. 23,29...). იუდეა ეგვიპტის ქვეშევრდომია (4
მეფ. 23,31).
- 607 – აშურეთის მსოფლიო ბატონობის დამხობა და ახალბაბილო-
606 წ.წ. ნურის დამყარება.
- 605 – ეგვიპტის ფარაონი ნექო II მარცხდება კარქემისის ახლოს,
604 წ. ბაბილონის ტახტის მემკვიდრესთან ქალდეველ ნაბუქოდო-
ნოსორთან (იერ. 46,2). იუდეა ჩავარდა ბაბილონ-ქალდეის
სამეფოს ბატონობაში. ეს დრო შეიძლება ჩაითვალოს
ბაბილონის 70-წლიან ტყვეობად.
- 597 წ. იუდეის მეფის იეჰოიაკინის ტყვედ ჩაგდება და იერუსალი-
მის ტაძრის გაძარცვა. იუდეველთა პირველი გადასახლება
ბაბილონში (4 მეფ. 24,10...).
- 588 წ. ეგვიპტის ფარაონი ხოფრა იუდეის მეფე ციდეკიაჰუს არწ-
მუნებს, მოიშოროს ბაბილონის უღელი (2 ნეშტ. 36,13).
- 586 წ. იერუსალიმის დაპყრობა. ციდეკიაჰუს თვალები დასთხარეს და
მრავალრიცხოვან ტყვეებთან ერთად ბაბილონს წაიყვანეს
(იერ. 39,1-7) დაახლოებით ამ დროს დაარსდა ებრაელთა კო-
ლონია კუნძულ ელფანტინზე, სადაც ტაძარი აუგეს
უფალს.
- 538 წ. კეიროსი ნებას რთავს იუდეველთ, სამშობლოში დაბრუნდ-
ნენ (2 ნეშტ. 36,23. ეზრ. 1) სამშობლოში ბრუნდება ბაბი-
ლონის ტყვეთა პირველი ჯგუფი ზერუბაბელის მეთაუ-
რობით.
- 519 წ. იერუსალიმის ტაძრის აგების ნებართვა (ეზრ. 6,15).
- 458 წ. ახალი ჯგუფი ბრუნდება ეზრას მეთაურობით (ეზ. 7).
- 545 წ. ნეემია ღებულობს იერუსალიმში წასვლის ნებართვას ქალა-
ქის კედლების აღსადგენად (ნეემ. 2).
- 411 წ. უფლის ტაძრის დანგრევა კუნძულ ელფანტინზე.
- 333 წ. პალესტინის დაპყრობა ალექსანდრე მაკედონელის მიერ.

- 302 წ. პალესტინა ეგვიპტის ახალ მონობაში.
 198 წ. პალესტინა სირიის ბატონობის ქვეშ.
 170 წ. ეპიფანე ანტიოქოს IV შეურაცხყოფს იერუსალიმის ტაძარს.
 168 წ. იუდეური ღვთისმსახურების გაუქმება. ეგვიპტის ლეონტოპოლში უფლის ტაძრის აგება.
 165 წ. განმათავისუფლებელი ომის დაწყება მაკაბელების მეთაურობით.
 141 წ. გათავისუფლება დამთავრებულია.
 63 წ. იუდეა რომის პროვინცია გახდა და სირიას შეუერთეს.
 37 წ. ჰეროდე დიდი რომაელებმა იუდეის ვასალურ მეფედ დააყენეს.

ქრისტეს შობის შემდეგ

- 6 წ. იუდეა კვლავ რომის იმპერიის პროვინციად იქცა, რომელსაც გუბერნატორი მართავს.
 30 წ.
 ანუ 33 წ. ქრისტეს ჯვარცმა
 41 წ. იუდეის მეფე ხდება ჰეროდე დიდის შვილიშვილი აგრია I.
 44 წ. იუდეას კვლავ გუბერნატორი მართავს.
 66 წ. იუდეის დიდი ომის დასაწყისი.
 70 წ. იერუსალიმის აღება.
 116 წ. იუდეველთა აჯანყება.
 131 ახალი აჯანყება. „იერუსალიმის“ სახელის მოსპობა. მის ნაწილიდან ცვლად ელია კაპიტოლინის აგება. სახელწოდება „იუდეა“ შეიცვალა სახელწოდებით „პალესტინის სირია“.
 135
 წლამდე

სარჩევი

I	შესავალი	7
	ძველი აღთქმის წიგნები	9
	ახალი აღთქმის წიგნები	54
II	ბიბლიის მოკლე საძიებელი	
	შემოკლებანი	86
	1. ღმერთი	87
	2. იესო ქრისტე	88
	3. სულიწმიდა	103
	4. ანგელოზები	103
	5. ეშმაკი	104
	6. ადამიანი	104
	7. ცოდვა	107
	8. ღმერთის მიერ მოცემული რჯული	108
	9. რწმენა	114
	10. ლოცვა	115
	11. ბიბლია	116
	12. ეკლესია	117
	13. ოჯახი	117
	14. საზოგადოებრივი ცხოვრება	118
	15. გამოცდა და ნუგეში	119
	16. ესქატოლოგია	120
	17. ფსალმუნთა ცხრილი	121
	18. ბიბლიის ძირითადი იგავები	121
	19. იესო ქრისტეს ცხოვრების ძირითადი ამბები, სასწაულები და კურნებანი	123
	20. ბიბლიაში მოხსენებული ზოგიერთი ამბები, სასწაულები და კურნებანი	124
	21. ბიბლიის მნიშვნელოვანი პირნი და ადგილები	126
	22. ფულის ერთეულები, სითხის, წონისა და სიგრძის საზომები	129
	23. ებრაული კალენდარი	131
III.	ბიბლიის სულიერი მნიშვნელობა	134
	1. რა არის ბიბლია?	134
	2. ბიბლიის ღვთიური წარმოშევა	135
	3. წმ. წერილი სახელმძღვანელოა ცხოვრებასა და რწმენაში	136
	4. ზოგიერთი გაფრთხილება ღვთის სიტყვის შესახებ	138
	5. ღვთის სიტყვის ზოგიერთი თავისებურება	138
	6. ღვთის სიტყვის გავლენა	139

7. ნეტარ არიან, რომელთაც ეს სიტყვები ისმინეს	140
8. ნეტარ არიან ამ სიტყვების წამკითხველნი	141
9. ღვთის სიტყვის ზოგიერთი მტკიცება საკუთარი თავის შესახებ	142
10. სახარების შეჯერება	143
11. წმიდა წერილის გაზამკლავი	155
IV. ბიბლიური ქრონოლოგია და გენიალოგია (წარმოშობა)	161
1. წარღვნამდელი მამამთავრები	161
2. წარღვნის შემდეგდროინდელი მამამთავრები აბრაამის მოწოდებამდე	161
3. ბიბლიის სახელწოდებები	162
4. წმ. წერილის კანონი	162
5. აპოკრიფები	163
6. ახალი აღთქმის უეჭველი მტკიცებანი ძველი აღთქმის შესახებ	163
7. რომელ ენაზე დაიწერა ძველი და ახალი აღთქმის წიგნები	163
V. ქართული ბიბლიის თარგმანის მოკლე ისტორია	165
VI. პალესტინის გეოგრაფია დი ტოპოგრაფია	167
VII. ნარკვევი ებრაელი ხალხის ისტორიიდან	169
VIII. ხალხები, რომელთაც გარკვეული როლი შეასრულეს ისრაელის ისტორიაში	173
IX. ნარკვევი ქრისტიანობის გავრცელების ისტორიიდან	177
X. ბიბლიის ზოგიერთი სიტყვის განმარტება	179
დაგატმება	
ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს იგავები	182
ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს სასწაულები	183
მესიაზე წინასწარმეტყველება შესრულდა ქრისტეს მოსვლით	184
თორმეტი მოციქული	192
ბიბლიის მთავარი ამბების ქრონოლოგიური მიმოხილვა ძაოფლიო ისტორიასთან მიმართებაში	193